

Тұманбай
Молдағалиев

Жиырма
бесінші
көктем

Өлеңдер мен поэма

«ЖАЗУШЫ» БАСПАСЫ
А л м а т ы — 1980

Молдағалиев Тұманбай.

**М 66 Жиырма бесінші көктем: Өлеңдер мен поэ-
ма.— Алматы: Жазушы, 1980.— 432 бет.**

Бұл кітапқа енген өлеңдер ақынның «Жүрек оғу қашанда», «Ма-
хаббат оты сөнбейді», «Мен де жиырма жаста едім», «Құстар қайтып
келеді», «Таудан түскен сөз» атты кітаптарынан іріктелініп алынды.

Каз 2

М $\frac{70700-109}{402(05)80}$ 14—80 4702230200 © «ЖАЗУШЫ» — 1980

АҚЫН ТУРАЛЫ АЗ ҒАНА СӨЗ

Дүниеде өрен ақындар сирек туады дейміз ғой, ол рас шығар. Бірақ ақынжанды оқырмандардың молдығында шек жоқ, поэзияның бақыттылығы да сонда.

Біреулерді «Арқалы ақын», енді біреулерді «Сиқырлы ақын» деп атаушылар да сол ақынжандылар болу керек. Мұндай оқырмандардың молдығы сондай біз оларды көбінесе халық деп атаймыз. Өнердің асылы мен жасығын айқын танытын, бірінен-бірі ажырата бағалайтын осы халық. Сының, демек, сыншының да көзі ең алдымен, осы ақынжанды халық. Оның аузына ілінген ақын, әйтпесе ақындық шығарма өмірде ескірмейді, адам жадынан тысқары қалмайды.

Халық өзі таңдаған, өз талғамынан шыққан асылды кейінгі ұрпаққа шашпай-төкпей жеткізіп отырады. Біз мұны оқырмандар дәстүрі деуге тиістіміз. Бұл өмір бойы бұзылмаған және бұзылмайтын дәстүр. Халық қалаулысына айналған атақты дастандар мен өлең-жырлардың, мақал-мәтелдердің отқа күймей, суға батпай, солақай сындарға да бой бермей, бізге аман жетулері бұған айқын дәлел.

Біздің сүйікті ақындарымыздың бірі Ғали Орманов ең соңғы өлеңдерінің бірінде:

«Болар бәлкім, бұл менің соңғы өлеңім,
Сөзім қалса соңғыға сол көмегім.
Жылы тисе жырларым сезер әркім
Жер бетінен шырағым сөнбегенін»,—

депті. Қандай тамаша айтылған!

Жарығы, жылуы бар сөздер әрине ұзақ жанады. Ұзақ уақыттар бойында сөнбейді, поэзия достарының жүректерінде өшпей сақталады.

Кейде біз үн-түнсіз жатып-ақ іштей уілдейміз. Неге? Өйткені, ой көзімен әлде қандай әсем әлемдерде жүреміз. Әлде қандай

ға жайып суреттерді көреміз, әлде кімдеріміздің ерекше қызықтары елестейді көзімізге. Сондай шақта біздің барлық сана-сезімімізді елеңге айналдырар сиқырлы сөздер тілімізге оралады. Біз ойымызға ұялаған, дұғалық сөзіндей жалынды жырды іштей оқи бастаймыз.

Кейде біз қимылсыз жатып-ақ, өрлеп, ұшып бара жатқандай сезінеміз. Бір биіктен соң бір биікке асамыз, асқан сайын жарқылдаған жаңа белестер шығады алдымыздан. Көк белдеулерден жаңа жарық қақпалар ашылады... Күн қандай жарық, жол қандай әдемі — бәрі де бізді ілгері шақырады. Әлем әсем өуенге, сансыз бояуларға толы, ақсаған достарымыз бізді биіктерде күтеді.

Сондай шақта біздің тілімізге сиқырлы ырғақтар оралады. Біз дұғалық сөзіндей отты жырлар оқи бастаймыз.

Кейде біз алыстарда жүріп-ақ өзіміз сүйген, өзіміз қасиет тұтқан ордалы ұямызда отырғандаймыз ғой. Ұлық-қызық өкелеп құшақтарын жайса, аталаған немерелерің арқаңа жабысып, мойныңа оралады. Бәрін аймалайсың, бәрін сүйесің, сонда да мейірімің қанбайды. Қызылды-жасыл гүлдерге қонған көбелектер нәрестелерімізді ойынға бастайды. Біз де бөбектерімізбен бірге көбелек қуып кетеміз... Сондай шақта тілімізге дұғалық сөзіміздей оралған мейірімді, қайырымды жыр оқи бастаймыз.

Поэзия достарының ақын шығармаларына деген махаббат, мейірімдеріне, ықылас ниеттеріне сөз жеткізу қиын. Өйткені, олардың өздері ақын, өздері суреткер.

Мен Тұманбай Молдағалиевті осындай дарынды оқырмандардың сана-сезімдерін түгел меңгерген, олардың сүйіп оқитын аз ғана ақындарының бірі деп білемін.

Шандор Петефи туралы «Ол барлық жаратылысымен әйелді, атамекенді, достарын және идеяны жақсы көруші еді» деген сөз бар. Мен осы бағаны өте әділ баға деп танимын. Мұншалық таза, аты-жөні айқын махаббаты болмаса Петефи: «Халық менің құдайым сиынатын» — деп ешкімді сендіре алмаған болар еді.

Тұманбай елеңдерінің де барлығы дерліктей әйелді, ата-мекенді, жас ұрпақты, дос-жаранды сүйеге, соларды сағынуға, аңсауға арналған. Ақын әрдайым біреулерді күтіп жүреді де, өзін де біреулер күтіп, сарғайып жүргендей сезінеді.

«Көптен бері ат ізін салмай кеттің,
Білмедің-ау сағынып жүргенімді!» —

дейді... Тұманбай шертетін домбыраның құлақ күйі осы, Тұманбай айтатын әндердің қайырмалары да осы.

Біз өмір ақиқаттығы дегенді көп айтамыз ғой. Тұманбай да

сол ақиқаттықтың жаршысы. Ол алдымен адамды сүйеді, адамға ғашық. Сол ғашықтық қуатта жүректердің кілті бар, сол кілттермен ашылған жүректе өмірдің ақиқаттығы бар.

«Сыр сандықты ашып қара,
Ашып қара, сырласым.
Сым пернені басып қара,
Басып қара, жырласын»,—

деп Сөкен де сол үшін айтқан.

Сөйтіп Тұманбай Сөкен ағасы ашқан сыр сандықты ашушылардың, сым пернені басушылардың бірі. Лирикадағы дәстүрдің дамуы деп біз осыны айтамыз. Дәстүрді ілгері бастырып, қозғай беру үшін аса күшті қуат керек. Онсыз ғасырлар бойында қадау-қадау көрінетін ірі ақындар кеңесіне араласа алмайсың, олардың өз дәуірлері, өз сырластары, өз құпиялары туралы өңгімелеріне түсіне алмайсың. Олар кешегіні, бүгінгіні, ертеңгіні сөз етеді, олар мәңгі тозбайтын сырлар шертеді. Соның бәріне араласу қажет. Ірілермен тілдесу, пікір алысу үшін оларға теңесе алар жарық идея, адамды дәріптейтін идея керек. Сонда ғана дәстүрдің қамыл-қозғалысы, ілгершілдігі бөсеңдемейді.

«Дауыстары кететұғын мың жылға,
Ақындарды теңемеңдер бұлбұлға.
Ақын жыры айғай салып тұрады,
Үясі өз жатқанымен бір қырда.
— Бармын!— дейді...
Бармайды аузың жоқ деуге.
Ақын жыры жайсаң жігіт, от кеуде,
Қыс түскенде сәл-пәл оны ұмытсаң,
Құспен бірге оралады көктемде».

Өзің де дейінгіні осылай түсініп, осылай қабылдасаң, өзіңнен кейінгіге үн қатпақ тұрсын, көріне де алмайсың. «Жалын атауының бәрі өзін құрбандыққа қиюшылар. Ол не құрлым өжет лаулаған сайын, сол құрлым тез жанып бітеді, тез өшеді» — дейді Гейне. Ол Шиллерді сондай жалынға теңеген.

Мен де бірсыпыра замандас ақын іні, қарындастарымды жаңағы аталған өжет лаулаған отқа балаймын. Тұманбай да өзін-өзі аямай жанатын жалындарымыздың қатарында.

«Тырна даусын жатырқамай; жатсынбай,
Тыңдайды ұйып биік құздар, ақ шыңдар.
Көктем келді,
Көкірегімнің құстары,
Қиқуламай неғып ұйықтап жатсыңдар!?»

деп қуанады Тұманбай.

Біз де ақынмен қосыла сілкінеміз. Біз жарық та жасыл дүниеге ғажап шаттықпен қараймыз. Алыстарға, тереңдерге көз жібереміз. Өзімізді көктегі сұңқарға, жердегі ертектей тұлпарға айналғандай сезінеміз. Сондай шақта тілімізге дұғалық сөзіндей оралған ақын жырын оқи бастаймыз:

«Көктем келді,
Көкірегімнің құстары,
Қиқуламай неғып ұйықтап жатсыңдарі?» — дейміз.

Әбділда ТӘЖІБАЕВ.

Жүрек ояу қашанда

Жыр анасы, бөбегіңе бер қуат,
 Қасым кел, мен жылаған жерде уат.
 Жасқап кетсең, тастап кетсең сен мені
 Не күтемін, мен бітемін сол күні-ақ.

Жыр анасы, майданыңа сал қайрап,
 Еркелетіп бермей-ақ қой бал қаймақ.
 Мен кеткенде өз үйіңнен соңғы рет,
 Жан балам — деп жоқтармысың айғайлап?

Бала кезден жаным саған көшелес,
 Біздер ерте жолығыстық, кеш емес,
 Атақ үшін саған бала боп жүрген,
 Көп жетімек Тұманбайға дос емес.

Өрге тартты өмір жолы бұралаң,
 Талай жерде ол да мені сынаған.
 Қозы бағып жүргенімде жайлауда
 Көзің маған түсіп пе еді, жыр-анам.

Күндіз-түні қиял болды ергенім,
 Көңілімді аялады сергек үн.
 Сағынғанда әкем менен шешемді
 Маңдайымнан сипадың ба сен менің?!

Қирағам жоқ, қиялыма ергелі
 Атым шаршап, тоным тозып көрмеді.
 Жетім жүрек жылап жүрген шағында
 Жұбатуға келдің бе екен сен мені.

Жыр анасы, анық маған келгенің,
 Ертіп алдың, еркімді алдың сен менің.
 Бар дүние тұра қалды ән айтып,
 Жақындаған секілденді жерге күн.

Бiрге келдi махаббат та, жалын да,
Кеттiм ерiп жеткiзбейтiн сағымға.
Ақын деген атақ маған жабысты
Өжептәуiр әкiм болар шағымда.

Қалың елден қайырымды дос таптым,
Жау да таптым, жәбiрлер деп қашпаншын.
Асқак көңiл ақын аздай қазақта
Арман жырын мен де жаза бастапшын.

* * *

Тұманжан едiм көп-кеше
Ағалар үшiн алдағы.
Олардың жаны — ақ төсек
Ақ самал едi таңдағы.

Кiшi боп жүре бергеннен
Жалыққан кезiм жоқ едi.
Өлеңге алғаш келгенде,
Алдымда аға көп едi.

Қатары сиреп қалыпты
Он бес жыл өтпей жатып-ақ.
Тып-тыныш мекен тауыпты
Теректен ұшқан жапырақ.

Қинады-ау мына балалар,
Қиналған жанды бiлсiн бе ел.
Тұманжан дейтiн ағалар,
Ағалар, қайда жүрсiңдер?!

Қинады-ау мына балалар,
«Түмекең бiздiң», — деп күнде.
Тұманжан дейтiн ағалар,
Ағалар, қайда кеттiңдер?!

Ойлама, жаным, ағанды
Туа сап әйнек киді деп.
Осынау мосқал адамды
Қалайша төтем сүйді деп.

Ойлама, жаным, бұл ағам
От пенен нұрдан жүрдай деп.
Қыздарға мен де ұнағам,
Ғашық та болғам жырлай кеп.

Ол кезде менің көзімде
Қос жұлдыз жанып тұратын.
Жарқылдап күлген кезімде,
Жанымнан жасын туатын.

Әнді де жақсы айтушы ем,
Көп жердің таттым тұз-дәмін.
Таң ата үйге қайтушы ем,
Ұзатып таңның қыздарын.

Биге де түстім шарқ ұрып,
Жетектеп жаз бен самалды.
Биге де қыздар шақырып,
Билемек болды ағанды.

Мақтана беріп қайтеміз,
Жанымда бықсу болмайтын.
Күн сайын маған төтеніз
Сағыныш сәлем жолдайтын.

Мені кеп жастық дауылы
Оятады әлі айқайлап.
Жанымның арман-сауығы
Жүреді ылғи той-тойлап.

Армандар — аппақ таң алды
Оятады әлі мені кеп.
Ойлама, жаным, ағанды.
Осылай туа қалды деп.

Сағынатын кімім бар енді менің?
О бастан-ақ бақытым кем, білемін.
Әкем байғұс ерте өлді,
азамат боп
Баурай ала білдім бе ел жүрегін?!

Сағынатын кімім бар сол ауылда,
Кім құшағын жаяды қонарымда?
Әпкем жатқан тас қабір өмір бойы
Жас боп тұнып тұрады жанарымда.

Сағынатын кімім бар, досым бар ма,
Бақ деп ұғар басымыз қосылғанда?
Мен секілді олар да кеткен шығар
Тұрғаннан соң бақыты тосып алда.

Сағынатын кімім бар, інім бар ма,
Тұрғызатын орнымнан жығылғанда?
Бар болса олар, ағасын іздер еді-ау,
Ащы жаңбыр көзіме тығылғанда.

Сағынатын кімім бар, қарындас па?
Маған тағдыр бермепті бәрін баста.
Жаман ойлап қала ма мен туралы,
Жалбалақтап қол берсем ауылдасқа.

Сағынатын кімім бар, жоқ демейін.
Өкпелесем тағдырға өкпелейін.
Ақ жаулықты көрі әжем көрші үйдегі
Түске кіріп жүреді көпке дейін.

Сағынатын кімім бар, анам өлді,
Сағыныштар қалайша ада болды?
Бала күннің достарын сағынамын,
Өзім жүрген сағынам қара жолды.

Сағынатын кімім бар, тілегім бе?
Тілек кетті кімдердің жүрегінде.
Тұлым шашы желбіреп жүрген қыздар
Аман ба екен, бар ма екен бұл өмірде?

Сағынатын кімім бар, думан, жиын,
Сол баяғы арманды қуған күйім.
Бір қиялға берілсем оңашада
Көз алдымда тұрады туған үйім.

Сағынамын өзіңді, жоқ күмәнім.
Өтіп кеткен күндерді көп қуамын.
Бір бақытым кездесіп қалардай боп,
Саған жолым түссе екен деп тұрамын!

* * *

Әр жерде бар-ау жүзімдер
Үзіндер, үз! — деп тіл қатқан.
Жолығып көбі күзімде,
Жүректі бекер тулатқан.

Көктемімде егер жолықса,
Көрмей де кеткен болар ма ем.
Көңілімді менің ол ұқса,
Қасында мәңгі қалар ма ем.

Әйтпесе желдей тербетіп,
Жөніме кете берер ме ем.
Арғымағымды терлетіп,
Айналып қайта келер ме ем.

Жазымда менің жолықса,
Жанып бір кеткен болар ма ем,
Отырар ма едім болып шат,
Жарасып әнім олармен.

Күзімде міне жолықты,
Талай бір жүзім мөлдіреп.
Өзімнен-өзім қорықтым,
Бәрі де кеш қой енді! — деп.

* * *

Сол он сегіз, сол жиырманың ішінен,
Сәулем болса мен сендерге түсірем.
Бәз біреуге үлкен бола білсем де,
Туған елім, мен өзіңе кішірем.

Сендер үшін сәби болам баяғы,
Жұмсағанда жерге тимес аяғы.
Саған келсем, ата, маған бақ тілеп,
Ана маған жаз құшағын жаяды.

Болсам деймін ана айтатын тілеудей,
Тыныш таппан тауға басым тірелмей.
Жаманатым естілмесін деймін де,
Қанағатым жоғалады түгелдей.

Жолдар мені жетелейді жоғары,
Бірде көктеп, бірде гүлім солады.
Қамсыз жүрген, ойсыз жүрген күнімді,
Күн екен деп ұғып көргем жоқ әлі.

Жаңа гүлдеп келе атқандай көктемім,
Елжіреймін, туған елім, отты елім.
Бақытқа бір тойсам тойған шығармын,
Ал арманға тойған күнім жоқ менің.

Ал арманға тойған күнім жоқ менің,
Жүрегімде миуа жазың, көктемің.
Бір он жылға жасартады жасымды,
Бір досымның іздеп келіп кеткені.

* * *

Залда отырды саған ұқсас бір адам,
Мен көзімді ала алмаспын сірә одан.
Түсті есіме күлімдеген шақтарым
Түсті есіме кезім менің жылаған.

Залда отырды ұқсап саған, ұқсамай,
Дегендей-ақ жүрегімді ұқшы, ағай.
Мазам кетті, тыныш қана жүр едім.
Көздің оғын көрінгенге жұмсамай.

Ән айтылсын, барлық ойын ойналсын,
Ана күліп жақсы күнін ойға алсын.
Басқа тойды тойламасаң өзің біл,
Балалардың туған күні тойлансын.

Ақын қалай сілтейді екен дегендей,
Көз алмайды құрбыларым менен де.
Елемеймін көр соқырдай бәрін де,
Естімеймін ешбір сөзін керендей.

Сілтеу жағын келістіріп жүрмін-ау
Өректіген көңіл мынау, күн мынау.
Әжімденген кәрі жүзді көрмеп пе ең,
Неге сонша көп телмірдің, құрбым-ау?

Сілтеу жағын келістіріп жүрмін-ау,
Өректіген көңіл мынау, күн мынау.
Шашы түскен қасқа басты көрмеп пе ең,
Неге сонша көп телмірдің, құрбым-ау?

Маған сенсең сол баяғы қалыбым,
Сүйем гүлді, сүйем күннің жарығын.
Әжім басқан маңдайым мен түскен шаш
Жүрегімнің өшірген жоқ жалынын.

Мен біргемін мына отырған жастармен,
Көгімдегі жұлдыз жиі, аспан кең.
Он сегізде тұрып қалды жүрегім,
Жылдар жылжып, жас отыздан асқанмен.

¹
Кейбір досым сырымды-айтсам күледі,
Өзін білмей, мені қайдан біледі.
Тісім түсіп, қартайып мен өлсем де,
Он сегізде деп ұғыңдар жүрегі.

Бәрі қалар қызық кештер, думандар,
Бір демалар қашқандар мен қуғандар.
Қанша жасап өлседағы ақынды,
Жас еді деп еске алыңдар, туғандар!

Біреулердің күшігі боп үрмедім,
Алдауына, арбауына жүрмедім.
Атақ іздеп, шатақ іздеп ешқашан
Айқай-шуға, даңғазаға кірмедім.

Көмек сұрап ешкімге де бармадым,
Дос шақырса, үйде бұғып қалмадым.
Мен алдансам, әйелдерге алдандым,
Мен алдасам, әйелдерді алдадым.

Одан бөтен жұрт алдында адалмын,
Бар шұғыласын аяған жоқ маған күн.
Жігіт болып, үміт болып үлгермей
Көп балаға әке болған адаммын.

Бүгін мені қинамайды жол да аса,
Адалдықтан мен сорлаймын сорласам.
Шырқап-шырқап кетер едім шыңға мен,
Мені күткен балапандар болмаса.

Бүгін мені қинамайды жол да аса,
Байғұс жүрек сорлар кейде сорласа.
Біз бір кезде бозбала едік дегенге
Сенбейді ешкім, құрбы қыздар болмаса.

АУЫЛ ҚАРТЫ ТУРАЛЫ БІР ЖЫР

Той-жиынға шақырмайды оны жұрт,
Қуанышта оны ұмытар көбінде.
Өкпе назын сақтап ішке ол жым-жырт,
Жүріп келе жатыр мынау өмірде.

Құшағынан өрген ұл-қыз бар оның,
Оларға да сездірмейді жоқ барын.
Күтетіні құдайынан — ақ өлім,
Айыптыдай үкім күткен соттағы.

Ал ауылдың қаза болса бір жаны,
Жұрттан бұрын айғайын сап жетеді.
Отын жарып, ас басқарып тұрғаны,
Қатар жүріп кемпірімен екеуі.

Қаралы үйге келсе біреу ат қойып,
Алдан шығып атын байлап жүргені.
Қуанышқа көрді ме екен қарт тойып,
Жер бетінде өзі өмір сүргелі.

Бір елжіреп, ет жүрегім дір етіп,
Қол қусырып сәлем берем көргенде.
Жұрт қайғысын азайтсам деп жүретін
Осы қартпен бір ұқсастық бар менде!

* * *

Шабыт па, шабыт жоқ менде
Кеудемнен қанат көтерген.
Сонау бір жасыл көктемге
Қалдырып кеттім бе екем мен?!

Көңілімнің күйі белгісіз,
Күрсініп күңгірт ой кешем.
Оңаша қалып мен үнсіз,
Өзіммен өзім сөйлесем.

Жарқылдап күлген күн қайда,
Алыстан естем бір дүбір.
Мұңды әуен керек мұндайда,
Мұндайда серік мұңды жыр.

Айтсаңшы, Әсет, серігім,
Не болды менің жаныма.
Тойланып әлде өмірім,
Ойланып қалған шағы ма?!

Жанымды мұңға малдым да,
Мелшидім ұзақ бұрышта.
Ақ дауыл соғар алдында
Ақырын алған тыныс па?!

Қайдағы ойлар жаныштап,
Бұлтанды жаумай көңілім.
Думаннан, тойдан алыстап,
Бара ма менің өмірім?

Қашан менің думаным тарап еді,
Ойлар, ойлар, же мені, тала мені,
Сені ұқпаса ұқпасын сол қазақтар,
Мені ұғатын жөндері бар-ақ еді.

Қашан менің думаным тарап еді,
Ойлар, ойлар, же мені, тала мені.
Мені ұқпаса ұқпасын сол қазақтар,
Сені сыйлар жөндері бар-ақ еді.

Адамдықты жүре бер арқалан да,
Шыда, шыда түссе де жан талауға.
Шын жылайтын дос керек екеумізге,
Өміріміздің думаны тарқағанда.

Сахараның самалы өбіп беттен,
Үйге кейде тұрады толып көктем.
Шын достарды күтейік ояу жүріп,
Бірге туган бауырдай болып кеткен.

* * *

Бір-біріңді сүйдіндер, сеністіндер,
Бірге өмір сүруге келістіндер.
Бір ошақтың қызуын екеу ара,
Екеу ара оңаша бөлістіндер.

Бөбек келді дүниеге—
мен келдім!— деп,
Той жасадың дулатып, көңілің гүлдеп.
Оның алпақ жұп-жұмсақ бесігіне
Тұрды сенің сонда бір тербелгің кеп.

Жылдар өтті, жаңа күн күліп жетті,
Бірің болдың өкпешіл, бірің кекті.
Ыдыс-аяқ ас үйде көп сылдырлап,
Айқайларың үй-ішін дірілдетті.

Ұмытылды бәрі де төтті күннің,
Шаңырағы құлады шаттығыңның.
Өміріңе сен өзің мазақ болып,
Мазақ еткен болдың да қатты күлдің.

Қоштамады еш адам бұл күлкіңді,
Айырудан қалдың сен күн мен түнді.
Мұндайлардың қолында тұрмайын деп,
Махаббаттың ақ құсы бір бұлқынды.

Бұлқынды да ол байғұс төкті жасын,
Әбден ұқты бұл үйде көп тұрмасын.
Жыламасын махаббат қайтіп қана,
Опасыздық жеп жатса оттың басын.

Мен емеспін сендердің куәгерің,
Айтпайсыңдар, бар жайды сұрар едім.
Балалардың бақытын ұрладыңдар,
Сол батады жаныма мына менің.

* * *

Ес білгелі мен өмірге ғашық ем,
Талай-талай қуанып ем, жасып ем.
Сырлас едім жалғыз өскен қайыңмен,
Сырлас едім таудың тарғыл тасымен.

Өзімшіл ем, өзгелерге сенбейтін,
Өз дегенім болмаса мен көнбейтін.
Жалғыз қайың жалғыздығын айтатын,
Таудың тасы:—

Мендей қатты бол!— дейтін.

Аштыққа да, суыққа да төзімді ем,
Солай өстім сонау бала кезімнен.
Тай үстінен түсем жерге домалап,
Бір тамшы жас шыққан емес көзімнен.

Жан деп қарар кім бар дейсің жас ұлға,
Көзім ісіп, жарылыпты басым да.
Басқалардай мен де жылар едім-ау,
Жұбататын адам болса қасымда.

Бүгін қалай? Бүгін тіпті бөтенмін,
Сыпайымын қонағындай шет елдің.
Бірақ, бірақ қолыңда өлем бәрібір,
Аруағына тіл тигізсең әкемнің.

Бүгін қалай, бүгін күйкі жаманмын,
Қойдан жуас, моп-момақан адаммын.
Бірақ, бірақ қолыңда өлем бәрібір,
Аруағына тіл тигізсең анамның.

Бүгін тіпті жаңа түскен келінмін,
Жан сырымды ұға қойсын менің кім.
Бірақ, бірақ қолыңда өлем бәрібір,
Қаснетіне тіл тигізсең елімнің.

ҚАЙТА ОРАЛДЫ ТЫРНАЛАР

Өзен болып өрекипіді жылғалар,
Айтар жандай жақсылықтан бір хабар.
Тойға асыққан салт аттылар секілді,
Топ жазбастан келеді ұшып тырналар.

Тырна даусын жатырқамай, жатсынбай,
Тыңдайды ұйып биік құздар, ақ шыңдар.
Көктем келді, көкірегімнің құстары,
Қиқуламай неғып ұйықтап жатсыңдар?

Ояныңдар, қанат жайып көріңдер,
Қалықтаңдар қиялымның өрінде.
Мен де қырға желмен бірге ұшайын,
Бір ұшатын кезім келді менің де.

Әлім бітіп, әнім қашан таусылды,
Тыңғаным ба, тұнжырасам тау сынды.
Үміт барда, жуықтар ма сұм ажал,
Ұмытқандар бір естісін даусымды.

Көңіліме кім үңілсе жақын кеп,
Біз солармен сырлас та едік, тату да ек.
Мені көріп қуанатын бар ма ешкім,
Көктемінен кетпепті ғой ақын деп.

Зеріктім, достым, өлердей,
Қарызым күнге төленбей.
Күн батса, таңды күтемін,
Таңменен бақыт келердей.

Қып-қызыл жалау көтеріп,
Толықсып таң да жетеді.
Күнде бір арман оянып,
Қайтадан ұйықтап кетеді.

Жетем деп соған жетпедім,
Жоғалып және кетпедім.
Қыран боп ұшпай қияға,
Қарға боп жүрем деп пе едім?!

Биікке тартқан жол қайда?
Адасып жүрмін шалғайда.
Қарға боп қаңқылдағанша,
Қанатсыз қалсам болмай ма?!

Құлшынсам өмір өріне,
Кетемін сыймай теріме.
Аяңдап жетсем болмай ма
Ақырғы жетер жеріме.

Қайтейін бәрі кеш енді,
Жанам деп арман неше өлді.
Өзгелер кейде ұрлайды,
Өмірден алар есемді.

Барымды жиып тірнектеп,
Жоғыма қарап құрметпен,
Жалықпай жаяу келемін
Жетер деп қуып бір көктем!

Қолыма бейне қонғандай,
Ең жарық жұлдыз көктегі!
Айтып жүр кей дос ойланбай
Бақытты жігіт деп мені!

Айтқаны келсін солардың,
Денсаулық берсін тотыма.
Көбірек жанған болармын
Арман мен ойдың отына.

Алдаудың көрдім талайын,
Өкініш уы толды ішке,
Айтып жүр кейбір ағайын
Осының жолы болғыш деп.

Күндеуден өзім тазамын,
Күн жандыларға құмармын.
Жолдың мен, мүмкін, азабын
Көбірек тартқан шығармын.

Не кінә маған тағасың,
Көзіме айтшы, қарағым.
Бақыт пен жолдың бағасын
Үйреткен маған бала күні.

Түн боп тіпті жүре алмайсың үнемі,
Күн боп тағы күле алмайсың үнемі.
Жас балаға керек болса мейірім,
Әкеге де керек бала жүрегі.

Жүрек барда ондағы от та сөнбейді,
Өз дегені болмаса ешбір көнбейді.
Жалын жарға керек болса махаббат,
Жалынды ер де жалғыз соған шөлдейді.

Қыста да жақсы бұл дала,
Қыста да онда шуақ бар.
Айтады мұңды ән бір ғана
Ақ шапан киген уақ тал.

Қыста да жақсы бұл дала,
Көрінеді айқын алыстар.
Айтады мұңды ән бір ғана
Ақ жаулық салған қамыстар.

Қыста да жақсы бұл дала,
Күлкі бар онда, ойын бар.
Айтады мұңды ән бір ғана
Ақ көйлек киген қайыңдар.

Алдымнан шықты жүгіріп,
Осынау туған мекенім.
Айтады бәрі бірігіп
Көктемнің жақын екенін!

Туған жерге жиі барғым келеді,
Достарымды жиып алғым келеді.
Олар неге жиылмайды күнде кеп
Үйіме әркім келеді.

Олар келсе әзіл, күлкі бір келіп,
Жадау үйім кетеді ғой түрленіп.
Айтылады неше түрлі әңгіме
Іште жатқан сүрленіп.

Олар келсе дастарқаным бай менің,
Олар келсе төрт құбылам сай менің.
Әнмен, жырмен дірілдетер едік қой
Терезенің әйнегін.

Келсе достар, келсе әрбір тараптан,
Жадырайды-ау жаным таңдай жаңа атқан
Ертесінде сәл ауырса басымыз,
Біз көрмейміз шараптан.

Достар барда, неге керек қайғы ойлап,
Дос көңілі — қанша жесең бал қаймақ.
Бәрі бізге жарасатын сияқты,
Ән салсақ та айғайлап.

Вадим Кузнецовқа

Мін де шап, мынау біздің тұлпарымыз,
Ашықпыз, достарға жоқ бұлтаңымыз.
Бабамыз ат үстінде ер жетіпті,
Айырылмас ат жалынан ұрпағымыз.

Қамшы бас, от шашылсын тұяқтардан,
Дала — бір қарт домбыра күй ақтарған.
Жас жігіт атқа шауып оралғанда,
Жау қуып оралатын сияқтанған.

Алған соң ер үстінде әбден бекіп,
Тізгінін жібер аттың екпіндетіп.
Тек сонда ұқсайсың сен ақ арманға,
Жас қыздың жанарында мөлт-мөлт етіп!

ТҰС КИІЗ

Аңқаулықты, аяулым, қара біздің,
Ұшқыр екен қиялы анамыздың.
Қалай ғана көшірген тұс киізге
Өзендерін, көлдерін даламыздың.

Даласына ғашық боп басында өзі
Бәрін көріп ананың асыл көзі.
Тұс киізге жайнатып түсіріпті-ау,
Туған жердің жайнатып жасыл кезін.

Тұс киізге күн шуақ төкті күліп,
Баратқандай бейне бір от жүгірін.
Балам туған даласын ұмытпасын
Деп тұсыма анашым кетті ме іліп?!

Шашыңды өріп жаттың сен,
Шашыңды оймен тарадым.
Кім үшін күлім қақтың сен,
Толқынға толып жанарың.

Қасымда келе жатып-ақ,
Мақтадың басқа біреуді.
Болмаса нетті ақымақ
Қыздардың нәзік гүл ерні.

Шаршадым күдік, болжамнан
Көңіліңнің кілтін таба алмай.
Қызғандым сені сол жаннан,
Қызығым кетіп қалардай.

Қарап бір жылы көзіңмен
Қызғанған жанға құрмет ет.
Қызғанышымды өзіңмен
Бірге алып кетіп жүрме тек!

Кетерміз әлі біз де алыс,
Қия алмай тұрдым өйтсе де.
Сол күнгі туған қызғаныш
Көп қызығымнан жақсы еді.

Туған жерде жүрсем мен
Бір қызулық пайда болып бойымда.
Көңілімнің күнгейінде
Жайылады көп жылқым,
Жайылады қора толы қойым да.

Дос көңілін шаршағанша сімірем
Ақ ниетін қимамаймын,
Інімді де «сыйлаймын»
Қартаң тартқан жеңгеме де
Алып қой деп қинаймын.

Туған жерде жүргенде
Өлім де еске келмейді.

Көңіл қанат сермейді.
Алматыға оралғанда тек қана
Әйел қатты тергейді.

Мейлі әйелім тергесін,
Жылы шырай бермесін.
Өлім еске келмесін.
Тағдыр мені ешқашан
Ауылымнан бөлмесін,
Бауырымнан бөлмесін.

* * *

Тоңасың деп үйге тықпа баланы,
Оның жаны тұр ғой қалап даланы.
Шығады да қыр басына томпаңдап,
Зулатады төмен қарай шананы.

Зулатады көздерінен жас парлап,
Бала үшін бар ма бұдан асқан бақ.
Жұлдыздарға басталатын сапары
Мүмкін, бүгін осылайша басталмақ.

Сондықтан да жібер оны еркіне,
Қаға көрме қар жұқса да бөркіне.
Күн суықта қамай көрме бөлмеге,
Күн ыстықта желпуішпен желіме.

Тоңар, мұздар, сөйтіп жүріп ержетер,
Өз қолымен өз тағдырын тербетер.
Сен туғанмен, ол елінің баласы,
Менің балам — дүниеге белгі етер.

Мейің туған күнім ғой қалғымайын,
Баса бермес кара бұлт тауды дәйім.
Көтерейік, достарым, арман үшін,
Туған жердің шарабын алдырайын.

Байқаймысың күн дағы қабақ ашып,
Кетті менің күлкіме араласып.
Қырда менің бір тойым өтіп жатыр,
Көңілімнің көкпарын ала қашып.

Құбыладан соғады жел дүрілдеп,
Маған, сәулем, қарайсың сен күлімдеп.
Судың шуы, құс үні аспандағы
Жар сап жатқан секілді мен туды деп.

Көкірегімде ойнайды нелер сезім,
Еске түсіп доп қуып жүрген кезім.
Анашымды тағы бір елестетті
Туған күнің құт болсын деген сөзің.

Жігіт бола алдым ба ел мақтаған,
Маған сыйлап кетіпті жер, көкті анам.
Сыйлық іздеп жүгірме дүкендерден,
Сенен артық қандай сый керек маған.

Тағдыр бізге бақытын тең бөлгендей,
Арман құсын боламын мен көргендей.
Өзің жүрсең қасымда, ақ бесігім
Анашымның қолымен тербелгендей!

* * *

Қыран көкте ұшып жүріп өледі,
Көк аспаны — ең соңғы айтар өлеңі.
Қапылыста жараласа қанатын,
Қайтадан бір ұшарына сенеді.

Ал адамның қиялы ұшқыр қыраннан,
Оны өлгенше жетелейді бір арман.
Ол өлгенше асығады бір тойға,
Сонда мәңгі шығатындай құмардан.

Дос азайып, көбі сенен кетеді,
Алдың сиреп, арттағылар жетеді.
Жетпейді ешкім сол аңсаған тойына,
Өйткені ол той өлген күнінде өтеді.

ӨЛГЕН ӘЙЕЛДІҢ МОНОЛОГЫ

Гүл жайнап тұрған кезімде,
Өз қолыңменен үзіп ең.
Сен үшін мен де қызық ем,
Мен үшін сен де қызық ең.

Жалын боп ойнап көзімде,
Жас болып шықтың бұрын сен.
Жұмыстан қайтар кезінде
Жолыңды күтіп тұрушы ем.

Көйлегім көк боп жүрсе ылғи,
Қызғанбап еді қай құрбым.
Дүниеге келді бір сәби
Дүйім жұрт жиып той қылдың.

Алапат соғыс басталды,
Азамат болып ат міндің.
Көзімнен тұңғыш жас тамды,
Біткенін сезіп шат күнің.

Еңіреп сен де жыладың,
Елменен бірге қайғырып.
Есендік саған сұрадым,
Есімді жия алмай жүріп.

Жанымды жүрдім жаңқалап,
Көрмедім бір күн масайрап.
Баламды салып арқама,
Далада жүрдім қос айдап.

Ит болып тағдыр талады,
Күнімді менің көп көріп.
Жолыңа сенің қарадым,
Екі де көзім төрт болып.

Бір күні бағым ашылды,
Алапат жерде тоқтады.
Төрт жылда менің шашымның
Қалған жоқ жанбай төрт талы.

Бір күні бағым ашылды,
Айтылды алғысым менің.
Мейірмен сипап шашымды,
— Мекенім, бармысың, — дедің!

Батпас ем мұнша мұңға мен,
Азабым, көрер көп пе еді.
Сол күні құшағыңда мен,
Өртеніп неге кетпедім.

Жыл өтті жылжып арада,
Жақсылық келді ғаламға.
Суындың жалғыз балаңа
Суына бердің маған да.

Жүзімді жасқа жуганда,
Жұбатар ма екен деп едім.
Екінші ұлың туғанда,
Құттықтап маған келмедің.

Не деген тірлік жалған бұл,
Қарадым тағы жолыңа.
Күйеуі қайтпай қалған бір
Қатынның кірдің қолына.

Оралмадың ғой үйге бір
Жолыңнан, жаным, сол кеткен
Не кінәм барын білмедім,
Көз жұмдым, міне, сол дерттен.

Көргем жоқ одан емделіп,
Жүрегім болды ақылшым.
Елменен бірге сен келіп,
Топырақ салып жатырсың.

Жанымды жастай оқып-ақ,
Жылатпап па едің жанымды.
Сен салған қара топырақ
Жаншыды тас боп тәнімді.

Балаға әке қас емес,
Айтып ем келсе қума деп.
Көзіңнен шыққан жас емес,
Жатырмын ойлап у ма деп.

Айтсаңшы, жаным, тура ма ед
Кешігіп келіп жеткенің.
Өмірде өзің улап ең,
Өлгенде улап не еткенің.

Бәріне кеп ем төзіп-ақ,
Бақытсыз туған қыз екем.
Үйімнің маңын өзім-ақ,
Көрімде жатып күзетем!

Қайтесің, жаным, шатасып,
Демесең саған ел күлсін.
Немерелерім атасын
Соғыста-ақ өлді деп жүрсін!

ҮШ ДОС

Бір анадан туғандайсың үшеуің,
Бір арманды қуғандайсың үшеуің.
Үшеуің де жалғыз қызға ғашық боп,
Бір-біріңе қиғандайсың үшеуің.

Жатақ үйде бір жатасың үшеуің,
Бір жүректі жырлатасың үшеуің,
Махаббат деп, қайран жастық өмір деп,
Талай-талай түн қатасың үшеуің.

Соны көріп қызығам-ау мен бейбақ,
Өз басымнан өтіп кеткен күнді ойлап.
Біз де үшеу боп жүруші едік бір кезде,
Алдымыздан кезігер деп қандай бақ.

Жылдар кетті тобымызды азайтып,
Қала бердік арман айтып, наз айтып.
Бір періште ұшыраса қалса егер
Үркітуші ек үшеуіміз де сөз айтып.

О, шіркін-ай, сол бір алтын күндер-ай,
Жүруші ек-ау күндіз кедей, түнде бай.
Бізге ұрланып қарайтұғын қыздар-ай,
Естен кетпес Есікті мен Түрген-ай.

Уақыт бізді қорлаған да сияқты,
Өмір бұлты торлаған да сияқты.
Мынау жалпақ дүниенің бетінде
Біздей жігіт болмаған да сияқты.

Бас ауырып, басылып қалған кеудеміз,
Жастық атты ашылып қалған пердеміз.
Келе қалған сияқтымыз сырт көзге,
Қатын, бала шағамызбен жерге біз.

Жұп жазбайтын үшеуінді көргенде,
Бір мұңлық құс оянады кеудемде.
Біз құсатып сендерді де бөледі-ау
Ақ махаббат қолын шындап бергенде.

Оған дейін жұптарыңды бөлмендер,
Өмір атты баспалдақпен өрлендер.
Бірің көкте, бірің жерде қалсаңдар,
Өтінемін бір-біріңнен көрмендер.

Бір жүріңдер, топтарыңды жазбаңдар,
Үй болыңдар, ошақ болып маздаңдар.
Сендер жаз боп, сендер мәз боп өтіңдер,
Тоза берсін, аза берсін азғандар.

Өмір қатаң. Бағынатын болыңдар,
Іздескенде табылатын болыңдар.
Ауылдарың алыс кеткен күнде де
Бір-біріңді сағынатын болыңдар!

Ақ тілектер, ақша бұлттар, армандар,
Махаббат боп өртенгендер, жанғандар.
Тойларыңда төрде отырсам түнеріп,
Мені біткен жан екен деп қалмандар.

Мені мынау егделерге қоспаңдар,
Қанатым бар, жүрмін ұшып аспанда.
Қайта-қайта қайырады отызым
Жиырма жасым алға түсіп қашқанда.

Сендер үшін көрінгенмен боп биік,
Бар да шығар көңілімде көп күйік.
Нағыз қыран көріліктен өлмейді,
Өлсе өледі қапылыста оқ тиіп.

Талайларға көрінгенмен боп биік,
Бар да шығар көңілімде көп күйік.
Нағыз ақын көріліктен өлмейді,
Өлсе өледі жаулары атқан оқ тиіп.

Ал, сендерге оны білу ертерек,
Отырсыңдар бір-біріңе еркелеп.
Жастық атты дүниеге қарызбын
Қарызымды біткемін жоқ мен төлеп.

Қаласаңдар бата берем қол жайып,
Өткенімді, кеткенімді болжайым.
Сол жастыққа қарыз бола тұрып мен,
Көрілікке арыз айтар жоқ жайым.

Жан болған соң менің де өз мұңым бар,
Күйігім бар, жете алмаған шыңым бар.
Ақын келсе тойларыңа егерде,
Ақ көңілмен дос келді деп ұғыңдар.

Ақ қанаттар, асқақтаған аспандар,
Бір жолы да жазылмаған дастандар!
Тойларыңа ақын келсе аңқылдап,
Көрі-құртаң біреулерге қоспаңдар!

Аяландар, қабағына қараңдар,
Қыздырыңдар, қызметіне жараңдар.
Өзіміздей жас екен деп ұғыңдар,
Өзіміздей мас екен деп санаңдар!

ҚҰС ТҰРАЛЫ ЖЫР

Мәрияш Жақсымбетоваға

Сен шығушы едің құбылып,
Ғашық боп көктем, гүлдерге.
Театр іші жылынып
Кететін еді бір демде.

Арманға балап ел сені
Отырушы еді сұқтанып.
Бақыттың жасы деуші едім,
Көзімнен кетсе шық тамып.

Өзің де ғажап жыр едің,
Таныттың өнер қуатын.
Сол кезде менің жүрегім
Қол соғып саған тұратын.

Арманың көкте жүрді ұшып,
Кімің бар оған жететін?
Өнердің аппақ бір құсы
Алысқа ұшып кететін.

Соңыңнан түгел қол бұлғап
Ақ сапар саған тіледік.
Аяулым, біздер сол күндә ақ
Дүниеге келген жыр едік.

Бәрі де болғай жаңсақ түс,
Достар-ау, шын-ақ сенем бе?
Ұшуға туган аппақ құс
Құлапты жерге дегенге.

Бұл емес менің айтпағым,
Берілмен мұңды елеске.
Сарбаздың сапқа қайтқанын
Сан рет көрдік емес пе?!

Бақыттың қайта құш таңын,
Тек бақыт үшін тұған қыз.
Құстың да қайта ұшқанын
Қызықтап талай тұрғанбыз.

Сағындым сені — ақ құсым,
Аспаның ашық, дауыл жоқ.
Сүйсіндір бізді қайта ұшып,
Сүйейін Алатауың боп.

Салауат енді өткенге,
Қанат жай арман желіне.
Сағынып құстар көктемде,
Қайтпай ма туған жеріне.

* * *

Асықпашы, барарсың барар жерге,
Жүрегіміз күл болып қалар жерде.
Береріңді берерсің кезі келсе,
Аларыңды аларсың алар жерде.

Кім күтпейді өмірдің бір дауылын,
Асыққандар көп болған бұдан бұрын.
Сен асыққан екен деп ұясынан
Күн ертерек шықпайды біл, бауырым.

Кім күтпейді өмірдің бір дауылын,
Асыққандар көп болған бұдан бұрын.
Сен асыққан екен деп ұясына,
Күн ертерек батпайды, біл, бауырым.

Күтеді алдан жылдардың белестері,
Өмір — қайық, бола біл сен ескегі.
Сен асыққан екен деп алма бағы
Аппақ гүлін ерте ашқан емес тегі.

Асықпашы, жетерсің жетер жерге,
Тіл тигізіп қайтесің бекер елге.
Өмір — деген сахна. Шық көнеки,
Ренжімей кетіп қал кетер жерде!

ДОС КӨҢІЛІ

Балалыққа күнде барып бір қайттық,
Жастық жырын құшақтасып бірге айттық.
Артық сілтеп кетіп қалып кей күні
Бізді сүйген жүректерді мұңайттық.

Жүрек шіркін қуанышқа толы да,
Гүл біткендей болады ғой жолыңа.
Ғажайып бір тойды тастап кетердей
Қайта-қайта қарайладым соңыма.

Қарайладым қимастық бір көңілмен,
Жолыққандай сол балалық өмірмен.
Қайда жүрсең бір болуды қаладым,
Қалмайтұғын көлеңкеңдей сенің мен.

Қалмадың, сен, қолыңдағы барды аяп,
Жаның сенің алғаш жауған қардай ақ.
Мен өзіңді қимай тұрмын, неліктен
Енді қайтіп жолықпайтын жандай-ақ.

Өмір — тұлпар бара жатыр шапқылап,
Барған сайын шабатындай қаттырақ.
Жел айдаған ақша бұлттай таудағы
Қош, қош дейтін секілді бір тәтті уақ.

Тұрам ылғи өртенсем деп, жансам деп,
Ең болмаса дос көңілін алсам деп.
Өз-өзінен аптығады көңілім
Қоштасарда барымды айтып қалсам деп.

* * *

Зәулім бір ағаш басынан
Топ етіп торғай құлады.
Құлады жерге асыл ән,
Сарқылып өмір бұлағы.

Содан соң торғай тұрмады,
Қанатын жазды біріндеп.
Әнінің әсем ырғағы
Көңілімде қалды дірілдеп.

Өмірің ұқсас құстармен
Дау айтпа бекер, дос, оған,
Биіктеп қанша ұшқанмен,
Бітеді-ау, жерде әсем ән!

* * *

Атқан таңмен келетін шіркін жарық,
Кетпе менің ешқашан күлкімді алып.
Ойлап тұрсам өмірде аз күліппін,
Шал адамдай дүниенің шырқын бағып.

Ертеңімді ойлаппын, бүгінімді,
Көп жүріппін, білмеппін кідіруді.
Беймаза күн кешпеппін кейбіреудей
Биігірек болсын деп тұғырымды.

Артық бақыт сұрамай жаратқаннан,
Серік болды жанымға қанатты арман.
Арман атты аяулы жалғыз кітап,
Өмірдегі кітабым бар ақтарған.

Соның дағы мен әлі сырын ұқпай,
Желпілдеппін жел күнгі туырлықтай.
Ойлап тұрсам, достарым, келеді екем,
Бір күн шығып жайлауға, бір күн шықпай.

Бәріне де, ырзамын, шіркін жарық,
Кете көрме әзірге күлкімді алып.
Келмесе де өзгеге менің шамам,
Өй үйімнің жүрейін сыртын бағып!

* * *

Гүл әкеле жатырмын тұңғыш рет саған мен,
Жыр әкеле жатырмын тұңғыш рет саған мен.
Неге ертерек бұл гүлді әкелмедім екем мен,
Бала күннің қарызын әлде осыным өтеу ме.

Қалай ұқсаң, солай ұқ, гүл көтеріп жүргенім
Жарасып тұр өзіме, басқасын мен білмедім.
Міне, келе жатырмын қол күйер деп сақтанбай,
Бала күннің бір отын көтеріп келе жатқандай.

Балалы үй қашанда опыр-топыр,
Бөбегімнің бірі «ұстаз», бірі «шопыр»
Бар Тұманбай тып-тыныш ұйықтасын деп,
Бір Тұманбай тынымсыз ояу отыр.

Мен байғұсқа билік жоқ олар жатпай,
Еркелетем бәрін де соқпай-қақпай.
Мейірленсем өзім де қайран қалам,
Мейірімді мендей бір әке жоқтай.

Кейде маған оңаша кеш бағалы,
Ойсыз өткен көп күндер өш те алады.
Бір Тұманбай отызды орталады,
Бір Тұманбай шыққан жоқ беске де әлі.

Соны ойласам қалмайды зәре-құтым,
Тұманбайлар тілейді бәрі күтім.
Кіші Тұман әкем деп айғайлай ма,
Мен зар болсам ауаға бір-ақ жұтым.

Бойымдағы көрген жоқ екпін кеміп,
Көп жылдарды шаңыммен өттім көміп.
Өлеңімді қоя сап, балаларымды
Менің ылғи тұрады өпкім келіп.

Жүрген кезде қыз бен жігіт екеуден,
Бір қиялға берілем де кетем мен.
Бәріне де аузымды ашып қараймын.
Келген қонақ секілденіп шет елден.

«Кеше ғана басымда еді бұл дәурен,
Оны бүгін аманмын ба күндеуден».
Қайта көрсем деймін іштей күрсініп,
Бақытымды баяғыда бір көрген.

О, жастық шақ, санатыңда бармын ба?
Бір жерде әлде ұмыт болып қалдым ба?
Көзді жұмсам төсегімде жатып ап,
Сен тұрасың күлім қағып алдымда.

Кел дейсің бе, ер дейсің бе соңымнан,
Енді сусын бермейсің бе қолыңнан.
Бойдақ жігіт болған күндер жақсы еді-ау,
Балаларға байсалды әке болудан.

Қайран бақыт, кеткенің бе тез келіп,
Мен жайында дұшпан айтқан сөзге еріп.
Келгеніңді байқамасам, жас едім,
Неге, неге көтеріңді сезбедім.

* * *

Кешіре гөр мені, жаным,
Кешір албырт кезімді.
Мен есімнен шығармадым,
Сенің мөлдір көзіңді.

Кештер қайда қымбат ондай
Келді-ау жетіп жетім күн.
Жылатып ап, жұбата алмай
Кеткеніме өкіндім.

Жайлауымнан ел кеткен бе,
Жоқ сырласар кісім де.
Көп ойлаған себептен де
Көріп жүрмін түсімде.

Жүрегімнен сыр ұқтырып,
Өте шықтым қиялдай.
Кешір, жаным, сүйіп тұрып,
Кеткенімө-сүйе алмай.

Болам жалғыз қалатындай
Көкірегімнен өшірсем.
Ұмытам деп ұмыта алмай
Жүргенімді кешір, сен.

Кешір мені, балалық кез,
Мазаласа күніге.
Жолыққанда бір жылы сөз
Оралмаса тілімә.

Кешір мені, ұмытам деп,
Ұмытпағаным үшін.
Өзіңменен қиялымда
Бір ұйықтағаным үшін.

Оятпадым таңнан күліп,
Ойдан кетпес жырмысың.
Кешір, сені арманды ғып,
Тірі жүргенім үшін.

* * *

Сахнада толықсып сен биледің,
Менің аппақ жанымды әлдиледің,
Қайта неге жолықтың өмірімнен
Ұзап бара жатқанда ән-күй менің.

Дірілдедім, мұздадым, сақылдадым,
Сен бәрібір қасыңа шақырмадың.
Менен басқа еш адам көрген де жоқ
Жанарыңнан бір оқтың атылғанын.

Базарында бақыттың жүрмін өтпей,
Өз-өзімнен қиналдым демім жетпей.
Сол оқ келіп кеудемде қадалғанда
Неге тірі қалдым мен өліп кетпей.

Тірі қалдым, жанатын үміт бардай,
Болдым бәрін азаптың ұмытқандай.
Қуандым ба бақытты көрдім мен деп,
Айғай салып артыңнан қуып бармай.

Жеткен екем бұл күнге күтіп әрең
Кетсем өліп азаптан құтылар ем,
Көз алдымда әлі де билеп жүрсің,
Көз алдымда билеп тұр бүкіл әлем!

Биле, жаным, билеші, алдыма кеп,
Жақсылыққа кіршіксіз жан куә деп.
Бақытымды ішімнен тойлайын мен
Көктемімді бір көріп қалдым-ау деп!

Қайда, қайда жоғалдың, сыршыл әуен,
Сонау жылы өзімді бір сынап ең.
Тастап кеттің,

қасымда жүрмедің деп,
Мен күлгенде жарқылдап күлмедің деп.

Қала бердім, қатыгез өмірді ойлап,
Күнде тұсап өзімді, күнде байлап.
Қала бердім қайықсыз жандай-ақ мен,
Көк толқында басқалар жүргенде ойнап.

Содан бері айғайлап ән салмадым,
Өмір салды үстіме бар салмағын.
Көгілдір бел үстіне шығып алып,
Көктемнің де құстарын қарсы алмадым.

Келгенімен көктемнің күні тынық,
Қарсы алатын ешкім жоқ мені күліп.
Қараңғы үйге қамалған жағдай-ақ бір,
Қала бердім мен сөйтіп ұмытылып.

Қала бердім, жылдарым жалғаса бер,
Жұрттың бәрі болды ғой барға сенер,
Ұйықтағаным ұйықтаған, сол ұйқыдан
Біреу келіп оятып алмаса егер!

Түсіме көктем кіріпті,
Кәдімгі ауыл көктемі.
Дүние балқып, жібіп тұр
Әнінен құстың көктегі.

Ертемен Алатауым:
Жоғалған екем деймін мен.
Баяғы бала шағым
Оралған екем деймін мен.

Көрінді қарлы құз алдан,
Маужырап қапты май күліп.

Гүл теріп жүрген қыздардан
Мен тұрмын үнсіз қаймығып.

Қиқулап құстар өткенде
Тіледім бақыт оларға.
Ауылымдағы көк белге
Бәрі кеп шіркін қонар ма.

Не айтарымды да білмедім,
Кетіппіз алыс үйден біз.
Ұсынды қызыл гүлдерді
Қып-қызыл көйлек киген қыз.

Алдым ба гүлді, алмадым,
Кетті ме бақыт тағы алдап.
Жаз таңы атып қалғанын
Әтештер жатты хабарлап.

Аңсаған осы кісімді
Мен сирек көрем өмірде.
Көзімді жұмдым, түсімді
Әр қарай көрсем дедім де.

Көңілім құс боп ұшпай ма,
Дөңбекшіп қалдым мен енді.
Енді ондай жақсы түс қайда,
Ұйқым да қашып жөнелді.

Қайтейін қиналмағанда
Кетті гой сабыр менен құр.
Өңімде жете алмағанға
Түсімде жетсем деп ем бір.

* * *

Күн төбеден ауар кезде,
Жолықтың-ау жаным келіп.
Ұшқын ойнап қара көзде
Қалдым сергіп, көңілденіп.

Көктемімде көрсем дағы,
Көрмеген боп кеткен едім.

Қылығымды мен сондағы
Бүгін қатты жек көремін

Күннің ғана сәулесінен
Жаратылған арман едің.
Жас өмірдің әуресімен
Мен қол созбай қалған едім.

Неге солай үнсіз кеттім,
Өкінішім жанды жеді.
Тосты алдыма бір суретті
Көктемдегі таудың желі.

Балғын дәурен қашты, кетті,
Аңсап соны енді өтем-ау.
Екі бірдей жас жүректі
Жаралаған мен екем-ау.

Табыстырды-ау ұзақ жол кеп,
Өтер ме едім бір тіл қатпай.
«Күн батқанша бірге бол», — деп,
Айтуға да тұрмын батпай!

* * *

Келем дедің, күттім, жаным,
Бір күн өтті-ау жылға тең.
Жанып-жанып бітті арманым,
Шіркін арман, қымбат ең!

Қайда барсам алдымды орап,
Кес-кестеді күн бейнең.
Сол бейнеңе қалдым қарап,
Келер күнді білмей мен.

Шіркін, кеше тыныш едім,
Алай-дүлей енді ішім.
Әлде ажалдың қиыр шегін
Көрсететін сенбісің?!

Сыйланамын күнде осы мән,
Аялайды төтті үміт:

Әлде бақыт күймесімен
Өтеміз бе шат күліп!

Қалайша тез өшіріп қойдың,
Көңілімдегі шырақты.
Болатын бір жақсы тойдың,
Болмағаны сияқты.

* * *

Қылығыңа тоям деп ем тоймадым,
Күндіз-түні сені ғана ойладым.
Бөтен көзге көрінбейтін құдіретпен
Қызық болды-ау мені байлап қойғаның.

Сол арқанды үзгім келген жоқ менің,
Көп жапырағым бүгін қайта көктеді.
Өкіндірді көп жылдардың өзіңсіз
Бір тіл қатпай үнсіз-түнсіз өткені.

Шашым сиреп, жүрегім сәл шаршаған
Кезде келдің арманым ең аңсаған.
Бақыт жайлы ойдан құтыла алмайды,
Бақытынан қашқанымен қанша адам.

Қашпа, жаным, көзің айтып тұр бәрін,
Жоғалмаған махаббаттың жырларын.
Оңашада жолыққан кей сәттерде
Біз бақытқа жақындаймыз бір қадым.

Сыр білдірмес тұңғыық ең, сұлу ең,
Алдан күткен арманым боп жүріп ең.
Шашқа түскен боз қырау да түк емес,
Жүрек егер жана білсе шынымен.

Өкініш жоқ өте шыққан жылдарға,
Кім біліпті не күтеді кімді алда.
Жүрек жанбай тұрмақ емес ешқашан
Жер бетінде көктем барда, гүл барда!

ЭЛЕГИЯ

Жаңа ғана қараған ең сағымға
Жүрегінді бөлеп ыстық жалынға,
Бір қол сені аямастан үзген-ді,
Жаңа гүлдеп келе жатқан шағыңда.

Содан кейін сен ешкімге сенбедің,
Мен қасыма шақырғанда келмедің.
Жүрегінді сұрап едім жалынып,
Жүрек тұрмақ, жылы шырай бермедің.

Алыстадың туган жерден мүлде сен,
Бақытыңда кетіп жүрді күнде есең.
Жылар ма едің оңашада отырып,
Туған жерді сағынып сен жүрмесең.

Бекер болды, бәрі бекер, жан құрбым,
Құшақ жайған дос көңілін қалдырдың.
Әжім болып түсті менің жүзіме
Сенсіз өткен әрбір түн мен, әрбір күн.

Тоқтаттың ғой бақытымның сен көшін,
Жоқтаттың ғой жұрт сөзіне ергесін.
Бір алдану — мәңгі-бақи алдану
Деген сөзге қалай ғана сентгесің?

Қайыршың ем, бір үзім бақ сұраған,
Өлмедім мен тұрғаннан соң күн аман.
Сен жыладың, мен сенен көп жыладым,
Ал мен үшін жыламады-ау бір адам.

* * *

— «Тым ерте қа... дасың,
Отызға келмей жатып.
Дедім мен қалжың үшін
Абайсыз құдай атып.

Көздерің жасаурады,
Өз демің өзінді улап.
Айтуын айтсам-дағы
Жүрегім кетті сулап.

— Сен де ерте қартайыпсың!
Дей ме деп қорықтым мен.
Әрнені айта түстім
Ақжарқын болып бірден.

Бірақ сен үндемедің,
Аядың, түсінемін.
Аңғармай жүрген едім,
Аяулы кісім едің.

Білемін өкпелеттім,
Өкпенді жаздым немен.
... Әкесі көп бөбектің
Боп қаппын аз күнде мен.

Мұныма сене ме ешкім,
Шықпады-ау әзілдерім.
Қартайған сен емессің,
Қартайған өзім едім.

Өкініш пе, өкінішім бар аздап,
Өтініш пе, ол түскен жоқ қағазға.
Отым іште жана берді лапылдап,
Жетпей жүрдім арманыма жақындап.

Жалаң аяқ, қалқан құлақ баланы
Ержетер деп елегендер шамалы.
Өз жолыммен жүре бердім ақырын,
Өмірім әлі өз арнасымен ағады.

Теректерден көк жапырақ ұшты көп,
Құштарлығым күннен-күнге күштірек.
Таң қаламын осы күні құдірет
Жұлдыз-қыздар жерге қалай түсті деп.

Қызғанам ба, мен оларды білмедім,
Олар күлсе, мен әйтеуір күлмедім.
Қосыла кеп қол соғады бәрі де
Мені сырттан жамандаса кімде-кім.

Қызғанам ба мен оларды білмедім,
Олар күлсе, мен әйтеуір күлмедім.
Іштерінен үнсіз шыдап тыңдайды,
Сырттай мені мақтай қалса кімде-кім.

Білем бәрін, білмеген боп жүрем құр,
Маған бәрін үйретеді бұл өмір.
Құрбыларды оңашада еске алып,
Арманымдай аялауды сүйем бір!

Жалаң аяқ, қалқан құлақ баланы
Ержетер деп елегендер шамалы.
Өз жолыммен жүріп келем ақырын
Өмірім өз арнасымен ағады.

* * *

Көктемдей бейне айырылған ерте көріктен,
Сенбейсің маған, сенбейсің жаным, неліктен.
Күз болып саған келем деп ойлап па едім мен,
Қап-қара бұлтпен, ысқырған желмен желіккен.
Ойлаған жоқпын, көктем ем мен де құлпырған,
Жүрегім сонда айтатын еді мың түрлі өн.
Қорықтың ба әлде таң нұры тайған көзімнен,
Қорықтың ба әлде сымбаты қашқан сиқымнан?!
Қорықтың ба әлде қалыңдай түскен әжімнен,
Көктемін көрдім, көрмекпін өмір жазын мен.
Қанша жол жүрдім, қиянға тартты жол кейде,
Бәрібір, жаным, зердемде өзің жазулы ең.
Жазулы ең, жаным, жүгіріп жылдар көп өтті,
Жықпады жылдар махаббат атты теректі.
Оқуға оны көлденең жұрттар сауатсыз,
Оқуға оны тек менің көзім керекті.
Сен оқы бүгін, жыр болып туды өз атың,
Жыр болып жанды, арманға қолын созатын.
Түндерге алғыс махаббат күтіп жүдеген
Күндерге сәлем екеумізден де озатын!

Өзіңді-өзің саудалап,
Өз бағанды өзің жүрсің арттырып,
Қиялыңмен сен шығасың тауға да,
Қиялыңмен сен шығасың шат күліп.

Жарқылдасаң бір күні,
Жастығыңды құшақтайсың бірде өксіп.
Бір жоғалтқан күлкіні
Екінші рет табам деу де білместік.

Суып кеткен уақытты
Жылытам деп жүрсің ғой сен сәуле боп.
Бір жоғалтқан бақытты,
Екінші рет табам дейсің әуре боп.

Алдағандай төтті беріп баланы,
көп айтасың ертегі,
Жүрек деген бір-ақ рет жанады,
екінші рет жанбақ емес ол тері!

Шақырды дала, шақырды кел деп Алатау,
Шақырды кел деп көк өзен.
Бітсеңші маған, қыранға біткен қанат-ау,
Ашылсын көңіл-терезем!

Жанымда діріл, ұқпаймын тілін өзім де
— Жүр! — дейді қайда бұйырып.
Ойларға пiмсам, оянып сәуле көзімде,
Ойнайды ол да құбылып.

Қараймын гүлге, қараймын күнге құрметпен
Далаға шығып асығыс.
Менің де, жаным, кеудемде күлді бір кәктем,
Кеудемнен ұшты әнші құс.

Өкіне көрме, өкіне көрме, жан құрбым,
Қосса да мейлі жол сирек.
Тілеймін іштей көзінде тұрған әркімнің
Көктемі аман болсын! — деп.

АЛАТАУ ЖЫРЫ

Алатаусыз менің күнім күн емес деп ұғындар,
Қайда жүрсем Алатауды алдыма әкеш тұрындар.

Алатаусыз мені жетім, шын жетім деп біліңдер,
Біздің үйге кіргенде де Алатау боп кіріңдер.

Алдарыңнан өзім шығып аттарыңды байлаймын.
Бөріңді де қошеметтеп төрден орын сайлаймын.

Алатауды аузыңа алсаң, мақтау жағын келістір,
Назарыңды тауға бұрсаң, бұлтаңдамай тегіс бұр.

Алатауым көрінбесе, онда мен де көр соқыр,
Тауды сүйген ұлан болсаң, онда маған көрші отыр.

Алатауды білген болсаң, ақ отауды білгенің,
Біз келер деп шай қайнатып жүрген шығар бір келін.

Алатауды көрген болсаң, үлкен үйді көргенің,
Өрқашан да ол үйдегі шайы төтті жеңгенің.

Алатауды таныр болсаң, танығаның інімді,
Үйретеді ол балаңызға атқа қалай мінууді.

Алатауға барған болсаң, аға үйіне барғаның,
Мәз болады ол жолымызға құрбан етіп бар малың.

Алатаудан алыс кетсем, жеткенімше асықпын,
Алатаудың таң нұрына, жаңбырына ғашықпын.

Жаз айында құяды-ай көп, құяды-ай көк нөсер,
Осы бір шақ, бақытты шақ өз басымнан мен кешер.

Ақ қайыңмен қатар тұрып жуынамын нөсерге,
Нөсер жусын пәк денемді жер бетінен көшерде.

Алатаудан алыс кетсем, түсімде де тау көрем,
Алатауды ұнатпаған жұрттың бөрін жау көрем.

Таудың күзі сабырлы күз, таудың күзі сары күз,
Күзді көрмей ұйықтамайық, о, достарым, бәріміз.

Таудың күзі сараң емес, таудың күзі жомарт күз,
Асықтырма, уақыт мені арманыма қол артқыз.

Алатаудан алыс кетсем қайта жету арманым.
Қайда жүрсем өмірімді Алатауға жалгадым,

Тауға шықтым, алғаш ұқтым биіктіктің не екенің,
Жұлдыздардың тұр қасында менің туған мекенім!

Өз тауымда арманымды күнде қуып жетемін,
Осы таудан ұға түсем ұлылықтың не екенін.

* * *

Аппақ қарға өз атымды әсемдеп,
Жазушы едім, жазушы едім неше өңдеп.
Жолаушылар оқысын деп ойлаушы ем,
Атақ-даңқта кеткендей-ақ есем көп.

Ертесінде Ебі жақтан жел үріп,
Қалушы еді, жазған сөздер көміліп.
Ерегісіп тағы жазып кетуші ем,
Бұл жазғаным өшпейтіндей көрініп.

Жолда тұрған жалғыз ағаш сорлайтын,
Оған атын жазбайтындар болмайтын.
Атымызды ел білсін деп асықтық,
Бар арманды айтып тұрды ол да айқын.

Кеттік біздер қанат қағып жан-жаққа,
Балалық күн, қызық думан қалды артта.
Бірлі-жарым атақ алғандар да бар,
Бізді құдай қарғап па?!

Мен қысылам сол балалық ойыннан,
Сол ағашта менің де атым ойылған.
Өлеңдерім шыққан сайын газетке,
Бұл қателік кетпейді ылғи ойымнан.

Шықса өлеңім жұрт алдына менің көп,
Жүрегім боп, тынысым боп, демім боп.
Айтпаса екен құрдастарым тек қана
Бала күнде-ақ атақ құмар едің!— деп.

Алдау деген кімге керек бұл күнде,
Көп алдандым, көп алдадым, шырағым.
Талай рет жылап тұрып күлдім де,
Талай рет күліп тұрып жыладым.

Саған деген бір махаббат бар еді,
Соны өлтірмей алып келдім өзіңе.
Тайсалұшы ем ақ жүзіңнен әдемі
Кездейсоқ бір көзім түссе көзіңе.

Бір жалыным өшкен емес кеудемде,
Сол жалынмен ертеңге де барамын.
Сен шырылдап дүниеге келгенде,
Мен анама қолқанатқа жарадым.

Жылдар, жолдар барлығына кінәлі,
Кештөу туған сен кінәлі емессің.
Мен басқа бір қаракөзге ұнадым,
Ол күндері елеген жоқ сені ешкім.

Көңілімнің көп дәптерін ақтардың,
Қатаңдық па, қабағымда тұрса бұлт.
Менің таңым баяғыда-ақ атқан-ды
Кеш жолықтың, бара жатыр түс ауып.

Түгел беріл, берілсең маған егер,
Қиыншылық көздесер жолда нелер.
Қиналсаң да, қиналдым дей көрме сен,
Барар жерге жетерміз аман-есен.

Сен мұқалсаң, сыр берсең мұқалдым,— деп.
Кетеді онда, аяулым, менен құдырет.
Жарқылдаудың орнына бықсып қалам,
Аңқылдаудың орнына қырсықтанам.

Екі жүрек соқса егер бір кеудеде,
Орта жолда ешқашан өлем деме!
Жүретұғын жол дағы болар жеңіл,
Жаным, маған берілсең түгел беріл!

АЯУЛЫ ЖАР

Сүйем! — деп айтпай, сүйеді
Күйем! — деп айтпай, күйеді.
Іренжіп тұрып аяйды ол,
Кештетіп келсе күйеуі.

Көрмесең сағындырады,
Үндемей бағындырады.
Ап-ашық күнді кей-кейде,
Толассыз жауын қылады.

Бір жылы сөзге тояды,
Алдыңа барын қояды.
Көрінбес көзге арқанмен,
Өзіңді байлап қояды.

Арыңды шашып, төкпейді,
Алдыңды кесіп өтпейді.
Көзіңді ғана байлауға
Құдыреті оның жетпейді.

Өкпелет тіпті көп мейлі,
Ортаймас оның тоқ пейілі.
Басыңа қиын іс түссе,
Баурың да оған жетпейді.

Қаттырақ айтсаң жылайды,
Ақырын айтсаң шырайлы.
Өзі үшін емес, сен үшін
Тағдырдан бақыт сұрайды.

Жоғыңа үнсіз шыдайды,
Оғыңнан үнсіз құлайды.
Жігіттер, ізде іздесең
Осындай ғана жұбайды!

БІЗДІҢ ЖЕҢЕШЕЛЕР

Жеңеше, шылым шекпе деп,
Айтуға саған хақым жоқ.
Тағдырмен шықтың жекпе-жек
Жиырмада жесір қатын боп.

Жеңеше, шарап ішпе деп,
Айтуға аузым бармайды.
Арманыңды үнсіз күтумен
Ақ жүзің сенің сарғайды.

Арманға ылғи шөлдедің,
Білемін күнің жоқ азған.
Жиырмада жарың өлгенін
Естідің қара қағаздан.

Өртенген жұрт көп назыңнан
Есімде әсем сымбатың.
Күйеуің жайлы жазылған
Сол қағаз бүгін қымбатың.

Сенбедің алғаш сен оған
Күтумен жүрдің жарыңды.
Көктемде қайтып оралған
Құстарға айттың зарыңды.

Құстардан канат сұрадың
Көрсем деп майдан даласын.
Оңаша жүріп жыладың
Сынды-ау деп зәулім ағашым.

Әлдекімдерге кектендің,
Қолыңа жағың сүйедің.
Кебенек киіп кеткеннің
Кім білген кебін киерін.

Өлдіге жарды кия алмай,
Дүниені оймен шарладың.
Құмарың қанып сүйе алмай,
Өкінтті-ау жесір қалғаның.

Бәрі де қиын бұл шақта,
Қалады қатып сертте кім.

Қоштасар түні, құшақта
Өртегіп неге кетпедім.

Деген де ойлар өкінтті-ау
Түннің бір ауған шағында.
Өксіген жылдар өтіпті-ау
Орап ап сені жалынға.

Сол кезде шылым қадірлі,
Ап-ащы шылым, у шылым.
Қиялмен көріп жарыңды
Ұйқыға шомдың, тыншыдың.

Далаға кеттің ақ таңнан
Иықтан түспей кетпенің.
Кеткендер келіп жатқанда
Келмеді сенің кеткенің.

Жеңіс те жетті дүрілдеп,
Жадырап жасыл май келді.
Ұсынды бастық күлімдеп,
Еңбектен алған бөйгенді.

Жеңіс те жетті дүрілдеп,
Үміт пен күдік тоғысқан.
Біреулер тұрды күлімдеп,
Ері аман келіп соғыстан.

Қарадың үнсіз қақпадан,
Жиналған жұртқа бара алмай.
Өзіңе сендің тек қана,
Сенетін кісің оралмай.

Ән салды халық тағы да
Бақтағы гүл де еді әсем.
Сол күні үйің маңында
Жер жыртып жүрдің жеңешем.

Өзіңе сендің, өзгеден
Шапағат, қайрым күтпедің.
Бригадирменен сөзге кеп,
Ағаштарыңды түптедің.

Жалтылдап бір от көзінде,
Бассын деп іштің боранын.
Ашуың қысқан кезінде
Ащы бір шылым орадың.

Көбейді тойлар жомарттық,
Тойда арақ қалмас құйылмай.
Артықтау іштің арақты,
Жеңістің берген сыйындай.

Зымырап жылдар көп өтті,
Құмарсың әлі күлуге.
Ұлыңнан туган бөбекті
Бауырыңа бастың бүгінде.

Бойыңда отың, қайратың,
Көңілің сенің сенер ме.
Келіншек атанбай жатып,
Кемпірлік келді дегенге.

Кім ұғар жырын жүректің,
Қалды ғой ол жыр мәңгі есте.
Жиырмада жанған бір оттың
Иесі кетті келмеске.

Сенбейсің, әрі сенесің...
Тартты ғой күңгірт нұр жанар.
Бір сынған бақыт кесесін,
Иесі келмей, кім жамар?!

Сертінен жеңгем таймады,
Жақпады шамын басқаның.
Жиырмада қартайғандарды,
Құрметтеу керек, достарым.

Өмірден олар не көрді,
Бақытын көрді басқаның.
Елуде еңкеймегенді
Еркелетіңдер, достарым.

Арак пен шылым себебін
Соғыстан сонау іздеңдер.

Өтінем, достар, күнбе-күн
Олардан сәлем үзбеңдер.

Жарларын мәңгі тосты деп,
Оларды сәл-пәл елесең.
Мейірімді ұрпақ өсті деп,
Мейірленеді жеңешең!..

* * *

Білсең-ау, жаным, ойымда менің не барын,
Сел алып кетті көңілімнің көгалын.
Көп гүлім солды жаз күнім келмей жатып-ақ,
Сезгендей бейне бір қатаң қыстың боларын.

Алай да дүлей бір боран соғып өтердей,
Әнші құс кейде қояды басын көтермей.
Екі ұдай сезім біріне-бірі өшікті
Достасып жүріп,
жауласып кеткен екі елдей.

Білмейсін, әттең, кеудемде не боп жатқанын,
Басады бір бұлт арманның асыл ақ таңын.
Әйтеуір үнсіз жау біткеннің оғынан
Өмірге деген махаббатымды сақтадым.

Өзіңе деген періште сезім — ақ гүлім,
Жоғалтқан емес келеді сақтап пәктігін
Тек соны ғана есіркеп, сақтап келемін.
Тек соны ғана көтерем биік дәп бүгін.

Бақытқа қарай барасың ылғи сен өрлеп,
Сенемін саған қол ұшын маған берер деп!
Сенемін саған сезімің сенің ақ шуақ
Көктемге қайта жетектеп мені келер, — деп!

* * *

Өлең, мені тудың ба шын ұлым, деп,
Алдымда тұр бітпейтін ұлы міндет.
Қара түннің қойнынан сәуле іздеймін.
Маған барлық дүние тұр күлімдеп.

Бақыт табам баланы еркелетсем,
Деймін барар жеріме ерте жетсем,
Қарлы қыстың қойнынан гүл үземін,
Тірлігіме со гүлді керек етсем.

Мен өзімді басқаға түсіндірем,
Айқасқа да адалдық үшін кірем.
Жалықтырса жердегі күйкі тірлік,
Туған жердің көгінде ұшып жүрем.

Ұшып жүрем мен ұзақ жерге түспей,
Сыбағаны жердегі тең бөліспей.
Алаңдама мен үшін, аяулым-ау,
Әлі-ақ өте шығармын көрген түстей.

* * *

Қалай еді сол күндегі әніміз,
Ұмытпаған болармыз-ау әлі біз.
Қонақ келсе жетуші еді, досым-ау,
Бір жапырақ нанға ғана әліміз.

Бір тостаған айран беріп соңынан,
Айнымаушы ек ата-баба жолынан.
Қырға қарай жетелеуші ек қонақты,
Жетелеуші ек мықтап ұстап қолынан.

Мына біздің даламызды көр деуші ек,
Гүлге құмар ана қызды көр деуші ек.
Бір бөктерге жатып алып бар бала,
Үлкендікке, ағалыққа шөлдеуші ек.

Күндер тінті өтпейтіндей көрініп,
Желді күні қаңбақ құдық ерігіп,
Кешке қарай бір-бір сиыр айдап біз,
Үйді-үйлерге кетуші едік бәлініп.

Шам жағыла бір үйге біз жиналып,
Көрші ауылдан келген досты сыйладық.
Қыздары бар үйдің итін үргізіп,
Қыз шықпаса қайтушы едік қиналып.

Қандай еді сол күндегі әніміз,
Ұмытпаған болармыз-ау әлі біз.
Келген қонақ ортақ еді сол күнде,
Орта жолға шығушы ек-ау бәріміз.

Ал, бүгін ше, бүгін тіпті басқалау,
Әрқайсымыз өзімізше тас қамау.
Жылында бір қосылмайды басымыз,
Осы бізге не боп кетті, достар-ау?!

БАЛА КҮННІҢ ДОСЫНА НАЗ

Аңсаймын мен кей-кейде бір көруді,
Баяғыдай шалқуды, гүлденуді.
Көптен бері ат ізін салмай кеттің,
Білмедің-ау сағынып жүргенімді,

Қуанышқа кетпейсің неге бөлеп,
Бозбасым-ау, боп жүрсің немен әлек.
Есік қақса біреулер елең етем,
Жарқ-жүрқ етіп сен кіріп келе ме деп.

Көрер ме едің, кім білсін, көкте тұрсам,
Жақтым жерде өзімше мен де бір шам.
Бала күнді сағынып бір іздерсің,
Өкінерсің сол кезде жоқ боп шықсам!

Бітпес сірә күйбеңі тіршіліктің,
Өзіңменен сапарға бір шығыппын.
Терек болсам сенімен бір терекпін,
Шыбық болсам сенімен бір шыбықпын.

Сөніменен жүрегім нұрланбақшы,
Сөніменен жақсы жыр жырланбақшы.
Аз сырластық тірлікте демеу үшін;
Жиі-жиі кездесіп тұрған жақсы.

Дос бақыты жан досын бір көру ғой,
Ұшар еді-ау жан-жаққа түрленіп ой,
Бала күнді соңғы кез көп сағынам,
Демек сені сағынып жүргенім ғой.

ДӘУРЕНМЕН ОҢАША ҚАЛҒАНДАҒЫ ЕКІ ЖЫР

Бірінші жыр

Түн. Жазғы бақ. Бақтың іші қараңғы.
Бір шыңырау жұтатындай адамды.
Сен төсекте ұйықтап жатсаң, бөбегім,
Мен аралап жүрмін үнсіз ғаламды.

Түн. Жазғы бақ. Аспан асты күркіреп,
Жаңбыр жауа жөнелді әне сіркіреп.
Бір қатты жел сындырмақшы болады
Алма ағаштың бұтақтарын сілкілеп.

Жас бұтақтар әйнегімді сабалап,
Көкте жалын өшіп жатыр жана ғап.
Сен төсекте ұйықтап кеттің, бөбегім,
Ал мен жүрмін дүниені аралап.

Аспан, аспан! Қайта-қайта оқ атып,
Бөбегімді жібереді оятып.
Меңіреу түннен шошып кетер құлыным,
Шартылдамай, жарқылдамай қоя тұр!

Дауыл шайқап тұр әлемнің тұнығын,
Есептемей табиғаттың шығынын.
Әкем барда неден қорқам дегендей,
Қамсыз ұйықтап жата берді құлыным.

Екінші жыр

Иә, Дәурен, не айтпақшы едің әкеңе,
Барлық жұрттан алып қалдым жекелеп.
Сеніп жүрген алдап кетті достарым,
Сен бересің не көмек?

Дача дейтін үйде жалғыз біз қалдық,
Қиялменен қияға ұшып күз бардық.
Сен таңертең киім таңдап киген соң,

Ойламайтын болдым мен де қыздарды,
Ойламайтын болдым құрғыр қыздарды.

Кәдімгі бір көпті көрген пендедей,
Гүлдің жырын, күннің нұрын елемей,
Мен қасыңда қабақ шытпай отырмын.
Жағаға кеп қайырлаған кемедей,
Жағаға кеп қайырлаған кемедей.

Ойланасың сен де өзіңді зор санап,
Өсіп әлі жетпесең де оншама.
Маған серік бола алатын түрің бар,
Саған сеніп ұйықтауға ерте болса да,
Саған сеніп ұйықтауға ерте болса да.

Өмір өзі-ақ салды маған бұғалық,
Бірімізді-біріміз дәл ұғалық.
Асықпаймын, сен де асықпа, құлыным,
Біз біраз жыл бірге жүре тұралық,
Біз біраз жыл бірге жүре тұралық.

ЖОЛ

Жол! Ылғи мені шақырасың қонағыңдай құрметті бір
Ашыласың жаңа бет боп, оқып шықсам мың бетті бұл.
Қай маңайда тоқтарымды ойлап әлі жүргемін жоқ,
Шақырасың өзім өскен Ақшиім боп, Түргенім боп.

Шақырасың күлім қағып бала күнгі достарым боп,
Жүріп келем болашаққа жасаған еш жоспарым жоқ.
Қуаныштан тасыр едім, біреулердің жасын көрем,
Шаршадым деп жасыр едім, от сұрайды досым менен.

Жол! Осы шағым байқауымша талма түстің кезі білем,
Созыласың, үзілмейсің тек үзілсем мен үзілем.
Тоқтасам тек мен тоқтаймын,

тоқтауды сен білмейсің ғой,
Мен тоқтасам ұлыма да кел ілгері жүр дейсің ғой.

Жол! Әкемді де, анамды да ұзатыппын сен арқылы,
Сол жарандар жүргендей-ақ көрінеді маған тірі.
Қан майданға аттанғанда қоштасқанда әкем жермен.
Қайтып үйге әкелер деп мен қалайша бекер сенгем.

Жол! Сен арқылы қоштасқанда қасиетті анамменен
Мынау дүние тап-тар болып кетіп еді маған мүлдем.
Шақырасың тағы бүгін, қандай сыйды әзірледің,
Саған онша сенімім жоқ, сенімім жоқ қазір менің.

Ылайланып кетеді көл, жан-жағына ақпаған соң,
Қорқа берем тек әшейін жоғалтқаным көп болған соң.
Шақыра бер бірақ мені, жел боп жортың қайтайын бір
Көргенімді көңілденің бәбегіме айтайын бір.

Шақыра бер, мені күнде алыс барып оралайын,
Сенде жүріп байыны мен, сенде жүріп тоналайын.
Еркінде едім, не істесеңде,

бала күннен қолыңда едім.

Ұзара бер тек әйтеуір, ұзара бер, жолым менің!

САРЫАРҚА

Әзіл

Сарыарқа, саған күз бардым,
Құс болып ұшып жаз бардым.
Гүлінді менен қызғайдың,
Гүліңе қолым созған күн.

Сырымды менің — білгендей
Мінімді түгел тердің кеп.
Жиырмада маған бір келмей
Отыздан асып мелдің деп.

Бәрін де үнсіз сезінем,
Көтердім рас ақ отау.
Жиырмада мені өзінен
Жібермей қойды Алатау.

Айтты бір маған қарт бабам
Күндіз де түнде ойлы кеп.
— Жиырмада кеткен көп балам
Арқада қалып қойды! — деп.

Арқаның сұлу қыздары
Ажары таңнан ақ, — деді.
Өзіңдей албырт қызбаны
Қалуы ұстап хақ! — деді.

Сол үшін, бәлкім, кеш келдім,
Кешірсін кешкі самалың.
Тілегін таудың ескердім
Өзімді туған ананың.

Ұғарсың, Арқам, әзілді,
Әзілді шын деп түсінбе.
Жүргендей болам қазір де
Сары ала самал ішінде.

Жетеді, Арқа, бізге осың,
Қонақты келген бақ көрсең.
Қасыма жігіт-қыз қосып,
Астыма жүйрік ат бер, сен.

Жүйрікке мініп шабайын
Арманды қуып жетердей.
Сұлуға күліп қарайын,
Алып бір қашып кетердей.

Амал не мұны көп десең,
Көзіңді ғана алайтпа.
Келдің деп кештеу сөкпе сен,
Кеттің деп ерте және айтпа!

* * *

Даламызда арыстандар көп екен,
Арыстаны жігіттің.
Даламызда жарысқандар көп екен,
Туын жықпай үміттің.

Даламыздың жастары да көп екен
Айтқан сөзден шықпайтын.
Даламыздың асқары да көп екен,
Дауылыңнан ықпайтын!

Даламызда ұландар да көп екен,
Іздеп жүрген сұлуын.
Даламызда қырандар да көп екен,
Таппай жүрген тұғырын!

Қозғалмайтын момын ол,
Тау құлатсаң үстіне.
Ішсе-ақ болды, оны сол,
Ғашықтықтан ішті де.

Қолға қонсын қандай құс,
Бақыт жүгі мың батпан.
Ғашық болса-ақ сол байғұс
Айрылады тіл-жақтан.

Кім түсінер пейіліне,
Қолдаушысы — арағы.
Батыл болам дейді де,
Басып-басып алады.

Бұлдырайды екі көз,
Мейлі кімге кез болсын.
Арақ сасып тұрған сөз,
Қай бір жөнді сөз болсын!

Аппақ көңіл бұл адам,
Жұмысы жоқ пыш-пышпен.
Қыздар қашып жүр одан,
Сақтай гөр деп ішкіштен.

Қыздар, болсын тілеуің,
Өтірік айтсам оңбайын.
Мақұл десең біреуің,
Құл болуға ол дайын.

Айтқан тілін алсаңдар,
Адал жар боп өтеді.
Арақпенен ол сонда
Араздасып кегеді.

Өзі аш жүріп, маған берді-ау тапқанын,
Бақыт болып менің оқып жатқаным,
Жан анамды есіме әкеп салады ел,
Ұмыттырам дегенімен қара жер!

БІЗДІҢ ШАЛДАР

Біздің шалдар саралап,
Әңгімені айтады-ау.
Арғы-бергіні аралап,
Барып-барып қайтады-ау.

Бірі бастап бір аңыз,
Шолса жылдар белесін.
Болмаған соң куәңіз,
Айтқанына сенесің.

Бір айтқанын қайта айтып,
Отырса да барлығы.
Көңілдерін марқайтып
Тарасады әр күні.

Бәрі де ескі дос, таныс,
Бәрі ертеңді топпылар.
Бірін-бірі қолтағыш
Мұндай халық жоқ шығар.

Әлі есімде сонау күн
Алматыдан келдім де,
Ортасына солардың
Түсіп қалдым мен бірде.

— Балам,— деді қара шал,
Өрле өнер іздесең.
Лениннің ұлты кім,
Айтшы, соны бізге сен!

Ойланған боп шамалы
Сәл бөгеліп қалдым мен.
Шыға алсам бір жарадым,
Көңілінен шалдың мен.

Айттым сөздің төтесін
Ашық, аппақ көңілмен.
— Лениннің әкесі
Орыс еді,— дедім мен.

— Жә?— деп маған күлді қарт,
Мен амалсыз бөгелдім.
Бәрің бастан жұлып ап,
Дереу сөйлей жөнелді.

Билеп жұртты ол алды,
Кетті тіпті әл бермей.
Арғы-бергі заманды
Өзі жасап келгендей.

Бұйыра тіл қатады,
Жұртқа артады қарт міндет.
Селкілдейді сақалы
Сенімсіз сөз айттың деп.

Сөз ататын мерген боп,
Үйренген қарт баяғы.
Басқа шалдар сенген боп,
Бас изесіп қалады.

Әурелер деп таласып,
Сынап алып мені сәл.
— Лениннің бабасы
Қазақ болған!— деді шал.

Білем дейді қарт бәрің,
(Сен өзіңнің қалың біл).
Тек өзімнің айтқаным
Дұрыс дейтін шалың бұл.

Кіріспедім сөзге мен
Не олай деп, не былай.
Бар жақсыны өзгеге
Қимайтұғын көңіл-ай.

Іштей үнсіз тығылдым,
Күлкі толып көзіме.
Ата көңілін жығуды
Ұят көрдім өзіме.

Қанша білім алғанмен
Баласың ғой далаңа.
Ақ көңілді шалдармен
Дауласуға бола ма?!

ОРАЗ ЖАНДОСОВ
ЕСКЕРТКІШІНІҢ АЛДЫНДА

Мінеки, тұрмыз біз қарап,
Көңіл бір күйге толғандай.
Ұшып кеп қайсар мұз балақ
Тұғырға қайта қонғандай.

Ап-ашық маңдай, нұр қабақ
Жанары қандай шуақты
Алатауына тұр қарап
Сағынып қалған сияқты.

Аңыз боп жүрген аты көп,
Бұл біздің Ораз ғой дейді.
Халықтың махаббаты боп,
Күбірлеп гүлдер сөйлейді.

Ақ бұлттар кетті тау асып,
Бүгінше көзге еленбей.
Көше де қапты жарасып,
Өз ұлым келді-ау дегендей.

Сұрайды балам бұл кім деп,
Білгенше тағат таппайды.
Кеудемде бір күй күмбірлеп,
Алғандай шауып ат бәйгі.

Қараймын ойлы мүсінге.
Қараймын ұзақ қозғалмай.
Осынау аға ішінде
Айтылмай қалған сөз бардай.

Ұшады қиял құс құсап,
Ұйықтаған жылдар оянды.
Аспан да, жер де осы сәт
Қып-қызыл нұрға боянды.

Астында жүйрік ақ аты,
Тыпыршып жерді тарпиды.
Азаттық туы — қанаты
Желбіреп көкте шалқиды.

Осы бір сурет
 көзімнің
Алдына келді неліктен?
От қиялыма өзімнің
Кетіппін бір сәт еріп мен.

Бәрі де жақсы
ер ұлан
Еліне аман жетіпті.
Қайтадан тұрып орнынан
Аралап жерін кетіпті.

Бәрі де жақсы,
азамат
Атына қайта мініпті.
Жауларын жерде жазалап,
Достарын күшып сүйіпті.

Арманмен тағы кезігіп,
Менің де бойым қалды өсіп.
Алатауына өзінің
Қарап тұр Ораз Жандосов.

Махаббат оты сөнбейді

Алқынғандай, талпынғандай боласың,
Шарқұрғандай бүкіл қазақ даласын.
Көкірегіме сыймай менің барасың,
Ғашық жүрек, қайда апарып соғасың?!

Дегбірінді тауысқандай боласың,
Жазың күзге ауысқандай боласың.
Күз жапырақтай қалтырайсың, тоңасың,
Ғашық жүрек, қайда апарып соғасың?!

Көрген жандай арманыңның моласын,
Күрсінесің, ауыр ойға шомасың.
Жабырқайсың, жауың таптап кеткендей,
Ғашық жүрек, қайда апарып соғасың?

Назырқанып тірлігіңнің бағасын,
Келер күннен бір сүйеніш табасың.
Бейтаныс бір терезені қағасың,
Ғашық жүрек, қайда апарып соғасың?

Айтылмаған жырымды еске саласың,
Үзілмеген гүлімді еске саласың,
Жарқылдаған күнімді еске саласың,
Ғашық жүрек, қайда апарып соғасың?!

«Күздің желі жапырағыңды тонасын,
Сонда да сен бақытыңды табасың,
Жете алмайтын Арманыңа жет», — дейсің,
Ғашық жүрек,
қайда апарып соғасың?!

Өзімменен өзім кейде сөйлесем,
Сол бір кезде арман да анық, ой да әсем.
Өмір маған тойып кетіп жүрмесе,
Мен өмірдің қызығына тоймас ем.

Мен тоймас ем, қартаймас ем ешқашан,
Өзім дегендермен түгел достасам.
Қайғыңа да ортақ бола берем мен,
Кейдегі бір қуанышыңа қоспасаң.

Өз көңлімді мен бермеймін басқаға,
Көңлім менің — кіршігі жоқ жас бала.
Қуанышыңды дос та, қас та бөлісер,
Ал, қайғыңды бөліседі дос қана.

Өзімменен өзім кейде сырласам,
Өсіп қалам өз көңлімді тыңдасам.
Ерлікке де жараймын мен кезінде,
Есігіңнен ез деп мені қумасаң.

Есігіңнен ез деп мені қумасаң,
Көкірегімді ашып тастап сырласам.
Анда-санда қосылғанда басымыз,
Айып па екен жүрек болып туласам.

Айып па екен күнде қайта туганың,
Тарқатпасаң өміріңнің думанын.
Айып па екен жұрттың бәрін жандырып,
Өзіңнің де бірге жанып тұрғаның.

КҮЗДЕ ЖАУҒАН ҚАР

Өмірдің бал шәрбатына
Бір жан едім құныққан.
Бұл не болған Алматыға,
Ерте неге суытқан.

Күз басында өңі сынып
Қар жауар деп кім күткен.
Роза гүлдер бауда тұрып
Қош айтысты тірлікпен.

Жазда күнге жаябай қалған
Жасыл шөпке обал-ай.
Жасқанады жауған қардан,
Жаншыған соң аямай.

Жүрген шуақ жетегінде
Бағы бастан шайқалмай.
Жылы жаққа, мекеніне
Тырна қалды қайта алмай.

Күнде бізден үзірлескен
Тоңазыды қызу жер.
Сабағында үзілместен
Қалып қойды жүзімдер.

Бақтың іші жұтап қалған,
Тұрушы еді тартып-ақ.
Апорт алма бұтақтарға
Жабысады қалтырап.

Әбігерге түсті-ау мына
Кешегісі арман боп.
Шопан үйі қыстауына
Әлі көшіп барған жоқ.

Жапалақтап жауды-ау қар бір,
Жаумай қалса өлердей.
Бұлт бүркеніп Алатау тұр,
Ашулымын дегендей.

Көп еді ғой менде де арман
Жатқан қаулап, жалғасып.
Мезгілінен ерте жауған
Қалмаса екен қар басып.

* * *

Оңаша жүріп ой іздеп,
Қиялды ермек етем көп.
Аттандым таңғы поезбен
Арманды қуып жетем деп.

Бір күнім қызық бір күннен
Сақтасын ажал-мергеннен.

Самолеттерге міндім мен,
Біліске шыққым келгеннен.

Қалды ма артта көп ізім,
Қаладым жолды, сапарды.
Кемелер мені теңіздің
Өріне талай апарды.

Күн шытты маған қабағын,
Көңлімде менің ай мұздап.
Машиналармен даланың
Мен жүрдім үстін айғыздап.

Арман боп, мен боп екеулеп,
Жаяулап талай қырды астым.
Жұлдыз боп жансам ба екен деп
Жұлдыздарменен сырластым.

Жолымнан жүрген от өріп,
Жаныма ырзық таптым мен.
Үйдей бір жүкті көтеріп
Үйіме келе жаттым мен.

* * *

Алдан күнде шақырады ақ таңың,
Аздай сірә табысқаның, тапқаның,
Оқтан, оттан аман жүргің келеді-ау,
Ойласаң бір көктем келе жатқаның.

Ойлағанда ұл-қызыңның арманын,
Ойлағанда жұлдызыңның жанғанын.
Естен шығып кетеді екен ілезде,
Кейде жерде жетімсірей қалғаның.

Жақсылыққа өзінді-өзің сендірсең,
Күледі өмір, рахаттанып сен күлсең.
Көретұғын күндерімнің ішінде
Үзетұғын гүлдерім бар деп жүрсең.

Жақсылыққа өзінді-өзің сендірсең,
Күледі өмір, рахаттанып сен күлсең.
Алатұғын өз демім бар деп жүрсең,
Сөйлейтұғын сөздерім бар деп жүрсең.

Біреулерді ұрамын деп тас алма,
Біреулерді жығамын деп қасарма.

Саудаға сап сата көрме арыңды,
Көштен қалып, аштан өліп қалсаң да!

Әрдайымда бере бермес өмір сый,
Жағдайың да келе бермес, келмес күй.
Отыз жылдай бірге отасқан жарыңды
Оттан ыстық көрем десең — гүлді сүй!
Оттан ыстық көрем десең — күнді сүй!

* * *

Сегіз жаста, сегіз жүз қой алдымда,
Жайып келем мынау жасыл шалғынға.
Жоғалтпаймын бір қозысын, бір қойын,
Бір бақыты бар ғой біздің шалдың да.

Қара өгізге мініп алып көлденең,
Қымыз іздеп қыдырады ол деген.
Қыраттарға қой жаямын күн бойы,
Бұрын өзім естімеген, көрмеген.

Қолда таяқ, жалаң аяқ, жалаң бас,
Қой соңында — менмін, қасқыр — маған қас.
Қарағайдың қалқасына тығылам,
Жауса жаңбыр бұршағымен аралас.

Аяғымды жаралайды тас тіліп,
Мен бәрібір жыламаймын қастығып.
Айғайлаймын алты қырды жаңғыртып,
Айғайымнан жасқанады қасқырың.

Елемеймін жаңбыр жауып тұрса да,
Қою тұман шымылдығын құрса да.
Кешке жақын атам қойын санайды,
Ертең ерте өргізеді бір санап.

Мен бір жанмын арман, үміт тоғысқан
Көкірегінен жауға қарсы оқ ұшқан.
Жалғыз жүріп жалғыз тілеу тілеймін,
Әкем аман келсе екен деп соғыстан.

Көп қызықтап күннің қызыл шапағын,
Бала қиял рахатына батамын.
Ақ тілеумен атқа міндім бір күні
Ақ батасын алып шопан атаның.

Келем жерде еленіп те, еленбей;
Жүрген сайын арман қашып, жер өнбей.
Анадайдан ақ сақалы желбіреп
Атам маған: «Жолың болсын!» — дегендей.

ҚАРАКЕМЕР

Мен сағынып құшақ жайып жеткенде,
Көзімменен аймалаушы ем сені құр.
Тау етегі гүлге толса көктемде,
Қыздарға да толып кетер еді бір.

Сол гүлдердің біреуін сен сыйладың,
Екіншісін сұрағам жоқ мен-дағы.
Қоштасарда ол да сені қимады,
Ақша бұлттай үлбіреп бір таңдағы.

Сенде жүріп кеуде керіп тастым мен,
Қарт Алатау бауыры — жаз, басы — қыс.
Құшағыңнан Бақыт алып қаштым мен,
Арманымды ала қаштым асығыс.

Біз көшкісін жолға түстік бөгелмей,
Білді сырды, білмей сірә қалған ба ел.
«О, жас жігіт, жолың болсын» дегендей
Қала бердің, қадірлі жер, арман жер.

Бола бермек бір бақытқа жүз себеп,
Өлі есімде қуаныш күз, шаттық күз.
Қол ұстасып кетіп қалдық біз сенен,
Балалықтан кетіп бара жаттық біз.

Егде тарттық, келмедің сен көмекке,
Көздің алдын торлай берді көп сызық.
Ұқсаймыз ба қатар тұрған терекке,
Қысты күткен, жаздың айын өткізіп.

Үстімізге қойғандай бір тас артып,
Көңілсіз бір күй кешеміз көбіне.
Қайтадан бір жіберші сен жасартып,
Қызыңды да, қызға ғашық мені де.

Жырлама! — дейді басқаны.
Жылама! — дейді ешкімге.
Сол сөзден қалдым жасқанып,
Қиын-ақ екен есту де.

Мен өше қалдым, жандым да,
Қарсы айтар сөзге жарамай.
Ақ көңіл ана алдында
Қылмысты болған баладай.

Жарымның көңлің жықпасам,
Жырда мен сөзсіз жығылам.
Ұзақ бір жолға шықпасам
Сағынышты қалай ұғынам.

Күнде бір шалқып, толмасам,
Қиялға қайтіп берілем.
Жақсыға ғашық болмасам,
Жаманнан қайтіп жерінем.

Сыйға да тартар гүлім бар,
Таласпай бөліп алыңдар.
Қиялымнан туган сұлулар,
Қиямда менің калыңдар!

Ажарланды, жаным, Алатау мына,
Сыйға тартып көктемді де, таңды да.
Күн көзінде көбелектей жүрсің сен,
Гүл егем деп тереземнің алдына.

Жер қопсыттың күрегінді қолыңа ап,
Құлпырсын деп қуанышқа толы бақ.
Өзің де бір гүл едің-ау деймін мен,
Саған сырттай қарап тұрып сол уақ.

Жақсы қыздың жаны — көктем, жаны — гүл,
Қуанышы, қайғысы ғой әрі бұл.
Со бір гүлді сонау жылы үздім мен,
Басқа біреу үзеді-ау деп бәрібір.

Алай-дүлей толқынындай теңіздің,
Мен сол кезде махаббатпен егізбін.
Қолым күйіп қалады-ау деп ойламай,
Оттай гүлді ойланбастан мен үздім.

Кезің еді жапырағыңды жаңа ашқан,
Тауып үздім, танып үздім адаспай.
Содан бастап күннің нұрын бір жұттық
Бір бақтағы қатар өскен ағаштай.

Аспаныңда ақша бұлт боп жүзгелі,
Неге бүгін сол көктемді іздедім.
Жауратпасам екен деймін сені мен,
Сезген сайын жақын қалған күз демін.

Жылжыған жыл — айтылған жыр, шапқан ат,
Көп азаптан шықпасам да арқалап.
Гүлдеріміз солмасын деп тұрмын мен,
Жапырағыңды жапырағыммен қалқалап.

* * *

Сәулем-ау, бәрі мүмкін, бәрі мүмкін,
Бітеді көңілдің де әні бір күн.
Жыл сайын оралатын май айындай
Жастық шақ оралмайды-ау дүркін-дүркін.

Бақытым қол алмайды-ау маған келіп,
Бітпейді-ау екінші рет саған көрік.
Бостан-бос біреулерге іренжіп қап,
Жүрміз-ау біреулерді адам көріп.

Жүрміз-ау біреулерді кісі көріп,
Асықпай оларды да түсінелік.
Қайтеміз, жалтақтаймыз, қолымызға
Қонғанша бір бақыттың құсы келіп.

Шын күтсе бақыт бізді, жетейікші,
Өмірден армансыз боп кетейікші.
Әйтеуір тіршілікте біз ешкімнің
Көңіліне қаяу салмай өтейікші!

Самайды басты ақ қырау,
Ағарды бүгін сан шашым.
Ойға да, қырға шапқылау —
Тұр күтіп әлі қанша сын.

Тұр күтіп әлі сынақтар,
Сұрақтар күтіп жүр мені.
Көңілім — көктем бірақ та
Ашылған жаңа гүлдері.

Шашыма менің қарама,
Маңдайдың көрме әжімін.
Өзіміз туған даладан
Жанымның тыңда мәз үнін.

Күшімді қайда жұмсайын,
Кеудемнен тұлпар шапқандай.
Жүрегім менің жыл сайын
Жасарып бара жатқандай!

Мың қайғының бір қайғысын
Кетеді алып жыр менен.
Кейде мәзбін, елім үшін
Бітіргендей бірдеңе.

Өзім қайғым өзіме ыстық,
Өз бақытым, өз мұңым.
Гүлге толы жердің үсті,
Өте алмаймын көз жұмып.

Өте алмаймын соқыр болып,
Көңілім жанып тұрғанда.
Мен жүремін гүлге қонып,
Көктем барда, гүл барда.

Арман жырын етіп тәмам,
Көңіл қайтса гүлден де.
Қыстан бұрын кетіп қалам,
Қыс түсерін білгенде.

Түн боп тіпті жүре алмайсың үнемі,
Күн боп тағы күле алмайсың үнемі.

Жас балаға керек болса мейірім,
Анаға да керек бала жүрегі!

Жүрек барда, ондағы от та сөнбейді,
Өз дегені болмаса — ешбір көнбейді.

Жалын жарға керек болса махаббат,
Жалынды ер де жалғыз соған шөлдейді!

Бұл бақыт та көп шығар, кім біледі,
Бірде жасқап, бірде өмір күлдіреді.
Алдыңа кеп әрқашан тұра бермес,
Адал ниет акынның күн жүрегі.

Саған қызыл гүл үзіп жүрегімен,
Жолыққанша асығып жүремін мен.
Маған тиіс бар болса екі бақыт,
Сен деп ұғам, сәулешім, біреуін мен.

Қадірлімсің, бұрыннан қадірлі едің,
Арман дедім, дос дедім, бауыр дедім.
Маған тиіс болса егер жалғыз бақыт,
Ол да сенсің деп білем, жаным менің.

Ұя бұзып көргем жоқ өктемдікпен,
Жалғыздыққа жас күннен көп көндіккем.
Ақ қайыңым сен болып тұра берші,
Мен болайын көктемің көптен күткен!

Көктем болып аялап, мәпелейін,
Көктің барлық бояуын әперейін.
Маған деген қуаныш болса жерде,
Соның бәрін өзіңе әкелейін.

Тек сен бар бол, аман бол, ақ арманым,
Менің жаным, жүрегім саған мәлім.
Анда-санда жолығып қалған кезде
Бақыт тірі екенін хабарлағын.

Мәз боп асқа тойғанға,
Саяқ жүріп өскен ек.
Қайғыны былай қойғанда,
Қуанышты да бөлісерге дос керек.

Іздедік бүгін парасат
Қашан да: көңіл — жас бөбек.
Зар-мұнды жауып қоя сап,
Арманыңды да айтысарға дос керек.

Жыл жатады өміріңді есептеп,
Өтпесін өмір бос демек.
Қанаттыға шекара жоқ десек те,
Удай ащы арақты да бөлісіп
ішер дос керек.

Өшеді сезім жылт етіп,
Ақын-ау, сенің жүрегің жұрттан өзгерек.
Сен кеткенде де, артыңды жөндеп күтетін
Сенімді бір көз керек!

Қанша күттім, сол кешті білесің бе,
Бала күнгі балдырған гүл есімде.
Сұрағым да келетін көзім қадап:
«Сүймейсің бе, сен мені сүйесің бе?»

Қорқып бірақ жүрегім бұл сұрақтан,
Аялаушы ем арманды үнсіз жатқағ.
Бүгін тағы жандым да жабырқадым,
Жеміс іздеп жүргендей гүлсіз бақтан.

Жел сілкімей тұра ма бақтың гүлін
Баяғыдай алдымда қақтың күлім.
Баяғыдай бақыт боп шақырдың сен,
Баяғыдай шақырдың, тарттың бүгін.

Баяғыдай бұл жолы кешікпедім,
Аштың сен де көңіліңнің есіктерін.

Аштым мен де жанымның бұлақтарын,
Жаңбыр даусын, жел шуын есітпедім.

Ойлап сені көңілім көп гүлдеген,
Мәңгі қарыз болармын от түнге мен.
Жүрегіңнің сөздерін естіп тұрдым
— Сәл кешігіп, жігітім, жеттің,— деген.

Кешіккем жоқ, жолықтым дер кезінде,
Түсті үстімнен талайғы шер де, зіл де.
Айып етпе: бақыттан мас боп қаппын
Айып етпе: жас тұрса ер көзінде.

* * *

Сені көрген күніме де алғыс айтқым келеді,
Көктемнің гүліне де алғыс айтқым келеді.
Бірге жүрген жолыма да қарыздар боп барам мен,
Бақытыма, сорыма да, қарыздар боп барам мен.

Қыс ішінде жалаң аяқ іздеп саған барам мен.
Сол бір кезде маған аяп, маған аяп қарар ма ең.
Теңіздерде жүрген болсаң, теңіз кешер едім мен,
Бақытыма жетпей қойман деген ерлік сеніммен.

Көкте тұрсаң қанат байлап ұшар едім көкке де,
Көңлім бар де, тек өзіңе көңлім менің жоқ!— деме
Жерде жүріп жетпей жүрсем мен кінәлі оған да,
Аласұрып адасып бір жүрген жандай боранда.

Аласұрып ұйықтамайды, жүрек дір-дір етеді,
Бірде жетпей арманына, бірде үнсіз жетеді.
Тағдырға да тура қарап алғыс айтам ішімнен,
Жақын барып, қолыңды алып тұрған кезім үшін мен!

Маған мәлім махаббаттың мекені,
Көңлім құс боп оған ұшып жетеді.
Сағыныштың бар болғаны жақсы екен,
Сағынбаса көңіл кірлеп кетеді,

Сағынбасақ — көктемнің де әрі жоқ,
Сағынбасақ — арманның да сәні жоқ.
Сағынбасақ — жылдар сені жаныштап,
Бір-ақ күнде кетесің сен кәрі боп.

Маған мәлім — бақытымның тұрағы,
Ол жүрген жер — бақыт әні, гүл әні.
Сағынбасақ салқын соға бастайды,
Көңіліңнің терезесі сынады.

Жақсысың ғой, шіркін, әсем сағыныш,
О, сағыныш, мені шыңға алып ұш.
Өмір бойы ынтызар ғып қойдың ғой,
Бір аруға жаны көктем, жаны құс.

♦Жеріңе жетіп бүгін,
Қартайып қалғаның ба?
Аз жылда кетіпті, інім,
Қасқайып маңдайың да♦,—

Деді бір аяулы ағам,
Ойын мен шыны аралас.
Сары күз шұбарлаған
Сарғайып тұрады ағаш.

Достарың қолыңды алмай,
Ашпаса саған жүрек.
Өмірде жолың болмай,
Жүрсең бір жадап-жүдеп.

Көңіл-күй келмейді, аға,
Бақ керек батырға да.

Маңдайым жел ойнаған
Ұқсайды тақырға да.

Бірақ мен бақытсыздың
Аулынан жырақ жүрмін.
Ойнатты уақыт бізді,
Қиялмен қыранды ілдім.

Өзіңе бәрі мәлім,
Туғалы өнер кудым,
Жетпесем жабығамын,
Сол жолда өлем бір күн.

Өзімнің ойға алғаным
Жеткізбей жүрген кезде.
Қайғырып қамығамын,
Ұқсаймын шалға лезде.

Жүдермін, шаршармын да,
Кезім ғой талап іздер.
Сондай бір шал шағымда
Жолықтық аға, біздер.

Әйтпесе, қарттық қайда,
Қырыққа келмей жатып.
Тайсалмай тарттық тойда,
Деместен тергейді уақыт.

Самғаса мұзбалағым,
Ұмытам өзімді-өзім.
Қарақат қыздар әлі
Қадайды маған көзін.

* * *

Біткен жоқ қой жүрек сөйлеп, жан жырлап,
Жастық күннен ертелі-кеш алдым хат.
Оты қымбат жаудыраған жанардың
Алыс жақтап естілген бір ән қымбат.

Көкіректерді жарып шыққан сөз қымбат,
Өйткені мен аз қуандым, аз жырлап.
Түбі күні бір болысар маған деп,
Болашаққа күндіз-түні жаздым хат.

Тым ертерек әжім түскен жүзбенен
Көктем гүлін көп тонадық біз деген,
Түсімізде қыдырып ылғи жүреміз,
Армандай бір ақ көйлекті қызбенен.

Ақ көйлекті қыздар бізге армандай,
Күңіренемін соңғы күнім қалғандай.
Тым ертерек аға болып кетіппін,
Ағып жатқан жас бұлақты аңғармай.

Орта жолда неге тұрсың бөгеліп,
Біраз жерге жетіпсің ғой, жол өніп.
Тау да, тас та жасарады көктемде,
Арман сүйген ақын, саған не жорық?!

КӨРШІЛЕРГЕ ӘЗІЛ

Мейлі ғой, бақыт ерте, кейін келсін,
Әр үйге тағдыр өзі мейір берсін.
Ақынның төбесінде тұрамыз деп
Күлетін көрінеді кейбір көршім.

Күлсін-ақ, менің жаным емес шұбар,
Мен күлсем: ашу тұтап, егес шығар.
Горсовет үй салатын — менің төбем
Бос жатқан ашық алаң емес шығар.

Айтқанда сол көршіге бір жауабым
Кеудемде нұр оянып, гүл жанады
Ақыннан аспан ғана биік шығар,
Ақыннан жұлдыз ғана тұр жоғары.

Көріпті аласарып аспан қанша,
Биікпіз қара жерді жастанғанша
Ақынмен көрші болу оңай емес
Тым қиын ақын жөне жастау болса.

Қиын ғой ақын егер қырына алса,
Көңілді бола қоймас күнің де онша.
Ақынмен көрші болу оңай емес
Қасірет қой, келіншегің сұлу болса.

Көршім-ау, күлмегенің жөн-ау, демек,
Ақында бір қасиет бар-ау бөлек.
Жұлдызды көру үшін төбеге емес
Бір уақ төменге де қарау керек.

* * *

— Өмір қызық, ізгі досым,
Жан сырымды ұқ шамалы.
— Өмір қалай қызық болсын
Өлімменен бітсе аяғы.

— Жақсылық күт алдан, досым,
Бабаларға ұқса кәні.
— Өмір қалай арман болсын,
Өлімменен бітсе аяғы.

— Жақсы емес пе күлкі, кеңес,
Отырып алып жыр соғатын.
Сатып алу мүмкін емес.
Сол өмірдің бір сағатын!

Бар кезінде бойда дарын,
Бос сөздерді қой да, досым.
Өлгенде де өлмеу қамын
Осы бастан ойла, досым!

* * *

Әнді жақсы көремін осы күні,
Ән секілді естілді досым үні.
Онша-мұнша тірлікке асықпаушы ем,
Бір жақтарға шығардым асығуды.
Сен мені тастап кетпе!

Тастап кетпе сен мені қиын шақта,
Тойлы ортадан таяқ жеп қуылсақ та.
Тастап кетпе сен мені жаман ойлап,
Жақсы ойлайтын достардан суынсақ та.

Тастап кетпе сен мені шөл қысқанда,
Таба қылма күлекеш көп дұшпанға

Қанаты бар арқалап кетсін алып,
Азабыңды көктегі бер құстарға.
Сен мені тастап кетпе!

Осы күні сен болдың ойлайтыным,
Қызығым — сен, ішімнен тойлайтұғын.
Азабыңды көктемгі бақтарға бер,
Көктем келсе жайқалмай қоймайтұғын.
Сен мені тастап кетпе.

Оңашада ой буып, өлең буып,
Қоршайды кеп жанымды нелер күдік.
Қараңғыда көрінген жалғыз шырақ
Сенсің ғой деп адаспай келем жүріп.
Сен мені тастап кетпе!

* * *

Бірауық көк аспанға қарап жаттық,
Қиялмен кеудемізге бақ орнаттық.
Жаздағы жасыл терек сарғайыпты,
Сарғайған сағынышындай махаббаттың.

Теректің ұшар басы дірілдеді,
Сол сурет — сол баяғы күніндегі,
Жанарың жасқанды да жабырқадың,
Мұң айттың махаббаттың тіліндегі.

Бар ғашық әлемдегі екеуміз деп,
Мен сені өткен күннен жаттым іздеп
Өкіндік ішімізден: «Арман, Арман,
Неге біз кеш жолықтық екенбіз», — деп.

Жырладық жандағы бір туыстықты,
Көзіңнен үздің сен де күміс шықты.
Теректен жалғыз жапырақ ұшып түсіп,
Бұзғаны-ай, әлгі меңіреу тыныштықты.

Құс боп ұшқым келуші еді әуеңде,
Арман едің алдарқатқан әуелде.
Сол көктемде сені оңаша шақырып,
Сырласпадым, мұңдаспадым амал не.

Құмартушы ем бір көруге мен сені,
Шақырмаппын гүл теруге мен сені.
Шақырмаппын Алатаудың шыңына,
Ақша бұлтты бүркенуге мен сені.

Кеудемде еді шұғыласы жер-көктің,
Сеніп тұрып бақытыма сенбеппін.
Клубтарда би қызғанда, қасыңа:
— Билейікші, құрбым,—
деп мен келмеппін.

Желді күнгі гүл секілді тербелсең,
Сенен басқа Бақыт бар деп сенбеуші ем.
Басқа жігіт батыл барып қасыңа,
Оңашаға кетіпті алып, мен келсем.

Балалығым сағынышпен өтіпті,
Батыл жандар бақытына жетіпті.
Басқа жігіт Алатаудың шыңына
Гүл теруге ертіп сені кетіпті.

Басқа терді, мен теретін жидекті,
Мені тастап арман кетті, жыл кетті.
Клубтарда би қызғанда, сенімен
Басқа жігіт бақытты боп билепті.

Өз қасыңа неге бара алмадым мен,
Жанар кезде неге жана алмадым мен,
Сені үйіне алып барған жетектеп
Сол жігіт боп неге жаралмадым мен.

Алма ағаш гүлдерінің тозаңы ма,
Шашыңа жұғып қалған.
Апарған сұлу қызды өз аулына
Жоқ шығар жігітте арман.

Жігіттік шақ, арманға гүл лақтырған,
Бәрі де бізден қалған
Қыран болар жігітке үй бақтырған
Жоқ шығар қызда да арман!

ХАТТАР КЕЛЕДІ МАҒАН

Сағыныш көлден малтып өтіп,
Шаршап, аңсап жетеді.
Жүзімді де жарқын етіп,
Қайғымды алып кетеді.

Хаттар келеді маған...
Іздегенім табылғандай.
Елжіреймін келсе сол хат.
Сүйген қызын сағынғандай
Шекарада жүрген солдат.

Хаттар келеді маған...
Келеді ұшып алыс жақтан.
Тек сол хатты күту — қайғы.
Көз алдымда таныс қақпа
Ашылады, сықырлайды.

Хаттар келеді маған...
Сол хат келсе шалқып қалам.
Ашиды у боп ішім, мейлі,
Жүрегіңді хат қып маған
Ертелі-кеш ұшыр дейді.
Оның жанын мен ұғам-ау,
Бірақ мені ол түсінбейді.

Бақыт деген бар ма менде, сүйіктім,
 Сен бар жерде — көңілдімін, биікпін.
 Сен жоқ жерде — күн қақтаған тақырмын.
 Көп нәрсеге мән бермейтін тұйықпын.

Сен бар жерде — найзағаймын, өжетпін,
 Сен бар жерде — еліме де қажетпін.
 Сен жоқ жерде — көзге ілінбес күйкімін,
 Сен бар жерде — қыстың өзін жаз еттім.

Сен бар жерде — айдын көлмін, көгалмын,
 Сен бар жерде — рахаттанып дем алдым.
 Сен бар жерде — көктің алыс жұлдызын
 Талай рет өз қолыма мен алдым.

Сен бар жерде — жанатұғын отыңмын,
 Бақшаңдағы сайрайтұғын тотыңмын,
 Сенен жақсы әйел барын көрмейтін,
 Байқамайтын байлап қояр соқырмын.

Сен бар жерде — шалқар көл де боламын,
 Сол айдынга шағала боп қонамын.
 Жалғыз ғана бір кінәң бар алдымда:
 Тыныштығымды өмір бойы тонадың.

Кешір, жаным, кінәң емес ол сенің,
 Бақытымды мен сенімен өлшедім.
 Жердің халі не болары белгілі,
 Аспандағы жайнап тұрған сөнсе күн.

Сен бар жерде — озам көптен, көсілсем,
 Бұл жалғанда мені ұғынар досым — сен.
 Менің халім не боларын өзің ұқ,
 Кеудемдегі өзіңді-өзің өшірсең.

Жазғы таңның нұрынан,
Қанып ішсем деп өдім
Жастығымның жырынан,
Сауға сұрап келемін.

Жас көктемнің бар гүлін,
Үзіп шығу мүмкін бе,
Бітеді ғой ән-жырым,
Бітеді ғой бір күнде.

Сондықтан да ғашықпын,
Қолым жетпес арманға.
Сондықтан да асықтым,
Күліп атар таңдарға.

Жетемін бе көңілдің
Құштарына мен бірде.
Мазағына өмірдің,
Әлде өмірге келдім бе?

Қуансам да, күлсем де,
Барады арман бір бітпей,
Жүрегімнен бір сәуле
Өшер емес тірлікте.

Жамағат-ау, жағдайым жоқ желіккен,
Қоштаспап па ем жастық деген серікпен.
Кенет тағы душар болдым бір дертке,
Осы жаққа емделем деп келіп мен.

Алай-дүлей көңілімнің аспаны,
Ертең ерте жап-жаспын мен, кеш кәрі.
Мына дертті жаза алмайды сірә да,
Дүниедегі еш дәрігер, еш дәрі.

Жанып-жанып басылады от әрең,
Болмаппын мен не көр соқыр, не керең.
Оқ жетпейтін жерде ұшады аққу құс,
Обалына қарамай-ақ атар ем.

Жүрегімді қайта-қайта сөйлетем,
Еүгін менде арман бөтен, ой бөтен,
Сорлы ақынды өмір бойы жылатып,
Сол аққу құс: —

рахат табам,— дей ме екен.

Ол аржақта, керек барар бір көпір,
Қолында оның көктем де тұр, гүл де тұр.
Сорлы ақынға сағыныш сыйлап кеткенде,
Ал өзінің сағынбасына кім кепіл.

* * *

Күндер мені оқытады, ұлы ғалым күн деген,
Білдіреді көп жайларды бұрын естіп-білмеген.
Үйретеді ағалыққа, білікке,
Аға болып сөз ал дейді, уақыт атты мінбеден.

Сондықтан да оқытады, оқытады күн мені,
Жүк артады жүрегіме жүрген сайын ілгері.
Жұрт мақтаған жігіт болдық десек те,
Жанға батты махаббатты қыз жақтамай жүргені.

Өтер жерде өтпей қалып жүрем ылғи қиналып,
Ой отына күнде жандым, отырғам жоқ үй бағып.
Жүрек қатты жанады,
Содаң жүдеп жүргенімді қайдан білсін бұл халық,

Төрге шықсам мұңаяды мен отырған босаға,
Жетілгеннің қатарына ол да мені қоса ма?!
Еркімді алса ала берсін күн-керуен,
Көркімді алып бара жатыр, мұнысына не шара.

Тағы да таңнан оянып,
Жүзінді нұрмен жудың ба?
Шығысқа қарап қадалып
Қадалып ұзақ тұрдың ба?

Есіңе түсіп қыз күнің,
Қиялмен үнсіз күлдің бе?
Ұстатпай арман тізгінін
Кеткенін және білдің бе?

Шыққың кеп қырга жүгіріп,
Жүрегің лүп-лүп соқты ма?
Шақырып тағы бір үміт,
Жұлдыз боп жымың қақты ма?

Оянып тауық қорада,
Қанатын қатты қақты ма?
Бақшаңа сенің бал ара
Бал іздеп бара жатты ма?!

Оятады таң мені ұйқыңды енді аш,— дейді
Жігіттікке жет,— дейді, кәріліктен қаш,— дейді.
Сәулең болса бойыңда, сәулең болса сақтаған
Көкірегіңнен жұлып ап бар әлемге шаш!— дейді.

Жиып алып бір демде күдірет күшін кеудеме,
Сәуле болам сонда мен, көрінбейтін өңгеге.
Оятамын ақырын ақ жүзінді аймалап,
Таңмен бірге мен сенің кіремін де бөлмеңе.

Ұрладым-ау ұйқыңды, көтерейін күнәсін,
Саған, жаным, сыйлайын, жүрегімнің шұғласын,
Бірақ оны қайтейін, мен екен деп ұқпайсың
Мен екен деп ұқпайсың, жел екен деп ұғасың.

Жаным-ау менің, кішкентай ғана ақылшым,
Көңілің шатта менен де гөрі ақынсың.
Көзіңнің алды көп сызық болып кетіпті,
Қай жаққа бара жатырсың?!

Гүлім-ау менің, солмайтын гүлім, жан нұрым,
Ортақ қой саған, ән-жырым, қатал тағдырым.
Бұйығып қалдың, ұнатпай әлде тұрсың ба
Күздің бұлт, сұрғылт жаңбырын.

Жарым-ау менің, жолымды кеспес ұяңым,
Балалық күнгі бақытқа бастар қиялым.
Бақ, дәулет деген — өзіңнің аман жүргенің,
Басыңда тұрған мына күн.

Досым-ау менің, өзіңе айтар жыр да өзге,
Көндің-ау, көндің мендегі ұшпа мінезге.
Келіншек десе, кемсітті деуші ем біреулер,
Кемпір де дейді-ау бір кезде.

Барым-ау менің, балым-ау тәтті майдағы,
Бұлтпын ғой бірде, болғанмен бірде жайдары.
Батады маған, батады таудай көңіліме
Уақыттың бізді шал-кемпір қылып қоймағы.

Бағым-ау менің, тыңдашы мені, ей арман,
Ақ сәулем ең ғой, кеудемнен күліп оянған.
Балаға бітер нәп-нәзік, жап-жас көңілмен
Мен сені кемпір дей алман!

Жандыра берші жаныңның нәзік отымен
Көбейттің мені жалғыз ем, жалқы жетім ем.
Қызғаншы мені жердегі барлық әйелден,
Шал деген сөзді естірте көрме, өтінем.

КЕШЕ МЕН БҮГІН

Кеше ғана басталып қанды майдан,
Сұрағандай болып ек әл құдайдан.
Дүниенің жендетін жерге тығып,
Жеңетұғын қуатты алдық қайдан.

Аға сарсаң болған шақ ініні іздеп,
Көзден ғайып болған шақ жылы күздер.
Кеше ғана кіретін түсімізге
Төлеген мен Мәншүктер тіріміз деп.

Тағдырымдай танктер қара батпан,
Ажал оғын аямай маған атқан.
Анам қолдан тоқыған сумканы алып,
Кеше ғана мектепке бара жатқам.

Кеше ғана бар еді бұла шабыт,
Тұрушы еді жүрегім бір ән салып,
Кеше ғана «Алматы, қайдасың?» — деп
Арманымды іздегем сұрау салып.

Күндер бар ма жанымды мәз етпеген,
Кеше ғана Ақши ем, «Казатком» ем.
Кеше ғана алғашқы жырларымды
Тұрдым үнсіз ұсынып газетке мен.

Жүрек менде бар еді-ау оттай қызған,
Ішпей, жемей көргенді көп тойғызған
Кеше ғана айғайлап әкемін деп
Жұртты жинап балама ат қойғызғам.

Кеше ғана болғандай соның бәрі,
Аялайды өмірдің көңілді әні.
Мен мүсіркей түсемін бүгінімді,
Елім, сенің өзіңнің қолыңдағы.

Жолаушыдай ой іздеп түн қатамын,
Жоғалтқам жоқ өмірдің қымбат әнін.
Кеше менен Бүгіннің арасында
Білмеппін-ау мен талай жыл жатарын.

Он жылдықты он бала бітірерде,
Қуаныш боп тұрдық біз бүкіл елге.
Үміт күтіп қараған анамыздың
Төгілмесе болды ғой сүті жерге.

Жылыта алар ма екенбіз мұздағанды,
Танып өстік тәп-тәуір біз де адамды.
Тоғызымыз өттік те емтиханнан
Сныншы дос құлады, күзге қалды.

Сол сорлыға бір адам қарамайды,
Мен ішкен ас бойыма тарамайды.
Өзім өтпей қалғандай емтиханнан
Өзегімді өртеді қара қайғы.

Қиналамын қалғандай атым өліп,
Баратқандай бойдағы отым кеміп.
Өлгі достың алдында кінәлідей
Жауатқандаймын жанына жақын келіп.

Мелшиеді ол, көздері жасаурайды,
Ұстаз айтқан үкімнен аса алмайды.
Бүгін бізге арналған той болады,
Оған ешбір бүгін той жасалмайды.

Күрсінеді ол кеудесін шер қысқандай
Іқұлаған ол, құлатқан мен дұшпандай.
Қуыстандым өзімнен өзім тұрып
Бала жаны сезімге сенгіш қандай.

Алдымыздан күтетін армандай жол,
Сол арманға кәнекей алданбай көр.
Тоғызымыз аспанға ұшып шығып,
Қанатына оқ тиіп қалғандай ол.

Қайран бала жаным-ай, күнәдан бос,
Алмайтындар бар ма екен сені де қош!
Сәл шалқысам, көзімнің алдына кеп
Жүдеп тұра қалады құлаған дос!

Есінде ме алғашқы кеш, мұңдасым,
Біздер барып мекендеп ек күн қасын.
Жұлдыздарға алғыс айтып едім мен,
Бізге қарап қуанысып тұрғасын.

Қиял ғана, ұяң ғана емес пе ек,
Сол бір шақтар кетті-ау тағы елестеп
Анам саған шашу шашқан кезінде
Мен де бірге шашылып жаттым тегештен.

Біздің тойда сойылған жоқ қой да көп,
(Соның өзін айту қиын той да деп)
Столға кеп отырарда екеуміз,
Сен айтпадың: «Ақ көйлегім қайда?» — деп.

Сән, салтанат керек пе екен адамға,
Әсіресе от боп, күн боп жанарда.
Шынтақтасып жұрт алдында отыру
Бақыт еді-ау өзіңе де, маған да.

Көп сынайды-ау өмір деген шіркін де,
Қатар жүріп жеттік, жаным, бұл күнге.
Бақыт бар ма, жоқ па әлде сол бақыт,
Тіршілікте сны білу мүмкін бе?

ЖЕТИМ БАЛА

Таңнан тұрып өргізетін қойларын,
Мені шаруа баласы деп ойлағын.
Қозыларды салып қойып беткейге,
Күні бойы көбелекпен ойнадым.

Күн еңкейсе, көлеңкелер ұзарды,
Күн еңкейсе, бұлттың түсі қызарды.
Қарным ашса, аяғымды тас тілсе,
Қозылардан алып жүрдім ызамды.

Көкірегімнен алыс ұшты қандай құс,
(Бар болсаң сен бала күндей талмай ұш)
Қой мен қозы жамырасқан шақтарды
Сағынамын әлі күнге мен байғұс.

Қарын тойды, қалды артта сол таршылық,
Машинамен жүр бүгінде малшы жұрт,
Түсімде де қозы бағып жүремін
Қайыңды ат қып, тобылғыны қамшы ғып.

О, балалық, бұлт ішімен жүгірген,
Айналдым мен алба-жұлба түріңнен.
Көк сағымға кірген сайын ақын ой,
Көп сағынам бір өзіңді бүгін мен!

Құс та жетім, мерт болған соң сыңары,
Қайыңның да бұтақтары сынады.
Жаңбырда қап жаураған сол баланы
Қаззақ үй боп жылтқым келіп тұрады!

Байқамаппыз, балалықтан кетіп пе ек,
Өмірдің сан сынағынан өтіп пе ек.
Сәл марқайып, сәл шалқиын десем-ақ
Жетім бала жаутаңдайды жетіп кеп!

* * *

Әзіл айтқан болам мен,
Жаға ма, әлде жақпай ма.
Алақұйын боранмен
Ойнақтаған ат қайда?!

Әзіл айтқан болам мен,
Жаға ма, әлде жақпай ма,
Мөлдіреген тоған мен
Тамылжыған бақ қайда?

Қаным әлде бұзық па,
Қуганыма жетем бе?!
Қолға түспес қызыққа
Қарайлаумен өтем бе?!

Сыр айтпаймын кісіге,
Сену қиын жолдасқа.
Бала күннің ішінен,
Бір көрінсең болмас па.

Сонда бәлкім жалынып,
Жалынымды ал! — дер ем,
Әлдилер ем сағынып.
Өлеңменен, әнменен.

Сен жүресің байқамай,
Көңіл бақыт сұрайды.
Айтар сөзін айта алмай
Байғұс жүрек жылайды!

МЕН ӨЛМЕЙМІН

Құралайға

Жанарымды жауып мәңгі кірпігім,
Үнсіз-түнсіз мен жатармын бір күні.
Достар жылар, қуанысар жауларым,
Жандарының жамалғандай жыртығы.

Құшағына мені алғанда құтты жер,
Өзімді ұққан, сөзімді ұққан жұрт жүдер.
Ал, жауларым іштерінен мәз болып:
— Осыменен Тұманбай да бітті, — дер.

Бірақ сөйтіп қателесер жауларым,
Бақыт көріп маған топырақ салғанын.
Қайдан білсін, менің ыстық жүрегім
Сенің титтей көкірегіңде қалғанын.

Бітті дер жау қызығымды, тойымды,
Бітті дер жау қиялымды, ойымды.
Білмейді олар, менің қаным түгелдей
Жылтатынын сенің тұлабойынды.

Сен арқылы бала күнім келді алға,
Талпын, балам, қатарыңнан кем қалма.
Тозған денем жер астына кеткенмен,
Рухым жерде жасай берер сен барда.

Болғанымен кейде жүрер жол қайғы,
Өмірім ылғи болашаққа самғайды.

Ризамын тағдырыма, бір оқпен
Ешкім енді мені өлтіре алмайды.

Көкірегімнен құс боп ұшып жәнелген
Сені, жаным, бірдей көрем өлеңмен.
Сенің күнің бақыттырақ болсын деп
Өз күнімді ояу ұстап келем мен.

Намысым да, жігерім де, арым да,
Махаббат та, бойымдағы дарын да
Мен өлсем де еш жетімдік көрмейді,
Қызым, сенің дүниеде барыңда.

Сен арқылы — Алатаумын, ауылмын,
Сен арқылы жалпақ жұртпын, қауыммын.
Саған көзі түспесе екен ажалдың,
Саған көзі түспесе екен жауымның.

Келер талай алдымыздан ғажап күн,
Бар жақсысын алдан тосқан қазақпын.
Бәрін көріп, сенің ғана көзіңнен,
Көрмесе екем ащы жасын азаптың.

Мен емес деп айта алады сені кім,
Арман — ойым, от қиялым, серігім.
Туған күнің той боп өте берсе екен,
Менің мәңгі өлмейтұғын өмірім!

* * *

Соғыста өлген ұлынан,
Бір хабар күткен анадай
Немесе жаңбыр суынан
Бықсып бір жанған шаладай.

Бір хал бар менің басымда,
Ұқпайсың әлде ұғасың.
Ләйім болып қасымда,
Сен күлім қағып тұрасың.

Көзімнің жасын сел қылып,
Көңілімде бұлттар түнесін,

Кейде ұқпай соны, кейде ұғып,
Көрмеген болып жүресің.

Жүдеткен ойдан нұр таппай,
Қажитын кезім бар менің.
Аяулым, сенің сол шақта,
Сол шақта керек жәрдемің.

Ауаға зар боп бір жұтым,
Қиналған ауру жандай бір.
Кей-кейде менен күні-түн,
Осындай сезім қалмай жүр.

Жайнаған күннен нұр таппай,
Қалатын кезім бар менің.
Аяулым, сенің сол шақта,
Сол шақта керек жәрдемің.

Жырына халық қол соқты-ақ,
Кетеді тасып ақының,
Аяулым, маған сол шақта,
Сол шақта керек ақылың.

* * *

Өмірім жетсе бәріне,
Өнді де ұзақ тыңдармыз.
Көктемнің майда желіне
Көкірек тосып жырлармыз.

Жырлармыз мүмкін жанармыз,
Кеудедегі оттың барында.
Жырымнан менің табар қыз
Арманын, көшкен бағын да.

Қарарсың маған сызылып,
Сол кезде бәлкім жүдерміз,
Тойлардың болып қызығы,
Қыздырып және жүерміз.

Көшеді күндер көшеді,
Көңілді ылғи досқа ашам,

Жыласам да өзім,
мен сені,
Жылатпаспын-ау ешқашан.

Болмас ед біздің көште сән,
Өмірімді саған қоспасам.
Сенімен қалай қоштасам,
Сенімен қалай қоштасам!

* * *

Асықтым мен,
қатты асықтым қайтуға,
«Жаным, сені сағындым» деп айтуға.
Үйдің ішін күлкімменен толтырып,
Үйдің ішін жырымменен байытуға.

Асықтым мен, саған, жаным, жетуге,
Тоңғандаймын тұрып аяз өтінде.
Әкелері болмаған соң қасында,
Балаларым ұқсап қалды-ау жетімге.

Ұшып келем көк жүзінде сені ойлап,
Жеткізбейді қазақ жері — кең аймақ.
Бір қуаныш қуып келе жатқандай,
Тойым жасап, алдына сап мені айдап.

Келем ұшып көк аспанда көлбеген,
Ұшқан жанға кім тұрады көлденең.
Қуаныш боп құшағыңа кіргенше,
Тым алыс боп бара жатыр жол деген!

Батысынан шығысқа қыран ұшса жас түлек,
Жетем деген жеріне жетеді екен бес түнеп.
Өскеменнің хабарын Гурьевтің қазағы
Радио болмаса бір айдан соң естімек
Қазақстан —

нұрлы өлкем бақытым мен қазынам,

Осы жерде жүргенде кеудем кеңіп, жазылам
Қостанайдың көктемін түгел көрем десеңіз —
Күр қаласыз онда Сіз Алматының жазынан.

Қазақстан — жырлы өлкем,

таркамайтын шаттығым,

Мен осында қададым құламайтын бақ туын.
Көкшетаудың бораны соғып тұрған кезінде
Ақмешітте ашады алма ағаштар ақ гүлін.

Ұлан байтақ осынау қасиетті кең жерге
Қанаттары талады құстар ұшып келгенде.
Өзен, көлі, даласы, жасыл тауы, баулары
Өмір сүріп тұрғандай менің титтей кеудемде.

Өз-өзімнен тасынам, бір жасыған күнім жоқ,
Бұл жердегі өшпейді шалқып жанған бүгінгі от.
Қолаң шашты жарым боп күледі ол қол бұлғап,
Не жүреді көңілімде кіп-кішкентай ұлым боп.

* * *

Жеткізсем деп арманын жыры арқылы
Биігінен ол-дағы құлар түбі.
Ғашық болып дүниеден барады өтіп
Жиырмасыншы ғасырдың бір ақыны.

Жүргенімен жанына батып қайғы
Қарғаларға жүрегін шоқытпайды.
Көз жасын да ешкімге көрсетпейді,
Арманын да көзінен оқытпайды.

Жарқ-жүрк етіп күледі елмен бірге,
Қошемет қып жүреді келген күнге,
Мәз болады, жадырап жаз болады,
Ақ арманын сыртынан көргеніне.

О, қазақтың қайырымды қара көзі,
Сәні де өзің, өмірдің мәні де өзің.
Қымайды ақын, тәңіріндей сыйлайды ақын
Ғашық болып осынау жүрген кезін.

Жалғыз арман күн сайын қуатыны,
Оны сүйіп, құшады жыры арқылы.
Өртене алмай, жана алмай бара жатыр
Сртан қолдай қазақтың бір ақыны.

* * *

Таң да сұлу секілді бұрынғыдан,
Жүрегімді тербейді бүгін бір ән.
Тұлпардаймын бәйгеге қосылатын,
Қайтіп қана көңлімнің туын жығам.

Аяласа жанымды таңғы сурет,
Айтар оған менің де алғысым көп.
Жолыққанның бәріне құшақ жайып,
Амандасқым келеді бармысың деп.

Жетелейтін секілді үміт алға,
Бақытымның күткендей күні тауда.
Әшейінде сүйкімсіз кейбір жандар
Сүйкімді боп кеткендей бүгін таңда.

Барлық адам бақытты күн кешкендей,
Бала күннен бәрі де бірге өскендей.
Аласалар асқақтап көз алдымда,
Ал, биіктер аспанмен тілдескендей.

Алдағыңның бәрін де сезем барлап,
Келемін бе әлде мен өзімді алдап.
Бақ та, гүл де жайнайды, бұрын ешбір
Байқамаған бояулар көзімді арбап.

Дүниені оятты самал желпіп,
Әкелгендей өзімен күнді де ертіп.
Арықтардан су емес, алтын сәуле
Ағып бара жатқандай тұрдым елтіп.

Құс үні ме, әлде тау бұлағы ма,
Ән келеді алыстан құлағыма,
Ғашық болып мен осы қалғам жоқ па.
Таңға ұқсаған тәкаппар бір аруга.

Өмірім қызық, өзім де оған таңғалсам,
 Кей-кейде мен арман болам, ән болам.
 Кей-кейде мен шаң астында жатамын,
 Түйіншектей түсіп қалған арбадан.

Өмірім қызық, кейде шыңға сүйрейді.
 Көкірегімде үміт кейде күйрейді.
 Кей-кейде мен ғашық болсам біреуге,
 Сол жан мені сүйіп тұрып, сүймейді.

Ал, содан соң жылағаным жылаған,
 Қалай қашып құтыларсың сірә одан.
 Қайыршы боп қалт-қалт етіп жүргенің,
 Жолыққанша қайрымды бір адам.

Өмірім қызық, айтсам дейді бар әнді,
 Өрт алады жүрегімді, санамды.
 Біреу мені жаралайды қақанда,
 Ең қиыны емдемейді жарамды.

Көктем ерте келді — деп қуанысып жүрміз-ау,
 Жылдағыдан үш-төрт күн ерте туды бір бұзау.
 Жылдағыдан жауқазын гүлін жарды ертерек,
 Қара торғай тойлап жүр жылдағыдан ерте кеп:
 Қар ертерек еріді, жата беру болмас, — деп
 Жолықпаған өмірі бала күнгі жолдас кеп:
 Жүр, дегендей, — қайтадан бала күнді көруге,
 Лүпілдейді жүрегім тағат таппай менің де.
 Арманымдай ару қыз алыстарға жетелеп
 Бақытыма мен тура тартқандаймын төтелеп.
 Көңілім менің күнде алаң, айналайын досым-ау,
 Қоштасам, — деп қиналам көктеміммен осынау:
 Ол кетеді-ау қасымнан, қоштасар шақ келді, —
 деп,
 Қаламын-ау мен жүдеп, жолығам ба енді, деп.

Майдың гүлі ашылғандай кеудемде,
 Сырласамын самалмен де, желмен де.
 Жиырма жастан аспаған-ау, — дейді жұрт,
 Сонда мені көргенде.

Таудай болып бұлт шөгеді кеудемде,
 Сырласпаймын самалмен де, желмен де.
 Тым ертерек қартайыпты дейді, — жұрт,
 Сонда мені көргенде.

Бір тәулікте қыруар іс
 Қарсы алдымнан шығады.
 «Мен құладым, маған болыс»,
 Деп біреулер тұрады.

Аямаймын қолда барды,
 Қолда жоқта, қайыр жоқ.
 Жастық дәурен ол да қалды,
 Арман болып, уәйім боп.

Досқа сенем, көпке сенем,
 Көп болған жер тамаша.
 Етімнен мен ет кесер ем,
 Жақсылыққа жараса.

Бала күнгі қалмады әуен,
 Бала көңлі — тамаша.
 Қанымнан мен қан берер ем,
 Жақсылыққа жараса.

Жұбатпаған жылағанды
 Тумысында оңбайды.
 Бір тәулікте бір адамды
 Қуантпауға болмайды.

Іренжітсем мен біреуді,
 Сәл көрсетсем ірідік

Дүниедегі аргы-бергі,
Өлетіндей бір үміт.

Туған жерден қуылардай
Мұң басады жанымды.
Көкірегінде күні барлар
Ұғар осы халімді.

Жүрегімді болады ұқсаң,
Ұқпағанға не дейін,
Іздеп мені жолға шықсаң,
Үстем болсын мерейің!

* * *

Қызыл көйлек киінген қызық өмір,
Келші, қайта қарайын жүзіңе бір.
Келгеніңді білдірмей кетіп қапсың,
Мен қалыппын өнердей күзіме гүл.

Қызыл көйлек киінген қызық дәурен,
Сен келгенде мен байғұс қызулау ма ем.
Көліпсің де үндемей кетіп қапсың,
Болмай жатып бұл бала бұзылды-ау деп.

Қызыл көйлек киінген қызық көктем,
Құмар едім гүліңді үзуге еппен.
Аңшыдаймын бар оғы босқа шыққан,
Бұйырмаған бір үйрек жүз үйректен.

Өмір қызық болғанмен, өлім шұғыл,
Елге естілмей тұра ма қыбыр-сыбыр.
Қызыл көйлек киінген қызық өмір,
Бар екенің шын болса, жолықшы бірі!

Қишы, өмір, маған осы бір қызыл гүліңді,
Айтайын оған көңілімде жүрген мұңымды.
Сыйлайын оған көктемнің нұрлы бар күнін,
Сыйлайын оған пәк жүрегімді бұрынғы.

Қишы, өмір, маған осынау аппақ ботаңды
Жанары жалын, жалыннан жаным от алды.
Алматы, маған эн-жырдан шашу шашшы бір,
Алатау, маған ақ бұлттан тікші отауды.

Қишы, өмір, маған осынау нәзік әніңді,
Шығайын қырға бөбегің болып кәдімгі.
Арманшыл бала, кішіге аға болса да,
Арманды жаным сағынды.

Қишы, өмір, маған осынау аппақ құсыңды,
Кеудеме күндер көп көлеңкесін түсірді.
Сәулеге мен де оранып көрсем деп едім,
Үйренсем деп ем ұшуды.

Қишы, өмір, маған осынау аппақ маралды,
Қоштасқан көктем тағы да маған оралды.
Алдыма тостың арманың осы дедің бе,
Тұп-тұнық қара жанарды.

Қишы, өмір, маған осы бір маржан асылды,
Солды ма деген гүлдерім қайта ашылды.
Сол бақытымды өкете көрме алысқа
Өтейін иіп басымды.

Қишы, өмір, маған, осы арманымды қишы, өмір,
Қанатса мейлі от жүрегімді мың шөгір.
Сыйлар-ау деймін сыйынған сайын маған да от,
Аман боп жерде жүрсе гүлі!

Менің анам — бұл Алатау, бұл дала,
Қанат берген өзіме де, жырға да.
Түзу шықсын түтіні деп тілеймін,
Өз алдына отау тіксе бір бала.

Менің бабам — бұл Алатау мақтамы,
Майдан болса, мен Алатау жақтамын.
Ол бұйырса — қаламды да лақтырам,
Атқа мінем десе балам: — атқа мын!

Атқа мінем, армандарға жол ашам,
Мен адассам — таумен бірге адасам.
Мен адассам — таңмен бірге адасам,
Ақ көңілді жанмен бірге адасам.

Атқа мінем, жігіт жанын ұғынам,
Мен жығылсам — таумен бірге жығылам.
Мен жығылсам — таңмен бірге жығылам,
Ақ жүректі жанмен бірге жығылам.

Менің досым — бұл Алатау жердегі,
Жатсынбайды жақын келген пендені.
Жауым болсаң, тауымды көр алдымен,
Содан кейін, содан кейін көр мені!

Самад қалай сергек болса, желпісе,
Гүлдер содан рахат тапса, елтісе
Сен де солай, мен келгенде бақыт тап,
Күн сунды жайлауынан ел түсе.

Күн сунды, мен де бәлкім тоңармын,
Күздегі гүл секілденіп солармын.
Ұмытпаспын рахатымды бір көрген,
Және сені ұмытпайтын болармын.

Жаз келгенде сен келер деп күтермін,
Өмір бағым тербелер деп күтермін.

Ақшам болып, бақшам солып тұрса да
Арман маған қол берер деп күтермін.

Сен келмесең, сарғаярмын, жүдермін,
Сағыныштың не екенін білермін
Жалғыз ұлын қан майданға

жөнелткен

Ана құсап жолға қарап жүрермін!

Ана құсап жолға қарап тұрармын,
Өткеннен де,

кеткеннен де сұрармын.

Көрмесем де Бақытымның қарасын,
Сен бар болсаң, көрдім ғой деп ұғармын!

* * *

Қайыршы құсап қол жайып едім, көрмедің,
Сен келсең маған өжет боп,

өр боп кел, — дедің.

Дірілдеп айтқан сөзіме менің сенбедің,
Күлімдеп тұрған көзіме менің сенбедің?

Оралған жастық кезіме неге сенбедің,
Өзгеге емес, өзіңе неге сенбедің?
Көңілімнен ұшқан кептерге неге сенбедің,
Кештетіп келген көктемге неге сенбедің?

Жыр болып құйған жаңбырға неге сенбедің,
Біздерді қосқан тағдырға неге сенбедің?
Жүрейін деп пе ең жаз әнім болып сен менің.
Жүрейін деп пе ең азабым болып сен менің?

Бәрін де көрген,
оған да көнген пендемін,
Алмаққа келсең,
ажалым болып сен менің!

Аурумын ба, саумын ба,
Қайда жазғы сайраным.
Арманымның алдында
Талай рет жайнадым.

Жайнадым да сайрадым,
Таң бұлбұлы мендей-ақ.
Табылғандай қайдағың,
Қараушы едің сен де аяп..

Сілкіп бойдан шаңымды,
Көңіліме дем беріп,
Менің болашағымды
Тұрғандай ең сен көріп.

Жаз самалы желпіген
Қызғалдақты кең дала.
Мені, жаным, дертімнен
Жаза аласың сен ғана.

Жүзімде де қан ойнап,
Жарқырар ем — көнерсем,
Сол далада мені ойлап,
Келе жатсаң егер сен!

ДОСТАРҒА ӘЗІЛ

Жігіттер, сабыр етелік,
Келіп те қапты күз мынау.
Денсаулық үшін көтеріп,
Денсаулықты да бұздық-ау.

Мылтықтың оғын алаңсыз
Оңға да, солға шашыппыз.
Кетсе де бәрі хабарсыз,
Қыздарға әлі ғашықпыз.

Гүлдерге әлі ғашықпыз,
Үлбіреп қалған жолдағы.
Түндерге әлі ғашықпыз
Жалғасқан таңға сондағы.

Саулыққа шарап көтерген
Достарды сыйлап өтем мен.
Өз құшағына шақырған
Аспанды сыйлап өтем мен!

Ажалдан құдай сақтасын,
Қуғаны қуған алға сап.
Анда-санда ат басын
Жіберіп-жіберіп алмасақ.

Қайтейік, тарқар базар да,
Жігіттер, бірден алайық.
Қуалап жүрген ажалға
Жеткізбей кетіп қалайық.

* * *

Қанша жасқа келер екем мен осы,
Қай жерлерде тоқтар екен Тұманбайдың кемесі.
Қимдер құшып жылар екен, дарига,
Сорлы ақынның табытта жатқан денесін.

Суыққа да, ыстыққа да бой бермей,
Шынымен-ақ қартаям ба мен де елдей.
От басында отырам ба омалып,
О дүниеден келгендей.

Шашым түсіп, көзім ісіп шөмиіп,
Отырам ба от басында мөлиіп.
Бақытымнан жалаңаш қап жүрем бе,
Кәрі ағаштай тұрған күзгі жел иіп.

Досым, досым, бұл тағдырды мен күтпен,
Жаралған ем махаббат пенен ерліктен.
Жаралған едім мөп-мөлдір көздің жасынан
Көз жасы бітпей, мен бітпен.

Досым, досым, бұл тағдырды мен күтпен,
Жаралған едім махаббат пенен ерліктен.
Жаралған едім анамның ащы мұңынан,
Мұң барда жерде,
арылтнай мұңды мен бітпен.

Жап-жас боп тұрам келсе де жасым қаншаға,
Ойларға шомып, мен үшін, жарым, шаршама.
Жүрегім менің картаю қоймас сірә да,
Жүзімнен ештеп нұрымды уақыт алса да.

Білем ғой бәрін, мені де тастап қашар күн,
Оғанға дейін белдерден талай асармын.
Өлмейді дейді өмірге құштар адамдар,
Мен мүмкін ұзақ жасармын.

Тасқындап едім, әлі де талай тасармын.
Асықпай жүріп асқандардан да асармын.
Өлмейді дейді арманды сүйген адамдар
Мен мүмкін ұзақ жасармын.

Өлімді ойлап көзіме мен де жас алдым,
Қалпымды бұзбай қара емендей-ақ қасардым.
Өлмейді дейді махаббаты бар адамдар,
Мен сірә мәңгі жасармын.

ӘЛИЯ МЕН МӘНШҮК

Алматыда ЖенПИ атты ақ орда,
Бір кез ыстық көрінетін маған да,
Қандай жүрек бір дір етпей қала алар,
Қара көздер ұшырасып қалғанда.

Залға кірдім, қабырғада суреттер:
Ғұламалар, данышпандар, құдыреттер.
Әлия мен Мәншүк онда қатар тұр,
Өмірдей-ақ бір кеп жерге, бір кеткен.

Дүниеде ажал барын білместен
Екі қыршын, екі ақ қайың бірге өскен.
Қатар ұшқан екі аққу тұр мұнда,
Күн астында қанат жазып күн кешкен.

Екі арман, екі бақыт, екі өмір
Солмайтұғын әрқайсы бір жеке гүл,
* — Біз де сендей жас едік-ау бір кезде
Тіршілікте бізге құрмет ете жүрі!

Біз сендердей жаңа ашылған гүл едік,
Жерге бақыт, елге бақыт тіледік.
Отан-ана отқа күйіп жатқанда
Біздер ме едік үй бағатын тірі өлік.

Отан-ана жылағанда шерленіп,
Тапжылмастан шөгеді екен жерге бұлт,
Қара бұлтты қақ жарамыз дедік те,
Қолымызға қару алдық ерленіп.

Отан-ана жылағанда шерленіп,
Қолымызға қару алдық ерленіп
Біз сендердей профессор алдынан
Әттең, әттең сабақ алып көрмедік.

Отан! — деген сөз көкейде жатталып,
Зор айқасқа кеттік біздер аттанып.
Біз — сендердей қыдырмадық кешқұрым,
Біз — сендердей арман гүлін тақпадық.

Қыздың жанын біз білмесек, кім білер.
Көктем келсе құлпырмай ма мұңлы жер
Үстімізге біз кимедік ақ көйлек,
«Жар-жар» жырын естімедік, сіңділер.

Біз көрмедік бал бақыттың ақ таңын,
Естімедік махаббаттың тәтті әнін.
Бізге жылы хат жазатын жігіттер
Қаныменен қарға жазды хаттарың.

Бақыт — деген адалдықта, бірлікте
Айқасқа кір, бақытыңды құр күтпе.
Біз мінеки бірге туған бөбекпіз,
Ұшырасып көрмесек те тірлікте.

Көзімізде — өміріміздің бар шыны,
Көзімізде — жүрек жыры, жан сыры.
Мәншүк барын білген емес Әлия,
Әлиясын көрген емес Мәншүгі.

Қатар тұрмыз, қатар жүріп келеміз,
Қатар жүріп қырдан гүлдер тереміз.
Біздер өлдік, өлмесін деп басқалар,
Бізді қайта туды Отан, ел егіз.

Шыдау керек, бақыт қанша тостырсын
Үйлерінде күлер болса, дос күлсін.
Ақ тілеулі өтіп жатса тойларың,
Біз отырар екі орындық бос тұрсын.

Шыдау керек, бақыт қанша тостырсын,
Үйлерінде күлер болса, дос күлсін.
Ақ тілеулі өтіп жатса тойларың,
Біздер ұстар екі бокал бос тұрсын.

Мейлі шарап бокалдарға құйылсын,
Бізді еске алып екі жүрек жиі ұрсын.
Біз ішетін күн сәулелі шараптар
Жүрек қосқан екі жасқа бұйырсын.

Жетсек деген арманымыз көп еді,
Айтылған жоқ махаббаттың өлеңі.
Біздің туған күнімізді құттықтап,
Ешкім бізге гүл ұсынған жоқ еді,
Ешбір ақын жыр ұсынған жоқ еді:

Жан толқыса есігін тарс жаппандар,
Бірақ оны тым арзанға сатпандар,
Біз қуанып құшақтайтын гүлдерді
Солдырмаңдар, сіңлілерім, сақтаңдар.

Қыздың жанын біз білмесек кім білер,
Көктем келсе құлпырмай ма мұңлы жер.
Қинай қалса өмір кейде кездейсоқ
Естеріңе бізді алыңдар, сіңлілер.

Бірақ ерте, тым ертерек жандық біз,
Жанарлардан мөлдір жас боп тамдық біз.
Қолымыздан осы болды келгені,
Біздей ерте солмау үшін барлық қыз».

Деп тұрғандай екі сурет тіл қатып,
Шықтым терең мен қиялға бір батып.
Көңілімнің күнін бір бұлт басты да,
Қуанышымды алдым кенет ұрлатып.

Ескермегем, бұрын қалай қате еткем,
Тұрдым үнсіз оларға жыр атап мен.
Екі тамшы домалады жүзімде,
Жанарымнан еріп түсті екі әпкем!

Көк теңізден таба алмайсың ізінді,
Жел желпиді, аймалайды жүзінді.
Тек сағыныш, туған жерге сағыныш
Жанарыңа моншақ болып тізілді.

Бірақ оны көрсетпейсің ешкімге,
Ой қоршайды ерте күнде, кеш күнде.
Шағалаға қанатыңды бер дейсің,
Аспанның да ақ теңізін кешкің кеп.

Ойлар, ойлар теңізден де терең-ау,
Кеме ақырын қозғалады керенеу,
Капитанға серіктері сенгендей
Бізге — дағы ел сенімі керек-ау.

Кейде күйбең, кейде қызық тіршілік,
Қойды мені жалпақ жұртқа жырышы ғып.
Мені де ылғи аймалайды, тарықсам,
Толқындардың арасынан күн шығып.

Жаға ма екен сонау жақта қарайған,
Соны көріп тал бойыма тарайды ән.
Бір капитан менің-дағы кеудемде
Өмір сүріп келе жатыр талайдан!

* * *

Бір жыл өткен өміріңнің ішінде
Тап боласың неше түрлі кісіге.
Кішіресің өзіңнен сәл үлкенге,
Үлкенсисің өзіңнен сәл кішіге.

Ержеткенін ұқтырады көп інің,
Егдемін деп басылады көңілің.
Өзіңді-өзің ұққан сайын қорқасың
Қор боп жатқан жоқ па екен деп өмірім.

Мәңгі ұйқыға шомады да көп ағаң,
Есейесің шамадан тыс, шамадан.
Терекке ұқсап сен қаласың сол кезде
Жапырағын күздің желі тонаған.

Қарайды алыс көңілдегі дүрбің де,
Жалғыз өзің жар болардай мың гүлге.
Құрдастардың амандығын көргенде
Ұмытасың жамандығын күннің де!

Бір жылғы өткен өміріңнің тұсында
Келер саған көктемің де, қысың да.
Жалаулатып жазың келер, нұр жазың,
Жаңа от сыйлап,
қанат сыйлап ұшуға.

Көңілдердің ақ періште құсы боп,
Бақыт құшып, өшпейтұғын құшып от
Біреу көрмес, біреу көрер тым құрса,
Жаным досым, ел көгімен ұшып өт.

Суық күзде, үміт үзбе арманнан,
Шаң ішінде сорлай бермек соң қалған.
Көктен жерге құлау да бір ғанибет,
Жерде жүріп жер жастанып қалғаннан.

Болар бәлкім қосылып айтқан ән де ұмыт,
Арман кетер айдалаға қаңғырып.
Бір жылғы өткен өміріңнің бір сәті
Саған мүмкін өмір сыйлар мәңгілік.

* * *

Сен кеткен соң қаланың сәні қалмады,
Сен кеткен соң жүрегім от боп жанбады.
Сен кеткен соң албыртып жүрген көңілім
Күздегі күңгірт бұлт басқан таудан аумады.

Басқандай мені сол таудың ауыр салмағы,
Жылайын десем көзімнен бір жас тамбады.
Жас құсым кетіп, тас мүсін болып қалдым ба,
Шөлдеп едім ғой сусыным неге қанбады.

Шөлдеп едім ғой сусыным неге қанбады,
Жаурап едім ғой, жан отым неге жанбады.
Жас құсым кетіп, тас мүсін болып қалдым ба,
Жылайын деп ем көзімнен тамшы тамбады.

От болып жанған,

шоқ болып жатқан күндерден,
Құлатып атып, кеткендей жығып бір мерген.
Жылайды жаным, жылайды менің жүрегім,
Жарқылдап жалған күлгенмен!

Аңсап едім ғой, ән сап едің ғой кеп-кеше,
Адам ба адам, арманға сапар шекпесе.
Көңілім жетсін көл толқындарымен бірге,
Өмірлік жолым, ұсынған қолым жетпесе.

Аңсап едім ғой, ән сап едің ғой кеп-кеше,
Жігіт пе жігіт, жұлдызға сапар шекпесе.
Өлеңім жетсін, өксіген желдермен бірге
Ашынған жаным, аһ ұрған көңлім жетпесе.

* * *

Бақытты болсам деймін,
Басқалар қызығатын.
Бәйгеден келсе деймін,
Қарасын үзіп атым.

Дүние қозғалды алға,
Мен келем бір дөңгелеп,
Оқ бойы озғандарға
Оқ келіп тимеу керек.

Жығылмас мінген атың,
Жақсымен дос боп жүрсең.
Халықтың махаббатын
Қаныңдай қастерлесең.

Өтіпті талай мықты,
Бір жыл кеш өлсем-ау деп.
Бақытқа лайықты,
Бір еңбек берсем-ау деп.

Бойдағы отым үшін,
Талайды мен дос етем.
Артымда өкінішім,
Айғайлап қалмаса өкпең!

Бәйгеден ылғи соң келіп
Мен әлде жұлде дәметтім.
Көзіңді төмен төңкеріп,
Көрмеген болып тағы өттің.

Өзімше тұрдым жұтынып,
Ойға алмай күдер үзуді.
Шылымның көкшіл түтіні,
Көлегейледі жүзімді.

Бар еді бір мұң көзімде
Батпадым соны көр деуге.
Ұмыт боп қалған сезімдер
Ойнақ сап кетті кеудемде.

Ұмтылып барып тоқтадым,
Ұрыншақ емес едім-ау.
Қара бұлт қайдан қаптады,
Жыққандай атып мені жау.

Ішімнен тындым үндемей,
Жүдедің, жүрек сорлым-ау.
Әлемге ұнармын деп ем,
Сәлемге зәру болдым-ау.

Не болды маған, баяғы бала күнгідей
Ішіме түсті шоқ болып тағы бір дүлей.
Өртеніп барам,
ерте өліп барам, достар-ау,
Стейін десем мүлгімей.

Не болды маған, өртеніп барам, о, тоба,
Қимай да қимай қараймын гүлді жотаға.
Боз інген құсап боздайды байғұс жүрегім,
Жете алмай жетім ботама.

Не болды маған, қырыққа таман барғанда,
Қолымды жайдым қолды боп кеткен арманға

Ойыммен оны орадым ыстық жалынға,
Оңаша жалғыз қалғанда.

Жүзімде әжім, өтті деп жазың жазалап,
Тұрса да мейлі, тұңғыық сезім мазалап.
Төменге түсті өзінің ғана еркімен,
Төбесі көкті тірейді деген азамат.

* * *

Мен сені көрмесем де сағыныппын,
Алдымда бір арманның барын ұқтым.
Біреулер өкпелетіп қояды-ау деп,
Сол үшін өзім іштей қамығылпын.

Мен сені көрмесем де ғашық боппын,
Жүріппін мұңға батып жасып көп күн,
Самалмен бірге кіріп көкірегіме,
Көңілімнің терезесін ашып кеттің.

Мен сені көрмесем де көргендей ем,
Даладан гүлдер үзіп бергендей ем.
Ойланып отырғанда шылым тартып,
Қасыма жеңіл басып келгендей ең.

Содан соң жоқ боп кеттің тағы да сен,
Қызықтап қалдым жастық бағын әсем.
Мен сені көп ішінен танып алам,
Таны сен, мейлі мені таныма сен.

Бар отты қалай, қайтіп өшіремін,
Айтшы, сен, сен өмірлік досым едің,
Бір күні ғайыптан сен пайда болдың,
Таныдым, Таңым менің осы,— дедім.

Бірақ сен елемедің, танымадың,
Қиялмен барып жүрдім жаныңа әр күн.
Қиялмен көкірегіме қысамын да,
Мен сені өлгенімше сағынамын!

Өмір қызық, ойлап тұрсам, тым қызық
Бірде сені арғымаққа мінгізіп,
Тізгініңді ұстатады қолыңа,
Жігіт болып қалғаныңды білгізіп.

Ала қашып жөнеледі арғымақ,
Құшағыңнан табылады таң құлап
Сонадайдан қолын бұлғап дос-жаран,
Саған сонда қызығады әркім-ақ.

Зымырайсың, жетем дейсің ақ таңға,
Қалады ескі таныстарың қапталда.
Не білдім деп, не көрдім деп ойлайсың
Барып-барып аттың басын тартқанда.

Жеттім дейсің, жетпесең де көктемге,
Шықтым дейсің, шықпасаң да көк белге.
Көздеріңе жас толады, ащы жас,
Сол атыңды біреу мініп кеткенде.

Ұшып көрдің, сен де біраз самғадың,
Өлшеп көрдің бақыттың да салмағын.
Түсінбейсің арғымақтың жалында
Жігіттігің бірге кетіп қалғанын.

Таңғы үміттер, шалқып жанған жалындар,
Жаяу жүрген бізге де көз салындар.
Арманыңдай арғымаққа мінгенде
Алғы күнді ойлай-ойлай шабындар!

Ұйықтатпады мені бүгін қандай күш,
Алыстады арман байғұс, ән байғұс.
Ұшып келе жатып неге құлады,
Қанаттары талмай құс.

Неге кетіп қалдың мені күтпестен,
Жайлау болып қалдым кенет жұрт көшкен.
Жанып тұрып неге сәнді бір жұлдыз,
Бойдағы оты бітпестен.

Толқындаймын, жарға барып соғылған,
Көз жасына айналды бір көңілді ән.
Шарап толы, шарап толы құт кесе
Түсіп кетті қолымнан.

Қазынамнан айрылдым ба бір күнде,
Не айта аласың Бақыт деген шіркінге.
Өтіп кеткен жалыны мол жылдарды
Қайта оралту мүмкін бе.

Гүл бақшаның ішінде мен жүр едім,
Құртам, — деді қанжар сілтеп бір өлім.
Жайлап ұстап байқап едім қолыммен —
Аман екен жүрегім!
Аман екен жүрегім!

Өлмек емен жүрегімнің барында,
Жаға берем өмірімнің шамын да.
Адастырмас бақ жұлдызым бола гөр,
Мен кіргенде сағымға.

* * *

Жүрем шаршап, көктемді аңсап, ол рас,
Бір жанмын мен жүрегі жас, жаны мас.
Адамдардың ақ тілеуі мен болам,
Жамандарға жаралғалы қаны қас.

Жамандарды жанарымен жасқаған
Жаны жайлау жақсы адамдар дос маған.
Маған шарап ұсынбай-ақ қой, жаным
Саған қарап отырып-ақ мас болам.

Тұрсың күліп көз алдымда көктем боп,
Өмір гүлің жапырағын төккен жоқ.
Тек сен үшін, көктем үшін алайын,
Ал мен үшін алмасаң да өкпем жоқ.

Сыбағамнан жүргемін жоқ кеш қалып,
Тартып келем Арман атты көшті алып.
Қарияларға сыйлау керек шарапты,
Жану үшін жастық шағын еске алып.

Қариялар көздеріне жас алып,
Жансын бір сәт, жадырасын жасарып,
Жайлаудағы құлдырасын құлындай,
Қу тағдырдың құрығынан босанып.

Қариялар жүреді ылғи жабырқап,
Кәусар ұсын, кәрілердің бабын тап.
Сыйла атаңды, сыйла асыл әжеңді
Ертең бізді сыйлауы үшін жаңа ұрпақ!

* * *

Тағдыр сыйы аз болса да
Алатұғын көптей көріп.
Келе жатыр бір бейшара
Бірде сөніп, бірде өртеніп.
Сол бейшараң мен шығармын,
Жылы шырай берші, жаным.

Ұзақ-ұзақ ой кешетін
Жетпеймін деп өкінер күнге.
Күнмен жалғыз сөйлесетін
Бір акын бар көкірегімде,
Мұратым бар көкірегімде.
Ол тіріде мен де өлмеймін,
Ажалыңа бой бермеймін!

Сабыр сақтап, өзін баптап,
Сөзін бағып сөйлейтұғын.
Қыз мінезді, қызғаншақтау,
Өлі жаспыз ғой дейтұғын.
Бір антұрған әйнек киген
Күнде бірге шығады үйден.

Анық бізді қосқан болса жол егер,
 Ұрым бол да, менде барды тона, кел.
 Қайыршың боп қол жаюмен өтермін,
 Қайыршыңа мейірімді бола гөр.

Аяулым-ау, шөлдеп кеттім, тұр, шай бер,
 Мен жайында оттайды да, жусайды ел.
 Әскеріңмін бұйрығыңа бағынған,
 Әскеріңді, ебін тап та, жұмсай бер!

Өзің барда сызылып атқан таң да әсем,
 Жүрек нұрлы, ән тербеген жан да әсем.
 Қылышыңмын қолыңдағы, байқамай
 Өз жаныңды жарақаттап алма сен!

Жүреміз біз жер бетінде қанша күн,
 Сен соны ойладың ба, қызғаншағым.
 Күнді де көкірегіне қондырады,
 Азгантай бақытына қызған «шалың».

Көңілден анда-санда бұлт көшеді,
 Уақыт күт дегенмен күтпес мені.
 Жасаса адам мәңгі жер үстінде,
 Япырмау, қайда кетті жұрт кешегі.

Мүмкін мен құты қашқан шал болмаспын,
 Көзінде жас болармын жан жолдастың.
 Арманды қуып жүріп бір күндері,
 Келгенін өлімнің де аңғармаспын.

Ата-анам қайда кетті ардақтаған,
 Өтті олар өмірлерін арнап маған.
 Еңсемді осы кезде көтермесем,
 Мен-дағы біраз жылда шал боп қалам.

Білсеңші, бітер емес жан қалауы,
 Қиялмен күнде кезем бар даланы.
 Биіктер көз алдымда аласарып,
 Кең дүние кейде маған тар болады.

Өзімше бөгеттерді бұзып бағам,
Өмірде сыр көп екен біз ұқпаған.
Қызғансаң қызған мені сұм ажалдан,
Онсыз да өз қызғанбашы қызықтардан.

* * *

Жолым думан, арман қуған пендемін,
Көңіліммен санас, досым, сен менің.
Ауыр ойдан тапсын деймін бәрін де,
Абыройға жерік болса жерде кім.

Тау көтеріп келе жатса жерде кім,
Көтерісіп келем деген менде ұғым.
Ел көгіне бір шықсам деп армандап
Еңбектеумен келе жатқан пендемін.

Тізем менің қанаса да шынтарым,
Туған жердің көтеріп жүрмін бір таңын.
Жан оттарын сыйлаймын да, өмірімнің
Мен керексіз парақтарын жыртамын.

Көзім ашық, ақ-қараны айырдым,
Арманы көп келер күн мен айымның.
Керексіз боп қалған күні саған мен
Дерексіз боп кетуге, елім, дайынмын.

* * *

Көзіңе жас толып кетті,
Енді қайтіп жұбата алам.
Туған жандай болып кеттіх
Бір анадан, бір атадан.

Сен барыңда бар күнім бай,
Әр күн қымбат, жарық маған.
Бір өзеннің толқынындай
Құшақтасып ағып барам.

Бұл өмірден кеткенімше
Мені мазақ ете көрме

Шөлге барып жеткенімше
Құшағымнан кете көрме.

Өзім де іштей күйінем мен,
Не хақым бар жылатуға.
Жалғыз сені дүниеде,
Жарамадым жұбатуға!

* * *

Кішкене ғана жел тұрса,
Саулайды бақтың жапырағы.
Алысқа үнсіз көзін сап
Аулақта бір шал отырады.

Ол-дағы бір кез жас болған,
Қыз алып қашқан жарым деп,
Бұл күні одан қашты арман,
Жылдары кетті жәбірлеп.

Шуақты әлі сүйеді
Шуаққа құмар шал бірақ.
Орнынан тұрса, сүйегі
Төгілетіндей саудырап.

Қарт үшін мына ел бөтен
Еске алса арғы-бергісін.
Ойпырмай, сол шал мен бе екем,
Әли-ау, әлде сенбісің?!

ӨТЕДІ КҮНДЕР...

Құрдасым Әлиге

Б і р і н ш і ж ы р

Жүрек те аздап сыздайды,
Қояды кейде сыр беріп.
Не айтар екен біз жайлы,
Кететін өмір бір келіп.

Өтті ме сонау жаз күндер,
Қызығы бітпес айлар-ау.
Маңдайға түскен әжімге
Іренжіп қалған жай бар-ау.

Сыздайды жүрек, жылайды
Күндер де зулап барады-ау.
Бүгінгі гүлдер шырайлы,
Кешегі болу жаман-ау.

Гүлдер де күннің жылуын
Кеудесін кере жұтады.
Жұтады жердің шырынын
Ағаштың нәзік бұтағы.

Көктеммен бірге оянған
Дүние көркін көргенде,
Балалық дәурен — мол арман,
Туады қайтып кеудеңде.

Кетесің таңнан далаға,
Көлеңкең алда көлбеңдеп
Қарайсың кара балаға,
Шынымен осы мен бе деп.

Мейлі жел қанша сарнайды
Өзгерсін қанша жер гүлдеп
Сол бала сенен қалмайды,
Кешегі күнің менмін деп.

Енді бір сәтте самайы
Бозқырау жігіт пайда боп

— Тоқтай тұр, тоқта, ағайын,
Барасың жалғыз қайда! — деп.

Дауыстап сенің Бүгінің
Қасыңа келіп тұрады.
Әзірге бармын, тірімін,
Дейсің сен, жандай кінәлі.

Соңынан сөйтіп жөнге кеп,
Шаманды болжап, байқайсың.
«Ойпырмау, осы мен бе», — деп
Басыңды тағы шайқайсың.

Бетіңнен алған қайтуға
Бала да қайғы, жар қайғы
«Мен емеспін!» — деп айтуға,
Әрине, аузың бармайды.

Алыстап қызық ойындар,
Егіліп іштей босайсың.
Егделікті де мойындап,
Өзіңше ерлік жасайсың.

Өтіпті жылдар тоқтамай,
Ажарын апты күз гүлдің
Үйренген жүген, ноктаға
Асаудың күні — біздің күні!

Е к і н ш і ж ы р

Туған күнді тойлаймыз өлмесек, — деп,
Жаманшылық ешқашан көрмесек, — деп,
Жасымыздың қаншаға толғандығын
Өтіп жатқан жылдар да берді есептеп.

Жаңылмайды жылдар да есебінен,
Ұмытпайсың дос едің кеше кіммен.
Күнмен бірге сен-дағы жүгіресің
Таңмен бірге тұра сап төсегіңнен.

Жаңылмайды жылдар да есебінен,
Достың көбі жоқ бүгін кеше жүрген.

Алдына сап айдайды құлағанша,
Тұрғызып ап сені күн төсегіңнен.

Оралады жыл сайын туған күнің,
Бүгін жоқ қой кешегі тұрған гүлің.
Досым ғой деп кімдерді құрметтедің,
Жауым ғой деп жыл бойы кімді аңдыдың.

Барлығына ой бөліп мұңаясың,
Отыздағы ойшылды кім аясын.
Ешкім сені оп-оңай құрмет тұтып
Ешкім саған бермепті оңай асын.

Шайқап кетсе біреулер тұнығыңды,
Енді біреу қалапты күлуінді.
Жылу алу үшін де сен біреуден,
Ең алдымен беріпсің жылуыңды.

Қанша мезгіл басыңды күн шалыпты
Қанша мезгіл аяқтан кім шалыпты.
Бұрын катып қалатын өршіл мінез
Өз-өзінен бұл күнде жұмсарыпты.

Азайғандай бұрынғы ыстықтығың,
Әділеттің көз жұмып құштық туын.
Өмір болса бәрін де көрерміз деп,
Сабырлы бір қалыпқа түстік бүгін.

Өмір — қатаң шаттықты жұтып тынған,
Тарқаған жоқ әлі де бітіп думан.
Орман бәлкім бұ күнде бізге ұқсайды
Жақын қалған боранды күтіп тұрған!

Ү ш і н ш і ж ы р

Туған күнді тойлаймыз тіріміз деп,
Қатардағы жігіттің біріміз деп.
Тұр дегенше орыннан тұрмайық біз,
Қара киген ең соңғы күніміз кеп.

Келе жатар ол күн де, келе-ақ қойсын,
Қанымызды қанғанша ішсін, тойсын,

Алдымен бізді алсын,
Бізді жоқтар
Жарымызға тимесін, аман қойсын!

Келе жатыр ол күн де, келе берсін,
Жер қарызын қайтарып, төленерсің.
Біз кеткенде ошақты өшірмейтін,
Біздің шалдың сақтасын немересін.

Ақ бесікті, о, өмір, ай балталы,
Сыйың бар ма бізге арнап қойған тағы.
Біздің туған күніміз
біз кеткенсін
Тойлана ма, сол мені ойлантады!

* * *

Жыл соңынан жүйткі берді жыл өтіп,
Кейде мәз ғып, кейде бізді жүдетіп.
Бақыт оты жанды менің жанымда
Өшті кейде жана салып дүр етіп.

Кейде шалқып, орман болып шуладым,
Желге, селге шығындалмай бір бағым.
Кейде жеміс сыймай кетті бағыма,
Өлді кейде үсік жүріп гүл бағым.

Жаза бердім Арман деген хатымды,
Көкірегімнен найзағайлар атылды.
Сенген досым сәлемге де жарамай,
Жатым кейде ұстап берді атымды.

Бірде жығып, бірде қатты жығылып,
Бірде ұғымсыз, бірде жұртқа ұғылып,
Биліктерге қол қусырады екен-ау,
Биігіне жеткенінше ұлылық.

О, ұлылық! Көз алартпа маған көп,
Сыйлап жүрмін азамат деп, адам деп.
Өз бойымда бар болмасаң туғаннан,
Мен жүргем жоқ іздеп сені табам деп!

Балалық дәурен ол да аяп
 Бермепті маған көп кезек.
 Жетіге жасым толмай-ақ
 Тағдырмен шықтым жекпе-жек.

Әке өлді, өлді анам да,
 Жанымда жалғыз мұң қалды.
 Жұмарда көзін олар да
 Мені аяп, бәлкім, қиналды.

Жақсы күн кетті қашықтап
 Жаутаңдап қала бердім мен.
 Иесіз ескі лашықтай
 Жан-жағын кеулеп жел кірген.

Алдымда жатты жол да өзге,
 Кұлады тауы төзімнің.
 Іш тартып тағдыр сол кезде
 Моншағын сүртті көзімнің.

Бауырына қысты балам,— деп
 Іздедім,— деді,— көп күннен.
 Сол жанды содан анам деп,
 Анам деп ұғып кеттім мен.

Мектепке ертіп апарды ол,
 Оқыт,— деп— жалғыз ұлымды.
 Әкем боп және анам боп
 Көтерді менің туымды.

Жан еді өзі күн кеуде
 Мен едім — айтар өлеңі
 Жалғызы атқа мінгенде
 Той жасаған да сол еді.

Жаз жайлау еді жаны да,
 Ол ашты бағын бір ұлдың.
 Отау боп от жаққанымда
 Сол отқа тұңғыш жылынды.

Жарығын сездім таңның да,
Жұлдызым жанды көгімде.
Жақсылық жасай алдым ба,
Жақсы ана, саған өмірде.

* * *

Күлімдеген көздеріңді көрсем деп,
Келем саған, келем, жаным, мен шөлдеп.
Балдан тәтті көрінеді, қайтейін,
Қара суды сен қайнатып берсең де.

Қайда тұғыр, қайда менің мекенім,
Қиялменен жетпесіме жетемін.
Өзіңменен бірге отырып қайту да,
Білсең ғой сен, маған бақыт екенін.

Жетем саған шыға сала жұмыстан,
Болып кеттің қимайтын бір туыстай.
Маған бақыт, бірге отырып өзіңмен
Бір бөлменің ауасымен тыныстау.

Біраз жерге қалды-ау барып көш басы,
Бізге таныс — ажырасу, достасу.
Бала күнім, жастық шағым, өмірім, —
Сеніменен қиын болар қоштасу!

* * *

Ынжықтау болдым білем жетімдіктен,
Өркімнің көңілі мен ниетін күткен.
Елпектеп жүргенімде ел ішінде,
Елемейтін сияқты ең мені тіптен.

О, сенің артық еді бағаң маған,
Таң едің әлі атпаған, ағармаған.
Күн едің ұясында жатып алған,
От едің ешкім батып жаға алмаған.

Сан рет өз қасыңа жақын барып,
Барымды айтсам дедім батылданып.

Қасыңа жақындасам қорқушы едім,
Қоярдай біреу менің отымды алып.

Өзіңе мен табындым, табынды әлем,
Сен десем, көкірегімнен табылды өлең,
Сен дағы көрмеген боп кетуші едің,
Қасыңа жақындаған шағымда мен.

Көп болды көкірегімді оқ тескелі,
Көңілім бір өзіңді көп көкседі.
Хат жазу қыз балаға ұят десең,
Көзіңмен бір ұқтырсаң жетпес пе еді!

Онда мен опық жемей оянар ем,
Бақыттың шұғласына боянар ем.
Дүниеде жалғыз сенің бақытың боп,
Бақшасын өмірімің аралар ең.

Түзеліп кетер еді-ау өмір жүре,
Қарар ек болашаққа сенімді де.
Біз онда қатар ұшқан қос аққудай
Тұрар ек бірге қарсы ап өлімді де.

* * *

Дүние бүгін тым-тырыс. Құлаққа ұрған танадай,
Кетіп қалдың, бақытым. Алды-артыңа қарамай.
Жабырқаймын мен үнсіз, жаутаңдаймын көңілсіз,
Жол үстінде жазықсыз таяқ жеген баладай.

Дүние бүгін қапырық. Бір самал жоқ селт еткен,
Өз отыма отырмын өзегімді өртеп мен.
Қандай көмек бересің, қандай көмек бересің,
Іздеп жүріп төбелес, таяқ жеген тентекке?!

Дүние бүгін қараңғы. Сәулені алып сен кеттің,
Қалай бұған үйреніп, қайтіп мұны жеңбекпін.
Сен бар жерде Бақыттың қадіріне жеттім бе,
Сен жоқ жерде ешқашан Бақытты боп көрмеппін.

Дүние бүгін көңілсіз. Бей-жай, митың тіршілік,
Жел өтінде қалтырап майысады бір шыбық.
Сол майысқан жас шыбық — мына менің өмірім,
Өтпей жатып жаз айы баратқандай күн суып!

Жолығамыз анда-санда,
Жүрегіме ол да бір ем.
Маған бақыт болмасаң да
Бақытымдай көріп жүрем.

Сен ән салсаң, әніңе еріп
Талай жерге барып қайтам.
Өз-өзімнен көңілденіп,
Бір қуаныш алып қайтам.

Бақыт бардай алдан күткен,
Ойдан сергіп көңілденем.
Сен айтатын ән болып мен
Отыруды тәуір көрем.

Сен мұңайсаң, мен де жасып,
Кінәм бардай жаутаңдаймын.
Өз жарамды өзім қасып,
Бір жылы сөз айта алмаймын.

Қалам жетім бала болып,
Өкпе айтамын өмірге мен.
Сен тыныстар ауа болып
Отырғанды тәуір көрем.

Бір кеседен бал шарапты
Бөліп ішіп көрмесем де.
Болса да өмір қанша қатты,
Мен де өлмейін, өлме сен де.

Күнге жетпей тұрғанда қолың әлі,
Үнсіз-тілсіз махаббат жолығады.
Айта алмайсың сен оған бір ауыз сөз,
Жабығады жүрегің, торығады.

Сен жүресің толқумен, кезеумен,
Керек кезде шықпайды сөз еріннен.
Күндер зулай береді күнді қуып,
Жылдар өте береді кезегімен.

Су отындай бықсисың кейде жансаң,
Көңлің дәйім тұрғанмен өлең аңсап.
Төбең көкке тигендей қуанасың,
Анда-санда сол жанды көре қалсаң.

Мәз боласың тапқандай бала күнді,
Тебіренесің тартқандай дара күйді.
Көре қалсаң — көзіңде нұр пайда боп,
Көре қалсаң — көңліңнің қары ериді.

Көзің талса шыдайсың жолға қарап,
Ұшатұғын береді ол саған қанат.
Анда-санда көрініп жүрсе дағы
Аман бола берсе екен сол махаббат.

* * *

Қайдасың, жаным, адасып қалдым күнде ашық,
Отырушы ек-ау ойларға шомып мұңдасып.
Кеудеңнен сенің ғашық қыз тұрды тіл қатып
Кеудемнен менің құшағын ашты бір ғашық.

Екеуі бірге қол ұстасты да жөнелді,
Бірге айтты әнді, оқыды бірге өлеңді.
Оларды күткен ұқпады бар деп терең ор,
Оларды күткен ұқпады бар деп кедергі.

Екеуі бірге тауға да барды, гүл терді,
Қызықтап тұрды кештетіп туған үркерді.
Жұлдызын көктің екеуі бірге санады,
Ұядан шалқып күнді де шыққан бір көрді.

Екеуі бірге мәз болып күлді жарқылдап,
Орманнан, гүлден, сайлардан сазды ән тыңдап
Өзенді бойлап өзгеден оқшау жүгірді,
Сайдан бір ескен самалға елтіп, салқындап.

Күтер ме уақыт, жайыңа сенің қарар ма,
Күз болып қапты төгіліп бақтан сан алма.
Мұңайды жігіт, мұңданып тауға қарады,
Жылады жас қыз өмірінің тойы тарарда!

**Жанымнан ақындығым өшкен күні
Мені де тірі екен деп ойлай көрме.**

Сәт тіле сапарыма жолда тұрып,
Қайтесің арманым қол батырып.
Қыранға аспан керек қанат жаяр
Ол түкті көре алмайды торда отырып.

Күлкіме қарап ойлайды-ау
Бақытты қыз деп ел мені.
Ысырып тастар қол қайда,
Бетімде тұрған пердені.

Ысырсаң бетім пердесін
Көрер ең, бәрін көрер ең.
Өзіммен өзім селбесіп
Келемін жүріп мен әрең.

Ғашық та болған шығармын,
Білген жоқ ешкім бұл сырды.
Көктемде-ақ маған мұнар күн
Кеудеме бұлтын түсірді.

Атандым ерте мен жетім,
Бармадым тойға анаммен.
Анамның жарқын келбетін
Бір көре алмай барам мен.

Сондықтан таспағаным да,
Гүлімді кетті күз ұрып.
Бой түзей бастағанымда
Әкем де кетті үзіліп.

Сақылдап қатты күлем мен,
Ортайған көңілім толсын деп
Ердім де кеттім біреуге,
Ертеңім жарық болсын деп.

Күлем мен біреу сыртымнан
Ішіп-жеп көзін қадаса.
Жүретін ылғи жарқылдап
Бақытты қызға санаса.

Күлем мен, күлем, кей жігіт
Үздігіп тұрып сөз айтса.
Жете алмай қолы шер буып,
Құрметін маған азайтса.

Күлем мен, күлем бәріне
Күлмесем түн боп кетердей.

Қол бұлғап қалған әріде
Жетімдік қуып жетердей.

Атысымен-ақ жомарт таң,
Жылы сөз күтем біреуден,
Балалық кезде жоғалтқан
Шын күлкімді аяп күлем мен.

Мен күлем, көңілім жайнасын,
Қызғансын мейлі қаншама ел.
Бақытты қыз деп ойласын
Бақталастарым болса егер.

* * *

Ақ Баянға бала күнде
Мен де ғашық болып едім.
Қозы ағаммен мен де бірге
Қапылыста өліп едім.

Қыз Жібекке Ақ Жайыққа
Мен де сапар шегіп едім.
Ұлы жолда қалмай ұйықтап
Жар бейнетін көріп едім.

Қособада маңдайыма
Тиген оқтан өліп едім.
Аққу ұшты шалғайымнан,
Мұңға толып төңірегім.

Жүрегім жас, көңілім ояу
Сыр шертемін мен де түнге.
Асыл Жібек, ару Баян
Бар болған соң жер бетінде!

Өткен күнге өкінем мен,
Жасырайын мұны қайтіп.
Бір Төлеген көкірегімде
Тұрады ылғи мұңын айтып.

Сағыныштан саламын ән,
Даусымнан мұң білінеді.
Қозы Көрпеш — бала қыран
Жүрегімде тіріледі.

Дертім жоқ бүгін денемде
 Өзімді жеңіл сезінем.
 Махаббат жазды мені емдеп,
 Көзімен, жылы сөзімен.

Және ол қанат сыйлады,
 Әлемді тегіс көр деді.
 Бір жүрек беріп қинады,
 Екінші жүрек бермеді.

Екі көз берді, қайданда
 Мені іздеп, досым, тап деді
 Мен үшін кірсең майданға —
 Жастығыңды ала жат деді.

Екі қол берді, даладан
 Гүл жинап маған кел деді.
 Көңілім — аппақ шағала,
 Теңіз боп өзі тербеді.

Түсті өзі — көңіл айнама,
 Осымен мені шектеді,
 Екі аяқ берді, қайдан да
 Мен жүрген жерге жет деді.

Бір жігіттің маңдайдағы ырысын,
 Осы таңда тіледім мен кім үшін.
 Көңілім шалқып, кеңейгендей тынысым,
 Махаббатсыз өткен күндер құрысын.

Бір жігітке бітетұғын ерлікті
 Бүгін таңда бір өзімнен мен күттім.
 Төбесін күн шалған баққа ұқсадым,
 Көңілімді қалың ойдан сергіттім.

Иықтағы жүгім менің, жеңіл ме ең,
 Бар дүниені құшқым келді көңілмен.
 Жігіттердің жігітіне бітер бақ
 Осы таңда маған бітсе дедім мен.

Сұлу қыздар ғашық болар бір көріп
Маған бітсе дедім әсем нұр көрік.
Асыл ұлға бітетұғын ер тұлға
Күні бойы көңілімде жүрді еріп.

Күміс моншақ төгіледі шалғынға,
Бір әсем гүл көрінеді алдымда
Қашып жүріп жәудір көздер отынан
Шынымен-ақ ғашық болып қалдым ба?!

Сөзімнен қорықтың ба дөкірленген,
Екеуміз сырласпаппыз не күндерден.
Сен үшін ашық қақпа емес пе еді
Басқаға бастырмайтын ақын кеудем.

Тіріде тоқтатпаспын қиял көшін
Мейлі алдым шуақ болсын, тұман болсын.
Мен сенсіз күн көретін шақтан кеттім,
Таңда кеп көрініп кет, ұяң досым!

* * *

Аңсамас өмір балын татуды кім,
Көңілімді сен ұқсаңшы, ақын інім.
Жердегі жеткізбеген Арманнан да,
Көктегі жұлдыз маған жақын бүгін.

Бей-жаймын, беймазамын, бақытсызбын,
Кетті ғой мені тастап уақыт қызғын.
Қайтейін, астымдағы атым асау,
Тиген соң жүрмін аман қолға тізгін.

Жалынға құштар едім жас күнімде-ақ
Қайда сол қамсыз уақ, тасқын уақ.
Асаумен шауып келе жатқандаймын
Көзімді көрмейін деп тарс жұмып ап.

Жүрегім жыр төгеді зарлап, толғап,
Күн сайын бақытыма хабар жолдап
Құлармын астымда атым жығылса егер,
Мүмкін мен құламаспын Арман қолдап.

Түйінін тағдырымның өрде шештім,
Майданда бұғып қалар пенде емеспін.
Бұл жолда құласам да арманым жоқ,
Жыласам көз жасымды көрмес ешкім.

Қырандай көкке ұшады көңіл кейде,
Аялап тұрғандай-ақ өмір бейне.
Қарашы жанарыма, ақын інім,
Ыстық жас жылт-жылт етіп көрінбей ме?

* * *

Сен анаңның махаббатын білмепсің
Жетегінде тәй-тәй басып жүрмепсің.
Ойланумен өксік жылдар өтіпті
Бала болып жадырап бір күлмепсің,
Сен анаңның махаббатын білмепсің.

Сондықтан ба, қатаңсың, сәл суықсың,
Туа сала арманыңды қуыпсың.
Көңіліңді тозаң басса, кірлесе,
Оңашада көз жасыңмен жуыпсың
Туа сала арманыңды қуыпсың.

Алма ағаштың гүлдеріндей нәзіксің,
(Мейлі сені кейбір досыңаз ұқсын)
Жылдар бойы үнсіз-түнсіз жүріп-ақ
Дидарыңды көкірегіме жазыпсың
Алма ағаштың гүлдеріндей нәзіксің.

Алатаудың тұмасындай тұнықсың.
Ақ жаныңды мен ұқпасам, кім ұқсын.
Арман деген ақ жалауды белгі етіп
Асуы көп алыс жолға шығыпсың.
Алатаудың тұмасындай тұнықсың.

Сар даланың маралындай адалсың,
Жаралса қыз — сендей болып жаралсын.
Арман болып өміріме еніп ең,
Арман болып өлгенімше каларсың
Сар даланың маралындай адалсың.

Көп емеспін, мен де сендей жалғызбын.
Тағдырым боп қала берші, таң жүздім
Жанымызда бір туыстық бар біздің,
Қанымызда бір туыстық бар біздің,
Көп емеспін, мен де сендей жалғызбын.

Былші, жаным, мен де сендей жетіммін,
Жүрегімді тасқа қайрап жетілдім
Ел аралап, талай жерді көрсем де.
Сені ертерек көрмегеніме өкіндім
Жылы-шырай бермегеніме өкіндім.

Гүл үзсем де өмірімнің өрінен,
Мен өзіме бала болып көрінем.
Бірге туған қарындас пен ағадай
Бірге жүре бергім келді сенімен
Жарық жұлдыз құлаған жоқ көгінен.

Жүріппіз-ау аз бақытқа алданып,
Көңілім қалай, көңлің қалай жап-жарық.
Жетімдігің сені маған жетектеп,
Жетімдігім мені саған келді алып,
Жүріппіз-ау аз бақытқа алданып.

Өтті, кетті көп алданыш, көп қайғы,
Біздің сырды ақ қайыңдар сақтайды.
Екі жүрек бірін-бірі аяйды,
Екі жүрек бірін-бірі жоқтайды,
Біздің сырды алма ағаштар сақтайды.

Көріктенді көңілімдегі ояу күн.
Мен бақытқа тойсам енді тоярмын.
Қатар жүріп бірін-бірі сағынған
Жүректерге бақ тілеші, аяулым,
Арманымды таптым деші, аяулым.

Темекінің түтініне тұншығып,
Ой да мазаң, өлең жазам құлшынып.
Безгек ұстап қалған адам секілді,
Денем менің бір ысиды, бір суып.

Қаңтар келіп қалғандай-ақ тоңамын,
Үсік шалған гүл секілді соламын.
Жалғыз ұлы атқа шапқан кездегі
Бір мазасыз күйін кешем ананың.

Көңлің пәс боп, бір уәйім меңдейді,
Жаным сусап, әлденеге шөлдейді.
Өлең сонда кіріп келіп бөлмеге
Мен байғұсты бар дертімнен емдейді.

Сағындым ғой, келдім міне мен! — дейді
Аялайды, толқын болып тербейді.
Сол кезімде құл етер ең мені сен,
Сол кезімді ешкім бірақ көрмейді.

КЕЛСЕҢШІ БІЗДІҢ ҮЙГЕ

Құрманға

Сағынам жаутаңдаған кездеріңді,
Жақын кеп жанып айтқан сөздеріңді.
Ұмытып жүресің сен, өкінішті-ақ
Үйіне бауырыңның тез келуді.

Сағыныш — бұл өмірде білетінім,
Ардақтап ән ғып айтып жүретінім.
Сен келсең, бала күнім, біздің үйге,
Білсеңші, бірге келіп кіретінім.

Сен келсең, сең жүреді өзенімде,
Сен келсең, гүл қаулайды өзегімде.
Таппаймын туған жерден артық жерді,
Дүниенің төрт бұрышын кеземін де.

Бақыттың бізге есігі жабылғанда
Жүрдік-ау жалаң аяқ жауын, қарда.
Екеуміз бірге ұйықтаған аласа үйді
Бар үйден артық десем, дауың бар ма?!

Ол кезде емес еді досың ақын
Тек қана арманына асығатын.
Түтіні үйіміздің бірге шығып,
Аспанның бір жерінде қосылатын.

Жақын ба әлде саған жаным содан,
Арман боп көрінесің көп аңсаған.
Мектепке алғаш өзім барарымда,
Беріп ем асығымның бәрін саған.

Барымды саған ылғи ақтарушы ем,
Мақтаса мені халық — мақтанушы ең.
Жағыңа шапалағым талай тиді,
Жақ ашып бір қатты сөз айтпадың сен.

Кіші едің, үлкен ғой деп қадірледің,
Мен сені талай рет жәбірледім.
Ағаның алдын кесу айып қой деп
Алдыға бір шықпадың, бауырым менің.

Зуылдап ат шанадай жыл барады,
Келеміз күнде жыртып күн парағын.
Мен саған үлгі бола алдым ба екем,
Сен маған інілікке шын жарадың.

Бар ғой деп дүниеге мен керек күн
Атымды өрге салдым, ентелеттім.
Артымда өкіндірмес сен бар ғой деп,
Жігіттік ауылынан ерте кеттім.

Тез қандай алты ай жазың,
алты ай қысың,
Ашиды өткен күнге әрқайда ішім.
Міне енді орта жолға біздің көштер,
Інім-ау, барып қалды, байқаймысың.

Орны жоқ өкпелеудің өмірге енді,
Бізге еріп көктем келді, көңіл келді.
Мойылдай қара шашың қырауланды,
Онсыз да сирек шашым селдірленді.

Сипады маңдайымды, туған халық,
Жүрсем де ел құрметін күнде аңғарып.

Көрші үйде өсіп ек біз, өкініші —
Көрші боп бұл өмірде тұра алмадық.

Түндігі үйіміздің желпілдесін,
Көңілімнің көк құрағы желкілдесін.
Аға үйі ақ жайлау деп келе берші,
Аяды ақын бауырың сенен несін.

Келмейді бұрынғыдай ел шұбырып
Достықты, жолдастықты менше ұғынып.
Арманды бөлісерге адам таппай
Жабығып отырғанда келші кіріп.

Аузыңа шарап татып алмасаң да,
Қасымда түнеп менің қалмасаң да
Өзімнің балғын, бала күндерімді
Кетсеңші бір көрсетіп анда-санда.

АТ ҮСТІНДЕ ЖҮРГЕН ЖІГІТ

Ат үстінде жүрген жігіт,
Айға да ұшсаң жетесің.
Аласың да желге мініп,
Алыстарға кетесің.

Ат үстінде жүрген жігіт,
Кім біледі мұңыңды.
Біреулерге күнде ренжіп,
Көңілің әбден суынды.

Біреулерді күнде мақтап,
Көңіліңнен нұр бердің.
Дейсің: — шіркін, шықсам ақтап
Бар үмітін күллі елдің.

Бағы да бар маңдайыңның
Соры да бар екі елі,
Бір кездегі жандай құрбың,
Сенен алыс кетеді.

Маңдайыңның бағы бары —
Іздеушің көп: Аға! — деп.

Туыстарың сағынады,
Бізден туған бала,— деп.

Маңдайыңның соры барын
Кұлағанда ұғасың.
Тек жалғыздық болып әнің,
Жолға жалғыз шығасың.

Кешегі көп мадақтауды
Енді керек етесің.
Отыра алмай тағат тауып,
Ой қуалап кетесің.

Қолың жетпес созсаң күнге,
Жалығарсың жол қинап.
Ат үстінде жүргеніңде
Ағайынды көп жина!

Азаматтың арманымен
Арын сонда жоқтап ал.
Бірі жауыз болғанымен,
Бірі бауыр боп қалар.

Оңай сөнбес өрлеген от
Жігіттің өз бағы бар.
Көрген жерде көрмеген боп
Кетпейтіндер табылар!

Серік болмас бақыт күнде,
Болғаныңда өзің шал.
Ат үстінде жүргеніңде
Айналаңа көзің сал!

* * *

Айтпашы, айтпа, досым, қартайдық деп,
Жастыққа ертелі-кеш жантайдық деп.
Одан да айт: о ғып, бұ ғып үлкейдік деп,
Үлкейе салып-ақ біз шалқайдық деп.

Айтпашы, айтпа, досым, мықтымын деп,
Оңымнан, солымнан да шықты күн деп.

Одан да айт: жоққа мәз боп жүрміз-ау деп,
Одан да айт: жеген асқа жүктімін деп.

Айтпашы, айтпа, досым, жомартпын деп,
Құдайдың иығына қол арттым деп.
Одан да айт: үйіме іздеп келгендерге
Кекініп, көзімді мен аларттым деп.

Әйтпесе қарттық қайда әлі бізге,
Шүкір гой, жаман емес халіміз де.
Тек маған шіренгенің ұнамайды,
Бергендей бақыт тауып бәрімізге!

* * *

Таңның аппақ арайын
Жаста талай жұттық қой.
Жүрші, тауға барайық,
Үй күшік боп біттік қой.

Жүгіміз жоқ көтерген
Жүрейікші шамалы.
Кездестірер ме екем мен
Қозы баққан баланы.

Көңліңді тау көтерсін,
Жатырқама тас, құзды.
Кездестірер ме екенсің
Суға барған жас қызды.

Уақыт жылжып, мұз көшіп
Қарайладық біз кейін.
Сен де өзіңді іздеші,
Мен де өзімді іздейін.

Қалдың білем сәл жүдеп,
Бір шарықтап кел, құсым.
Тау қойнында үлбіреп
Өскен гүлдер сенбісің?!

Таныс маған бар алап,
Тамылжып тұр кең мекен

Жас гүлдерді аялап
Жүрген самал мен бе екем?!

Сендей шын-ақ пәк па гүл,
Толқып тұрған жолдағы
Үзуге де батпадым,
Үзбеуге де болмады!

* * *

Бір терім бар алынбаған
Бір бәйгем бар шабылмаған.
Бір сорым бар маңдайымда,
Өмір бойы арылмаған.

Бір кінәм бар шайылмаған,
Маған қайғы дайындаған.
Бір надан көз бар менде әлі,
Ақ, қараны айырмаған.

Бір парыз бар өтелмеген,
Бір жүгім бар көтермеген.
Бір арман бар жеткізбеген,
Бір көңіл бар жетем деген.

Бір жауым бар арындаған,
Дейтін ылғи: «жаныңды алам»
Тұлпарым бар ойнақтаған,
Жүген құрық салынбаған.

Бір сұраққа дайындалам,
Бір сынаққа дайындалам.
Бір дастарқан менде де бар,
Бір қонаққа жайылмаған.

Арманыма жетпесем де,
Бір сынақтан өтпесем де
Күндіз-түні тыншымаймын,
Кінәлі боп кетпесем деп.

Бір жауымды жеңбесем де,
Бір терімді бермесем де
Арманым жоқ, қарызымды
Төлеп кетсем елге сенген.

Жедел жүрдім, жедел бастым,
Талай-талай белден астым.
Тұлпарыма ойнақтаған
Аяқ артпай демалмасын!

Көрі атындай ауылдастың
Мүмкін сордан арылмасын.
Бірақ соры болмасын мен
Іні менен қарындастың.

Қиыр күтер қиырдан соң,
Қалсын маған бұйырған сор,
Дастарқаным бір жайылар,
Жайылған соң жиылмас ол.

Қазыққа өзін байлатпайды,
Саяқ жүріп сайғақтайды.
Қара тұлпар қайда жүрсем
Көз алдымда ойнақтайды.

Өзіме де өкпеледім,
Аз бақытты көп көремін.
Тізгініне сол тұлпардың
Қолым жетсе деп келемін.

Жазылмап па еді сол жара,
Жанды жеп өлі жүр ме еді.
Арманымды ылғи олжалап,
Азанқа салып бір мені.

Жүзіңді көріп жайнаған
Дір ете түстім неге мен.
Амандық айттың жай маған,
Жандай-ақ мені елеген.

Жастық шақ баста тұрар ма,
Жол бітсе, алдан жол шығар.

Самайға түскен қылаудай,
Сарғайған көңлім бар шығар.

Өтіпті-ау жылдар мұнша көп,
Ұмытып кеткен кісің бе ем.
Қасымда бола тұрса деп
Тұрдым-ау қалап ішімнен!

* * *

Түс жорығыш едің ғой, жоры кәні,
Қоңыр құнан астымда зорығады.
Зорыққан соң қораға байлап қоям,
Демалсын деп апта емес, айлап қоям.

Ұмытамын жол жүріп келгенімді,
Шөп беруді; ұмытам жем беруді,
Су да бермей байғұсқа шөлдетемін,
Тірлігіме ал өзін белгі етемін.

Қабысса да қарыны, жалы сынып,
Көрген емес ол маған әлі суып.
Тек көздері жасаурап мұңданады
Қайтсем екен дегендей бұл баланы.

Шыдайды ол түскен соң басына күн,
Тістемейді келсе де қасына кім.
Қоңыр құнан аштықтан өлер болса,
Өзім өліп қалардай шошынамын.

Түс жорығыш едің ғой, жоры кәні,
Қоңыр құнан астымда зорығады.
Шөліңе де шыдайды, су бермесең,
Өксіп-өксіп жылайды,
Аптасына қасына бір келмесең.

Жиырма жаста жетпеген арманым,
 Жиырма жаста бармаған тауларыма,
 Жиырма жаста жүрмеген жолдарыма,
 Бүгін жетсе алам ба, жүре алам ба,
 Барша бақыт тілеймін бір адамға.

Жиырма жаста көрмеген қызығымды,
 Жиырма жаста үзбеген жүзімді,
 Жиырма жаста жұлмаған гүлдерімді
 Бүгін көре алам ба, үзе алам ба,
 Бақыттың дариясында жүзе алам ба?

Жиырма жаста айтпаған өлеңімді,
 Жиырма жаста тартпаған домбырамды,
 Көкірегімнен оятып мөлдір өнді
 Бүгін айта алам ба, тарта алам ба,
 Жастық атты жәрмеңкем тарқаған ба?!

Жиырма жаста шықпаған биігім де
 Соңғы күндер түсіме жиі кірді.
 Жиырма жаста атпаған киігімді
 Бүгін ата алам ба, жыға алам ба,
 Жүректің дегенінен шыға алам ба?!

Жиырма жаста көрмеген азабыма,
 Отыз жасым шынымен жазалы ма,
 Жиырма жаста бармаған базарыма
 Бүгін бара алам ба, жолым түсіп,
 Қайта алам ба Арманның қолын қысып!

Сен мені кінәлама,
 Соңымнан қалмады деп.
 Батқанда күн алаулап
 Тойға бір бармады деп.

Сен мені кінәлама,
 Мазаңды алсам кеште.
 Арман не бұл ағаңда
 Жадыңда қалсам өшпей.

Сен мені кінәлама,
Жүрмесең жол қашады.
Қасыңнан қуалама,
Жүрегім жап-жас әлі.

Көрген жоқ отым кеміп
Құлақ ас сөзіме бұл.
Қарашы жақын келіп,
Қарашы көзіме бір.

* * *

Көліне кеп қаз да қонар,
Бір көрінсе алтын күн.
Жаңбыр арты жазға айналар
Жабырқама, жарқыным.

Аспан қанша түнергенмен
Бір ашылмай қоймайды.
Көңіл қанша жүдегенмен
Ол да арманын тойлайды.

Жалғыз тамшы тамды жерге
Махаббаттың күшінен.
Бір найзағай қалды менде,
Көз жасыңды ішіп ем.

Көңлім кірін, о, жасаған,
Көзден тамған шық шайды.
Көктем маған, көктем саған
Әсіресе ұқсайды!

* * *

Жұбанар ма қам көңілің,
Кеңейер ме өрісің.
Алатаудың барлық гүлін
Мен тонасам сен үшін.

Жүрегімді сый деп берсем,
Ашылар ма аспаның?

Оттың биін билеп берсем,
Оралар ма жас шағың.

Өсіппіз ғой біз әр жақта,
Әр ақынның жерінде.
Оралар ма қызғалдаққа
Ғашық күнім менің де.

Жастық шағым оралар ма,
Қалды ма әлде жер құшып.
Қызыл-жасыл орамалдар,
Бара жатыр желге ұшып!

* * *

Басымды идім саған, Адам,
Басымды ием әруақта.
Жүрегімді жаралаған
Бақытсыз күн қалды артта.

Жолдың шаңын шашымдағы
Жуды көктем нөсері.
Жігіт бағы ашылмағы —
Жақсы қыздан деседі.

Қара бала, жалаң аяқ
Саған жиі кезігем.
Бір қара көз маған аяп
Қарайтындай сезінем.

Көрдім бе оны, көрмедім бе
Өмірім қызық менің де.
Самал болып тербедім бе,
Сандуғашым дедім бе?!

Кездеспесе іздеп табам,
Бақ шәрбатын мен де ішем.
Сол қара көз қыз боп қана
Көрінші, өмір, енді сен!

Қайтесің қайғы-мұңды айта беріп,
Ішімде жатыр менің сайтан өліп.
Біз енді қыз-бозбала бола алмаспыз
Екеуміз он сегізге қайта келіп.

Мен енді түрленем бе түнім таяу,
Шығады бұрынғыдан үнім баяу.
Аттан сап атқа мініп жете алмаймын,
Жерлерге жетіп жүрген інім жаяу.

Тұрады көкірегіме күйік толып,
Жүремін кейде жанып, кейде тоңып.
Күн бойы мазам кетіп қиналамын,
Көрінсем біреулерге биік болып.

Басқалар бақытымды олжалады,
Көңілім көрінгенге қол жаяды.
Кеудемде суық күздің жалбыр бұлты,
Кеудемде жапалақтап қар жауады.

Көретін бақыт бар деп түсінейін,
Өмірде саған ғана кішірейін.
Айтпашы қайғы-мұңды, ақ жүзіңе
Мен соңғы шуағымды түсірейін.

Жол үстінде қала бердің, мен кеттім,
Суда жүзіп жүрген жандай сергекпін.
Ұққандаймын жақсылығын өмірдің
Татқандаймын бар ләззетін жер-көктің.

Ақ тілеумен аяладың — ат мінсем,
Шаттығым боп шарықтадың — шат күлсем.
Менің нұрлы жанарымның ішінде
Жұлдыз болып жанып бара жаттың сен.

Бір мұңайдың — ауыр ойдан жабықсам,
Ұшқын, — дедің, қанатымнан қағып шаң.
Сүт ембеген жетім қозы секілді ем,
Жетіл, — дедің, көкірегіме жағып шам.

Бір-бір арман айтқан сөзің жай ғана,
Жаздым оны кеудемдегі айнама.
Осыншама бақыт сыйлап сен маған
Бақытсыз боп қалам-ау деп ойлама.

* * *

Мәй деген жұпар ауа ма,
Жұтайын онда барынша.
Кетейік, сәулем, қаладан,
Кетейік көлік табылса.

Барайық жасыл далаға,
Балалық күнге барайық.
Орманын үнсіз аралап,
Өзенмен бірге ағайық.

Гүлдерін көріп гүлдейік,
Гүлдер шақ өтіп кеткен жоқ.
Кешінде көзді ілмейік,
Тұрайық күлің, көктем боп.

Оңаша бір той жасайық,
Мұрсат ап майдың өзінен.
Мен сені алып қашайын
Мұндағы халық көзінен.

Бойымда жатқан шабытты аш,
Бақыт ең маған кез келген.
Сен дағы мені алып қаш,
Қадалған қара көздерден.

* * *

Аңсап ем, зерігіп ем,
Аяп бір алдыма кел.
Кештегі жел үнінен
Ән болып жаңғыра бер.

Аңсап ем, сағынып ем,
Қолыма домбыра бер.

Мендегі жан үнімен
Жарасын жаңғыра бер.

Аңсап ем, жаз, көктемді
Қыс бойы ауру жандай.
Көңліме қаз кеп қонды,
Шомылар көлі бардай.

Кеудемде көл үнімен
Саз берді таң құла бел.
Бақыт боп көрініп ең,
Бақыт боп жандыра бер.

* * *

Үш күн, үш түн жаңбыр жауып
Шыға алмадық серуенге.
Бір арманның отын жағып
Кетіпсің сен кеудеме.

Арман, арман, жалғаса бер,
Ғашық дәурен, мол әуен.
Сен жаққан от болмаса егер,
Жапырақ құсап тоңар ем.

Алатаудың таңдарымен
Дүниеге қараушы ем.
Өзің жылап қалғаныңмен
От сыйлапсың маған сен.

Өн салардай мың құбылтып,
Жаз жанады түрімнен.
Жан-жағымды түгел жылтып
Тұрғандаймын бүгін мен!

Кеңейгендей жолдарым да,
Жана түсті көзімде от.
Өзің жаққан сол жалынға
Жылына ғой өзің кеп!..

Жатты анам төсегінде талмаусырап,
Көзінде жаутаңдайды арман сұрақ.
Лып етіп өшіп қала жаздап жатыр
Талай жыл лап-лап етіп жанған шырақ.

Есікте үнсіз тұрған мені көріп,
Шақырды қолымен сәл белгі беріп:
«Ал, балам, қам жасай бер, мен кетемін
Қалдың ғой сен де біраз жерге келіп.

Өсірдім, ел қатары білім алдың,
Өрқашан ашық болсын, күнім, алдың.
Екі жыл бақытыңды көрсем деп ем,
Дәл он жыл өміріме мен қуандым.

Ене боп келін жұмсап елбіредім,
Менің де жеткенімді көрді елім.
Өзіңнен бала сүйсем деп ойлаушы ем,
Жаратқан онымды да берді менің.

Шығамын байқауымша ертең жолға,
Алланың бұйрығы ғой, ұлым, ол да.
Артымнан жоқтап келген ағайынға
Барды бер, іздеп жоқты әуре болма.

Бекіді енді міне іргелерің,
Желкелеп тұр, қайтейін, жүр, деп өлім.
Келінім, ризамын саған мәңгі,
Бетіме келген жоқсың бір де менің.

Бетімді күн батысқа түзуледім,
Анаңа ұлықсат ет, үзірлерім.
Үлкен боп қатты кеткен жерім болса,
Сен де оны кешіре сал, қызым менің.

Кей-кейде сөйлей салдық орашолақ,
Жүргенде өмір сыйын тамашалап.

Бала күнде асыққа да таласып,
Достарменен жүрдік теріс қарасып.
Сәлден кейін татуласып кеттік біз,
Кешке қарай кеттік ауыз жаласып.

Жігіт болып, үміт болып жанғанда
Биге түстік, студенттік залдарда.
Қыздар үшін қызғаныштар болды аздап,
Қызбайтындар жоқ шығар-ау жалғанда.

Бірақ сонда жолы болған жігітті
Дұшпан көріп жасағам жоқ мен иттік.
Ер шекіспей бекіспейді дегендей,
Татулыққа тамағымызды жібіттік.

Бір сәулем бар, тастамайды сол сәулем,
Ойлан дейді асқақтасам, толсам мен.
Ақындықтан қалай абырой таппақпын,
Жақын жұртқа жаулық ойлар болсам мен.

Әлі күнге дұшпан, жаулық дегенді
Білген емен, сірә білмен мен енді.
Саулық тілеп жүре алмаймын өзіме,
Жаулық құрты жаулар болса денемді.

Жаулық ойлап келген емес бүлінгім,
Өлсем бірде, достарыммен тірілдім.
Қастық, жаулық деген екі жаман сөз
Шықса деймін сөздігінен тілімнің!

Ешбір ақын жаза алмаған, жазбаған
Бір жақсы жыр жаздым ба деп мәз болам.
Күнге қарай қанат жайды қалықтап,
Көкірегімнен ұшып шығып өз балам.

Талпынысын, жан тынысын аңғардым,
Кетті ол ұшып аржағына таулардың.

Шаршап жеттім, аңсап жеттім мен саған,
Жадау тартты көңілімдегі ән содан.
Кінәлідей күмілжиді екен-ау
Бақытымен бір бетпе-бет келсе адам.

Әр жыл сайын жасыл майдың айында
Жапырақ жайып жарасады-ау қайыңдар.
Мүмкін сәл кеш жолықтым ба, білмедім,
Сол бақыттан қорқатын да жайым бар.

Қорықпаймын, сәл-сәл ғана сескенем,
Бұл жұмбақты бұрын қалай шешпегем.
Әдетімше ерте барып жұмысқа,
Әдетімше үйіме мен кеш келем.

Күн өтпейді, түн өтпейді не ғажап,
Көкірегімді жегідей-ақ жеді азап.
Бір тәтті ұйқы сыйламай жүр тағдырым,
Болар ма едім бұл қайғыдан мен азат.

Бақыттымын бәйге алмай да, озбай да,
Бақытсызбын жүдемей де, тозбай да.
Сырт қарасаң өзгеріс жоқ бойымда,
Ал, ішімді көретұғын көз қайда?

Бір жақтарға бастайтындай батыл қол,
Аялардай асыл жүрек, ақыл мол,
Бір қуаныш күтетіндей талайдан
Мүмкін менің қуанышым ақырғы ол.

Үй болдым ерте, үйрендім барлық тәртіпке,
Белгілі жолмен келемін тура тартып мен.
Жігіттер көп қой, атағы Алатаудан зор
Бәрінен соның, аяулым, мені артық көр.

Артық көр мені өзіне сенген мықтыдан,
Мен саған, жаным, гүлдердің жырын ұқтырам.
Артық көр мені биікте тұрған әкімнен,
Ақынды сүйіп адастым-ау деп өкінбе.

Артық көр мені жұлдызы жанған кей жаннан,
Артық көр тойдан, қызықтан,

қызу мейрамнан.

Артық көр мені шекпендіден де, шендіден,
Мен күлсем егер, жұлдызбен көкте тең күлем.

Артық көр мені пайғамбарсыған дәуден де
Тайқиды ол да шындыққа тура келгенде.
Артық көр мені мен сыйлап жүргендерден де,
Өзіңе деген шұғла бар менің кеудемде.

Артық көр мені бар туысыңнан жердегі
Жоққа да көнгін, отқа да сенгін мендегі.
Жылдарың тұрмақ, ғасырлар шаңы баспайды
Өнермен асқан, шұғла шашқан кеудені.

Үй болдым ерте, үйрендім барлық тәртіпке,
Жұлдызға қарай келемін тура тартып мен.
Ақынсыз емес қазақтың жері,

сонда да

Сүйгенім үшін бәрінен мені артық көр!

* * *

Алатаудың арқасынан күн шығып,
Баста дейді маған қызық тіршілік.
Оянамын, ойлануға мұршам жоқ,
Қырынамын, таранамын құлшынып.

Көңілдегі көп күдіктер жоғалып,
Сергіп қалам бір сезімдер оралып.
Шарайнаға қарауға да зауқым жоқ,
Қойғандай-ақ бар көркімді сол алып.

Арман көп-ау жетпей жүрген жетем деп,
Туған елге қайтсем қарыз өтелмек.
Үйден шығам үйдей жүкті мойнымнан
Бүгін тағы түсіріп қайтсам екен деп.

Дүние қандай, маужыраған таң қандай,
Жан-жағымнан ешнәрсені аңғармай
Келе жатам мекемеге қарай мен,
Анам күтіп, балам жылап қалғандай.

Күн ішінде талай жанға кезігем,
Біреулер көп қамшылайды сөзімен.
Мен болмасам біреулердің көңілі
Жадап-жүдеп қалатындай сезінем.

* * *

Сенен басқа ойдың бәрі күңгірт боп,
Сенен басқа сәуле жоқтай сезінем.
Суға төнген көк талдардай жым-жырт боп,
Шексіз, шетсіз үнсіздікке кезігем.

Суға төнген көк тал мүлгіп тұрады
Пәк денесін жумаған соң мөлдірмен.
Мен де солай мұңаятын шығармын,
Жетпеген соң арманыма қол бірден.

* * *

Жүрегім менің қартая қоймас, сол жүрек
Сүйеді таңды, сүйеді гүлді елжіреп.
Ойлана қалған шағым деп ұғын, жарқыным,
Отырсам үнсіз мен жүдеп.

Жүрегім менің бұлттана қоймас күз келсе,
Бермеген болар махаббатты ешкім бізге өлшеп.
Мың жапырағым жайқалып менің кетеді,
Тағдыр кеп менің бір жапырағымды үзгенше.

Бұлттана қалсам, бұлтты да жел боп түремін,
Артист боп емес,

тал түс боп жайнап күлемін.

Вұлымға бітпей, құлынға біткенің үшін
Ризамын саған, ризамын, жомарт жүрегім.

* * *

Ұйқым да қанық,
Көңілім сәуле құшқандай,
Жүрегім жанып,
жазына қарай ұшқандай
Жарқырап қалам бұлттардан шыққан күнге
ұқсап,
Көтерер көкке белгісіз мені күш бардай.

Достар да келіп,
 Арманын бөліп бергендей,
 Емшектес ерке
 бауырларынан кем көрмей
 Көгілдір жазда
 көңілімнің сырбаз дөнені
 Салдырмай қамшы, сағымды қуып желгендей.

Көктемнің бұлты кеудеме менің шөкпейді,
 Былтырғы сынған бұтақтарым да көктейді.
 Әйтсе де көңілім көншімей қойды өзіме,
 Бірнәрсе маған жетпейді, жаным, жетпейді.

Күндермен бірге келемін алға ұмтылып,
Кіргем жоқ дауға, көрген жоқ жағам жыртылып,
Жетпеген маған наз күлкің бе екен өзіңнің,
Жетпеген маған жанарың ба екен түп-тұнық?!

• • •

Жүрегімде орын жоқ енді сенен басқаға,
Мен бір — бүгін анадан жетім қалған жас бала,
Сенен ғана мейірім күтемін, мен күтемін,
Жалынышты жанымды жатырқама, жасқама?!

Келе жатып көшеде сен жайында ойланам,
Сен жайында ойлану — бітпейтұғын той маған.
Күлімдеген жүзінді көрген сайын қуанам,
Кірбін тартса қабағың, көңіліме қайғы алам.

Жүрегімде орын жоқ сенен басқа бір жанға,
Күліп өтсем деп келем көңілімде нұр барда.
Өмір сүру ерекше тәтті болып кетті ғой,
Жабырқаймын неге мен, жазым күтіп тұрғанда?!

Той-думаннан кім кетеді еркімен,
Кім еркімен көктеміне хош дейді.
Өз күйінді шамаң жетсе шертіп өл,
Шертпей кетсең, өз жүрегің кешпейді.

Бүгін қозғал, қанатыңды қақ бүгін,
Ертең мүмкін шамаң жетпей құларсың.
Жаяу қалсаң, желе жортқан аттының
Жүрісіне қайтіп қана шыдарсың.

Жақсылықтан үзілмесе үмітің,
Алшы менен, көңлімдегі күнімді ал.
Ертең барам деген жерге, жігітім,
Ерінбей-ақ бүгін бар.

Тіршіліктің нұрлы өнімен
Жетелейді бір сенім.
Көзің күліп тұрғанымен
Көңілің жылап тұр сенің.

Алыстағы жұлдыз едің
Сәл қасыма таядың.
Жүзіндегі қайғы іздерін
Көрдім де мен аядым.

Менен де озды асыл арман
Көңліме бұлт шөккесін.
Биік-биік асулардан
Аспай қалды көп көшім.

Самайыма түсті қырау
Арман озды, күтпеді.
Бақытты деп ойлап жүр-ау
Байқамаған жұрт мені.

Талай жолда бөгелсем де
Қадымымды дәл бастым.
Жұбат мені, Арман, сен де,
Мен қарыз боп қалмаспын.

Көктем нұрын жұттым сенен,
Сенсің маған от берген.
Күз күтсе де, қыс күтсе де,
Кетпейікші көктемнен.

Қалған емен өрге ұмтылмай,
Көп гүлімді солдырдым.
Қиянат та көрдім талай,
Қиғаш-қиғаш жол жүрдім.

Бағым баста шетінеген
Келе жатыр енді оңып.
Ешбір жанның бетіне мен
Соққамын жоқ жел болып.

Бірақ маған бұл өмірде
Бір қуаныш жетпейді.
Бір нәзік гүл жүрегімде
Қысы-жазы көктейді.

Жылды талай өткерерміз
Көп қуанып, көп кейіп
Кетпейікші көктемнен біз,
Жасыл майдан кетпейік.

АҚЫНДАР

Бізсіз қызып көрмесе де думандар
Біз жайында өсек тілі сумаңдар.
Түндер бойы көз шырымын алмайтын
Ақындарды аяу керек, туғандар.

Ақын жаннан қатты шыққан асқақ үн
Дүр сілкінтер дүниенің аспанын.
Сүйсе дағы жас бала боп сүйетін
Ақындарды қолдау керек, достарым.

Күнге тосқан көңілінің сарайын,
Аялаған жаз таңының арайын,
Қулықты да, сұмдықты да білмейтін
Сорлыларды сыйлау керек, ағайын.

Ақын жанда өртену бар, жану бар,
Ақын айтса айтқанына наныңдар
Табиғаттың аңқау ұлын ешқашан.
Алдамаңдар, алдамаңдар, арулар!

Саяқтанса, үйіріңе қу да кел,
Оңайлықпен сына қоймас сындағы ер.
Бүгін балаң, ертең данаң сол шығар;
Ақыныңа мейірімді бол, туған ел!

* * *

«Заман ғой бұл күлкі де көп,
жас та көп,
Көріп сені ойлап едім мас па деп.
Күрсінесің, үмітіңнің кемесі
Дауыл күні соғылғандай тасқа кеп.

Шалқып ұшып шығарыңда бір бөлге,
Қанатыңа дұшпан оғы тиді өлде.
Ішпей де адам мас болады екен-ау,
Бірнәрседен жолы болмай жүргенде.

Айтшы, жігіт, бар сырынды жасырмай,
Көкірегінде тұр ма дауыл басылмай.
Түсінбеген бар ма біреу дүниеде.
Көңіліңді — көздің мөлдір жасындай».

Жігіт айтты: Бәлкім мұңдас шығармыз,
Екеумізге ортақ болар шығар құз.
Өзіңнің де көздерінде мұң тұр ғой,
Бақытымызды мүмкін бірге сынармыз.

Мен үндемей қалдым сөзге тосылып,
Білгіш-ау деп, көргіш-ау деп осы жұрт.
Жігіт мұңы — менің мұңым болғансын,
Бір бақытты іздеп кеттік қосылып!

Жылжымайтын секілді сағат тілі,
Тыста жаңбыр жауады сабап міне,
Күрсінемін күннің мен жауғанына,
Күрсінемін бұлттарға қарап құры.

Шылым, шылым! Мұндайда бұрқырайды,
Ал, көңілім мұңды бір жыр құрайды.
Арман желі еседі алды-артымнан,
Жапырағын жанымның жұлқылайды.

Жастық әнін әлі де ұмытпаппын,
Жадау тартқан жанымға үміт таптым.
Күн де тоқтап қалғандай өз орнында,
Мен де жиырма жасқа кеп тұрып қаппын.

Ертелі кеш жанымды тербеді осы өн
Кейде ширап, тартамын кейде босаң.
Бір жанардың отына жылынам деп,
Бір жанардың оғына кеуде тосам!

БАЛА КҮНГІ ҚҰРБЫМА

Жас едік біз, сен де, мен де жас едік,
Екеуміз де бір өмірдің басы едік
Екеуміз де үміті едік екі үйдің,
Екеуміз де көктем, жаздың досы едік.

Бар баладан артық көріп мені сен
Жақтаушы едің жабырқасам, кемісем.
Қабағыма кірбең түскен шақтарда
Жұбатуға жұрттан бұрын келуші ең.

Көздегі отты жүре бердік аңғармай,
Оған басқа жылынатын жан бардай.
Үлкен бала маған зәбір көрсетсе,
Мұңаюшы ең зәбірленіп қалғандай.

Бармысың сен, мені ұнатқан жас құрбым,
Кімге сендің, кімге мені тапсырдың.
Өмір — өзен ағызды да әкетті,
Құлашымды мен ағысқа қарсы ұрдым.

Қасарсам да жолым бірақ өнбеді,
Мен өмірді, өмір мені жеңбеді
Мүмкін, құрбым, танымай да қаларсың
Көрер болсаң бүгін келіп сен мені.

Бармысың сен, мені ұнатқан жан құрбым,
Көндіктің бе, салғанына тағдырдың.
Ақ сәуле боп көрінесің кей-кейде
Арасынан төлеп тұрған жаңбырдың.

Маңдайыма әжім түсті кетпестей,
Көңбіс болдым көкірегімді оқ теспей.
Биікке де шыққандаймын өзімше,
Біреулердің созған қолы жетпестей.

Бірақ әлі аласамын жусаннан,
Жеткізердей көрінеді қуса арман.
Мені ұмытып кетеді жұрт бірақ та
Жарқырап бір жаңа жұлдыз туса алдан.

Бармысың сен, бота көзім, мұңдасым.
Қуаласпақ ойнайтұғын құрдасым,
Көрінбей-ақ қояйын деп кеттің бе,
Өмір мені қошеметтеп тұрғасын.

Бақастық бар біздер жүрген жақта да,
Сирағымнан талай рет қақты о да.
Ұмыт болып бара жатып, көрінем
Футболшыдай доп түсірген қақпаға.

Өзім де мәз,
жұрт та сонда мәз-мәйрам,
Күзге қарай жоқ болады жаздайғы өн.
Сонан соң-ақ түсем ылғи өүреге
Қадалды-ау деп бір сұп-суық көз қайдан?!

Өмір мені салған сайын тезіне
Жабығамын жас тығылып көзіме.
Бала күнгі дос деп жүрген талайлар
Өсе келе өш боп кетті өзіме.

Бармысың сен, бала құрбым, қайдасың,
Құшағыңды кімге бүгін жайғасың.

Айтпайсың ба, ақылды ең ғой, маған кеп,
Көп күдіктен құтылудың айласын.

Жүре келе талай жаңа дос таптым,
Дегенімді мен де оларға қоштаттым.
Ерте тұрдым ел ұйқыда жатқанда,
Ұйқыға да басқа жұрттан кеш жаттым.

Толқын болып туладым да, ерте ақтым,
Өзім деген ел ішінде ерке-ақпын.
Ақындықтан абырой таптым бір жерде,
Бір жерлерде жазылмастай дерт таптым.

Өр дірілден, өрбір үннен оянам,
Қуанышымды сезгендей-ақ таяған.
Бір ақынға жар болудың бақыты
Бұйырмаса өкінбей-ақ қой оған.

Жынданамын жауыққандай бүкіл жұрт
Бұлттанамын үйдің ішін түтін ғып.
Бір ақынға жар болудың азабын
Көрмегенге ете бер сен шүкірлік.

Көлке дейін көкірегімнен жел кеміп,
Дерттенемін, жүрем дерттен өмделіп.
Қиянаттан, қулар айтқан үкімнен
Арашалап алмадың-ау сен келіп.

Арманымның теңізінде тербеліп
Күлемін мен, көкірегімнен шер кеміп.
Жұрт қол соғып тұрғанында,

қияннан
Бір құттықтап кетпедің-ау сен келіп.

Көкірегімнен ұшып кеткен көгершін,
Қайта келіп мүмкін тағы қонарсың.
Менің тұңғыш өлеңім ең жазбаған,
Жаза алмаған соңғы өлеңім боларсың!

Келетін күннен бақ күтіп жүрген пендемін,
Жыл күттім сені, ай күттім сені, келмедің.
Бір қара көздің мені ұғарына сенгемін,
Бір қара көздің жолығарына сенгемін.

Сөулені күттім, бұлт арасынан түсер деп
Менімен бірге бақ шарабынан ішер деп
Талайдан бері жолыңа қарап жүрдім мен,
Гүл іздеп жүріп, бағасын гүлдің білдім мен.

Қынынан қыстың гүл үзеріме сендім бе,
Шаттығым болып, гаккуім болып келдің бе,
Аққуым болып, гаккуім болып келдің бе,
Жеңілдеп кеттім, жел болып кеттім мен мүлде.

Түсе алмай жерге, ұша алмай көкке өуремін
Көзімді сулап, жанымды улап әр демін,
Мен сияқтымын, мен сияқтымын, құдырет
Осынау таңда бақытсыз болса жерде кім?!

Түсе алмай жерге, ұша алмай көкке өуремін,
Аялайтындай арманым болып әр демің,
Мен сияқтымын, мен сияқтымын, құдырет
Осынау таңда бақытты болса жерде кім.

* * *

Сен мені кума, жек көрме,
Тағдырдан таяқ көп жедім.
Басында бағы көптерге
Көңлімді бірақ бермедім.

Түйінін ойдың шешкін деп,
Бармын ғой, бақыт сұрасам.
Көзімнің жасын ешкімге
Көрсеткем жоқпын, жыласам.

Мен түгел сенем — бір сенсем
Тарс жұмамын да көзімді.
Мені аяп отқа күйсең сен
Аямағаның өзіңді.

Жабығар әлі жан жүдеп
Күлер де қояр оған да ел.
Өзіңді ая алдымен,
Сонан соң барып маған кел!

* * *

Көкте ұшсаң, суда жүзсең
Табатындай жаның ырзық.
Келер күннен үміт үзсең
Өткен күннің бәрі қызық.

Жетелер-ау ілгері үміт
Тимесе ажал оғы қаңғып
Мені келер күндерден күт,
Мені келер жылдардан күт.

Қиянатым жоқ көпке істеген
Тоқ боп жүрем, аш боп та алам.
Алпыс тұрмақ, жетпіске де
Жас боп барам, мас боп барам.

Сөз ерсінші, шөп ергенше,
Үміт сенбей, сенбейді ақыл.
Махаббаттан өлер өлсе,
Кәріліктен өлмейді ақын.

* * *

Мен сенсіз қайтіп жүргем жер үстінде,
Аядың арманымды бөлістің де.
Азаптың ащы уынан көп ішіп ем.
Таттым ба тәтті дәмін жеңістің де
Мен сенсіз қайтіп жүргем жер үстінде.

Тұр әлі жапырақ жайып көк теректер
Қасына келгендерді өкпелетпей.
Бақытсыз көп күндерді кештім бастан,
Сырт берді талай арман сертке жетпей.
Тұр әлі жапырақ жайып көк теректер.

Тұр әлі менің бағым тегіс гүлдеп,
«Мен сені аялаған жеңіспін» деп.
Маспын мен, айтпасам да ешбір жанға,
Бақыттың бал шарабын мен іштім деп.
Тұр әлі менің бағым тегіс гүлдеп.

Талайлар көзбе-көз-ақ сатты-ау мені,
Оларға өкпе-назым сақтаулы еді.
Өмір де тәтті болып бара жатыр
Өзіңді сонау көрген шақтан бері.
...Мен сенсіз қайтіп жүргем жер үстінде.

ҚҰРБЫ АЛДЫНДА АҚТАЛУ

— Шеге қаға білмейсің, күлкі мұның,
Сөз бергенде сайрайды-ау шіркін тілің, —
Деп күлдің сен, күлкіңмен жерге тықтың,
Мен тіледім сол жердің сілкінуін.

Жан едім бір жүретін көңілім өсіп,
Бал арадай жинаған гүлден несің.
Қолымдағы балғаны тастай бердім,
Мен кіретін болмады-ау жерде тесік.

Тамағыма қадалды сөзің — түйме,
Бір ыңғайсыз түстім де өзім күйге.
Менің бала кезімде балға ұстатар
Бір еркек те болмапты біздің үйде.

Қозы жайдым қасқырға қолдан беріп,
Масақ тердім далада әпкеме еріп.
Әкем, ағам кетіпті қан майданға
Жігіттіктің жалауын тік көтеріп.

Сынап күлдің, сен мәған шын-ақ күлдің,
Сол мазаққа амал жоқ шыдап тұрдым.
Әке көріп өспеген байғұс бала
Оқ жонуды біле ме, айтшы, құрбым.

Кісі екен деп мені ешкім іш тартпаған
Мектеп бардым, жыр жаздым ұштап қалам.
Әкесі жоқ баланың қолына ешкім,
Балға, шеге ешқашан ұстатпаған.

Соныменен боп шықтым олақ жігіт,
Мазақтай бер, қайтейін, соған күліп.
Ақын деген атқа да қондым бүгін
Даламыздың гүлдерін тонап жүріп.

Болар әлі алдымда нелер сынақ,
Көңілімнен бәрібір төгем шуақ.
Өтіп кеткен ғажайып шеберлердей
Жырдан күмбез тұрғызам шегесіз-ақ.

Жырға бөйге тіккенде жолым болған,
Зор, зор міндет жүктеп жүр өмір маған.
Өзім бүгін бір елдің балғасымын,
Қайтем, құрбым, үйретіп қолымды оған.

~ * ~

Созыл, менің жолдарым,
Созыл, менің жолдарым.
Ат тізгінін көп тартып
Ауырса да қолдарым.

Шаршағандық белгісі
Байқалмайды түрімде
Көңілімнің өр құсы
Өз шыңында бүгін де.

Атқан оғым көздеген
Нысанама тиеді.
Баяғыдай сөз беріп
Бізді қыздар сүйеді.

Әлі де от боп жанамыз,
Сөз де жұртқа өтімді.
Бұрынғыдан бағамыз
Артығырақ секілді.

Біз туғалы замана
Өзгермеген сияқты.
Жақсы менен жаманды
Көз көрмеген сияқты.

Жылаған жок күн де өксіп,
Шаршатқан жоқ жол да аса.
Тек алдымның сирексіп
Қалғандығы болмаса...

* * *

Шашыңның ағы көбейген
Шаршап, жаным, жүрсің бе,
Үйдегі біздің кедейлер
Жайыңды сенің білсін бе.

Бәрі де саған, білемін,
Туғанын міндет қылады.
Жыныңа сенің тиеді
Базарға күнде қуады.

Мен болсам тұңғыш балаңдай,
Мазанды тіпті кетірем.
Көңлімнің күйін таба алмай
Қойсаң-ақ болды — зекірем.

Көңілің жүр-ау күнде өксіп,
Бақытқа қашан тойып ең?!
Білмеймін, немді міндетсіп,
Өткізіп немді қойып ем.

Таппасақтағы мол бақыт,
Артықпыз жерде біреуден.
Басыңа бақыт орнатып
Қойғандай болып жүрем мен.

Тыным жоқ сенің жаныңда,
Тынымсыз мен де өтем ғой.
Ананың атын алу да
Оңайға соқпайды екен ғой.

Ажарыңды алды жыл қанша,
Азапқа мен де салдым-ау.
Аман жүр, көзін жұмғанша
Тұманбай деген шал мынау.

Бойымдағы өшкенінше соңғы алау
Еншім менің — ешкімді де қорламау.
Жусаннан да аласа боп жүрем мен,
Анам сірә жуас кісі болған-ау.

Көңлім биік, көңлім менің аспандай,
Той думанда жыр оқимын жасқанбай.
Дау, даңғаза, айқай-шудан бойымды
Ала қашам дерттен алып қашқандай.

Адамбысың, ақ ниетпен жақтаймын,
Басым жерге кірсе дағы сатпаймын.
Ал, сыртымнан ғайбат айтқандарға мен
Айбат шегіп өуре болып жатпаймын.

Қиянат қып көрген емен біреуге
Менен жуас жоқ шығар-ау бұл елде.
Жүре берем момын атам секілді,
«Аққа — құдай жақ» екенін білем де.

Бақытсыз еді-ау бала күн,
Тақымға бір тай баспадым.
Ұмытпас менің аяғым
Асының қызыл тастарын.

Таң атпай талай оянғам,
Төтті ұйқым талай бұзылған.
Тас тілген күс-күс табаннан
Дірдектеп ақты қызыл кан.

Сол шақта асау тайлардын
Көзіммен құштым жалын мен.
Аспанға ұштым, ай бардым,
Келмесін, келсін әлімнен.

Жоғалтпадым мен төзімді
Қанша жаз өтті, қанша қыс.
Алдында әлі көзімнің
Таудағы сонау тай шабыс.

Оятты тұяқ даланы
Жеңіс кеп мейрам қызған күн.
Тайымен озған баланың
Бақытын іштей қызғандым.

Өзімді талай сынаған
Бақыт та жақын жерде еді.
Бермеді маған бір адам,
Жүйрігін сенің бермеді.

Көрініп көмбе тұр өрде
Күтпейді мені ол білем.
Жігіт боп атқа мінерде
Таңдадым басқа жолды мен.

Өтеді күндер зымырап,
Күн сайын мен де толғандым.
Жырымды ат қып мініп ап
Тойға да бардым, топ жардым.

Дуға да кірдім, құйғыттым,
Таңырқар емес тау анау.
Жалына шіркін жүйріктің
Қолым бір тимей барады-ау.

* * *

Бақытқа барар жолыңда
Шаршадым деме, сергек бол.
Бәрі де тұр ғой қолыңда,
Шақырсаң — жетем сермеп қол.

Бәрін де көрдім өмірден,
Арман болып та тербелдім.
Өзіңдей бақыт барын мен,
Қалайша білмей келгенмін.

Жабығып кетіп ән сап ем,
Хош алды өмір онымды.
Бір мөлдір бұлақ аңсап ем,
Қандырармын, — деп, — шөлімді.

Қанбады шөлім, бұлақты,
Күндіз-түн сусап ішкенмен.
Көңлім — қария сияқты,
Таңда бір жақсы түс көрген!

* * *

Мен сені көп ойлаппын көрмей тұрып,
Абайсыз қойып жүрдім кейде өлтіріп.
Тірілдің арман болып, тұра қаштың,
Бір жанды құдым ұзақ сендей тұнық.

Кімсің сен, сонша мені мазалаған,
Бейне бір секілдендім жазалы адам.
Көдімгі көктембісің қайта оралып,
Көңілімнің кетпес шаңын тазалаған.

Шынымен оралды ма сонау көктем,
Ойпырмау сол көктемнен қалай кеткем.
Соңымнан қуып жетер біреу бардай,
Соңыма жүруші едім қарайлап мен.

Арманмен мен жолықтым өте сирек,
Ол айтты: «Құлай сүй деп, жете сүй!» — деп.
Сол арман тағы бүгін алдымда тұр,
«Сен мені көрмей қалай кетесің», — деп.

Көңілімде бүгін менің беделді ой көп.
Жерлейді «жеңілдікті енді қой!» — деп.
Тек арман алқынады, шарқ ұрады,
«Мен сені қуып жеттім», — дегендей боп.

Барасың болмай маған қайда сүйреп,
Өмір-ай, ащысынан тәттісі-ай көп.
Кеудемнен аласұрып шықты дағы,
Қайтейін, бір жас жігіт кетті сөйлеп.

Жорғаң дайын,
жортам десең — жол алда,
Ойға алғанды орындап бақ ояуда.
Ұшу керек, ұшу керек үнемі,
Мына дүние жеткізбейді жаяуға.

Арындамай, жалындамай жүруге,
Хақымыз да жоқ қой біздің бүгінде.
Бақыт құсы өзі келіп қонбайды,
Жанды күтіп жата берсең үйінде.

Қартқа ғана жарасады жадаулық,
Сен жыласаң, жыламайды анау жұрт.
Біреу көрер, сонау көптің ішінен,
Жүрегіңді бір көтерсең жалау ғып.

Барам деген жеріңе тез бармасаң,
Алам деген жеріңнен тез алмасаң,
Сен барғанша басқа барып қояды,
Сен аларды басқа алады әрқашан.

Сондықтан да арманыңа ұш, досым,
Жаяусың ғой аттан жерге түскесін.
Сен ішетін өміріңнің шарабын
Вақыт тауын басқа біреу ішпесін.

Өміріңді көктем десін, күз десін,
Владі Іздесе көктемдерден іздесін.
Сен үзетін көктемнің бір нұр гүлін
Сен кешігіп, басқа біреу үзбесін.

Өз бабында болса егер де мінер ат,
Жол тұрады көкірегіңе гүл оран.
Өмір біреу. Маңдайына жігіттің
Қонар бақ та екеу емес, біреу-ақ.

**Сондықтан да бас атыңа қамшыңды,
Өмір барда деме бақыт таусылды.
Біреу естір, сонау көптің ішінен,
Жолға шығар естіп сенің даусыңды.**

КӨК ЖАПЫРАҚ КӨКТЕМ-АЙ

Көктем келген сайын мен
Көгерем де толамын.
Ақ желекті қайыңмен
Бір жүргендей боламын.

Өз-өзімнен тербеліп
Жастық шақтың жырымен
Ұмытылып егделік,
Елпең-елпең жүгірем.

Гүл қаптаған қырқаға
Қайткенде де кідірем.
Көңіліме нұр тарап,
Көктемді мен сімірем.

Гүл қаптаған бөктерде,
Гүлді бірге теріп ең...
Тірі жетсем көктемге
Өлмейтіндей көрінем.

ӨЛМЕЙЛІ МАХАББАТ

Махаббатты жоқ деп жүрген ауыздың
Айтары да, айтпағы да жауыздық.
Сүймегендер — аянышты пенделер,
Ғашықтарды жырлайды ақын аңыз ғып.

Арбамайды жүрегімді өзге өлең,
Менреу жан ғой, махаббатты сезбеген.
Ғашықтықтан туды менің бар жырым,
Жыр жазбаймын ғашық емес кезде мен.

Көлеңке боп махаббатқа ергемін,
Өмірімнің тізгінін де бергемін.
Ғашық емес кездерімде көдімгі
Қарын қамын ойлаған бір пендемін.

Бұл өмірде дұшпаным бар,
досым бар,
Мені ылғи да бақыттыға қосыңдар.

Ғашық күнім — ашық күнім ол менің,
Ғашық емес кездерімнен шошыңдар.

Мені көрер, жырларымды көргенде ел,
Махаббаттар, жарқыраңдар, сөнбеңдер.
Мен тіріде — махаббатты өлді деп
Ойламаңдар, ойлауға орын бермеңдер.

Армандандар, ақ арманға шөлдеңдер
Қайда барсаң көлеңкелер көлбеңдер.
Мен өлгенде — көмулерің заңды ғой,
Бірақ,
 менің махаббатымды көмбеңдер.

Оны жерге гүл секілді егіңдер,
Махаббатқа мен секілді сеніңдер.
Махаббатты аспанға да көтеріп,
Махаббатқа жерде де орын беріңдер!
Мен сендерге махаббатымды қалдырдым,
Мына отырған інілер мен келіндер!

* * *

Мені шал деп, бауырым,
Құры ұятқа қалмалық
Отыз деген ауылдың
Оты әлі де жап-жарық.

Алда шығар қатаң күн —
Ұту менен ұтқызу.
Отыз деген отаудың
Түтіні де түп-түзу.

Іздегем жоқ той кілең,
Қайтар емес қарқыным
Отыз деген ойлымен
Ойнай көрме, жарқыным!

«Маған арнап халық айтып жүретін
Жазбадың ғой бір өлең.
Қызметімнен қолым боста күнбе-күн
Өзім де айтып жүрер ем»,—

Дейсің маған, әзіл-шыны аралас,
Дейсің маған, қымбаттым.
Бір жүрекпен ұғыныспау жарамас
Арасында келе жатып бір бақтың.

Қол ұстасып келе жатып бір жолда
Жоғалтпадық бірімізді-біріміз.
Жұрт алдында кейбір пасық қулардай
Оқ атпадық бірімізге-біріміз.

Көз болдың сен, айрылғанда көзден мен,
Аяладың кеудемдегі шуақты.
Осыншалық жақындықты сезгеннен
Сезбегеннің өзі жақсы сияқты.

Қолым болдың, қолсыз қалған шағымда,
Жолым болдың, жолым болмай тұрғанда.
Сен қымбатсың, дүниеде барыңда
Мен жазатын ең қымбатты жырдан да.

Сен қымбатсың өлеңнен де, әннен де,
Аспандағы жұлдыздан да нұрлысың.
Таңмен бірге оянасың кеудемде,
Ұшырасың көңілімнің жыл құсын.

Өмірімді, жан-жүйемді жылытып,
Қызық маған: «жүдеп кеттің» — дейтінің.
Өз қамыңды ойлауды сен ұмытып,
Күндіз-түні менің қамым жейтінің.

Абырой, атақ, бақ, дәреже — бәрінен
Артық маған сенің тірі жүргенің.
Сенің ғана жүрегіңе өлі мен
Тура апарар төте жолды білмедім.

Бірге жүрші, мен жүретін бар күнде —
Осы болсын сенен жалғыз қатарым.

Қайта-қайта айта берсең, әннің де
Көріп жүрміз мәні кетіп қаларын.

Айта беріп көп өлеңнен жерідім,
Тарта берсең домбыра да тозады.
Бірге жүріп сағынтасың, серігім,
Айтқызасың махаббаттың аз әнін.

Саған арнап халық айтып жүретін,
Жазықтымын, жаза алмадым бір өлең.
Қызметімнен қолым боста күнбе-күн
Өзім де айтып жүрер ем.

ӨМІРІМДІ БАЛА КҮНГЕ ШЕГЕРДІМ

Бітер кезде мен соңғы рет көрер күн
Мен ауылды ойлап жатып сөнермін.
Қанша жылым қалада өтіп жатса да,
Сол ауылдың ықласына бөлендім.
Сол ауылда бұтақ жайдым, көгердім.

Онда мені жығып кеткен тайым бар,
Онда көктеп келе жатыр қайыңдар.
Өзім аттас, үлгермеген сырласып,
Ерте кеткен менің ағатайым бар,
Еркелеткен менің ағатайым бар.

Алды-артына қарамады-ау бұл жылдар,
Енді маған орамалын кім бұлғар.
Тура қарай алмайтұғын көзіме
Онда менің кіп-кішкентай құрбым бар,
Өмір бойы айтылмаған бір жыр бар.

Тағдырымыз туа сала қосылған.
Мен сөйлесем сөзден қалып, тосылған.
Жалаң аяқ достарым бар ауылда,
Маған аяп нан беретін досым бар,
Мені патша, хан көретін досым бар.

Әкемді де, анамды да көрген бар,
О дүниеге барып-қайтып келген бар.
Мені әлі де титтей бала санайтын
Жиырмасында жесір қалған жеңгем бар.
Жиырмасында жесір қалған жеңгем бар.

Мені, ауылым, сен ұқпасаң кім ұғар,
Көне күннің көкірегімде мұңы бар.
Мені мият тұтатұғын аға бар,
Мені шыңға балайтұғын іні бар,
Қабағыма қарайтұғын іні бар.

Маған таныс — жадау үй бар, мықты үй бар,
Қонақ болсам алып қой! — деп көп қинар.
Мені даттап, өзін мақтап жүретін
Біреулердің болуы да ықтимал,
Біреулердің болуы да ықтимал.

Ел алдында бола алмаймын кінәлі,
Көңілімнің қанбаса да құмары.
Мен қалалық бола алмаймын бәрібір
Жүрек құрғыр даланы аңсап тұрады,
Жалаң аяқ баланы аңсап тұрады.

Мен елімнің ризамын барына,
Ерте қанат сыйлапты ол жаным
Қалаша мен түзегенмен жүрісті,
Ауыл салты сіңіп қалған қаным,
Мені, досым, қалалық деп таныма.

Өйткені мен сол ауылда көгердім,
Жапырақ жайдым, жазымды іздеп жөнелдім.
Қалаға көп салсам да мен ұямды,
Ауылымды ойлап жатып сөнермін,
Кеудемдегі «хош!» — деп ұшса егер күн!

* * *

Өмірімнің еңсеріп
Тастадым ғой жарымын.
Қайда көрдім мен сені,
Қашан алғаш таныдым?

Асау тайды жүгендеп
Бас білдірдім мен күнде.
Қозы бағып жүргенде
Көрші ауылдан көрдім бе?

Бастайды екен жол күнге
Жүрдім шаңға батып мен.
Әлде сені көрдім бе
Жұлдыз санап жатып мен?

Бәрі де өтті мәз күннің,
Арман айттым әркімге.
Әлде біздің КазГУ-дің
Жатағынан көрдім бе?

Жүрдім сені көп іздеп,
Келді талай құшқым да.
Әлде Қара теңізде
Шағала боп ұштың ба?

Жүрегімді қайық қып
Жүзе ғой деп бердім бе?
Әлде сонау Жайықтың
Аржағынан көрдім бе?

Жүзіндегі арайға
Жылыныппын мен күнде,
Сыр бойында тоғайда
Топ ішінде көрдім бе?

Жүрдің бірге қайда да
Есіркедің сен күнде.
Әлде сонау Тайгада
Таң алдында көрдім бе?

Бақыт, қайғы аралас
Тағдырым боп келдің бе?
Тойдан кейін шала мас
Жатқанымда көрдім бе?

Отыз асып мен, тегі,
Ортайғанда көрдім бе?
Келе жаттың өйтеуір
Өміріммен сен бірге.

АЛАТАУДЫҢ ҰЛЫМЫН

Жайықта да төркінім,
Сарыарқаны сағынам.
Атыраудың толқынын
Арқама мен жамылам.

Карт Ертіске күнбе-күн
Кұлаш ұрып жүзгемін.
Жағадағы гүлдерін
Жалғыз жүріп үзгемін.

Кері Алтайдың тасына,
Тұлпарымды жыққам жоқ.
Баянтаудың басына
Баянсыз боп шыққам жоқ.

Самал ауа, сайран жел —
Кетем еніп сағымға
Қарағанды — қайран жер,
Қайда жүрсем жадымда.

Саялы жер, салқын жел —
Сүйем мен де Торғайды.
Туған жерден артық жер
Бірақ ешбір болмайды.

Сұлу Сырға қызығам,
Сыр болғаны үшін де.
Есіл болып сызылам
Естілердің ішінде.

Алатауды бірақ та
Артық көрем бәрінен.
Күнгейінде шуақтап
Жүріп келем әлі мен.

Сонда теңім, қатарым,
Сонда туды мені анам.
Біткен кезде сапарым,
Алатауда демалам.

Керек болсам тауып ал,
Осы жерде мекенім
Тірлігімде тауыма
Табынумен өтемін.

**БІЗДІҢ ЖАҚҚА
КЕЛСЕҢ СЕН**

Жазды жақсы көреді
Біздің жердің адамы.
Жазда малы өреді,
Жайлауына барады.

Жеңешелер күн ұзын
Таудан гүлдер тереді.
Сабадағы қымызын
Сарқып саған береді.

Ақ көңіл ғой ағасы,
Не айтсаң да сенеді.
Атап барсаң баласын —
Атын түсіп береді.

Бәрі бірдей ақын ба,
Көрсен көңлің тояды.
Күшігінің атын да
Берібасар қояды.

Сыр бүкпейді ішіне,
Үйі базар — барында.
Досым деген кісіден
Аямайды жанын да.

Секемі жоқ сенгенге
Бәйек болып тұрады.
Сұрастыра келгенде
Бөлең болып шығады!

Жылу көрсе көзіңнен
Жағдайыңды ұғады.
Сөйлесе кеп өзіңмен
Жекжат болып шығады.

Білем достың қадірін,
Туғаннан ба сол елде
Таныспаған бауырым,
Көп сияқты бөлем де.

Қалай кінә тағасың,
Осы менің кінәм ба.

Көп сияқты нағашым,
Көп сияқты құдам да.

Танымаймын мен көбін,
Сөзім бірақ өтімді.
Жарты қазақ жердегі
Жезделерім секілді.

Қалжыңдаса кетемін.
Сөз қала ма жездеден.
Ойбай, қайтер екемін
Шал боп қалған кезде мен.

Ақ көңілді адам бай —
Дүниедегі білгенім
Құдам келіп қалардай
Қуанып-ақ жүргенім!

ӨКЕ ДАУСЫ

Атылғанда жат дұшпанға,
Ұқсап жасыл жасынға
Әкем менің оққа ұшқанда
Бола алмадым қасында.

Көзіндегі соңғы жасын
Сүрте алмадым оның мен.
Оның ауыр жан жарасын
Таңа алмадым қолыммен.

Жұмарында көзін мәңгі,
Көрген шығар үйді аңық.
— Жалғыз ұлым жетім қалды! —
Деген шығар қиналып.

Көп сырлассам көне күнмен,
Сағыныштан сарғайдым.
Жалғыз соның көмегімен
Келе жатқам жандаймын.

Өмір шіркін қуантады,
Өмір шіркін қинайды.

Ақ жүзінді қуартады,
Жүзіңе әжім сыйлайды.

Қиналсам да, қуансам да,
Қасыма ылғи әкем кеп:
«Өкінбе, ұлым, құласаң да
Еліңе адал ет еңбек!» —

Дейді маған, сол дауысқа
Жалт бұрамын бетімді.
Әке өмірі самғап ұшып
Бара жатқан секілді!

* * *

Білді ме әкем жалғыз ұлып
Сыйлағанын еліне,
Өзі көрер бар қызығын
Ұлым көрер деді ме.

Қолымды артсам бір үмітке,
Бақыт тапсам шамалы,
Марқұм әкем тіріліп кеп
Қуанғандай болады.

Шалқып, тасып, арақ құйып,
Кетсем бөсіп шамалы.
Байгүс әкем қабақ түйіп
Қиналғандай болады.

Жат болман деп жанашырға
Тізгінімді қолға алам.
«Достарыңның арасында
Пәтуалы бол, балам», —

Дейді маған әкем бірде,
Қарап ойлы жанармен.
Бұлт ішінен шыққан күнгө
Қуанғандай болам мен.

ЖЕҢІС КҮНГІ ЖЫР

Ой, сол күні мен көп іштім,
Өзім туын көтергендей жеңістің.
Өкелері оралмаған достармен
Іштегі бар шер-мұңымды бөлістім.

— «Ішпе, қой», —
деп айта алмады әйелім,
Қаңтар болдым,
ақпан болдым — май едім.
Әлдекімге ашуландым,
кектендім
Біреулерді мақтадым да, жек көрдім.

Қан майданнан оралмаған
өкемді еске алдым
Өміріме ашуландым өтіп жатқан ән-жырмен.
Айтыстым мен ағаларымды аямай
Ал өзімді әлпештеген тағдырмен.

Жеңіс күні жеңгендердің болмауы
Менің ыстық жүрегімді қорлады.
Айқайлағым келді менің бір кезек
Арыстандай тордағы.

Жеңіс! Жеңіс! Келгеніңе шүкірлік
Талай заман сен келер деп күтіндік.
Мен болмасам мәңгі сөніп қалар ед
Біздің өулет түтіні.

Өкем менің, екі ағам да келмеді,
Сөйлемейді суреттері төрдегі.
Жеңіс күні жеңімпаздар жүр қайда,
Сонда жеңіс мен болдым ба жердегі.

Қалай қайтып жеңімпазбын дей алам,
Қалай өке сыбағасын жей алам.
Ұйықтарымда өкемді ойлап ұйықтаймын,
Оянғанда өкемді ойлап оянам!

Қане, қане, кім келеді көмекке,
Айта берем тағдырыма мен өкпе.

Жеңіс күні әкем ішер шарапты
Мен ішуім керек пе.

Қане, қане, кімің барсың көмекке,
Тағдырыма айтам тағы мен өкпе.
Жеңіс күні әкем айтар бір әнді
Мен айтуым керек пе.

Жолдар, жолдар жатқанымен жалғасып,
Күндер, күндер тұрғанымен алмасып
Шарабымды өзім ішіп тауысам,
Ұлым қолдан алмасын.

Білем оны, күндер менен озады,
Арманға мен бөрібір қол созамын.
Өз өнімді өзім айтып бітірем,
Ұлым айтсын өз әнін!

МЕНИҢ ЕСІМІМ

Бір әулетке бұйырмаған бір бала,
Жатыпты өтіп өмір — нала, жыл — нала.
Қабағына бұлт орнапты әкемнің,
Құдайына жалыныпты мұңлы ана.

Жалыныпты: «Жалғыз шырақ бер!» — депті,
«Күңің болып күн кешейін мен», — депті.
Біреу емес, көріпті анам бес шырақ,
Бәрін бірақ әкем ерте жерлепті.

Анашымның қуанышы кеміпті,
Әкемнің де қабағын бұлт көміпті.
Суық тиіп, бәріне де «көз тиіп»,
Жасқа толмай жанып кете беріпті.

Тағы да анам зар қылыпты құдайға:
«Бақытым аз сорлымын ғой былай да.
Ғұмырлы ғып бір перзент бер және
Ұқсамай-ақ қойса қойсын түрі айға.

Шайқалмайын мініп енді жорғаға,
Бақыт күтіп қарамайын жолға да.

Бер бір бала, аузы қисық болса да,
Сенен соңғы тілейтінім сол ғана*.

Нұр көтерген ана жаны қандай шат,
Құрметтейді оны жұрттың әрқайсы-ақ.
Алатауга құстар қайтып жатқанда
Мен келіппін дүниеге айқай сап.

Мен туыппын, құстар келіп жатқанда,
Айқайлаппын жаңбырлы бір ақ таңда.
Мен туыппын, балалы үйге сыртынан
Аңсары ауып әкем көзін сатқанда.

Қойлы ауылдан әжем кепті аңырып,
(Көліктің де тапшы кезі ол уақ),
Шүкір қылып отырыпты әжеміз,
Бір қауіптен келінінің жаны ғап.

Құшағына алғандай-ақ жер-көкті,
Сөз билігін ешкімге әжем бермепті.
«Ұлықсатың болса егер, жамағат,
Бұл жаманға ат қоямын мен!» — депті.

— Өзіңіз біл! — депті сонда сорлы анам
Әкемде де еш қарсылық болмаған.
Өміріме хат бергендей мәңгілік,
Сәл ерсілеу ат беріпті ол маған.

«Құдай кешсін,
бар болса егер күнәмді,
Тастан да біз болып алдық шыдамды.
Үшін беріп құдай өзі үш алды,
Бірін беріп құдай өзі бір алды.

Келінім, сен талай құрсақ көтердің,
Бала сайын бір емес сен, екі өлдің,
Бар балаңды жақсы құдай өзі алды,
Сол құдайға өкпелеуің бекерлік.

Сол құдай да бір жаңылсын ғұрпынан,
Көріп тұрмын, бүгін сыртта күн тұман.
«Тұманбай» деп бұл жаманды атайық,
Құрдастары күліп жүрсін сыртынан.

Әдемі емес қойған атым, түсінем,
Кем болмасын заты жақсы кісіден.
Құдайдың да көзі бұған түспесін,
Аңғармасын қою тұман ішінен.

— Болсын!— депті жиылған жұрт қолпаштап,
Дауласпапты алғандар да мол тастап,
Бір күндері шыбықты ат қып мініп ап,
Тұман бала шыға кепті ойқастап.

Омір — ақты, ат тізгінін жұлқыды,
Көп болса да көңілінің жыртығы
Қыз-бозбала ортасында жайраңдап,
Тұман жігіт пайда бопты бір күні.

Жолға салам тұлпарымды жұлқынған,
Жолаушымын арман қуған, нұр қуған.
«Тұман біздің ақын болып кетті» деп
Ауылдастар айтады екен сыртымнан.

Талай күліп, жолда талай мұңайдым,
Байқамаймын қанша өткенін күн-айдың.
Жүріп келе жатырмын ба әлде мен,
Көңілі түсіп, көзі түспей «құдайдың».

Бұлтсыз аспан — менің көңіл терезем,
Жарқын жүру — жазылып қойған ережем.
«Тұманбай» деп ат қоюын қойып ап,
— «Сәулешім!» деп сүюші едің мені, әжем.

Бұлтсыз аспан — менің көңіл терезем,
Жарқын жүру — жазылып қойған ережем.
Тұманыңның көкірегінен бір сәуле
Көрдің бе сен, көрмедің бе, көрі әжем.

Күндіз-түні жетелейді көп үміт,
Ой шаңына жүрем ылғи көміліп,
Сен айтпақшы, құдай мені көрмесін
Жүрсем болды адамдарға көрініп!

ДАЛА ТӨСІН ДҮБІРЛЕТТІ ҚҰЛАГЕР

(І. Жансүгіровтың 80 жылдығына)

Жетпісіңді жер жаңғырта тойладық,
Көкке ұшырдық, көрге тығып қоймадық.
Найзағайдай жарқ-жұрқ етіп тұрып-ақ
Елуге де жетпегеніңді ойладық.

Бір ән едің, қыран едің өзің де,
Түсті сынға махаббат та, төзім де
Сені менен айырмақшы болты өмір,
Етек жауып ес білмеген кезімде.

Жүреді ақын жақсылықтан дәметіп,
Дүниені көктем етіп, ән етіп.
Сен сексенге сейіл құрып келді деп
Қырда тойың жатыр бүгін тағы өтіп.

Дала төсін дүбірлетті Құлагер
Озғанына осынау жұрт куәгер.
Көкпар десе көзі жайнап кететін
Көкпар тартып жатқан шығар қырдағы ел.

Мынау — далаң, мынау — туған колхозың,
Бір биіктен тұрсың өзің қол созып
Бас бәйгені саған бердік таласпай,
Бас бәйгені Құлагер де алды озып.

Жырдың тойы өте берер тағы алда,
Сен барасың бізден озған заманға
Сен жүзге де, сен мыңға да келесің —
Жер аманда, туған елің аманда.

Сенің отың қалада да, түзде де,
Сенің жаның көктемде де, күзде де
Кеш жолығып, кештеу сырлассақтағы
Шапағатың тиіп жатыр бізге де.

Топтан озған от тұяқты дүлділсің,
Туған елің туа салған бір жырсың.
Сен болмасаң, ақындықтың қадірі
Сәл төмендеп кетер ме еді, кім білсін.

Ертеңіңе бүгіннен де жақынсың
Жыр байрағын аспанға ілген батырсың
Болашаққа, көз жетпейтін алысқа
Құлагермен ұшып бара жатырсың.

Кемітпесең әлі шикі бала деп,
Тұрғандаймын өз бабыма жаңа кеп.
«Бір сарбазым болар десең түбінде»,
Жасағыңа қос та мені ала кет.

ҰЛЫММЕН СЫРЛАСУ

Соғыс жайлы кино бітті, Дәуренім,
Іқайдағымды қозғап кеттің сен менің.
— Папа, сенің әкең батыр болды ма? —
Ойлантты ғой деп бір сұрақ бергенің.

Менің әкем дихан еді жер жыртқан,
Ылғи алғыс алушы еді ел-жұрттан.
Кетуші еді жұмысына ол ерте
Атып келе жатқан шақта жым-жырт таң.

Іқұс қиқулап келсе ауылдың көктемі,
Ығынан түспеуші еді кетпені.
Оның жаны жомарт еді даладай,
Оның бітік шығушы еді еккені.

Жазда астық сапыратын қырманда,
Одан өткен дихан жоқ-ты бұл маңда
Нағыз батыр шығар деуші ем ішімнен,
Ол күрегін көкке сермеп тұрғанда.

Маңдайынан тер моншағы саулайтын,
Ісі бітпей демін де ол алмайтын.
Соңына ерген көлеңкесі секілді
Жазды күні қасынан мен қалмайтым.

Мәз болатын алтын бидай тербелсе,
Кетуші еді кейде шапқан жерді өлшеп.
Біз далада түнеуші едік жаз бойы,
Біз жаз бойы үй қарасын көрмеуші ек.

Дихандарға әжең тамақ істейтін,
Қазаны оның от үстінен түспейтін.
Әкем келмей ешкім үйге кірмейтін,
Әкем келмей ешкім тамақ ішпейтін.

Анадайдан көрінетін зор дене,
Мендей болып ту дегендей өңгеге.
Алып еді менің әкем,
жан балам,
Өзі тіреу болатындай бөлмеге.

Ең алдымен құшағына мені алып,
Отыратын терін сүртіп демалып.
— Ал, бәйбіше, асың болса,
біз дайын,
Алдымен құй жігіттерге ең арық!—

Деп күлетін қою мұртын ширатып,
Шашырайтын көздерінен бір бақыт.
Жұрт айтатын: «Үш жігіттің жұмысын
Молдекең жүр жалғыз өзі қиратып».

Осы сөзді естігенде анамның
Көздерінен күлімдейтін маған күн.
Сол соңғы жаз бірге болып әкеммен,
Мен ауылға жігіт болып оралдым.

«Дауыл тұрды, ер-азамат, атқа мін!»—
Деген жырды қайталадым, жаттадым.
Мен білмеппін,
мен білмеппін ол күнде.
Батыс жақта соғыс жүріп жатқанын.

«Биыл мен де оқимын ау хат танып»,—
Деп достарға жүргенімде мақтанып.
Күзге салым, қоштасты да бізбенен,
Қан майданға әкем кетті аттанып.

— Келем!— деді, «Келем»—
деген сөзін мен
Әлі күнге күтіп жүрмін төзіммен.
Әкемменен сөйлесетін шағым көп,
Оңашада өзім қалсам өзіммен.

Келмеді ол, сол кеткеннен келмеді,
Той болды елде, соғыс тоқтап жердегі.
«Ерлікпенен қаза тапты!» деген сөз,
Екеуімізге қалдырғаны, бергені.

Ыстық жасқа толтырды да жанарды,
Барымызды, нанымызды жау алды.
Оқыдық біз қара қағаз ішінен:
«Ерлікпенен өлді!» — деген хабарды.

Сонда бізге тар көрінді кең жалған,
Көкірегімде қалды содан шерлі арман.
Командирдің сенер болсақ сөзіне,
Менің әкем батыр болған,
ер болған.

— Әкең ер ме! — деп, Дәуренім, сұрадың,
Көкірегімді кесіп өтті бір ағын.
Қанша зулап,
қанша зырлап өткенмен
Мені әкеме жеткізбеді мына күн.

Соған іштей қапаланам, күйінем,
Жан көкемді еске аламын жиі мен.
Мүмкін мені қалдырып кеткен шығар ол,
Түтін шығып тұру үшін үйінен.

Зырлап өткен уақытқа да таңғалам,
Күнде менің көңілімді арбаған.
Менің әкем, мына сенің әкеңдей
Жалтақ болып көрген емес, жан балам.

Түскенімше өмір атты арбадан,
Әкем менің тірі жүр деп алданам.
Менің әкем, мына сенің әкеңдей
Қорқақ болып көрген емес, жан балам.

Ел боздағын қиянатқа бермейді,
Айтқан сөзге сенбе, балам, сен мейлі.
Маған сенбе, сұра барып ауылдан,
Атаң сенің батыр! —
дейді. — Ер, — дейді.

Ер болып өт, кеуденді ұста жоғары,
Алыстарға бастар сені жол әлі.
Шын батырдың немересі менмін деп,
Мәңгі-бақи айтуыңа болады!

БҰҒЫЛАР

Жуас мал ғой бұғылар,
Жұбын жазбай жүретін.
Жүз шақырым жерден де
Жаудың исін білетін.

Жүйрік мал ғой бұғылар,
Жарысатын желменен.
Орғып өтіп кететін
Ор жатса да көлденең.

Төзімді мал бұғылар
Бораныңа, желіңе.
Ұқсайды екен олар да
Өзі өскен сол еліне.

Бұғыларға ұнайды,
Қарлы мекен, кең мекен.
Тек мылтықтың дауысын
Естімесек дейді екен.

БҮРКІТ

Қорқақтықтан салмайды өз ұясын қияға,
Еркіндікті аңсаумен ержетеді ұяда.

Тас болса да жастығы, мұз болса да төсегі,
Күннің тұңғыш сәулесін қызықтаумен өседі.

Ұшқан кезін айтсаңшы, қағып-қағып қанатын,
Сол ұшуы ұшуы — рахаты табатын.

Кейде төмен құлдырап өз денесін тастайды,
Тасқа келіп соғылам деп ешқашан саспайды.

Өзі тастан жаралса тастан неге сасады ол,
Тасқа келіп қонақтап, демін үнсіз басады ол.

Мейлі боран борасын, мейлі шілде шыжысын,
Өзі туған шыңында бәрі бақыт бұл үшін.

Тастамайды мекенін ыстықта да, суықта
Арман әнін шырқайды, қар жамылып тұрып та.

Ажалын да аспанда қабылдайды екен ол,
Сол аспанда мәңгілік дамылдайды екен ол.

Саха досым, мен сені көп сағынып көргенде —
Бүркіт жайлы осы өлең қанат қақты кеудемде.

ҚЫЛЫШ

Қылыш тұр аймақ үстінде,
Аспанмен жалғыз сөйлесіп.
Еліме келіп түстің бе,
Мені де біліп қой,— десіп.

Елімнің көрген азабын
Азайту үшін соғылдым.
Елімдей мәртпін, тазамын —
Ұсынсаң адал қолыңды.

Дос болып келсең егерде,
Ақ таңдай ашық қабағым.
Жау болып келсең егерде,
Басыңды өзім шабамын.

Қылышқа осы сенесің
Қылыштың сөзі — ел сөзі.
Шындығын айтпай не десін,
Шынайы болат болса өзі.

Арал теңіз — бір кезде біз көшкен жер.
Біздің ата-бабамыз бірге өскен жер.
Сахалардың анасы кірін жуып,
Сахалардың атасы күн кешкен жер.

Тыныштықты аңсаған жұрт әуелден
Жарым жанын айқаста оққа берген.
Үйірінен адасқан жалғыз киік,
Үйірімді табам деп жорта берген.

Жарым, жаным жауға деп кете берген,
Көсем өлген, жер өлген, мекен өлген.
Оттан, оқтан бір басын арашалап
Осы өлкеге сахалар жеке келген.

Тыныштықты адамдар етпей ме арман,
Жүре берсең бір көктем көктейді алдан.
Жылқы менен сиырлар бірге келген,
Енисейден қойымыз өтпей қалған!

Не күн болсын кеткен соң ерден ерік,
Жанымыздың жартысын желге беріп,
Үркіп жүріп тоқтаппыз бір жылдары,
Жаудың оғы жетпейтін жерге келіп!

Қанша үй екен белгісіз мұнда келген,
Бізбен бірге өн келген, жыр да келген.
Артымыздан іздеуші болмаған соң
Қалыппыз біз ажырап туған елден.

Бір жұрт дейді көргендер түрімізді,
Сол қалпында сақтаулы ғұрып ізгі.
Өнімізді жоғалтпай қалыппыз біз,
Келдік және жоғалтпай жырымызды!

Жоғалтқамыз жоқ және жанымызды,
Тапталтқамыз жоқ және арымызды.
Арашалап ажалдан қалды мәңгі
Октябрьдің ақ таңы бәрімізді!

Қазақ, саха бір ел деп айтады аңыз,
Сол аңызды сіз де бір қайталаңыз.

Тіліміз бен жырымыз аманында,
Еліміз де аман деп айта аламыз.

Жеңсік асы елімнің ет пен қымыз,
Айнымайды түріміз, мәрттігіміз.
Қазақтарды қайыспас емен десек,
Бір бұтағы сахалар деп біліңіз!

Мен де жиырма жаста едім

I

Арызың бар ма, отыз жас,
Қарызым бар ма мойнымда.
Болған соң бойда сезім жас
Қуанышыңа тойдым ба?!

Ернім де талай күйді отқа,
Өкінген жоқпын оған мен.
Баспана жоқтай, үй жоқтай
Сырластым көптеу даламмен.

Сырластым көлмен, өзенмен,
Толқын боп кеттім өзім де.
Көріңсе бақыт кезеннен
Ұғысып бақтым кезінде.

Көңілім тұрды той іздеп
Шарапқа шаттық шомылды.
Сапарға шықтым поезбен
Ұзарту үшін жолымды.

Іздедім махаббатты мен
Жатарсың қалай іздемей.
Досты да жинап бақтым мен
Жауласып кетерміз демей.

Қалған жоқ кемем қайраңдап
Күндерден жүрдік от үзіп.
Шыдадың он жыл сайранға
Ризамын саған, отызым.

Арыған жоқпыз ат өліп,
Тойдың да сәні біз едік.

Сүйіп те көрдік, күйіп те,
Күйе аламыз ба біз енді?!

Толыса түсті күшім де,
Көшіміз жаңа түзелді.
Ішімде менің ішімде
Көктемдер өлді, күз өлді.

Ішімде менің ішімде
Көктемдер қайта тірілді:
Жасырмай айттым кішірмей
Арманға айтатынымды.

Асырмай айттым жасырмай
Арманға айтатынымды.
Жығылған жерде жасымай
Көтердім қайта туымды.

Кеп-кеше мөлдір аспан ек
Жылдармен жүрдік қоштаспай.
Жүрегім жиырма жасқа кеп,
Тұрды да қалды жас қоспай!

Ұшады көкке талмай құс
Көрінбей бәлкім өзге елге.
Ғашықпын әлі мен байғұс
Бейтаныс қара көздерге.

Отызға қарыз мен төлеп
Қырықты келдім танымай.
Тағы он жыл саған еркелеп
Өтейін, жігіт шағым-ай!

Өзіңде ідім міне бас
Ел екенсің ғой жатқан бір.
Еңшімді беріп, қырық жас,
Елуге сен де аттандыр.

Талаптың гүлі ашылды
Белгісіз төбе, таумын ба?!
Еңкейте берме басымды
Кім көрінгеннің алдында.

Белдерден өтіп, қырқа аттап
Азамат болдық бас білген.
Қырық жас, сақта сырқаттан
Өзіңді жасытпаспын мен.

Ат өліп, арбам сынғанда
Кіммен де болса көрісем.
Өзімнен төмен қуларға
Жүгінте көрме мені сен.

Риза болам тағдырға
Киініп кемдеу, кем ішем.
Қайсы бір иттің алдында
Жүгірте көрме мені сен.

Жанатын кезде жандым да
Жерлеме, отым кемісе.
Бақыттылардың алдында
Мөлите көрме мені сен.

Келемін күнмен жарысып,
Дөп басып өмір басқышын.
Қоялық көне танысып,
Сен қырық деген жаспысың.

Сылқылдап келер сылқымдар
Аз шығар думан, мерекең.
Көзіңде қулық, күлкің бар
Жүзіңде әжім көп екен.

Ақ жүрек емес алды айқын
Мың сынақсың-ау, мың сынау.
Шабыстан тіпті талмайтын
Талайды көрген қусың-ау.

Бар қандай тағы құдіретің,
Толықсып, толқып тұрсың-ау.
Алды-артыңды ойлай жүретін
Ініге ақылшысың-ау.

Жанындай жаны ақ құстың
Абыройдың туын көтерген.
Қырқында өкем оққа ұшты,
Қырқымда қайтер өкем мен.

Тон тозып, атымды арытып
Төгілтіп ащы терімді.
Мен де бір ерлік танытып,
Қуантар ма екем елімді?!

Алысқа шарлап бармасақ
Ұйқышыл жанға көрпе ауыр.
Қырықта жөндеп жанбасақ
Елуде қайдан ел таныр.

Қырық жас! Талма, шаршама,
Қырға бір шығып қайтсаңшы.
Келерін келдім мен саған
Кетудің жолын айтсаңшы.

Кеземе ажал оғыңды
Болмаспын, қырық, өгейің.
Барымды сен ал, жоғымды
Елуден іздеп көрейін.

* * *

Қырағы қыран тас түйін
Жем іздеп шолса маңайды.
Енесін емген жас құлын
Елеңдеп қырға қарайды.

Енесі барда құлынның
Бақыты қалай кемісін.
Жаңбырда қалып жүгірдім
Қиналмады ешкім мен үшін.

Әуенін желдің қағып ап
Әндетті тау да, дала да.
Қозылар қойға жамырап
Бой бермей кетті балаға.

Қара әже бұған ашулы,
Ішетін сүт жоқ бүгін — деп
Жүрген ғой аузы ашылып
Қалған ғой ойнап жүгірмек.

Күндіз-түні әлдилейді мені арман,
Табам қайта қазнамды жоғалған.
Барам қайта жиырмадағы кезіме
Қарамаймын самайыма ағарған.

Ада болам, күңгірт ойдан, азаптан,
Күн жасаймын бойымдағы аз оттан.
Менен өткен сыпайыны таппайсың,
Дүниедегі арғы-бергі қазақтан.

Өрге қарай домалайды тасым да,
Бақыт құсы шыр айналып басымда.
Жомарт деген жігіттердің өздері
Сараңға ұқсап кетер менің қасымда.

Жұрт алдында жарқ-жұрқ өтіп шығамын,
Айтсам-ау деп махаббатың бір әнін.
Мен жайында сен ойлаған жақсы ойдан
Бақыт таптым, бақытты бол, шырағым!

• • •

Тілек те кетті көбейіп,
Жүрек те толды арманға.
Мен оны қайдан көрейін
Қызығым қанша қалды алда.

Думаным көп пе думаным,
Кештім бе бір күн мен мұңсыз.
Белгілі қашан туғаным
Жасарым қанша белгісіз.

Жанымды бір дерт қажайды,
Басымды жерге игелі.
Сенетін дос та азайды,
Келетін қонақ сиреді.

Жоғалттым бәрін білемін
Өтіп те кетті жарты өмір.
Баланың адал жүрегін
Жоғалтпай келем әйтеуір!

Мен сені қызғанам
 Қадалған саған көзден де,
 Есіркөп айтқан сөзден де.
 Табынғыш топтың ішінде
 Толқығаныңды сезгенде.

Мен сені қызғанам
 Әні көп сауық кештерден.
 Пәтуәсі жоқ бөспе елден.
 Ақылдылардан да қызғанам,
 Қызғанам жарыместерден.

Мен сені қызғанам
 Қызығы бітпес думаннан.
 Қыздырма тілді қулардан,
 Інілерден де иілгіш,
 Ағалардан да үлгі алған.

Мен сені қызғанам
 Туыстан, достан, жақыннан.
 Бағы асқан бағлан батырдан
 Мен сені қызғанам.

Тұманбай деген бала боп
 Тұманбай деген ақыннан.

Туғаннан-ақ тірлігіне бақ сықар
 Көп қой мынау дүниеде жақсылар.
 Күнге қарай қолын созған өмірге
 Мүмкін мәнің керегім де жоқ шығар.

Бірақ мен де жақсылыққа құмармын,
 Мені де алда талай-талай сынар күн.
 Ауылдастар естісін деп атымды
 Мүмкін бекер айға атылған шығармын.

Бармын — десем шаруа адамдай қыс қысқан,
Жоқсың — дейді бақ таластар тұс-тұстан.
Үйірінен қалып қойған адасып,
Менің өмірім ұқсайды бір құсқа ұшқан.

Мұңым да ауыр, жүгім де ауыр көтерген
Көп сақтанам жолда қауіп-қатерден.
Жалғыз ағаш, жалғыз ұшқан құстарға
Көз жұмғанша бақыт тілеп өтем мен!

АЛҒАШҚЫ ЕҢБЕК АҚЫ ТУРАЛЫ ЖЫР

Шортанбай дейтін бір жігіт
Оқыды бірге КазГУ-де.
Бірге оқитын күллі жұрт
Сыйлады оны аз күнде.

Жатсынбаушы еді ешкімді,
Баршаның қамын жейтұғын.
Бакенбард қойып, Пушкиннің,
Інісі бізбіз — дейтұғын.

Цитаттар айтып жатқа сан
Өсірді тез-ақ беделін.
Драйзер менен Моцассан
Ежелгі досы еді оның.

Өзіміз қатар жүргелі,
Кетпеді және менмен боп.
Қыздардың туған күндері
Шортансыз өтіп көрген жоқ.

«Тал бойың тұрған парасат
Тал бойың толған ізгілік.
Бір қызға неге сырға сап
Қоймайсың» — дейміз біз күліп!

Костюм жоқ, — дейді қиналып
Арманға жетім жеткен бе.
Қалады кеште үй бағып
Басқалар биге кеткенде.

— Тойға да барып жүрсің ғой!
— Шақырған жерден қалмаймын.
Өзіңе айтқан бір сыр ғой
Костюм боп тұр ғой бар
қайғым!

Дейді де үнсіз дөңбекшіп
Күңгірт бір ойға шомады.
Қаламын сонда мен де өксіп
Ішіме бір мұң толады.

Жақсылық жақсы-ау, тегінде,
Қажет-ақ достың көмегі.
Кигізе қояр менің де
Костюмім онда жоқ еді.

— Боласың ақын дарынды
Мен сірә алыс ұшпаймын.
— Аузыңа май,— деп барымды
Аузыма оның ұстаймын.

Болашақ жайлы сөз етіп
Жүргенде курста ақырғы.
«Лениншіл жас» газеті
Қызметке мені шақырды.

Көп күнгі жанды үміт те,
Кеп тұрды болашақ та алда.
Жиырмаға шыққан жігітке
О, бұдан асқан бақ бар ма?

Гүл бітті менің жолыма
Нәсер боп бақыт кұйды көп.
Алғашқы айлық қолыма
Бір күні түсте тиді кеп.

Менің де жайым жұқа еді
Келмейді көмек үйімнен.
Тамаққа табыс жетеді
Жұрдаймын киер киімнен.

Егер де айтсам расын
Онда ешкім мені ұқпайтын

Еркектің ескі плащы
Денемді онша жылтпайтын.

Жанады менің кеудемде
Үнсіз бір үнсіз қызулы от.
Жиынға, биге, әр жерге
Баратын ертіп қызым жоқ.

Сондықтан қойдым өзімді
Әзірге піскем жоқ — дедім.
Тауысып біткен төзімді
Дүкенге қарай бөттедім.

Бір костюм алдым өтімді
Жап-жақсы костюм тегінде
Атаңа нәлет жетімдік
Өкірсең өкір көріңде.

Бір костюм алдым өтімді
Жап-жақсы костюм тегінде.
Өзімдей сорлы жетімнің
Шаттығын көрем дедім де.

Шортанға әкеп кигіюдім
Алғашқы еңбек ақымды.
Шаттыққа толып үй біздің
Достыққа шампан атылды.

Кеш өтті бізде көңілді
Болашақ жайлы ойладым.
Қуанышымды сол күнгі
Ішімнен ұзақ тойладым.

Толқыдым қатты шамасы
Қанымды кезді жылы ағын.
Мен де бір адам баласын
Қуанттым-ау деп жыладым.

Өздерің ғой жатып кеп мені мақтаған,
 Өздерің ғой мақтаған мені, жақтаған.
 Өздерің ғой көп баланың ішінен,
 Менен өжет, алғыр бала таппаған.
 Өздерің ғой

мен не айтсам «жөн» — деген,
 Қыздырмаға, қызыл сөзге ермеген.
 Өздерің ғой көктем келсе ауылға
 «Біздерге арнап

қызғалдақты тер!» — деген.
 Өздерің ғой мен байғұсты ұнатқан.
 Өздерің ғой жылай калсам жұбатқан.
 Өздерің ғой су шашысып ойнаған.
 Көшкө жақын оу ап қайтсақ бұлақтан.
 Өздерің ғой маған хат та жаздырған.
 Көңілді көктем қылған; жаз қылған.
 Өздерің ғой үйге шығарып сал деген.
 Тарқар кезде бала кезгі мәз думан.
 Өздерің ғой сағындырған, қинаған,
 Мен кетерде көп қараған, қимаған.
 Өздерің ғой орамалды кестелеп,
 Бір-біріңнен жасырып маған сыйлаған.
 Өздерің ғой көп сындырып сағымды,
 Тойларыңа көп шақырған бауырды.
 Өздерің ғой мен оқуда жүргенде
 Тастап-тастап кетіп қалған ауылды.
 Енді маған тағасыңдар не кінә,
 Күн көшерміз жабыға да, сағына.
 Барлығыңды жақсы көріп жүрсем де
 Туыппын ғой бір-ақ қыздың бағына.

ЕСКЕРТКИШ

(Бауырым Жұнісәлі
Құрманғалиевтың ескерткішіне)

Аға! Бір жыл бопынты сен кеткелі,
Кеше туған сәбилер еңбектеді.
Кеше туған қозылар тоқты болып,
Қайыру бермей шөп іздеп елбектеді.

Таңғалтқан жоқ бір жардай мынау елді
Өлген жылың өзгермей тұра берді.
Оныншыда оқитын талай бала
Студент боп, үлкен боп шыға келді.

Студенттер ер жетер, тұрақ іздер,
Ертең бөрі кісі боп шығамыз — дер.
Сенің рана жасыңа жас қосылмай
Бір-бір жасқа үлкейдік мына біздер.

Беделің де бар еді сонау елге
Топтан оған жүйрік ең талай жерде.
Жау оғыман өлмеп ең көздеп атқан,
Ақыры алып кетті ме сол оң әлде.

Жомарт жүрек жан едің ер тұралы,
Балаларың жас еді ертеуге әлі
Бір жақтарға жолаушы кеткен шығар
Дейді менің көңілім сен туралы.

Жүруші едің сен шалқып өсіп күнде
Алматыңда, Көктөбе, Есіктің де.
Бір жерлерден өзіңе жегжат тауып,
Жеңгемізге оралмай кешіктің бе?!

Алыстарға кетті ме жолдар алып,
Әлде сені ертті ме бал-балалық.
Алтай жақта құдамыз бар деуші едің,
Әлде қыстап қалдың ба сонда барып.

Шын асылдар сағынтып, тостырады,
Көз алдымда ғажайып көш құлады.
Тойларда да толмайды сенің орның,
Қазада да қаңырап бос тұрады.

Енді бізге көрінбей жүрмек болдың,
Достарыңның төрінде құрметті орның.
Дәулетіңнің кезінде жас боп еріп,
Қарлығаштың көңліне мұң боп толдың.

Жан едің-ау болардай кісі ғашық,
Қазна едің қарайтын ішін ашып.
Ұрпақтардың барында ұзақ жолда,
Біз сеіімен жүрерміз ұшырасып.

Өзің айтпай, басқаға көп көнбейсің,
Көз алдымнан жалт етіп өткендейсің.
Таңнан бұрын оянып машинаңмен
Қызметіңе асығыс жеткендейсің!

Мен жайында, менің жырым жайында,
Жүргендей-ақ үлкен еңбек дайындап.
Сөйледің сен, қарындасым, сөйледің
Толқыдым мен сүйенгендей қайыңға.

Толқыдым мен көктемімді көргендей
Тас төбемнен жұлдызды аспан төнгендей.
Өтіп кеткен жастық өмір, қуаныш,
Қайта келіп қолын маған бергендей.

Толқып тұрдың діріл қағып сен-дағы
Желді күнгі ақ қайыңдай жолдағы.
Дірілдеді менің сорлы жүрегім
Әнигі құсқа айналды да тордағы.

Толқып тұрдым жанарыма жас толып,
Толқып тұрдым қуанышқа мас болып.
Қайтсем екен, менің жүрер жолыма
Көктемдегі ақ гүлдерін шашты өрік.

О, өріктің аппақ гүлі, тым нәзік,
Болар екен сенің жаның кімге азық.
Бақытсыз боп келе жатқандаймын мен
Өмір бойы бақыт жайлы жыр жазып.

Түсінесің бірақ оны сен қайдан,
Күнде менің көкірегім салмайды ән.
Бақ па, сор ма бір нәзік ән әйтеуір,
Маған қарай келе жатты шалғайдан.

* * *

Қайда кеткен, япырмау, нағыз ақын,
Ерке өзенін өлеңнің ағызатын.
Алмайтұғын жеріңнен алғызатын,
Бармайтұғын жеріңе барғызатын.

Жыламайтын жеріңде жылататын
Қайда кетті, ойпырмау қымбат ақын.
Көздің оғын қиядан бір-ақ жұмсап,
Құшағына аруды құлататын.

Күнде қосқан бәйгеге талмай атын
Қайда кетті, япырмау, сондай ақын.
Бүкіл халық атынан сөз алатын
Бүкіл халық жырына қол қоятын.

Барармыз-ау біз-дағы сонау күзге
Шимай-шимай жол түсіп жадау жүзге.
Хош дер ме екен қасиетті өлең құсы,
Қалар ма екен өлгенше кеудемізде.

Шапқан аттың бәрі де тұлпар ма өкен,
Аң қанаттың бәрі де сұңқар ма өкен?!
Маңдайыма біткен бір жыр өді деп,
Маңдайымнан туған ел сипар ма өкен?!

«Кейде ұқпайсың өшнәрсе
Айтқан сөзді кейде ұғып
Жасырмай-ақ айтшы, сен
Ғашықлысын, ей жігіт».

«— Рас, аға, ғашықпын
Жүрмін тірі зорға деп,
Жетімекпін, жасықпын
Түскен құстай торға кеп».

«Ғашық болсаң айт барып
Сол аруға мұңыңды.
Айт жаныңды ақтарып
Жігіттердей бұрынғы.

Махаббатқа шөлдесең
Саған ешкім жауықпас.
Сөзіңе егер көнбесе
Жарым түнде алып қаш».

— «Мен есімнен жаңылдым,
Қуып жүрмін бос елес.
Мен сүйетін арудың
Аға-ау, басы бос емес».

Бұл жағдайда бауырым,
Мен ақылшы бола алман.
Жатыр менің бар мұңым
Самайымда ағарған.

Тыңда, мені, ардақтым,
Не көрсек те шыдайың.
Менің-дағы бақытым
Баска үйде жүр мұңайып.

Көп бопты айғайлап мен ән салмаппын,
Шыққан күн, атқан таңды карсы алмаппын.
Құнысып жүріппін-ау дүниедегі
Көтеріп жүрген жандай бар салмақты.

Жатыпты жүрегімде дүние тұнып,
Көрмеппін салдықпенен сауық құрып.
Сеніңтін «даусың жаман» деген сөзге
Даусымның жақсы екенін біле тұрып.

Бүгін бір ән салатын келді кезім,
Өзіме бір еркіндік бердің өзің.
Мен жандым, әлі жана береріме
Жаным-ау, жеткен шығар өнді көзің.

Шарықтап даусым кетті қияға өрлеп,
Өмір-ау, шаттығыңды қия гөр — деп.
Оралып анда-санда бір соғатын
Шарапты арман үшін құя бер — деп.

Шарықтап даусым кетті үйге сыймай,
Той-думан бола бер — деп күнде осындай.
Қарттыққа, қайдағы бір делсалдыққа
Өзің де қарап қалдың мені қымай.

Ашылды даусым неге бүгін менің,
Өрттей боп желді күнгі дүрілдедім.
Қыз күнін, қызық күнің түсті ме ескө
Сәулем-ау, маған қарап күлімдедің.

Қалайша басқаларға сөзді беріп
Біз сонша тез қартайып, тез жүдедік.
Даусымның бітпегенін білдім бүгін
Өзіме жаутаңдаған көзді көріп.

Барады мен үзетін гүл де сиреп,
Қайтесің күн жанымды, түнге сүйреп.
Әлде сен даусымды да қызғандың ба,
Басқалар естіп қойып жүрімесін — деп.

Дұшпандар таусыл деді, таусылмадым,
Талайға аппақ, адал жан сыйладым.
Өзім де сезуші едім баяғыдан
Бір өнді айта алатын даусым барын.

Аяулы-ау арман келіп қол алған шақ,
Білмеймін, думанымыз бөләр қанша.
Сол өнді, сол даусымды жоғалтпаймын
Осынау жерден өзім жоғалғанша!

Шырымен қырық жасқа келдім бе мен
Мұртым жоқ, сақалым жоқ желбіреген.
Қырық көп қыр басына пыққанымды
Еліме дәлелдеймін енді немен.

Күн санап, жыл санасақ қырықтамын
Атады баяғыдай күліп таңым.
Ұмытса мені ұмытқан шығар қыздар
Ал өзім ешкімді де ұмытпадым.

Ұмытпан мен жасқаншақ жас баланы,
Алыстан мұнартады асқар әлі.
Кешегі қызу жанды қыздар бүгін
Ана боп бір-бір үйді басқарады.

Кезіп жүр дүниені қиял бұл күн
Еске сап өткенімді дүркін-дүркін
Қиялшыл қыз мінезді бір баланы
Қыздар да ұмытпаған шығар мүмкін.

Есімде арманды күн, үмітті күн
Көрген жоқ көңілім әлі жығып туын.
Жылдатсам мен біреуді абайсызда
Кінәлі оған менің жігіттігім.

Көп көрдім аспанымнан көркем құсты,
Көңілім сол құспенен бірге ұшты.
Әйтеуір шашым ерте сиреп қалды
Жүзіме әжім шіркін ерте түсті.

Ұшып жүр сол биікте көңіл құсым,
Көтеріп мендегі бар өмір күшім.
Ертерек қартайтқанда не табасын
Бақыт пен махаббаттың бір жыршысын.

Жылдар-ау бара жатсын қайда асытып,
Кеткендей жүрек мұздап, ой да суып.
Бәріне жетемін деп жанталасам
Құлардай күн де өшіп, ай да сынып.

Әлі де құлай сүйем, өте жаспын
Кеудемнен Арман атты Отан аштым.

Дүниеде сұлу жандар тұрған кезде
Мен сірә жігіттіктен кете алмаспын.

Әлі де құлындаймын қоңыраулы,
Түсімде көрем гүлге толы бауды.
Асығып қырға қарай жүгіремін
Арманға ашып тастап омырауды.

Серлігім ұшқан құс пен жүгірген ат,
Аспанға ұшады алып ұлы қанат.
Бір көздер, нұрлы көздер, қара көздер
Жанымды жарылқайды жылы қарап.

Өткен күн, шапқан тұлпар, еткен еңбек
Ойлантса көңілімде көп тереңдеп.
Жарымның қызғанышы маған ылғи
Тұрғандай жігіттіктен кетпедің — деп.

* * *

Сыналар ауыр істе өзі
Жүрең — дегенің ақ көңіл адал нәресте.
Сүйемін деген қыз сөзі
Жігітке бақыт, жігітке қанат емес пе?

Кеудеңде қатқан шөп болса,
Жылытар сәуле — әйелдің демі біліп қой.
Аққудай ұшқан көлді аңсап
Махаббатты аңсап жүретін жігіт, жігіт қой.

Мағнасыз нүндер кешерде
Басқалар нұсап тілдей бастасам тағдырды.
Бойымның оты өшерде
Махаббат қана қол ұшын беріп жандырды.

Біттім-ау деген кезімде
Бітпейсің — деді мейрімді қара көз келіп
Ерлерге бітөп төзіммен
Мен шыға келдім жаңарып, жанып, өзгеріп.

Қарызбын туған анама
Бақ қуатым, ол, махаббатым ол жаны ізгі.

Сонан соң ерек бағалап
Өзімді сүйген қара көздерге қарызбын!

Жықпасын туын ер көңіл
Мейлі өте берсін күмбезі биік күміс тей.
Махаббат барда жерде бұл
Қартаю деген біз үшін,
досым, қылмыс қой.

• • •

Кешемін тірлік бір мазаң
Көктөмдей гүлдеп ішімнен.
Отырып сонда жыр жазам
Өз рахатым үшін мен.

Жүрегім жанып, лапылдап
Ләззат алам бір үннен
Ұқсаймын бағлан батырға
Жау қайдасың — деп жүгірген.

Талай жыл мені сынаған
Бақытпен үнсіз кезігем.
Өзімнен мықты бір адам
Жоқтай-ақ жерде сезінем.

Алысқа жалғыз барардай
Асығып жүрек соғады.
Қыран да маған ере алмай
Қарға боп жолда қалады.

Келешек күннен алам ха
Өлім барына сене алмай
Жүйткігіш жел де шабаңдап
Қалады маған ере алмай.

Ораймын отқа жанымды
Кайтейін жақпай отты аяп
Дүниеде менен дарынды
Ақындар тіпті жоқтай-ақ.

Шақырып әлем көгілдір
Жаяды құшақ шат күліп.
Көтеріп көкке мені жыр
Тастайды жерге лақтыры.

Не боп барам, осы мен не боп барам,
Дос үйіне бармауға себеп табам.
Кетер едім еріп-ақ жетім күнім
Кіріп келіп:

«жүр!» — десе кенет маған.

Кетер едім сол қайран балалыққа,
Жүрек жадап барады, жан арықтап.
Көтере алмай жүрмін бе соның жүгін
Тәуір кісі сапында саналып қап.

Көңілді едім көп-кеше басқалардай,
Сенделемін сенісер дос таба алмай.
Жылтырланып барады жылдан-жылға
Шыбын тайған онсыз да қасқа маңдай.

Жыр жазатын шақ қайда сұрланып ап
Қаламымды қаныма бір малып ап.
Үлкейген де түгім жоқ.

үйден шыға

Үлкендерге бас шұғып тұрғаным-ақ.

Ертеде де, кеште де түсім сынық,
Шешілетін жандаймын ісім суыт.
Кішілердің сәлемін селқос алып,
Мен де өзімше қалыппын кісімсініп.

Дегеніне жүректің тез көнуші ем,
Көлді құшқан шұғылдай өзгеруші ем.
...Жо, жоқ маған бұл жігіт ұнамайды,
Жалбақтама онша оған сен де,
інішек.

Оның бүгін ісі көп кеңселерде
Көп ойланып сенеді сенсе де елге.
Ақын кезін күт оның ақын кезін,
Ақын болып сырласқың келсе егер де!

Жүрегімнің түкпірін сен мекендеп,
Тұрған шақта қалайша қайғы төнбек.
Хатың келді аяулым, жүр едім мен
Ақсап қалған атымды емдетем деп.

Хатың келді, аяулым бірге келді,
Сауық келді, ән келді, гүл де келді.
Қаным қайта тасыды бойымдағы
Көктем шығып көңлімде қыр көгерді.

Көзім нұры көбейді; көңлім көңіп
Келер күнге бір қайттым сапар шегіп.
Ұшатұғын құстай боп көктем жаққа
Кетті менің тая бойым жеңілденіп.

Күн көрінді жүзімнен күлсем менің
Қайыршыдай қара дерт бүрсеңдеді.
Тым болмаса, сен үшін, сендер үшін
Жер бетінде жарқылдап жүрсем дедім.

Жалығып ем еміңнің мың емінен,
Қияға ұшар қырандай түледім мен.
Жарылқады жазылған бір ауыз сөз
Сенің титтей тап-таза жүретіңмен.

Жаңа жайнай бастапты-ау қыр гүлдері,
Ұзақ-ұзақ жер басып жүргім келді.
Сенің мөлдір қап-қара жанарыңнан
Жас боп тамып кетпеске бір күндері.

Қанша дарын қалып қойған деймін мен,
Асығыста қою шаңның ішінде.

Соның бірі сен деуге де қиналам,
Қиналам мен ұшпай қалған қыранға.
Көкірегіне көп арманын жинаған
Өршіл бейнең тағы жайнап тұр алда.

Жайнап,
шалқып шыға келсең сен кенет,
Қуаныштан қол соғады жүрегім.
Ұмытылған батыр қандай жерде көп,
Солай сені күнде ұмытып жүр елің.

Домбыраңды шертіп қалсаң күй келер,
Саусағыңнан сазды дыбыс шығады.
Сен жанбасаң кінәлі емес сүйген ел,
Оған бәлкім сенің өзің кінәлі.

Сол балалық махаббатпен, сезіммен,
Үнсіз-түнсіз сен сүйесің өмірді.
Сенің әнің жеңгеміздің көзінен
Талай рет мөлдір жас боп төгілді.

Шіркін,
сол ән жетпей қалды-ау жыраққа,
Бәрін соның көру қиын кісіден.
Қиналамын амалым жоқ бірақ та
Бір дарынды өлтіргенің үшін мен.

Дарын жолы — тез қартаю, тез сөну,
Өлім келсе бекем буу белді де.
Әлде көрер қиындықтан сескендің,
Әлде мәңгі жас боп қалғың келді ме?!

Сен арақты арманыңдай сіміріп,
Бақытыңды тапқан жоқсың сіре одан.
Сені көрсем туған ағам тіріліп,
Келгендей-ақ куапам.

Ішіндегі талай отың суынды,
Мынау-мынау тіршілікте күйбелең.
Сені көрсем тумаған бір інімді
Көргендей бір аянышты күйге енем.

Қуанышы көп болған соң ыстық шығар бұл өмір
Жылау қайда кетер дейсің, күлер кезде күле біл.
Өйтпесе өмір қашағандай жүген-құйрық тимеген
Ұстатпайды, өз жалынан, ұстағанды сүйретсе.
Ала қашқан, талап ашқан дүниеде
Аман-есен жүргеніме шүкір етем күнде мен

* * *

Тағы да таңда тұрдым мен
Қарсы алып келген таңымды.
Сағындым Алматымды мен
Сағындым Алатауымды.

Кеудесін нұрға толтырған
Алатау кетпей қойды естен.
Ғашық бол салған былтырғы ән
Быыл да келіп сөйлескен.

Сағындым таудың ауасын
Бір жұтсаң көңіл апатын.
Сағындым гүлзар даласын
Жеткізбей алыс қашатын.

Сағындым таудың бұлағын
Сыңғырлап күліп жататын.
Күн бойы айтып бір әнін
Рахатқа үнсіз бататын.

Қызықтан кеудем бос қалды
Басқадай паңы сағымның.
Сағындым ақын достарды
Ақын емесін де сағындым.

Баста өмір маған қимаған
Нұрлы әнді күнде сағындым.
Басқаға бақыт сыйлаған
Бір жанды мүлде сағындым.

Мені сол алпақ айыммен
Ғабыстыра гөр ей, ғұмыр.
Алыстап кеткен сайын мен
Жақындық сезгендеймін бір.

Аспан да толы сағыныш
 Жерде де түгел сағыныш.
 Жүрек-ау, ұшсаң жанып ұш,
 Менде де түгел сағыныш.

Сағыныштарға ұқсап бақ
 Тыншып тұратын сияқты.
 Сағыныш мені құшақтап
 Тұншықтыратын сияқты.

Ауа да жетпей, нұр жетпей
 Күрсіне берем аһ ұрып.
 Көңіл әйнегін кірлеткен
 Сағынышымды шақырып.

Хаттар да жолдап бағамын
 Қайтпайды кері барған хат.
 Күндіз-түн жолға қарадым
 Бір жолығуды армандап.

Көңілім менің — нәзік тал
 Лұп еткен желге нілген.
 Жүректе қандай жазық бар
 Жалықпаса егер сүйоден.

Шаршағандық бар түріңде
 Алыстан бір тіл қатасың.
 Ал енді бірде күлімдеп
 Сен маған келе жатасың.

Шалқыттың, кейде жұтаттың
 Мақсатың — жанымды сынау.
 Күндіз-түн қинап не таптың,
 О, менің сағынышым-ау.

Қызғалдақтан тағы өртенді дала анау
Зор қылмыс қой оған елтіп қарамау.
Сол даладай бір таңғалтсам деп едім
Өзім жұртқа таңғалумен барам-ау.

«Жырым жұрттың ықыласына татыр деп»
Жүрген қазақ даласында ақын көп,
Маған сенген көңлің үшін өзіңнің
Жұлдыз болып жанбауға да хақым жоқ.

Шын өнерге білем жүрер жол тарын
Бірақ-бірақ мен емеспін жалтағың.
Көп дауыстың арасынан даусымды
Сен айырмай қала ма деп қорқамын.

Тоқтап саған, тек сенімен шектелем,
Бұл тағдырдай сұрамаймын көп те мен.
Мен сен үшін ұзақ-ұзақ жыл кешіп,
Және жас боп өмір сүрсем деп келем.

Мұңаймашы, асыл досым, серігім,
Сену керек жоғалмасын сенімің.
Сену керек жақсы адамның барына,
Күту керек жақсы күннің келуін.

Мұңаймашы, тәтті әуен боп тербейін,
Тербейін де қиянатқа бермейін.
Бақытты алдау, өзің алдау екенін
Әттең, әттең ұғынады ол кейін.

Мұңаймашы, кеудемдегі үмітім,
Сені ғана аялайын күні-түн.
Жақсы қызын тудырған да бұл қазақ,
Соған лайық тудырмапты-ау жігітін.

Мұңаймашы, сенің аппақ жаныңды
Оған тағдыр жазбаған ғой тануды.
Адам жаны ашқарақ қой тоя ма
Берсең-дағы бойыңдағы барыңды.

Мұңаймашы, асыл жүрек көріктім,
Сен айтатын жалғыз сөзге жерікпін.
Кейбіреудің таң қасында тұрып-ақ
Бақытынан бас тартқанын сен ұқтың.

Мұңаймашы, тұр гой нұрын құйып құм,
Басын әркез бұлт шалғыш қой биіктің.
Серігіңнің сені сатып кетерін
Ерте білген о да жақсы сүйіктім.

Мұңаймашы, жапырағыңды төксе жел,
Мұңайғанды мұнар бұлттар өкшелер.
Тозаң басса жүрегінді жаңбыр боп
Шаяр едім құдіретім жетсе егер.

Мұңаймашы, көңіліңде күн шықсын,
Сен күліп жүр, мейлі тағдыр қырықсын.
Бар мұңыңды маған берші, қымбаттым,
Шылымымның түтініне тұншықсын.

Мұңаймашы, өз қасыңа күнде кеп,
Жақсылықтан жеткізейін бір дерек.
Бар мұңыңды маған-ақ бер, ақынға
Ақылды өмір сүру үшін мұң керек!

* * *

Самайға түскен қырауды
Көз әйнек салған көзімді,
Мен жек көруді шығардым
Көргелі бері өзінді.

Күздің де күңгірт аспанын
Қайыңды қысқа төзімді,
Мен жақсы көре бастадым
Көргелі бері өзінді.

Салтымен баққа құмардың
Жалтарып айтқан сөзімді.
Мен жек көруді шығардым
Көргелі бері өзінді.

Өнеді екен тасқа гүл
Ыстық, суыққа төзімді.
Мен жаңғыра бастадым
Көргелі бері өзіңді.

Мендегі қызыл құмарлық
Ұйқыға кетті, көз ілді.
Мен күрсінуді шығардым
Көргелі бері өзіңді.

Толады нұрға жанарым
Тапқандай бала кезімді.
Мен басқа адам боп барамын
Көргелі бері өзіңді.

Күнде бір бақыт табамын
Салғырттық қашты, безінді.
Мен жақсы адам боп барамын
Көргелі бері өзіңді.

* * *

Қайтесің қайты-мұңды айта беріп,
Ішімде жатыр менің сайтан өліп.
Біз енді қыз-бозбала бола алмаспыз
Екеуміз он сегізге қайта келіп.

Мен енді түрменем бе түнім таяу,
Шығады бұрынғыдан үнім баяу.
Аттан сап атқа мініп жете алмаймын,
Жерлерге жетіп жүрген інім жаяу.

Тұрады көкірегіме күйік толып,
Жүремің кейде жанып, кейде тоңып.
Күн бойы мазам кетіп қиналамын,
Көрінсем біреулерге биік болып.

Басқалар бақытымды олжалады,
Көңілім көрінгенге қол жаяды.
Кеудемде суық күздің жалбыр бұлты
Кеудемде жапалақтап қар жауады.

Көретін бақыт бар деп түсінейін,
Өмірде саған ғана кішірейін.
Айтпашы қайғы-мұңды, ақ жүзіңе
Мен соңғы шуағымды түсірейін.

* * *

Жан деші маған лапылдап,
Лапылдап тұрып жанайын.
Қасыңа сонда жақындат
Жаздағы таңның арайын.

Дер кезде біздер ұғыотық,
Тұрғамыз жоқ қой қартайып.
Жұлдызды түнін шығыстың
Саған мен сыйға тартайын.

Майсасын төсе баурыңа
Тасқындап, өсіп мерейің.
Армандай Алатауды да
Алдыңа әкеп берейін.

Көзіңнің жасын бер үзіп,
Жанымда тұрған жасыңға.
Қапшағайдың да теңізі
Толқысын сенің қаоыңда.

Болмасын көңлің дүдәмал
Сараң деп сөкпегін мені.
Алмалы бақты түгел ал,
Алатау бөктеріндегі.

Не айтсам, соның жөні бар,
Көңілімнің өлі әні көп.
Отыздан асқан мені де ал,
Бұл жердің менсіз сәні жоқ!

Жүремін ешбір жанға барымды ашпай
Бір дертке болдым душар арылмастай.
Әрдайым көрінесің маған, жаным,
Артымаңан тумай қалған қарындастай.

Аяйсың, есіркейсің сен де мені,
Сол сезім көңіліме жел береді.
Бақытың, арманың да аямастан
Жамағат біздерге арнап тең бөледі.

Нұрың бар көкірегінде таңнан жиған,
Біздердің некемізді арман қиған.
Мен сені көрген сайын қуанамын,
Қайтадан келгендей-ақ қайран жиырмам.

Жетілем, жерден ұшып көтерілем,
Сөнемін, найзағай боп не көрінем.
Түсінген сияқтанам сен арқылы
Өмірдің удай ащы екенін мен.

Жетілем, жерден ұшып көтерілем,
Сөнемін, найзағай боп не көрінем.
Түсінген сияқтанам сен арқылы
Өмірдің балдай тәтті екенін мен!

Күн сайын жұлдыз ақса да,
Жұлдызым көкте деп жүрмін.
Жұлдызым мені жат санап,
Құмайды шетке деп жүрмін.

Қыс келіп боран соқса да,
Шығады көктем деп жүрмін.
Сол кезде менің бақшама
Гүл үземін деп кел, құрбым.

Күз келіп құстар қайтса да
Түстікке түзеп керуенін.

Жырладық талай айтса да
Көктемді алып келгенін.

Барында мынау от кеудем
Жыр өлмесіне сенгемін.
Бір махаббаттың көктемнен
Жібермесіне сенгемін.

* * *

Махаббаттың қайғысы көп
Дейді маған білгіштер.
Бақытты боп қалғысы кеп
Тұрған жаңды кім күштер.

Сол махаббат қара шашты
Ағартады дейді жұрт.
Көкірегімді саған аштым
Мүсірмеші кейде ұғып.

Жеткізбеді тілегіме
Жұлдыз толы айлы түн.
Бала күннен жүрегіме
Жағып жетті қайғы отын.

Өшірші — деп оны ешкімнен
Өтінген де емеспін.
Бақыт, қайғы тел өсті де
Мен де олармен тең өстім.

Махаббат боп уақыт мына
Ұша берсін төбемнен.
Махаббатсыз бақытты да
Бақыт екен демен мен!

Хат та жалбадым, хат та алмадым,
Өшті екен бізде қай күні өт.
Сақтай алмадым, сақтай алмадың
Сағыныш жоқ, қайғы жоқ.

Сен де күтпейсің, мен де күтпеймін
Таныс жан бір күн келер деп.
Қараңғы тартты, аппақ сүттей күн
Қырға шықпадым гүлдер терем деп.

Жел үзген гүлдей үміт үзілді...
Жүрген жеріңнің берсең дерегін.
Ойлы көзінді, нұрлы жүзінді
Алыстан ғана көрсем деп едің...

Анам бүгін өлгендей екінші рет
Оңашада отырмын жетімсіреп.
Аласұрып көңлім ұйықтамайды
Бір белгісіз жақтарға кетімісі кеп.

Анам бүгін өлгендей екінші рет,
Өз-өзімнен отырмын жетімсіреп.
Алабұртып көңлім тынышпайды,
Өз қасыңа осы кез жеткісі кеп.

Алдымды орап сенің бейнең,
Қайда барсам бір барды.
Ақ қайың боп тұрып кейде
Ақ гүл болып ырғалды.

Ақша бұлттың арасынан
Көрінді де жоғалды.
Жүрегіме аласұрған
Арман болып орадды.

Көкірегімді өрге сүйреп,
Арман қуғам, ән қуғам.
Аман-есен жүрсің бе деп
Шықтың бірде алдымнан.

Көзім түссе көздеріңе
Жүре берем құры еріп.
Айтам деген сөздерімнің
Айта алмаймын біреуін.

* * *

Асықпашы, аә бақытым жаутаңдап
Жылайын деп тұр менің.
Жүрегіңе арманымды арқандап
Өзіңе аян жүргенім.

Асықпашы, бір сөзім бар айтатын,
Айтпасам да білесің.
Ақ таң атып келгенінше қайта түн
Елесіңе жүремін мен ілесіп.

Асықпашы, көп күттірген бақытым,
Дүниеге келген болсаң мен үшін.
Алды — сөуле, өмірімнің арты — түн,
Сол өмірдің толтырайық кемісін,

Асықпашы, бір сипайын шашыңды,
Алақаным өртенсін.
Сен арқылы барлық гүлім ашылды
Қорықпаймын қайғы төнсін, сор төнсін.

Асықпашы, таң асықпай атады,
Асықпай-ақ күн батады тағы да.
Өмірге адам келіп-кетіп жатады,
Оның ешкім жеткен емес санына.

Асықпашы, самолеттер асықсын,
Жүректерді жалғау үшін жүрекке.
Алдымызда тұрғанымен тосып шың,
Жылдар өзі жатыр бәрін реттеп.

Асықпашы, бал аралар асықсын,
Гүл шырынын жинауға.
Тасыған соң өзендердей тасып шын,
Жанғаннан соң лапылдап жан, бір лаула.

Асықпашы, көп белдерден асыпсың,
Алыс емес таулар алдан көрінген.
«Жедел жәрдем» машинасы — асықсын,
Арашалап қалсын жұртты өлімнен.

Асықпашы, асыққанмен бәрібір
Қызғалдақты күндеріңе жетпейсің.
Көздерімен ішіп-жеген сені құр
Мен сорлыңа бақыт сыйлап кеткейсің.

Асықпашы, арманым-ау, сенсіз мен
Бақытсыздар санатына қосылам.
Асықпашы, сен кеткен соң елсізде
Жалғыз қалып өлетіндей шошынам.

* * *

Өлең мені, мен өлеңді қадірлеп
Айтып жүрмін махаббатым, барым — деп.
Өзім жетпес болашақта түстендім,
Мәңгі өлмеудің суын ішіп, нанын жеп.

Өлең мені, мен өлеңді аялап,
Болашаққа күнде жазам жаңа хат.
Болашақтың аруына тіл қатам,
Жұлдыз ішін жұлдыз болып аралап.

Өлең мені, мен өлеңді жарылқап,
Күн жүзіне көп қараймыз таңырқап.
Қарсы алудың қамындамыз екеуміз,
Келген кезде есік ашып жаңа ұрпақ.

Өлең мені, мен өлеңді қолпаштап,
Тарттық өрге соңымызға жол тастап.
Алдыменен өлеңіммен күш сынао
Меніменен болсаң егер айқаспақ.

Өлең мені, мен өлеңді зор тұтып,
Көлеміз біз тұрғаннан соң жол күтіп.
Қуантуға шама жетсе қуанттық
Ешкімді біз көргеміз жоқ қорқытып.

Өлең мені, мен өлеңді мият қып,
Бірімізді-біріміз кеп жұбаттық.
Жігіттердің жаныдық та, жігерін
Қара көзді аруларды қуанттық.

Көз алдымыз жасыл көктем, күміс бақ,
Махаббаттың ауасымен тыныстап.
Екеу болып жүріп келе жатырмыз,
Көрсін деп ел еңсемізді тік ұстап.

* * *

Жүрегімдесің сен менің, жүрегімдесің,
Қарсы алсам болды өзіммен бұл өмір кешін.
Жігіттің бағы алдынан ашылсын десең,
«Сүйемін» десін қыз ерні — «сүйемін» десін.

Шаршамаса екен көздерің қараудан маған,
Қалатындаймын мен сонда талаудан аман.
Жүретіндеймін мен сонда мәңгілік тірі,
Алаулап жанам сен барда, алаулап жанам.

Алаулап жанам, өшпеймін өмірім барда,
Отыр да заула, сыябайтын көңілім — арба.
Өзіммен бірге апарам алтысқа сені
Жөбірлемеймін ешқашан, жықпаймын жарға.

Қасымда болсаң сен менің жүдемес едім,
Басқаның барып бағына түнемес едім.
Көктемнен кетпей қалар ем, көктемнен кетпей
Көзіңе көзім кезіксе үнемі сенің.

Жынданыпшың-ау жылдардың өтерін білмей,
Өзіңді, жаным, төбеме көтеріп жүрмей.
Өмірім менің қолыңда, бақытым тұрмақ,
Ертерек сөйіп қалмасын екі өмір бірдей!

Менікі деп менмен көңіл болмайды-ау,
Түлкіге ұқсап түнде жортқан жол қайда-ау?!
Ел құлағы еміс-еміс естіген
Атым әлде болып жүрме қол байлау.

Кезіксе де нендей жанжал, нендей дау.
Жылап жатып түннің ауған шағында.
Сорлы жүрек, Мен, Мен, — дейді-ау,
Мен, — дейді-ау.

Жан берісіп, жалын атқан жар қайда-ау,
Қайда барсаң, жастық піркін қалмайды-ау.
Ұзап бара жатқан көктем соңынан
Ұзақ қарап тұрудан көз талмайды-ау.

Оймен қайда бармай жүрмін о құдай,
Мерт қылады-ау, от көздердің оғы ұдай.
Сенен ешбір құтылмадым қашсам да,
Бар көктемді иемдегіш көңіл-ай!

КЕШКІ ТОЛҒАНЫС

Бақ сыйлап, бал да берген ерінінен
Сеніскен талай жылғы серігім ең.
Сенсеңші, бір жыл емес, үш жыл емес
Мен сені туған күннен бері білем.

Үстінде өмір атты аргымақтың
Болмасын ерте ұғындым мәңгі бақтың.
Оңаша анамды ойлап жылағанда
Қасыма жақын келіп сен жұбаттың.

О, сонда саған қарап жаутаңдадым,
Жұбандым, тілегінді қайтармадым.
Тілімнің ұшына кеп тұрған сөзді
Қайтейін айта алмадым, айта алмадым.

Жағдай жоқ бойды түзеп, бұлғақтауға,
Оңаша мұңымды айттым жылап тауда.

Мен сені өкпелетін алам ба — деп
Бекіндім жақ ашпауға, тіл қатпауға.

Жас талдай бала қиян күнде өседі,
Алыстан жұлдыздармен тілдеседі.
Өзімді жігітпін деп ұққан күні
Іздедім шақырсам деп биге сені.

Кербез ең мойыныңа маржан таққан
Алыстау жүруші едің арзан топтан.
Жоқ болдың, құрбы қыздар арасында
Таппадым бар залдардан, бар жатақтан.

Мен сені таппай қойман Арман, Арман.
Қарайлап жүрдім талай таңға ағарған.
Іздедім вокзалдардан, бар ауылдан,
Іздедім өзім барған бар қаладан.

Күндіз-түн терезеңді қақты арманым,
Алыстан алау отын жақты орманым.
Бір хабар бере ме деп, келе ме деп
Атыңа талай рет хат жолдадым.

Хабарсыз бір тіл қатпай жатып алдың,
Оқыр деп өлең жаздым атыңа әр күн.
Сәулешім, сол баяғы әдетіммен
Мен сені өз қасыма шақырамын.

Ұмытып бірер күнге, қайта ойладым,
Шақырып мазамды алды қай-қайдағы үн.
Бір жерде жүргеніңді білгеннен соң
Мен-дағы бармын ғой деп айқайладым.

Аққан тер, төгілген жас жерге сіңіп,
Жанымда жүре берді өлмес үміт.
Бөлмеме кіріп келдің ойда-жоқта
Бір күні жеттің жаным, сәл кешігіп.

Сол — дедім, көздеріңнен тұрдым танып,
Тоқтадым бір атылып, бір бұрқанып.
Отырдым өз-өзімнен төменшіктеп,
Сырымды білгендей-ақ бүкіл халық.

Кеудемде жана берді сөнбеген от,
Өзгө арман мені бұлай тербеген жоқ.
Сен мені танып тұрып танымадың,
Жөнелдің көріп тұрып, көрмеген боп.

Көтерген өмірімнің ар-намысын
Аман бол сүйенішім, қорғанышым.
Тағдырға қандай алғыс айтсам екен
Өкелген сені маған жолдар үшін.

Ертеден бір арманның ергені шын,
Бір сенде — бакталайым, сенде — күшім,
Тағдырға қандай қызмет етсем екен
Қолыма әкеп сені бергені үшін!

Басталғам, мен де бір күн аяқталам,
Тоқталам, топқа кірем, той атқарам.
Көледі жас боп қалғым мәңгі-баки
Қараған көзің үшін аяп маған!

Бір ауыз сөзіңді естіп маған айтқан,
Кеудемде менің бүгін молайыпты ән,
Мәз болам өз борышын өтеп болып
Солдаттай жазғытұры үйге қайтқан.

ОЕҢІҢ ТУҒАН КҮНІНДЕ

I

Дәуренге

Көдімгі сол өзің туған шақтағы,
Тағы жауды январьдың ақ қары.
Мүмкін аспан сенің туған күніңе
Сол ақ қарын — шашу үшін сақтады.

Түніменен жауып шықты ала қар,
Нағыз қыстың лебі есті даладан.
«Дәурен туған күні тағы қар жауды»
Деп әйнекке үңіліп жатты жан апаң.

Әкөмің ғой мен сәл сабыр сақтадым,
Жер атасы — Алатауды мақтадым.
Сағынышпен тұрды сүйіп жүрегім
Түнде жауған январьдың ақ қарын.

Ол кезімде мен жалаңаш батыр ем,
Өмір сүрген махаббаттың атымен.
Той қамымен ауылыма сол түні
Қар ішінде кетіп бара жатыр ем...

Ол бір менің аяулы кез, гүл шағым,
Жеткізбеген қашып алдан бір сағым.
Ұл ма едің, қыз ба едің сен, білгем жоқ
Тумай жатып қызметіңе жұмсадың.

Жаным балам, жапырақ жайдым, гүлдедім,
Жалғыздықтың не екенін білмедім.
...Ұқсап кетті бір кездегі өзіме
Тип-титтей боп қарды кешіп жүргенің

Той қамымен дүкен кезіп кетті анаң,
Көк базарға мен де қазір аттанам.
Қар секілді ақ көңілді жігіт бол,
Қар секілді суық болма тек қана.

II

Тоғыздасың, тоғыз көктем көргенің,
Бастың алға, баспалдақпен өрледің.
Кіші-гірім той секілді біз үшін
Мектебіңнен «бестік» алып келгенің.

Мен кетермін, сен қаларсың соңымда,
Жырым қалар, сырым қалар қолыңда.
Анда-санда кездесіп мен тұрармын.
Өміріңнің айқыш-ұйқыш жолында.

Жол сынайды, көрген емес жол аяп,
Ұл кезігер, қу кезігер ала аяқ.
Бір шаршатып кетер сені жаман дос
Әкеңді де шаршатты олар талай-ақ.

Ақ жүзіңді ешкімге, ұлым, суытпа,
Кір жұқпайды, шаң жұқпайды тұныққа.
Құласаң да ешкімге ұлым, құл болма,
Қуанғанда жыларыңды ұмытпа.

Көп еңкейме, еңсеңді ұста жоғары
Өмір бәрін реттейді, жонады.
Қыздар ғашық болатындай жігіт бол
Ғашықтықтан өлген жігіт жоқ әлі.

Той өткізсең достарың көп жиылсын,
Қуаныштан жүрегің де жиі ұрсын.
Өзің туған күнгі аппақ дүниедей
Маңдайыңа ақ махаббат бұйырсын.

Жігіт тоңбас жүрегінің оты көп
Тас қабыр ғой сәулесі жоқ көкірек.
Он тоғызда керек болар ақылды,
Тоғыздыңда айтқанымға ғафу ет.

Өрге қарай менен қалған тарт жүкті,
Ұста ту ғып халқыңдағы мәрттікті.
Сенің жігіт болғаныңды көрсем деп
Қиялданам, жек көрсем де қарттықты.

Сен барыңда маған келер жоқ қайғы,
Күнім шығып, сенсіз таңым атпайды.
Өмір қатаң әке менен баланы
Екі айырмай жаны тыныш таппайды.

Көкірегіме қонақтайды көктегі ән,
Дидарыңнан бақыт табам, от табам.
Жоқтаушым боп қалшы менің артымда
Одан үлкен тілегім де жоқ, балам.

Өзіңсің ғой, мен тыңдайтын таңдағы ән,
Осыншама мейіріміме таңғалам.
Әбден, әбден түсінгенше сен мені
Мен ешқайда асықпаймын, жан балам.

Жетпей жүрген арманым көп жетем деп,
Асықпаймын мен алысқа кетем деп.
Өлтірмеңдер Тұманбайды екі рет
Ұлым болып, жырым болып екеулеп!

Жетектедім, алып ұштым аспанмен,
Махаббаттан масайрады мас кеудем.
Менің барлық жырларымның мықтысы
Сен болар деп сенейін бе, жас Дәурен.

Өзіңсің гой тамылжыған таңдағы өн,
Көкірегімнен ұшып шығып самғаған.
Менің жаққан жердегі ыстық отымды,
Өшірместен лаулата бер, жан балам.

Қайда келдім, бұрын осы қайда едім,
Көкірегіме сыйлаған кім май желін.
Біраз жерге мен де бірге барайын.
Тастап кетпе басымдағы Дәуренім!

АПРЕЛЬ ДӘПТЕРІ

Көзіңнен жұлдыз көріп
Көңілім өсіп қалды.
Бір жанып, бір сөнетін
Аяушы ем ғашықтарды.

Көзіңнен маған деген
Бір оттың барын ұқтым.
Сағыныш, самал өуен
Саған мен табыныппын.

Мазасыз өткендей күн
Асығып көктеміне.
Бакытқа жеткендеймін
Қасыңа жеткеніме.

Нұрыңа жуынбадым,
Түсімнен шықпадың-ау.
Сен бірақ мұның бәрін
Ұқсаң да, ұқпадың-ау.

Жүріппін ұғына алмай
Жанымды ақтаруды.
Бір жақсы күнге қарай
Мен келе жатқанымды.

Көктем келсе құстар сайрап,
Алма ағаштар гүл жарса,
Алыстарда сағым ойнап,
Жердің беті буланса.

Көктем келсе, мен де туып
Той жасайды құс елі.
Жылап тұрып күлетұғын
Қыздар да еске түседі.

Көктем келсе, өткен жылдар
Ұмытылып түгелдей.
Арманыма болып құмар
Құшағымнан жібермей.

Бақыт кесем бақ кесесі
Сынбасын деп тілеймін.
Өмірімнің шат көшесін
Қыдырып жүріп жүдеймін.

Әндер-әндер! Ұш әуемде
Ұш көгімде күллі әлем.
Көктем келсе, ұқсап жерге
Мен де, досым, түрленем.

Сағатындай таңғы үміттің
Білем бақыт не екенін.
Көктем маған мәңгіліктің
Нұрын сыйлап кетеді.

Сазды самал, шапағат күн
Мені қуып жетеді.
Көктем маған махаббаттың
Гүлін сыйлап кетеді.

Жердегі мынау санаулы
Баладым сені қымбатқа.
Мен тұрған жерде, аяулым,
Басқаға күліп тіл қатпа.

Жұлдызға сені баладым,
Адамды салмас ой неге.
Мен тұрған жерде, аяулым
Басқаға күліп сөйлеме.

Қызығып тұрып қызғанам,
Қызғанып тұрып қызығам.
Сызылып тұрып сызданам
Сызданып тұрып сызылам.

Сағынып тұрып селт етпей,
Селт етпей тұрып табынам.
Бақыты жанған еркектей
Жарқырап тұрып қамығам.

Жанымды менің жасқама,
Ауырлық болса көр артып.
Артықпын демен басқадан
Сүйем мен бірақ сені артық.

Ала алмай сенен көзімді
Қасыңа дәйім жетемін.
Өзімшіл көңіл өзімді
Білмеймін қайда ап кетерін!

Менің көшім орта жолға жеткен жоқ,
Шалалықтан, балалықтан кеткем жоқ.
Өмір сүре бергім менің келеді
Кейде анам боп, ерте кеткен әпкем боп,

Менің көшім орта жолға барған жоқ,
Өмірімнен аларымды алғам жоқ.

Біреулерге тым аласа болсақ та,
Біреулерге біздер жүрміз арман боп.

Бәріне де шүкіршілік етем көп,
Ойламаңдар қамсыз жігіт екен деп.
Өмір сүре бергім менің келеді
Қан майданда оққа ұшқан әкем боп.

Аялдаймын ағалыққа жеткен боп,
Біреулерді жарылқаймын көктем боп.
Уақытқа кеткен шығар кетсе есем,
Ал, бақыттан менің есем кеткен жоқ.

Алып жүрдім өмірімнің бергенін,
Қанатымды мен қияға сермедім.
Талай көздің қуанышы болдым мен
Сол көздер ғой тапқаным мен сенгенім.

Өз қолымнан шығарғам жоқ тізгінді еш,
Арманымның айдынында жүздім кеш.
Жүрген сайын жол қиындап барады,
Сірә өрге тартты-ау деймін біздің көш!

* * *

Жолықпай бала кезіме
Қай жақта өмір сүргенсің?!
Көрінбей менің көзіме
Сен бұрын қайда жүргенсің?

Кіресің кейде түсіме:
Тіл табысқандай жанымыз.
Қай жердің суын ішіп ең
Жанарың түндей ару қыз?!

Толқынға кенет тербеліп
Кеттім мен. Оңнан жел тұрсын.
Туғалы бері сен мені
Білетін жандай еркінсің.

Сөз айта салып ойланбай
Көңілімнің хошын табасың.

Ішімді оқып қойғандай
Көргенде күлім қағасың.

Қарайсың күліп қамсыз жай
Мені бір жақын ел санап.
Қолыңа түскен жансыздай
Қалбақтап қалам көрсем-ақ.

Өтемін сені ардақтап
Азабым болып келсең де.
Алдыңнан шығам қалбақтап
Ажалым болып келсең де.

* * *

Жігіт едім-ау бағы артық
Өмірмен жүрген күнде ойнап.
Шашымды жылдар ағартып
Жүзімді жатыр шимайлап.

Өкпе айтып қайтем жылдарға
Есептеп қайтем жоқ-барды.
Ақ сақал — дейтін қулар да
Артымнан қуып кеп қалды.

Ағалай берсін бізді іні,
Айқастан қашпас көрі арлан.
Жігіттігімнің тізгінін
Ешкімге сеніп бере алман.

Тонасын жылдар тағы да
Тонасын ерте өлтірмей.
Жігіттің атақ, арына
Кетермін бір сөз келтірмей.

Кесірім тимей ешкімге
Тоқтарда өмір сапарым.
Зулаған тұлпар үстінен
Құлаған жігіт атанып,

Кетермін, кетсем сүйікті ел,
Кім бұзған сенің заңыңды.

Сыйларсың жайсаң жігітке
Жігіттік менің жанымды.

* * *

Арман көп, менде үміт көп,
Озатын жүйрік озсын-ақ.
Сыртымнан «нашар жігіт» — деп
Даттайды-ау кейбір дос сымақ.

Сол үшін кейде күйіндім,
Сол үшін жаным қапалы.
Бірақ та менің үйімді
Қонақтар басып жатады.

Алдыңа қоям барымды
Ерте кел, кеш кеп түс мейлі.
Әйтеуір менің жарымның
Қазаны оттан түспейді.

Көшеде қаңғып жүріп көп
Тік тұрып шарап тартпадым.
Көрінген жанға күліп мен
Жанымды парақтатпадым.

«Серуеннен» қалыс қалам мен
Қарады талай көз сынап.
Сол үшін мені сараң — деп
Даттайды кейбір дос сымақ.

Қайтейін олар жек көрді
Ол үшін қайтіп кірленем.
Жомарттарды да көп көрдік
Үйіне адам кірмеген.

Айтар да қояр есерлер,
Бықсыр да өшер өсектер.
Шын мені білгің келсе егер
Жақын кел, адал дос боп көр.

Маңдайым неге бір емес
 Бірнеше жерден тілінген
 Қоршайды кейде мұңлы елес
 Мән жайын ұқпан мұның мен.

Ерте-кеш емген шуақты
 Көңілім жазғы көк орман.
 Жүрегім жап-жас сияқты
 Маңдай-ау, саған не болған.

Бармысың әлі жастық шақ,
 Біразға жас та кеп қапты.
 Маңдайым тілген сол пышақ
 Жүрекке жетпей тоқтапты.

Жол шығар алдан жолдан соң
 Жеткізбей арман аңсаған.
 Жүрегім аман болған соң
 Шүкірлік етем мен соған,

Соңғы тойын қыз күнінің тойлады қыз,
Қызығының азаярын оңашада ойлады қыз.
Содан кейін бір жігітке кете берді ерді-дағы
Қыз кеткенін ел де білді елу деген ел құлағы.

Жігіттіктің соңғы күнін сорлы жігіт тойлаған жоқ
Бостандығым бітеді-ау деп ол пақырың ойлаған жоқ
Жар таптым деп жалын құшып өз үйінде жата
берді,
«Қатын жанды қарағым-ау» деген оған атақ ерді.

Бойдақтардың жиынына барам деп ол бара алмады,
Ботасы артта қалған іңген секілді бір алаңдады.
Бойдақ жігіт, бейбақ жігіт көреді екен елден бүгін
Еркіндігін жар қолына өзі әкеліп бергендігін!

Ұшып та жүрдік көкте біз
Құшып та көрдік аруды.
Соңыңнан қуып кеткен қыз
Сыйлар ма жастық шағыңды.

Мейлі оны танып, жанып күт,
Арманың тосқан бүгінгі.
Бетіңе сенің салық қып
Кетеді мосқалдығыңды.

Айтатын сөзді айта алмай
Тік тұрып сонда өлесің.
Қайыршы құсап жаутаңдап,
Қол жайып қала бересің.

Өйтпеймін десең ірі бол
Орныңды сақтап төрдегі.
Жақсы ағалардың бірі бол,
Жақсы қыздарға жердегі.

Дегенмен жақсы бұ күнің
Қаттырақ шықсын дауысың.

Кешегі туған інінің
Бақытын қызықтау үшін.

МЕН ДЕ ЖИЙРМА ЖАСТА ЕДІМ

Едіге

Сонау бір жиырма жасымда
Қуанышы едім маңайдың
Бақ кітабы боп ашылған
Үміті едім талайдың.

Көзімнен ұшқын шашырап
Ойнадым жанның отымен.
Бір кара көзді қасыма ап
Өңгіме шерткіш батыр ем.

Бір өзім бейне мың кісі ем,
Мың досым бардай асқақ ем.
Өзімше бәрін білгіш ем
Осынау жиырма жаста мен.

Ер шығар деппін ездi де
Бәрін де дос деп ұғушы ем.
Көңіліме келген сөзді де,
Айтын қап қарап тұрушы ем.

Болашақ ылғи қол бұлғап
Тезірек маған жет — дейтін.
Бақытым болып сол күнде-ақ
Бір бейне алдан кетпейтін.

Болашақ мені шақырып
Шаттығым болып кел — дейтін.
Анамдай мені ақырын
Ой бесігінде тербейтін.

Болашақ мені шақырып
Өзіме бала бол — дейтін.
Шығарсам деуші ем атымды
Еңбектер жасап өлмейтін.

Құр емес едім ақылдан
Арманға ылғи шөлдейтім.

Өзінді баққа шақырған
Есінде бар ма, сол көйпім.

Білгем жоқ жастық бағасын
Солқылдақ өрім тал өдім
Секілді жейдем жағасы
Көңілім ашық бала өдім.

Көктемге ғашық бала өдім,
Құстардың өнін құп алған.
Кезсем деп аспан өлемін
Сұраушы ем қанат қыраннан.

Басылды екпін, сөз оының,
Біз-дағы бүгін азайдың.
Тез өртенуші ем, тез сұмп,
Тез сүйуші өдім, тез айның.

Жігіттің бірі ем досы көп
Сөзге де ептеп ергіш ем.
Кішілік жөні — осы деп
Шалдарға сәлем бергіш ем.

Өзімше тәуір киініп,
Көшеге кейде сыймаушы ем.
Жақсы қыздардың үйінің
Итін де іштей сыйлаушы ем.

Кеудемде жанған аз жұлдыз
Сыйлады бақыт самалын.
Бар қыздан маған жалғыз қыз
Білмеппін жар боп қаларын.

Абайдың әні — болды ием
Әнім ед — «Қаламқас» менің.
Тартылсам деген домбыра ем,
Мен онда жиырма жаста өдім.

Мен онда жиырма жаста өдім
Бермеген жеміс бақ өдім.
Жақсылықтарды көкседім
Жанымды тербеп әдемі үн.

Мен онда жиырма жаста едім
Жүрегім ашық вокзалдай.
Бір махаббатты көкседім
Тып-тыныш жүрдім, топ жармай.

Жанымды тербеп байтақ ән
Толса бір нұрға айналам.
Оралам жырға қайтадан
Жиырмаға келгендей болам.

* * *

Әр жолмен келдік өмірге
Келдік біз әрбір ауылдан.
Шарықтап бақыт кәгінде
Ән болсақ — дедік сағынған.

Біріміз ерте ержетіп,
Көзіне түстік көп елдің.
Біріміз тіпті кер кетіп,
Біріміз жолда бөгелдік.

Біріміз ерте бәйге алдық
Көп жүрдік елге еркелеп!
Бас болар деген кей балғын
Мас болып кетті ертерек.

Өмірдің сырын кейде ұғып,
Кейде ұқпай жүрдік кіл кейіп.
Түк шықпас деген кей жігіт
Кенеттен кетті үлкейіп.

Қарасақ ойлап осы күн
Көбіміз тоздық, ескірдік.
Қасыңда жүрген досыңның
Қасқыр екенін кеш білдік.

Болмадық жолдас кімдерге
Бағымыз баста тұрып біз.
Түлкілермен де түндерде
Стакан соғыстырыппыз.

Қайрымды болсын қалған күн
Мен соған тағзым етемін,

Періште деген жандардың
Кеш білдік сайтан екенін.

Өмір-ау, өмір, сен сөкпе,
Өрқашан бар бол, бекем бол!
Өр жолмен саған келсек те,
Біреу-ақ екен кетер жол.

* * *

Қандай жақсы ұғысар уақыт бары
Бақытымның келе ме атып таңы,
Қанша қарап, қаншама қадалсам да.
Көзің сенің ешнәрсе оқытпады.

Жан екенсің, аяулым, сырга берің,
Сақ екенсің секілді қырдағы елік.
Айтушы еді дүниеде сен барыңды
Көктем менің үйіме жылда келіп.

Көктем лебін кеудеме жұттым аңсап,
Елегзіді ерте-кеш көңлім ән сап.
Тағдырым боп кеп қалған сен екен — деп
Басқаларды мен талай жүрдім қарсы ап.

Сенбеген де бақытқа, сенген де өзім,
Бақытты еді сені алғаш көрген кезім.
Шықтым жолға қолыма мылтық алып,
Тұңғыш рет жаңылды мерген көзім.

Бағдарыңды алмай-ақ танып, түстеп
Атқым келді мен сені аппақ құс — деп.
Шын сұлулық оққа да өлмейтінін
Кейін біліп өкіндім бармақ тістеп.

Жоғалтпадым үміттің орамалын
Алар жолын өзімше жобаладым.
Содан кейін жолыңа тұзақ құрдым,
Тұзағыма тағы да жоламадың.

Сәулем, мені ойладың гүл құмар — деп,
Жүрегіме айтпадың тыным ал — деп.
Алыс кеттім қасыңнан, алыс жүрсем,
Бірте-бірте көңілім суынар — деп,

Жараландым онда да жанды жерден
Жәбір көріп жүргендей сен біреуден.
Суыну ма, суыну әдіра қалды
Сағыныштың отына жанды кеудем.

Көкірегімді көп жүрдім өрге сүйреп
Сенің айдай тұлғанды көрдім сирек.
Шыдамадым қасыңа қайта келдім,
Көлеңкеңді көрсем де өлмеспін — деп.

Не кешпейді басынан үмітті адам,
Бір арманды әйтеуір қуып барам.
Сен мұңайып қасымнан өткен сайын
Сәлемге де жарамай тұрып қалам.

Сусаса да ағаштай шөлде қалған
Көнбеді арман жылдарға, өлмеді арман.
Көздеріңде бір сәуле бар секілді
Мен деп жанған, қасыма кел — деп жанған.

Тірілгендей боламын соны көріп
Кейде ән де саламын көңілденіп.
Шуағындай көктемнің қарды еріткен
Сен жүресің жаныма жылу беріп.

Жалынамын, шуағым кетпе менен,
Нұрлы таңым, бағым да боп келіп ең.
Жалғыз саған хош! — деуге жетпейді әлім,
Қоштассам да өмірімнің көктемімен.

Бірінші өлең

Балалығым жұлкынған тайга мінді,
Сонан кейін үйрендім қой бағуды.
Тәтті ұйқымнан ояндым таңмен бірге,
Сімірдім мен сап-салқын айранынды.

Қойдың сүті: нан болды, дәрі болды,
Көже болды, ет болды — бәрі болды.
Басқа әжемнің беретін тамағы жоқ,
Дірілдеген сыйладым кәрі қолды.

Жетім тағдыр, мен саған жеке келдім,
Біраз жерге жетімді жетеледің.
Бір кесесін айранның тастап алып,
Өрген қойдың соңынан кете бердім.

Осынау бір жұмысты сәл ауырлап
Кеттім қойдың соңынан таяғымды аң.
Отарынан көз жазып қала ма деп
Атам жүрді сыртымнан қарауылдап.

Табанымды көк тасқа жүрдім жанып,
Өткізбедім ойынмен бір күнді анық.
Бұршак жауса өрісте қарағайдың
Бұтағының астына кірдім барып.

Аспан деген жылжиды сырғып көлде,
Күн батпайды-ау қасарып бір күткенде.
Күн батқанда ауылға қой келеді
Қой соңынан келемін ілбіп мен де.

Тағдыр салған құрықты мойындадым,
Қойларымдай әрқашан ойым қалың.
Қой соңында көп жүріп балалықта
Қызық-қызық білмеппін ойын барын.

Ойнай қой деп бермесе өз мүрсатын
Ашуланып әжем де тез ұрсатын.
Сондықтан да балалар ойнап жатса,
Тұрып қалам әлі де көзім сатып!

Шырқырады жас жаным ине сұқпай,
Өтуші еді сонда осы күн де асықпай,
Бір ойыным ойналмай қалды ішімде
Жасқаншақтап қап қойды үйден шықпай.

Екінші өлең

Ойдан қырға жүгірдім жалаңаяқ,
Ешкім шырай бермеді маған аяп.
Бес жүз қойды мен жүрдім түстеп танып,
Таңбасы мен еніне қарамай-ақ.

Соғыс кезі — заманның жаман кезі
Жоқшылық кеп қасыды жарамды өзі.
Жалба-жұлба киімнен үстімдегі
Қой да үркетін түссе егер маған көзі.

Қуанасың қасыңа серік ерсе,
Атам қойға кетеді көңілденсе.
Көрші ауылдың иті де арсылдайды
Қайыршыға ұсаған мені көрсе.

Белестерден мен жалғыз асатынмын,
Еркін аттай арқаннан босатылып.
Кештеу неге тумағам деп ойлаймын
Соғыс біткен кезеңді тоса тұрып...

Бүгін жүрген қарасам жолдарыма
Ойдың кіріп кетемін орманына
Бала күннен өзіме сеніппін мен
Сенетұғын басқа ешкім болмады ма.

Тағдыр маған секілді шөл аралы
Не ініні қимапты, не ағаны.
Өзімді-өзім жұбатам жылағанда,
Өзімді-өзім жетелеп келем әлі.

Ой жайлауға жаз шыға ел қонатын,
Қарт баптайтын бәйгеден келген атын.
Бір қора қой соңында таяқ алып
Жап-жас бала жүгірген мен болатым.

Ой жайлауға жаз шыға ел қонатын
Жүйрік аттың жалында жел болатын.
Түн ауғанша айғайлап қой күзеткен.
Жетім бала сондағы мен болатым.

Ой жайлауға жаз шыға ел қонатын
Малшы біткен мінетін жөндеп атын.
Асау тайды асығыс үйретем деп
Ұшып түскен жас бала мен болатым.

Ой жайлауға жаз шыға ел қонатын,
Үй тігуші ек тұмалы жерге жақыч.
Қариялар жарысып әңгіме айтса
Аузын ашып тыңдайтын мен болатым.

Даусым шықты қойлардың өрісінен
О бастан-ақ жан едім терісі кең.
Жүріпсің ғой сен-дағы сол жайлауда
Танып неге алмадың топ ішінен.

Демек, жаным, сөз тыңда, ерегіспе,
Өрге тарттым, қалғам жоқ мен еңісте.
Өзім сені кейіннен тауып алдым,
Керегі бар болар деп келелі іске.

БОЛАШАҚҚА АЙТАР СЫР

Қияда туып, қиялды қуып келемін,
Білмеймін аз ба, көп пе әлде елге берерім.
Менен жүз жыл кейіннен туған қазаққа
Жете ме менің бүгінгі жазған өлеңім.

Жетпесе несін қағазды жүрмін шимайлап,
Жырсыз да тауып жейтін едім ғой бір қаймақ.
От іздегеннің опасы елге болмаса,
Өткізер едім өмірімді мен де күнде ойнап.

Құлпыра берер шұрайы туған даланың,
Жайната түсер адамның жанын жаңа күн.
Жүрегі жұмбақ, кеудесі шерлі Абайдың
Жаңа ұрпақ, саған көз жасын алып барамын.

Замандасымның көп сырын алып барамын,
Ғалидың ғажап Жетісуын алып барамын.
Қапыда кеткен Сәкен мен Ілияс ақынның
Жаңа ұрпақ, саған өксігін алып барамын.

Ырысымыздың тасуын алып барамын,
Бүгінгі қазақ асылын алып барамын.
Өзіммен өскен кешегі құрбы-құрдастың
Қасиет гүтқан Қасымын алып барамын.

Мұңға да толып, нұрға да толып жанарым,
Жүз жылдан кейін туатын менің қарағым,
Қыз бенен гүлдің өлмейтін нәзік ақыны
Алдыңа сенің Тұманбай болып барамын.

* * *

Өзіме-өзім қарасам
Сүйкімсіз боп көрінем.
Бойым менің аласа
Құрдастардың көбінен.

Қаяу түсіп көңілге
Әлде неден жиренем.
Күзгі дала шөбіндей
Шашым қалай сиреген.

Көкірегімде ай мұздап,
Көптен сауық құрмадым.
Жалпақ бетке айғыздап
Жол салыпты жылдарым.

Жана алмаймын, жанбаймын,
Гүл ашса да төңірек.
Қасқаланған маңдайдың
Ырысынан сору көп.

Тағдырына төзді ме
Арқандаулы бір бұзау.
Әйнек салған көзді де
Көз екен деп жүрміз-ау.

Мені сатқан қандай күш
Созып бақыт арқанын.
Шылымды да мен байғұс
Шалдар құсап тартамын.

Сұрамашы жасымды
Қинамашы, жетелім.
Шарадай бұл басымды
Шаққа жүрмін көтеріп.

Көп ұрлаттым ұйқымды
Содан бәлкім шаршағам.
Сөйте тұрып сүйкімді
Болсам деймін мен саған.

* * *

Самайдан кіріп, ақ қырау,
Өрмелеп қайда барасың.
Жәбірлеп сен де бақтың-ау
Біреудің жап-жас баласын.

Самайдан кіріп, ақ қырау,
Барасың қайда, тентегім.
Жәбірлеп сен де бақтың-ау
Бір үйдің жалғыз еркегін.

Самайдан кіріп, ақ қырау,
Төбеме қарай самғадың.
Жәбірлеп сен де бақтың-ау
Бір қауым қыздың арманын.

АЛМАТЫДАҒЫ ЖАМБЫЛ
ЕСКЕРТКІШІНІҢ АЛДЫНДАҒЫ ОИ

Ақын елге жасаған соң әкелік,
Ешқашанда көрген емес аты өліп.
Шын жүйрікті қию тұрмақ өлімге,
Іренжіту, көңілін жырту қателік.

Білгендерге: ол —
пайғамбар, ол — құдай,
Көңілім — көктем,
көңілі — базар, көңілі — бай,
Ақынына тіл тигізген оңбайды,
Анасына тіл тигізген сорлыдай.

Ақын деген ел көгінде жеке есім,
Ол жоқ жерде оны мақтан етесің
Өз еліңнің қасиетін жасытсаң,
Зұлым деген атқа ие боп кетесің.

Үлкен бар ма халық деген анадан,
Ертелі-кеш қабағына қараған.
Тиді маған, Пушкинге кеп тиген оқ
Жазыла алмай келем сол бір жарадан.

Бір жоғалтсақ, табамыз ба асылды,
Табамыз ба Тайыр менен Қасымды.
Жәке, саған көтерілген қамшыдан
Өлі күнге қорғалаймын басымды.

Асыл бабам, қасиетім, арымсың,
Ауыз толып айтатұғын барымсың.
Сиынбаймын, мен сиынсам егер де,
Сиынатын өзің пайғамбарымсың.

Шүкір, бізге аман жеттің жоғалмай,
Бір кеткен соң кеткендер көп оралмай.
Жүрсе егер,
Сен кінәлі емессің,
Бақыт құсы басымызға қона алмай.

Асыл бабам, өзімізде бар кінә,
Сый іздейміз, жыр іздеудің орнына.
Сенен кейін жыр айтуын тоқтатты,
Сенің сонау қолыңдағы домбыра.

ТРИБУНАДАН СӨЙЛЕП ЕМ

Уақыт қалай тұрсын тоқтап жүгірмей,
Сол ноябрь көз алдымда бүгіндей.
Жапалақтап жауып тұрды ала қар,
Жерге түсе еріп жатты кідірмей.

Клуб қасы. Қалың бақтың арасы
Бүкіл қала жиналған-ау шамасы.
Трибунаға тұңғыш рет шықтым мен
Пионермін, он үштемін шамасы.

Сөйлеп жатыр кезек-кезек шешендер,
Аудандағы атақтылар, көсемдер.
Асау аттай тулап кетті жүрегім
Сабыр сақтап қорықпаймын десем де.

Үлкендермен бірге тұрмын, жаман ба,
Өсер еді-ау көрсе мені анам да.
Қаладағы пионерлер атынан
Төр ағасы сөзді берді маған да.

Шықтым алға, тартыншақтап кідірмей,
Сөйлеп біткен шешендердің біріндей.
Мүғалімнің жазып берген сөздерін
Оқып бердім еш жерінен мүдірмей.

Көк жиегім көрінгендей жақындап
Мен өзімше жанып тұрдым лапылдап.
Ұстазымның жазып берген сөздерін
Бар болғаны оқып шықтым тақылдап.

Жетімдердің оркестрі ойналса,
Содан кейін мейрам болса, той болса,
Қаладағы оқушылар атынан
Сөз сөйлеуге машықтандым айғай сап.

Сөз сөйлеуге машықтандым айғай сап,
Көкке өрлеген арман құсы қандай шат.
Жұрт алдына бір шығуға құмартып
Менің көңлім тұрар болды тойды аңсап.

Кісі сөзін оқығанға мәзбін деп,
Мен өзімді кінәладым аз күнде.
Ендігәрі мерекеде сөйлесем
Талаптандым өз сөзімді жазғым кеп.

Желп-желп етіп көңілімнің түндігі,
Трибунаға тағы шықтым бір күні.
Мен бұл жолы өз сөзімді оқыдым,
Көңілімнің сайрағандай бұлбұлы.

Жігіттей-ақ қанаты бар ат мінген
Қиялымның қиясына тарттым мен.
Трибунадан көтеріліп бейне бір
Көкке қарай ұшып бара жаттым мен.

Тарта бердім тас қияға бөгелмей
Жарқ-жарқ етіп Жамбыл жазған өлеңдей.
Қала берді қала халқы қол соғып,
Талабыңнан танба бала, дегендей.

Жасаураған жанар сырын ұқтым ба,
Өнер қуып ұтылдым ба, ұттым ба?
Бала күнде үміт еткен, туған ел,
Үмітіңнен шықпадым ба, шықтым ба?!

Трибунадан сөз сөйлегіш пионер,
Бола алды ма бақытыңа мұрагер.
Сол гой мені қинайтыны әлі де,
Сен гой менің қимайтыным, туған ел!

Бір ән бар еді жанымда
Бір ән бар еді.
Қарсы ұшатын дауылға
Қыран бар еді.

Бір мұң бар еді өксіген
Бір мұң бар еді.
Бақсыз ғұмыр кешуге
Тудың ба — деді.

Бір жас бар еді көзімде
Жатқан әріде.
Ерімейтұғын кезінде
Жастық әніне.

Сол әнімді айтқым кеп
Аласұрамын.
Қиясынан қайтты өрлеп
Бала қыраным.

Сол мұңымды шаққым кеп
Жақын барамын.
Бақыт гүлін таққым кеп
Батылданамын.

Көтерілген кеудемнен
Ояу құсым сен.
Көз жасымды көргенде
Аярмысың сен!

Сағыныш жайлы жазайын десем бір өлең,
Өзімді аяп, өзім жылап жіберем.
Махаббаттың ақыны деп мені жұрт
Тәніме саулық, жанымға бақыт тілеген.

Өкетті саған сағынышымды ақша бұлт
Мұңайдым жалғыз,
бақытын тойлап жатса жұрт.
Махаббаттан босаған күні бұл жүрек,
Өзі де тоқтар шаршаған аттай көп шауып.

Сағыныш жайлы жазылу керек бір өлең
Сағыныш менің кеудемде ұзақ түнеген.
Менімен бірге Сарыағашқа барып емделіп,
Менімен бірге арманды ансап жүдеген.

Менімен бірге шипалы, жұмсақ су ішкен,
Шаршаған ол да ұзақ ойлардан, жүрістен.
Жалыққан ол да жалған сөздерден, өзгерген
Арнасам дейді қалған өмірін ұлы іске.

Сағыныш жайлы жазылу керек ғажап жыр,
Жануым үшін қалған да шығар аз-ақ жыл.
Топшыңды сенің топқа жеткізбей киям деп
Аппақ жанымды тот бастырам — деп ажал
жүр.

Көнбеймін бірақ, көнбеймін, оның бәріне,
Қосыла берем махаббатымның әніне.
Арманым өлсе, алданып өлсе ержетпей
Одан кейінгі өмірдің маған мәні не.

Сағыныш жайлы жазылу керек ғажап ән
Жұбатар болсын жапырағын жайып жаз
оған.

Ақындар өлсе, өлетін шығар сірә да
Назадан емес, сағыныш атты қаздан.

СОЛ АУЫЛДЫ СҮЙСЕҢ ЕГЕР

Сүйсең менің ауылымды
Үзсең гүлін көктемде.
Онда сенің бауырыңмын
Еш бөтендік жоқ менде.

Жүрсең біздің жолдарменен
Серуендесең көгалда.
Жолығысам алдыңнан мен
Ғашық жігіт болам да.

Қызық күндер ада болды
Жыл қаулады алды-арттан.
Талай заман қара жолды
Жалаңаяқ шаңдатқам.

Көңілімдегі жарығымды
Бергем туған жеріме.
Кімдер сүйсе ауылымды
Сол сүйеді мені де.

Қарап атақ, дәрежеме,
Менмен екен дей көрме.
Баласы жоқ бар әжеге
Бала болғам кей жерде.

Ізгілікпен қанымдағы
Жақсы бала атанғам.
Барлық шалдан ауылдағы
Қол жайдырып бата алғам.

Мені қалай ұмытсын халық
Ұмыт болар жігіт пе ем?!
Тас емшектен сүт шығарып
Тас көңілді жібіткем.

Алыс кеттім, амалым не
Жаң сағынышы қинайды.
Талай жеңгем мені әлі де
«Кішкенем» деп сыйлайды.

Мекен етіп астананы
Жырлап танды атырам.

Келін біткен жасқанады
Сол ақынның атынан.

Бақытты етіп күннің бәрін
Мың өліп мен, мың туғам.
Қыз жанды деп құрбыларым
Жымыңдасар сыртымнан.

Айта берсін жанған өрттен
Қорған үйін, шатырын.
Жылда айналып келген көктем
Түсінеді ақынын.

Көп сәулені көңілімдегі
Өшірмейді ақ тілеулер.
Болып кетті дер-ау мені
Болмай қалған біреулер.

Оларға да қабақ түйіп,
Түс жыртысып көрмедім.
Көңілімнен сабат құйып
Аман-есен бол — дедім

Көз алдымда сызылады
Барқыт бақтар көгілдір.
Бала біткен қызығады
Өміріме менің бұл.

Ескі достар шеттерінен
Үйге жүр!— деп сүйрейді
Ауылымның иттері де
Мені көрсе үрмейді.

ҚҰРАЛАЙҒА ХАТ

Құралай! Жүдей көрме ойлап мені,
Жан емес әкең сенің тойға өкпелі.
Өшуге хақым да жоқ енді менің
Жазудай жаңбыр жазған әйнектергі.

Өшпеймін, өшіре алмас енді мені,
Қаңтардың ала құйын соққан желі.
Алыстан қарауытып тұра берем
Бәйтерек сөкілденіп көк белдегі.

Жүремін бірде жайнап, бірде жүдеп
Жүремін саған, жаным, бақыт тілеп.
Алысқа мені апарар деп ойлаймын
Туғалы арман үшін соққан жүрек.

Мен ылғи жақсылықтан дәмелендім,
Ықласы бір түсер деп маған елдің.
Бір күнде ең бақытты жан боламын,
Бір күнде ең бақытсыз және менмін.

Сонда да сол өмірді сүйіп келем,
Тауларым аласарды биік деген.
Болашақ күнге қарай кетіп барам
Басқалар байқамайтын күйікпенен.

Жаныңнан айналайын көлдей тұнық,
Адыра қалсын саған ермей күдік.
Көзімді жұма алмаймын,
жаным балам,
Мен сенің қызығыңды көрмей тұрып.

Тілегім мұң-налары білме, балам,
Қуаныш жеткізе бер күнде маған.
Болашақ сенің нұрлы жылдарыңа
Жап-жас боп өзіңменен бірге барам.

Кеудемде таң атады, күн шығады,
Көп бұлттар, көлеңкелер тұншығады.
Алдымен өзің сау бол дерт біткеннен
Жанымның жарқыраған бір шуағы!

Оңымнан күнде менің туады айым,
Бақытты екеніме куә дайын.
Өзіңдей бұтағы бар жасыл емен
Оп-оңай құламайды, Құралайым!

* * *

Ой жеткенге қол жетіп
Келем өмір көшінде.
Әкемнің де келбеті
Ауыл, сенің өсіңде.

Кейде жасып, кейде өсіп
Келем өмір көшінде.
Анамның да бейнесі
Қалды сенің есіңде.

Арман қуып келемін
Ақындықтың тауында.
Балалығым да менің
Қалды сенің жадында.

Көп пе күткен жақсы күн
Қуанышқа тойдым ба?!
Ең алғашқы өксігім
Қалды сенің қойнында.

Кешті талай тәтті мұң,
Өзін жолға қамдап ұл.
Ең алғашқы шаттығым
Тағы сенде қалды ауыл.

Көрінбесем талайдан
Өкпеледі дей көрме.
Келіп жүрсем қарайлап
Көп келеді дей көрме.

* * *

Сағына ма мені біреу
Сағына ма мендей боп.
Көзім мұңды, көңіл жүдеу
Көкірегімде сөнбейді от.

Сағына ма мені бір жан
Жүргенімде шалғайда.
Жүрегіме сонау қырдач
Жүрек отын жалғай ма.

Өзі міне, көзі міне
Жақын келіп тұр мүлде.
Әлде өзімнің сезіміме
Өзім мас боп жүрмін бе.

Кейде тасып, кейде жасып
Үнсіз мұңға берілем.
Кейде онымен қолтықтасып,
Жүрген жандай желігем.

Жаз далаға ұқсап кеудем
Сый күтеді жаңбырдан.
Қиялдауға мұрсат берген
Мың айналам тағдырдан.

* * *

Сөулем, сенен алыстасам
Мұн толады кеудеме.
Ұшқан сайын тағы ұшпасам
Тудым онда беу неге.

Балай көрме артық ұлга
Сенбе, ақиық құс десе.
Қанатымның жарқылына
Көзің бір сәт гүспесе.

Шақырады бір алысқа от,
Отыма да сенбе, сен.
Өміріңе қуаныш боп,
Таң нұры боп енбесем.

Арманыңды өзіңе мен,
Өз қолыммен бермесем.
Сүйдім деген сөзіме де,
Көзіме де сенбе, сен!

* * *

Білмейсің,

Күкен, жанымда менің не барын,
Алысқа сенен әкетіп қалды мені ағын.
Күн сайын жылап қарайлап келем артыма
Күн сайын шыдап отына ойдың жанамын.

Қайтсаңшы, жаным,

бала күндерге қайтсаңшы,
Баяғың болып ұялып бір сөз айтсаңшы.

Бұтақтарыңа бұрыла бердің күндіз-түн,
Жұтап қалған жанымды менің байытсаңшы.

Кетейік, жаным, бала күндерге кетейік,
Мінсек те желге, тезірек елге жетейік.
Өзіміз көрген көздер нұрына жылынып,
Өзіміз жүрген іздерге тағзым етейік.

Ғашық едім ғой, асық едім ғой саған мен
Іздеп едім тас тілген қара табанмен.
Ерніңді бояп ертелеп қайда барасың,
Қайтадан оят, қайғымен қайда барам мен.

Ұмыттың ба әлде балаңа ұқсас баланы,
Балалық отым кеудемде әлі жанады.
Ұмыттың ба әлде ғашық күндеріңді өзіңнің
Басталмай жатып қалайша тойым тарады.

Қуатым бітіп, қалды ма менде құр сүлде,
Ұмыттың мені, балалар ойнап күлсін деп.
Көз әйнек киген, көп отқа күйген мосқалдың
Тұманбайлығын танымай әлде жүрсің бе?

БІР ҚАРЫНДАСҚА ЖАУАП

— Балаңыз көп, бақытты әке екенсіз! —
Деп қарындас көкеттіңіз бекер сіз.
Жалғыздықтың білгем жаста не екенін,
Мен көбейдім, Сіз-ақ жалғыз өтерсіз.

Мен көбейдім, болмасам да ну орман,
Жек көремін жалғыздықты қуарған.
Жек көремін айдың аман күнінде
Ана — деген аттап өтсе кім ардан.

Айту қандай балаларым өсті деп
Бір кластан келесіге көшті деп.
Мен тірлікте алты жүрек боп соғам,
Мен өлгенде зар жылайды бес жүрек.

Арман құшып, ерте күлген, кеш күлген,
Жалындаған жігіттікті де көштім мен.
О, мыналар, мені қоршап жүргендер
Бір он жылда-ақ от сұрамас ешкімнен.

Балаларға бердім тірлік бұйдасын,
Солар менің болашағым — қимасым.
Бір тілегім саған да өмір, қарындас,
Бала жанды мендей күйеу сыйласын!

ӘЙЕЛ МАХАББАТЫ

Кеудеме кірді күн сезім
Бақ таптым, таптым нәзіктік.
Сендікпін деген бір сөзді
Жаныма жүрмін азық қып.

Қияға самғап шарқ ұрам,
Сөзінем гүлдің дірілін.
Әйелдің махаббатынан
Бақ тапқан жанның бірімін.

Күн сайын түлеп, жаңарам,
Көңілім — албырт қыран құс.
Ұрланып маған қараған
Жанар-ау, саған мың алғыс.

Көздер-ай, ұяң, жасқаншақ,
Жасқанып тұрып жасқадың.
Мен үшін бағым асқан шақ
Сенің кеп амандасқаның.

Мен өзге бақыт көксемен
Қырыққа келген жасымда
Барлық жұрт безіп кетсе де
Сен қалсаң болды қасымда.

* * *

Бір тал шашың қымбат маған
Үзіп соны берші, жаным.
Білесің бе, кім боп барам
Жүрегімде өршіп жалын.

Жүрсем-дағы оттай жанып
Қалай ерте тіл қатпағам.
Он сегізім қайта айналып
Келгені ме шындап маған.

Көрмей қалсам күңіренемін,
Кететіндей күн құлазып.
Нұр бейнеңді бір көргенім
Болатындай бір жылға азық.

Көрсем сені, қайта туам,
Арманды еміп ержеткендей.
Аққу құстың қанатынан
Самал соғып тербеткендей.

* * *

Құдайлар да махаббатқа кезіксе,
Әлде кімнен жалынып жәрдем сұрайды.
Моп-момақан махаббат деген періште
Жүректердің құдыретін сынайды!

Мен де соған жолықтым-ау, шамасы,
Ойлы ортадан оңашалау кетіппін.
Ақыл айтып әуре болма, ағасы,
Ақыл қонбас шаққа да мен жетіппін.

* * *

Сен жүрегімде тұрғанда
Мен басқаны сүйе алман.
Көңілімді менің күнде арбап,
Келіп ең іздеп қияннан.

Ертерек туып, соң қалдым,
Сенсің ғой Бақыт жердегі.
Айрылсам сенен, арманның
Біткені дей бер мендегі.

Қалмаспыз сірә етекте
Шаршаған жанға бер қуат.
Қолымнан менің жетектеп
Құлатсаң құздан сен құлат.

Күн кейде шуақ, бұлыңғыр,
Атам деп ажал мерген тұр.
Күлдірсең мені сен күлдір
Өлтірсең мені сен өлтір.

Мең-зеңмін, күн, түнімен ішкендеймін
 Ұйықтасам не бір жақсы түс көрмеймін.
 Айрылып бұтағымнан жапырақ құсап
 Бейне бір ұшып жерге түскендеймін.

Бақыт деп бір кездері біз ұғынған .
 Алыстап кетіпті ғой қазір думан.
 Баратын тойларыма мен бара алмай
 Кеш қаппын көретұғын қызығымнан.

Қызықтың көбісінен кешігіппін,
 Ертерек көп отымды өшіріппін.
 Не үлкен, не кішінің сапында жоқ
 Талай жыл ұйқылы-ояу бос жүріппін.

Қуыппын жақын келген кей інімді,
 Мен аға бола алмаппын мейірімді.
 Досты да аз жинаппын өмірімде
 Күнімнің өтіп жатқан көбі мұңды.

Тірі әлдім, тірелдім де мен тұйыққа,
 Салғырттық тал-бойымды алды иықтап.
 Осы бір бей-жайлықтан құтқаратын
 Ұлы күш! Сен де мәңгі қалдың ба ұйықтап.

* * *

Қасірет қой
 Қалаулыңның қасыңда жүрмегені,
 Сен баратын тойларға бармағаны,
 Сен кіретін үйлерге кірмегені.

Қасиет қой
 Гүлдесең сен, бірге іштей гүлдегені.

Бойыңдағы бірталай кемшілікті
 Біле тұрып ешқашан білмегені!
 Қасиет қой, тәптіштеп айтпағаны
 Бастап қойып әзілдеп бірдеңені!

Сен арқылы бір түрлі биіктедім,
Қайғыны да сен маған үйіп бердің.
Мен шақырсам Бақытың шақырғандай
Барлығын да мен үшін қиып келдің.

Көздеріңнен күлгенде нұр шашырап,
Аялады жанымды сипап, сылап.
Еркіндікті біреуге қолдан беріп
Жүріппін-ау мен-дағы мұнша шыдап.

Сен шақырсаң, мен қалай кідіремін,
Арқалармын өлгенше жүгін ердің.
Кеттім еріп соңыңнан көз жұмдым да
Жетерімді Бақытқа біліп ердім.

Сен арқылы бір түрлі көріктендім,
Қызғалдағын тұрғандай көріп белдің.
Басқа менің бөлерім болмаған соң
Арманымды мен саған бөліп бердім.

Іздеп келер білген соң адам барын
Күндіз-түні жол тосып алаңдадым.
Бірге отыру сенімен бір бөлмеде
Бақ деп ұқсам не дерсің маған, жаным.

Көңілімді, кейпімді ажарладың
Бақытымды мен ылғи базарладым.
Ойлауды да қойдым мен осы күні
Мені күткен алдымда ажал барын!

Бүгін менің махаббатым туған күн
Басы болып қуаныш пен думанның.
Жүрегіммен аяласам күнді мен
Алақанда аялап жүр гүлді әркім.

Балбұл жанып жарқырады-ау гүл өңің,
Бұдан бұрын қалай үнсіз жүр едім.
Тағдырыма алғыс айтқан күн бүгін
Таң нұрына жуынған күн жүрегім.

О, бақыттың ғажап айы, бал айы
Аман бол сен аппақ таңның арайы.
Аман бол сен қара көзді періште
Кірлемесін көңіліңнің сарайы.

Қанат байлап ұшайыншы жаным,
Арманымды құшайыншы тағы да.
Бір той жасап берейінші сендерге
Жыршы құстар, жиналыңдар бағыма.

Ризамын саған туған құтты жер
Жалғыз жанның бар тілегін жұрт тілер.
Бір той жасап берейінші дүние
Жиналыңдар көз алдыма түп-түгел.

Жиналыңдар жақын жандар, туыстар,
Жиналыңдар қолдарыңа гүл ұстап.
Ішейікші сау болсын деп махаббат
Ішейікші мен үшін де дұрыстап.

Ұзақ жолда жүгірген жоқ атым кем,
Талайларды жылттым ыстық отыммен.
Жасыл көктем, құшағында қалдым мен
Бақытыммен, асыл махаббатыммен.

Қума ешқайда, сенен енді кетпеймін,
Терегіңдей мен де жылда көктеймін.
Күліп, аңсап тойлай берер едім мен.
Тұрып алса дәл осынау өтпей күн.

ҚИЯЛ СӘУЛЕСІ

Жиырма бестен жаңа асқан кезім екен
Тұла бойым толқыған сезім екен.
Жар іздеппін деймін мен ел аралап,
Жар іздеппін өмірден өзіме тең.

Талай-талай тау асып, дала барып
Барлық жерін қазақтың араладық.
Бас шайқады

Қара Ертіс көргем жоқ — деп
Бас шайқады Ақ Жайық маған налып.

Жар іздедім лайық ақ отауға,
Үндемеді Алатау, Қаратау да.
Үндемеді сұлу Сыр, Есіл сері
Үндемеді батқан күн, атқан таң да.

Жүре бердім мен бірақ жүре бердім,
Тыншымаған көңілдің соңына ердім.
Машинамен ағызып бара жатып
Бір ауылдың шетінен сені көрдім.

Сені көрдім, сол — дедім, дәл таныдым
Лақтырдым алдыңа Арқа гүлін.
Көрмеген боп сен мені өте шықтың,
Дірілдетіп денемнің бар тамырын.

Жетем — дедім, қалайда жетем — дедім,
Алматыға мұны алып кетем — дедім.
Бір келетін қонақ — деп қарсы ап жатты
Жүрегімді ұққандай әкең менің.

Қабак ашпай сен бірақ қатып қалдың,
Бола бермес адамға бақытты әр күн.
Араласпай дастарқан мәзіріне
Өз бөлмеңе кірдің де жатып алдың.

Біреу алып кеткендей менде күшті,
Жапырағы арманның желге ұшты.
Мен отырдым күйіктен жылай жаздап,
Қайран қиял биіктен жерге түсті.

Айрылдым да мен қалдым жақсы елестен
Жанның бәрі жауымдай дос па дескен.
Ертеңіне таң атты, таңнан бұрын
Қызметіңе кетіпсің хош — деместен.

Бардым іздеп соңыңнан ол жерге де,
Төменшіктеп ұялдың мен келгенде.
Өкпелемей тағдырға өтер өм-ау
Екеуімізге бақытты тең бөлгенде.

Жоқ — демедің, сен ия бар демедің,
Жапар болды осында қал — деп елің.
Мен туралы бір аңыз кетті тарап
Ер тұрманын атымның сәндемедім.

Сенің аппақ жаныңа жол таба алмай,
Қайттым кейін алдыңа қайта бармай.
Тек сенімен арманым гүлін жарып,
Тек сенімен орманым жайқалардай.

Көзім сені көргенде жалынғандай,
Асты-үстіңе түсемін жаным қалмай.
Қиялда да мен саған қолым жетпей,
Үйге қайттым қайтейін жолым болмай.

* * *

Сүйгенің үшін мың алғыс
Көңіліме кетті күн өріп.
Кеудемнен ұшты қыран құс
Қанатын жазып жіберіп.

Шарықтап кеттім шамасы
Шаттыққа ғажап кенелдім.
Ақша бұлттардың арасын
Қақ жарып ұшып жөнелдім.

Жарқ етті жаным тағы да
Жадырап күлді қайта өмір.
Қашаған арман жалына
Қолым бір тиді әйтеуір.

Теңізде тұрды жүзіп бақ
Ақ гүлін жерге ұрлатып.
Түсімде көрген қызық па
Өңім бе әлде бұл бақыт!

Дүние түгел айтады ән
Қол ұрып менің бағыма
Мен бара жаттым қайтадан
Баяғы жап-жас шағыма

Ұйқы жоқ көңіл құсында
Көктемім қайта келді — деп.
Сен тұрдың көздің ұшында
Көк орамалың желбіреп.

Қарайлап маған кідірдің
Көп ойлап күттің тегінде.
Мен саған қарай жүгірдім,
Аңсаған әнім менің!— деп!

* * *

Сен айттың маған: Таусылма!— деп
Таусылар кезімде.
Қарашы, жаным, қасыма кеп
Көктемнің нұры бар шығар көзімде.

Сен айттың маған: Жеңілме!— деп,
Жеңілер кезімде.
Жылы сөз айтсаң жанымға кеп
Өкініш жасы төгілер көзімнен.

Уақыт-ау маған жазаң ба о да,
Ішімде менің боздады боз інген.
Махаббат отын тек ажал ғана
Өшірер менің көзімнен.

* * *

Тереңімде жатқан еді бұл сезім,
Керегінде айтам деген бір сөзім.
Тым кешігіп айтылғанын білемін
Сол үшін де жазалайды жыршы өзін.

Өзімді-өзім жақсылыққа сендірдім,
Қайда барсам көңілімде сен жүрдің.
Мен біреудің сыйлаймын деп бақытын
Бақытсызын кеш байқадым көп жылдың.

Қалай, қайтіп жылды кейін шегерем,
Қайтіп қана қуанышқа кенелем.
Мен біреудің арманына ортақ боп,
Орманына от қоймасам деген ем.

Сол ойменен үнсіз жүрдім мылқаудай
Көкірегімде әнім қалды шырқалмай.

Алдыңа кеп ақтырылдым, аяулым,
Сендік ыстық сезімімді құрта алмай.

Үнсіз тыңдап қалдың сен де сырымды
Ақ жүзіңе қызыл толқын жүгірді.
Өз қолыммен жыртып-жыртып тастадым
Бетіндегі қара шымылдығыңды.

* * *

Сен маған өлең жазбай кеттің дейсің,
Қайрайсың жүрегімді, өткірлейсің.
Ұш дейсің, оттан қанат байлап алып,
Қыранға қиядағы жеткін-дейсің.

Жүрегім сол ұшыстан шаршағандай,
Жердегі бір бақытын аңсағандай.
Жүремін күні бойы аласұрып,
Күлімдеп арманымды қарсы ала алмай.

Дел-салмын, жұлдызы жоқ қараңғымын,
Қара бұлт қаптап тұрған таң алдымын.
Жел керек сол бұлттарды қуалайтын,
Сен керек боп тұрсың-ау маған, күнім.

Жартасқа кемем келіп соғылғандай,
Теңізі өмірімнің долырғандай.
Тағы да қирап жатып ұмтыламын
Ғажайып мені күткен өмір бардай.

Тұйыққа жолым келіп тірелгендей,
Кеудемде жұлдыз сөніп, күн өлгендей.
Кететін сияқтымын қолды болып
Беретін қолдың ұшын біреу келмей.

Мен осы қарға ма едім, қыран емей
Кім салды тірлікке әкеп мынау өгей.
Бір құсты торға қамап қойып тұрып
Сен оған жырла дейсің, жыла демей.

Көп өткен ғой дүниеден мырза ақын,
Астындағы түсіп берген қызға атын.
Аспанды да ғашығына сыйлаған
Жұлдызды да ару көзі қызығатын.

Теңіздің де тереңдегі маржанын
Сыйлапты олар риза етем деп жан-жарын.
Ғашығына сыйлапты олар соңында
Бір өзінің от жүрегін, ақ жанын.

Басар жер де, қыран ұшар әуе де,
Ақ көңілдің меншігі емей немене.
Ақын халқы көрген емес бай болып,
Кедей болып көрген емес және де.

Ықласыма көзіңді де салмайсың,
Бар қызығы бітіп кеткен жандайсың.
Мен де саған сыйлар едім жер-көкті,
Басқалардың меншігі деп алмайсың.

Енді саған не сыйлайын, жан құрбым,
Сый таба алмай басым қатып, қаңғырдым.
Көкірегімде көктем болып оянып
Көкірегімде өлең болып жаңғырдың.

Саған да ортақ дүниенің ай, күні
Күн кешеміз бақытты да, қайғылы.
Жырдан басқа жоқ секілді қымбатым,
Сенен басқа жоқ секілді байлығым.

Не сыйлайын, айтшы, жаным, өзің-ақ,
Ақын едім жүрген жұртқа сөзі ұнап.
Ал барымды, сұрамайсың жоқты сен
Аласың ба — мұң сыйлайын азырақ.

Бақыттыға жұрт мені жүр ғой санап,
 Оянады кеудемнен бір бейшара.
 Қолын жайып тұрады көрінгенге
 Бұған ойлап табарсың нендей шара.

Мазағында көп ойдың өмір сүрем
 Оянады кеудемнен бір маскүнем.
 Керексіз боп кенеттен қалғаным ба
 Біреулердің мен-дағы қимас жыры ем.

Бірте-бірте дос табам көңілімді ұғар,
 Сылдыраймын бұлақтай өрден құлар.
 Оянады кеудемнен мейрімді әке,
 Оянады кеудемнен мейрімді жар.

Сол қиялға өзімді алдандырып,
 Бар өмірім шығады алдан күліп.
 Ғашық жігіт бәрібір билеп мені
 Әкетеді бір жаққа жолдан бұрып!

Басқа жақтан іздемей өнерге азық
 Көңілімнің көргенін келем жазып.
 Жігіт те жоқ секілді, менен жомарт
 Жігіт те жоқ секілді менен нәзік.

Тал бойымда жұпары бар даланың
 Бақытыма өзімнің таңданамын.
 Жақсы болды-ау бәрінен, ақылдым-ау,
 Егделігімді есіме салмағаның.

Жаста кеткен қиналам қатемді ойлап,
 Шықсам ба екен белімді бекем байлап.
 Сен қасымнан кетсең-ақ құлазымын,
 Сен қасыма келсең-ақ кетем жайнап.

Сағындырмай қасыма келші, жаным,
 Берші маған көктемді, берші жалын.
 Ең бақытсыз жігіт те менмін сірә,
 Ең бақытты жігіт те мен шығармын!

Күн өткен сайын жақсы көріп барам мен,
Біреу сені әкетіп менен қалардай.
Күндіз-түні өртенемін, жанам мен
Бақытымның шәрбәтіне қана алмай.

Алыстайсың, жақындайсың бір уақ,
Сені көрем, басқа ешкімді көрмеймін.
Құшағымда махаббатым тұрып-ақ
Құшағымда тұрғанына сенбеймін.

Саған деген көңілім де қардай-ақ
Қыранымсың көрінетін қиядан.
Бұрын маған жолықпаған жандай-ақ
Жақындасаң жаным толқып ұялам.

Орамалдың кесте тіксем шетіне
Қиялыма жете алмағаным ғой ол.
Бір қызыл нұр шыға келсе бетіме
Қыз күнімнен кете алмағаным ғой ол.

Аман болсақ, арманға да жетерміз,
Жүректегі солып қалмай тұрса гүл.
Кеше ғана таныспап па ек екеуміз
Қалай-қалай зулап өткен мұнша жыл.

Күніміз де болған емес бұлыңғыр
Арман құсы біздің ауыл жақта ұшты.
Мені қойшы, әйелмін ғой мен құрғыр
Сенің неге самайыңа ақ түсті.

Құсың болып қолыңа мен қонайын,
Ұшып келе жатқан құсты жасқама!
Қыз күнімнен мен кетпей-ақ қояйын
Сен басқаға көз қиығын тастама!

ЖАР ТІЛЕГІ

Күтуін талмай күтермін,
Табысқан жастай жолдасым.
Сен ұшқан самолеттердің
Қанаты ешбір талмасын.

Алдағы асуды аларда
Шабыстан атың танбасын.
Сен мінген машиналар да
Боранда жолда қалмасын.

Жолыңнан көзімді алдым ба,
Жаныма сенсіз толар мұң.
Сен мінген поездардың да,
Жолы ашық тұрсын, аяулым.

Жылы бір лебіз кеудемде,
Мекендеп жүрем күн қасын.
Сен жүзген теңіздерде де
Жел шулап, дауыл тұрмасын.

Танбаспын аппақ тілеуден,
Тілеуім менің бол мәңгі.
Құрметке бөлеп жүрем мен
Сені алып жеткен жолдарды.

СЕН БОЛМАСАҢ...

Сен болмасаң, қуанышым таусылып,
Қалар еді жүрек жылап, жан суып.
Кетер еді, кетер еді бел алып,
Менің мынау тірлігіме қарсы жұрт.

Сен болмасаң, жұлдызымды шаң басып,
Қырсық төске шығар еді жармасып.
Сезімімді аялаймын күндіз-түні
Бізбен бірге бітетіндей бар ғашық.

Сен болмасаң, атым жолда жығылып,
Көкірегімнен өшетіндей бір үміт.
Бақытсызға ұқсап қалар едім мен
Жылап жүрген туған жерден қуылып.

Сен болмасаң, өмірімнің өрінен
Шуақ іздеп сандалмас ем тегі мен.
Қарттыққа да келе бер — деп еркіммен
Берілетін сияқты боп көрінем.

Сен болмасаң бітіп өмір қызығы,
Алыстар ед сыңғырлаған қыз үні.
Маскүнемге ұқсар едім тарқаған
Түндегі ішкен арағының қызуы.

Сен болмасаң, серттен тайып серілік
Жаншып, таптап тастар еді мені бұлт.
Сен болмасаң, соққан желге қалтырап,
Қалар еді жапырағым төгіліш.

Сен болмасаң, көңіл-күйім келмейді-ақ
Құсым ән сап, астымдағы желмейді ат.
Сен болмасаң, соққан желге қалтырап,
Бақытсыз өтер едім мен бейбақ!

* * *

Өмірден таппай келісім
Жабырқап егер қалсам мен
Өтінем сонда мен үшін
Қинала көрме, жан сәулем!

Күн өтпей қайта көрісіп,
Ашылар көңлім аспаны.
Өтінем, жаным, мен үшін
Жазғыра көрме басқаны.

Жүдесем жүзім қарайып,
Сен қапа болма қатты аяп.
Өзім-ақ көріп алайын
Өзгеге кінә тақпай-ақ.

Құлпырып егер гүл атсаң,
Мен де бір гүл атқандаймын.
Мен сені сәл-пәл қуантсам,
Әлемді қуантқандаймын.

Кінәлай көрме бекер сен,
Біргемін келсін қандай күн.
Мен саған қайғы әкелсем,
Әлемді қайғыртқандаймын.

Жанымның құралайы боп
Арманға жеткіз жетпеген.
Көктемнің соңғы айы боп
Көңліңде қалсам деп келем!

* * *

Жек көргенін, сүйгенін білдірмейтін,
Бақыты үшін басқаның тудым дейтін.
Елестетер көзіңе қашан көрсең
Бұлт жамылған бұлыңғыр күннің кейпін.

Бір ғазиз жан жаулап ап жүрегімді
Жыларымды білмедім, күлерімді.
Көзім жұмсап көремін нұр бейнесін
Үзейін деп үзбедім күдерімді.

Қажып қайтам қасына жақын барып,
Біреу мініп кеткендей атымды алып.
Шарап болып бір рет құйылмадық,
Шампан болып бір рет атылмадық.

Балаусамды келген күн батады орып,
Өкінішім ішімде жатады өліп.
Бұл отымды өшіре алмаспын мен
Бар қазаққа кетсем де ата болып!

* * *

Несі бар өлсек өлерміз,
Сөнген соң жанның жарқылы.
Қарызын жердің төлерміз
Өзімізді беру арқылы.

Мәңгілік өмір қайда арман,
Өтер де кетер құйындай.

Әкем де өлген майданда
Ұлынач топырақ бұйырмай.

Анам да менің ерте өлген
Өскенін көрмей ұлының.
Сол бала кезден, ертеден
Көп бопты менің шығыным.

Жұбатып жүрдім өзімді
Жалғыздық әлі қажайды.
Көп жылағаннан көзімнің
Оты да-ерте азайды.

Жасымнан бақыт көкседім,
Жолықты ол бүгін өзі алдан.
Бәріне төздім, тек сені
Жоғалтуға енді төзе алман.

Арман — деп атап атыңды,
Жырыма қостым толғадым.
Мен сенің махаббатыңның,
Тілеймін жоқшым болғанын!

* * *

Қандай жақсы дүниеде
Өзің ғашық бір адамның болғаны.
Жолықтырса соған әкеп,
Өміріңнің айқыш-ұйқыш жолдары.

Қандай жақсы ол да сені
Күндіз-түні күтіп жүрсе келер — деп.
Қауыштырар жолға сеніп
Ертелі-кеш қарап қойса елеңдеп.

Қандай бақыт оралған күн
Өшірмесең махаббатыңның отын сен.
Құшағында сол адамның
Жанып неге кетпедім деп өкінсең!

Тыста суық минус отыз градус.
 Көкте қанат қаға алмас-ау сірә құс.
 Мені күтіп қалады-ау деп үйіңнен
 Шығыпсың ғой, сәулем, соған мың алғыс.

Жүзің сенің бұрынғыдай жайдары
 Топқа ұнаған келіншектей тойдағы.
 Ағаштар тұр аппақ қырау жамылып
 Аппақ гүлін төкпегендей майдағы.

Кете бердік қол ұстасып қар кешіп,
 Бізге деген бақыт жерде бар — десіп.
 Екеумізді тербегендей бір арман,
 Көңіліміз Алатаудай қалды өсіп.

Кете бердік, қол ұстасып күлімдеп,
 Алдымыздан ескендей бір жылы леп.
 Айтып қалдым, іле-шала сен де айттың:
 «Менің осы ең бақытты түнім» деп.

Қуаныштан шарқ ұрдым да, желпіндім,
 Бір бақытын бастан кештім ерке ұлдың.
 Орамалыңа төгіліп жатты ақ қырау,
 Ұқсап Аяз-атамызға мен тұрдым.

Жалт-жұлт етті жанарлардың ұшқыны
 Басылмады көкіректердің ыстығы.
 Екі от қатар жанып келе жатқан соң
 Жазға айналып кетті ме екен қыс күні.

* * *

Күтіп оны басым қатты тандардан
 Көкірегімде үміт жанды, жанды арман.
 Көне тартты шұғыла шашқан көзім де,
 Айнымаймын көпті көрген шалдардан.

Алаңы жоқ, балаң едім бір ерке,
 Тағдыр мені тізгіндедің тым ерте.
 Үзейін бе тізгініңді быт-шыт қып,
 Көкірегіңе түсірейін бе көлеңке.

Бұл тірлікте бітіп еді дау қашан,
Қсибісіңмін көңілімді ауласаң.
Жалғыз ғана бір арманым үшін мен
Бүкіл мына дүниемен жауласам.

Бақытыммен қалай ерте қоштасам,
Мен өмірден іздемеймін басқа сән.
Кеудемдегі ақ арманым үшін мен
Бүкіл мына дүниемен достасам.

Сақтаймын деп әке абыройын, жар атын,
Шіркін, еркін жазылмады-ау қанатым.
Мүмкін менің соңғы күнім шығар бұл
Мүмкін соңғы әнім шығар салатын.

* * *

Әнді жақсы көремін осы күні,
Ән секілді естілді досым үні.
Онша-мұнша тірлікке асықпаушы ем
Бір жақтарға шығардым асығуды.

Жақсы көре бастадым қиялдауды,
Өз үйіме шығардым сия алмауды.
Тағы отырып жазамын өзіңе жыр,
Жаңа жазып тастасам бір арнауы.

Тастап кетпе сен мені қиын шақта
Тойлы ортадан таяқ жеп қуылсақ та.
Тастап кетпе сен мені жаман ойлап,
Жақын жүрген достардан суынсақ та.

Тастап кетпе сен мені шөл қысқанда,
Таба қылма күлекеп көп дұшпанға.
Қанаты бар, арқалап кетсін алып
Азабыңды көктегі бер құстарға.

Оңашада ой буып, өлең буып,
Қоршайды кеп жанымды нелер күдік.
Қараңғыда көрінген жалғыз шырақ,
Сенсің ғой деп адаспай келем жүріп,
Сен мені тастап кетпе!

Ойладым сені үнемі,
Өртеніп жүрді өр кеуде.
Сенің де титтей жүрегің
Толқыпты-ау мені көргенде.

Соңыма жүрдім қарайлап,
Есіркеуші еді бір тәтті үн.
Жүзіңе шықса қан ойнап,
Толқығаның деп ұқпаппын.

Байқамай қалды жан адам
Қолымнан ұшып құс кетті.
Жаудырап маған қараған
Көзіңе көзім түспепті.

Маған да ғашық жан бар — деп
Ойлап бір көрген жоқ едім.
Оятпадың ғой таңнан кеп,
Айтарым саған көп еді.

Жеткендер үшін арманға
Құйылсын шарал құйылсын.
Кешігіп тойдан қалғанға
Қайдағы қызық бұйырсын.

Күнде көрем, жаным, сені түсімде
Үнсіз-түнсіз сәл мұңайған пішінде.
Тағдырыма алғыс айтам сонда да
Сені маған жолықтырғаны үшін де.

Үндемейсің, өкпең бардай маған бір,
Мен де ұсынам үндеместен саған гүл.
«Мен бақытты болсын десең, сәулемшім,
Жер бетінде жарқылдап жүр, аман жүр».

Деген сөзді айтайын деп айта алмай,
Уақыт өтіп кетеді бір байқалмай.
Өйтеуір сен үнсіз алып жатасың
Мен ұсынған гүлдерімді қайтармай.

**Мен сол үшін, мен сол үшін қуанам,
Жарылқайды жасыл көктем, гүл алаң.
Мен бақытты болсын десең тірлікте
Сен күлімдеп жер бетінде жүр аман.**

* * *

**Мөлдірейді көздерің
Сол көздерден ләззат алам, бақ табам.
Сені, жаным, өзгенің
Қуанышы деген ойлар жат маған.**

**Жанарыңнан жасқанам
Жолыққандай бақытты шақ от күнмен.
Сені менен басқа адам
Құшады-ау деп ойлап көрген жоқпын мен.**

**Үлбірейді гүл ернің
Бірге өзіңмен сапар шектім, той бардым.
Сені басқа біреудің
Бақыты деп қалай ғана ойлармын.**

* * *

**Махаббат жайлы бар аңыз
Тіріліп бір тіл қатқандай.
Күн өткен сайын арамыз
Қашықтап бара жатқандай.**

**Үмітім тізгін үзеді
Босанып өмір жүгінен.
Толқынға қарсы жүземін
Дауылға қарсы жүгірем.**

**Арқалап келем көп арман
Тимеуі керек оқ маған.
Мен сені құшпай демалман,
Мен сені көрмей тоқтаман!**

Махаббат не деп сұрайсың,
 Сенесің бе жазылмайтын дерт десем.
 Қайтесің, досым, құдайсып,
 Махаббатыңа күн-түн жүріп жетпесең.

Махаббат не деп сұрайсың,
 Махаббат деген көңілдің жасы мен білсем.
 Жүре бермей құдайсып
 Бақытыңа сенудің басы мен білсем.

Махаббат не деп сұрайсың,
 Махаббат әйел, махаббат әйел шырайлы.
 Жолыға қалса егер оған құдай шын,
 Құдайың да биігінен құлайды.

Елегізиді көңлім қоныс таппай
 Бақыт кетті қолыма ол ұстатпай.
 Арман кетті қаңғырып айдалаға,
 Үйде отырмын баратын өріс жоқтай.

Өртеніп ем кеп-кеше жанған отқа,
 Салды бүгін тағдырым жанға нөқта.
 Сағынбайды бұл күнде ешкім мені
 Сағынышым менің де бар ма, жоқ па?!

Сөнген пештей — мен үшін қызық думан,
 Алыстадым біртіндеп қыз қырқыннан.
 Алыстадым кешегі достарымнан,
 Алыстадым ауылдан бізді туған.

Алыстадым жұлдыздан жақын тұрған,
 Құлағандай күйзелдім атым қырдан.
 Жылағандай ішімде бір жас жігіт
 Кеше ғана той құған, сауық құрған.

Көтермелеп жиһанның кең тынысы
 Кеше ғана жүр еді еркін ұшып.
 Қанатына оқ тиіп өжет қыран
 Қоштасқандай аспанмен жерді құшып.

Көтере алмай майыстым тағдыр жүгін
Аяз ұрмай күз келмей солды гүлім.
Кеше ғана жас едім, жалын едім,
Көпті көрген қартқа ұқсап қалдым бүгін.

Шырайымда кейпі бар шаршағанның,
Алыс тартып барады аңсаған күн.
Мені аяйтын бір адам табылмай ма,
Аяушы ем ғой көңілің барша жанның!

* * *

Көрген сайын дидарыңды
Және көрсем деп тұрам.
Қолым жетпес бір аруды
Көп іздеймін, көп қуам.

Жасыл көктем, асыл әнмен
Сен арқылы кезігем
Болып тұрып қасыңда мен
Болмағандай сезінем.

Тауып сенен мол бағымды
Оянамын сол әнмен.
Қысып тұрып қолдарыңды
Қыспағандай болам мен.

Менде кеткен кегі бардай
Күткен екен мені азап.
Тұңғыш рет көрген жандай
Тосырқаймын не ғажап!

Сыйла маған бұл қызыңды
Жомарт күн мен жомарт таң.
Мен жап-жарық жұлдызымды
Таптым ерте жоғалтқан!

Құстар қайтып келеді

Күндер емес, жылдар енді зулады,
Шешілгендей өмірдің көп жұмбағы.
Жапырағын ұшырады тынымсыз
Жайнап тұрған көңілімнің гүл бағы.

Жап-жас ем-ау бұдан он жыл бұрын мен,
Қыз жанары жанарыма сүрінген.
Көз жазбаппын арманымның құсынан,
Көз жазбаппын арманымның гүлінен.

Бала едім мен, шайдай ашық аспаны,
Бала едім мен кеше жиырма жастағы.
Қыздарымның қызыл-жасыл кигені —
Мені бүгін ойландырып тастады.

Айна алдында сыланғаны ұлымның,
Азайғаны менің жастық жылымның.
Егделікті байқатпаймын дегендей
Күнде ертемен мен де сақал қырындым.

Кейін қалған күнін жоқтап кекселер,
«Жүзге жетпей өлмеймінге» көп сенер.
Баламменен құрдас болар едім мен,
Оған шіркін құдыретім жетсе егер.

Арман қолда, алдан кеше көрінген,
Ұзақ жолда күшімді еселедім мен.
Байқап тұрсам көктем кетпеген екен,
Мына менің жүрер көшелерімнен.

Жол күтеді жолға ылғи әзірмін,
Мен ояумын, келмейді ешбір көз ілгім.

Қайтқан құспен бірге келе жатырмын,
Көк жапырақ көктеміме өзімнің.

* * *

Шулап, құстар шырылдап,
Ойларымды бөледі.
Аспандағы мың ырғақ
Не деп кетті, не деді.

Ғашықтықтың жыры ма,
Шерлі жүрек зары ма.
Мұң қосады мұңыма,
Шер қосады жаныма.

Арман ақ құс ұшты алда
Дегендей бір: жет маған
Бір-біріне құстар да
Ғашық па екен деп қалам.

Жылап жатыр дүние
Аспан асты жырлайды.
Құстың зарлы үнінде
Бар секілді бір қайғы.

Құстар салған әуенде,
Бар секілді бір үміт.
Өз қасыңа келгендей,
Өлген үміт тіріліп.

Махаббатқа маспын ба
Бір тамшы жоқ көзімде.
Ашық күннің астында
Шырылдаған өзім бе?!

* * *

Жомарттықтан кімің бар жеткен маған
Көңілденген кезімде көктем болам.
Батарында алтын күн жұлдыз бол деп
Беріп ылғи сәулесін кеткен маған.

Сондықтан да мен дәйім жап-жарықпын,
Мен сұлулық дегенді таңнан ұқтым.
Жігіттікке жетектеп келді қыздар
Енді шал боп кетуге сәл қалыппын.

Талай жетіп айырылдым арманым,
Өткен күннің біріне бар ма куә.
Егде тарттым, еркелік қалды кейін,
Есім жиып қарадым жан-жағыма.

Қызық думан кеткен жоқ бізден аулақ,
Көп жанамын жан толқып жүз алаулап.
Мен жазымның жемісін үзіп жүрмін,
Қалмас үшін жүрегім күзде жаурап.

* * *

Цыгандарға қайтесің бал аштырып,
Жатқан, тұрған нәрсені қарастырып.
Бақсыз адам қашанда бақыттыны
Жібереді жолынан адастырып.

Маған жалын, бақытты менен сұран,
Шыңға шықсаң, соңыңнан ере шығам.
Аздау берген шығарсың ақы пұлын
Жақсылықты аз айтса егер цыган.

Қуантпай ма тіршілік сені мынау,
Аз бақыт па айнала еліңе ұнау.
Бақыттырақ болғың кеп бұдан гөрі
Бал аштырып жүрмісің, серігім-ау.

Көңілім бар өруақыт ояу мынау,
Неге керек енді осы сынау, жылау
Ұзағырақ жасағың келіп пе еді,
Цыган сөзін малданып, аяулым-ау

Күйесің бе сол цыган күйдің десе,
Сүйесің бе басқаны сүйдің десе.
Көптеу төле цыганға қол ақысын,
Бақ дәулетті басыңа үйгің келсе.

Шаршадың ба екен, жаз-өңің сөл-пөл сынықтау,
Шаршатпай қоймас, алыстай бөсер үміт-тау.
Сендерді қайтіп жеткізсем деген арманмен,
Менің де жаз-қыс жүдегенімді ұмытпа.

Ұмытпа, балам, сен үшін қанша мұң кешіп,
Сулардан өттім, аты барларға мінгесіп.
Қартайтып мені, марқайтып сені асықпай,
Барады жылжып, барады жайлап жыл көшіп.

Шамданып ылғи шабуылға шығып сен күнде,
Жолыңда тұрған кедергілерді жеңдің бе?
Қырдағы жалғыз сауыншы анасын сағынған,
Жиырма бес жылдан бұрынғы мендей келдің
бе?

Қанатың жайып аспанның асқақ желіне,
Келдің бе, балам, келдің бе туған жеріңе.
Анаңмен, іні, сіңлілеріңнен кем көрмей,
Сағындың ба, сен, сағындың ба, айтшы, мені
де?!

Жұлдызым менің ,түсімде көрдім
мен күнде.
Қиналып жүрдім, қиялыма әбден ердім де?
О, маған алғаш әкелік атақ сыйлаған,
Тұңғышым менің, сағынып елді келдің бе?!

Тұңғышым менің, жыл құсым менің
жаз, өңдім,
Туған еліңнің ақ мамасын сен аз өмдің.
Қиядан бақыт табамын дедің, жан дедім,
Қойнымнан шығып, қияға ұшып жөнелдің.

Жаннатым менің, қанатың сенің талмасын,
Өмірің сенің, болашаққа бізді жалғасын.
Жүру де оңай жүйрік боп көзге түссең бір,
Ұшу да жеңіл биікке шығып алғасын.

Жерде жүр, мейлің, шарықтап ұшып жүр
көкте,
Шаршарсың кейде, кетерсің тіпті жүдеп те.
Туған әкеңнің сындырма сағын ешқашан
Туған еліңнің атағын мәңгі кірлетпе.

Тілек те тілек көп айттым білем жетеді,
Ақыл мен сезім шарпысып жатыр екеуі.
Құшағыма келші сағынып сірә қалғам-ау,
Сынақ күткендей жүрегім дір-дір етеді.

Алыста жүріп ойладым сені мен күнде,
Оқуың қалай, барлық сындарды жеңдің бе.
Былтырғыңнан сүйкімдірек боп барасың,
Былтырғыңнан да ақылдырақ боп келдің бе?!

* * *

Белгісіз бір қиялға ергендеймін,
Көргенін құлататын мергендеймін.
Кезеңде алыстайтын айшылық жер
Жақындап махаббатқа келгендеймін.

Жақындап бір бақытқа барғандаймын,
Білмеймін мені күткен бар қандай күн.
Әйтеуір жер бетінде жүре-жүре,
Айнымас арман тауып алғандаймын.

Тұрады көз алдымда жол жарқылдап,
Ешкім жоқ өзім үшін одан қымбат.
Осынау әлуетті қол қорғап қалды,
Көрілік алар кезде енді алқымдап.

Құламай қалып қойдым мен көгімде,
Белгісіз жеңілгенім, жеңгенім де.
Осынау нұрлы жанар алып кетті,
Қырық кеп құрық сала бергенінде.

* * *

Енді мен туған күнімді өткізбеймін,
Енді мен санамаймын жылдарды да.
Енді мен уақытқа да жеткізбеймін,
Ентелеп: «жүрші жүр» деп тұрған мына.

Жүремін кең өлкемнің бір шетінде,
Тып-тыныш өмір сүрем керегімше.

Халықтың тәрк етпейді құрметін де,
Өмірде кім бақытқа сене білсе.

Мен енді бұрынғыдай тойға барып,
Өзімді танытуға талпынбаймын.
Жұлдыздай жөнелемін жайлап ағып,
Ұмытса есімімді халқым қай күн.

Кетпеймін кейбіреудей асып толып,
Қасымда әр қашан да бол, ағайын.
Енді мен қайта-қайта ғашық болып,
Көзіммен аруларды тонамаймын.

Ұмытам туған күнім, жасымды да,
Енді мен елікпеймін жыл келді деп.
Кетпейді көктемінен, жасыл нудан,
Ата-ана назарында жүрген бөбек.

Тие ме шапағатым мынау елге,
Өтпекпін оны да мен саудаламай.
Еркелеп жүре берем туған жерге,
Анасы өз қасында бар баладай.

Енді мен жасымды да санамаймын,
Табатын аз секілді одан пайдам.
Жұрт менің бүгінімді бағалайды,
Кетпеймін мен кешегі Тұманбайдан.

* * *

Өмірім қанша білмеймін, білу қиын,
Бір қалыпта тұрмайды көңіл күйім.
Қыс келеді қылышын жарқылдатып:
Аяқта — деп шырағым, өмір биін.

«Аяқтандар сауықты, шам өшірем,
Көп демалдың жастықтың ауасымен»
Дейді боран, ақ боран аласұрып,
Көптеу шалқып кеткем-ау шамасы мен.

Текке мақтап көп жүрді-ау текке сүйеп,
Маған қара көздердің өкпесі көп.
Көктем келіп ақырын сыбырлайды:
«Бір жүрейік ешқайда кетпеңсі» деп.

Елігемін сонда мен сол дауысқа,
Ілесемін құстарға самғап ұшқан.
Қайда барам бимәлім өзіме де,
Дос күте ме, аңдыған бар ма дұшпан. '

Ойламаймын ол жайлы, ойдан қашам,
Зұлымдыққа оқ атып майдандасам.
Өтірік шығар көктемде туғаным да,
Өзім кіші көктемге айналмасам.

БОЗ ҮЙЛЕР

Сағынсам ауылды, жайлауды,
Мұңдым құлындай байлаулы.
Жорғамен шайқалған қыз қайда,
Қонақшыл, думаншыл қайда ауылы.

Ауыл тұр орнында баяғы,
Желменен жарысқан тай әні,
Төбеде көрінген біздерге,
Төбеттер әуілдеп қояды.

Боз үйлер боз жусан үстінде,
Кетті-ау бір қымызын ішкім кеп.
Құрғаны-ай уақыттың жоғын ай,
Тұрғаны-ай атымнан түскім кеп.

Айтысып бола ма жылдармен,
Өтті де кетті ғой бір дәурен.
Боз жорға мінген қыз жоқ мұнда,
Боз үйлер қаз-қатар тұрғанмен.

Бар ма ешкім өзімді білетін,
Атымды ұмытпай жүретін.
Мен бүгін боз бала емеспін,
Боз үйге бой тарта кіретін.

Айлар да жылдар да өткен жоқ,
Күліп тұр дүние көктем боп,
Боз жорға мінген қыз қайда жүр,
Бозбала шағымнан кеткем жоқ.

Қыз қайда, кез қайда ай туған,
Кәнеки, боз үйлер, айтыңдар.
Сонау бір жылдарға ғажайып,
Әйтпесе менімен қайтыңдар.

Ои жыл бопты, анашым, сен кеткелі,
Сен кеткенде жұбатты ел кеп мені.
«Алдыңда өлді анаңыз бақытты екен,
Туған адам түбінде өлмек» — деді.

Киігіме оқ тиді өрде ойнаған,
Күйігіне көнеді, көнбейді адам.
Қиянаттың қиыны сияқтанды,
Қайта сені тірлікте көрмеу маған.

Тұтқиылдан туралап маған келген,
Жамандықты жасқаушы ең жанарыңмен.
Енді қайта жолықпау қиянат қой,
Ең бір жақсы көретін адамыңмен.

Қалай болдым, сен барда қалай едім,
Жаздың таңын оятқан арай едім.
Өте шыққан көктемді кім байқайды,
Өте шықтың қасымнан солай менің.

Анам, анам, қоштасып сен кеткелі,
Жекжаттар да азайды жер-көктегі.
Қызметімнен кейде үйге кеш оралсам,
Келінің де тұрады тергеп мені.

Қозың ем ғой көрмесем маңыраған,
Қайдан келе қалды екен сабыр маған.
Шаршағанда шашымнан сипайтұғын,
Саусағыңды сағындым,
жаным анам.

Үйлерім де баратын бүгін басқа,
Кеше сенген сенбеймін бүгін досқа.
Кіп-кішкентай кешегі Тұмашкениң,
Тұмаға боп атанды тұрғыласқа.

Шалалық пен балалық қалды менен,
Әке болып күн кешем алдыменен.
Анда-санда түсімде көрем сені,
Үңілемін жүзіңе сәл жүдеген.

Оқытады жаңа күн жаңа сабақ,
Көріп келем бәрін де тамашалап.
Төмен қарап менімен сөйлеспейсің,
Қалмадың деп ажалдан арашалап.

Саған қарай сәл жүрсем жығылардай,
Өң мен түсім арасын ұғына алмай.
Мен де тұрам бейне бір кінәлідей,
Анам сенің, қасыңа жуый алмай.

Талай жанып, тірлікте талай сөнем,
Таың мен ем, жан ана, арай сен ең.
Сен кеткелі он күнде болмағандай,
Он жыл өтті дегенге қалай сенем.

* * *

Өмірге сірә осы мен
Не үшін тудым демеймін.
Дүниеде бүгін досы көп,
Тұманбай деген кедейдің.

Атымды келем қамшылап,
Біреулер елер елемес.
Жауым да жерде бар шығар,
Досымнан бірақ көп емес.

Салып бір салмақ беделін,
Досым көп іздеп келетін.
Бауырларым да бар менің,
Бауырын кесіп беретін.

Тілекшім болды кім сонда,
Сыналса бағым өрлерде.
Атадан жалғыз тусам да,
Жалғыздық көргем жоқ жерде.

Алдымда талай ағам бар,
Ағалық парыз жүктейтін.
Қимайтын мені жаманға,
Жамандық менен нүтпейтін.

Соңымда талай інім бар,
Ағаның атын әперген.
Қолтықтап қолдан жүгімді ап,
Қолпаштап мені көтерген.

Жарылып көңіл ағынан,
Жүректі үнсіз жырлатып.
Солардың маңдайларынан,
Сипаудың өзі — бір бақыт.

КӨКТЕМДЕ БІЗДЕР ТҰЫШПЫЗ

Серік Қирабаевқа

Барады зулап арман күн,
Өмірдің жырын толғайды.
Көктемде туған жандардың,
Көңілінде бұлты болмайды.

Белгілі сонау заманнан,
Керек пе іздеу куәні.
Көктемде туған адамдар,
Жақсылық үшін туады.

Табиғат ана күліп кеп,
Бөлейді махаббатына,
Көктемде туған жігіттер,
Даңқ қосып өтеді атына.

Көңілде жатыр тұнып көл,
Көзден де кетпес нұрлы елес.
Көктемде туған жігіттер,
Күншіл де емес, қу да емес.

Құс үшін естіп әуеден,
Гүлді де тұңғыш үзгенбіз.
Қызғаныш деген бөледен,
Аулақпыз, аға, Сіз бен біз.

Өтеді жылдар білінбей,
Күтеді алдан өзге күз.
Көктемнің тұңғыш гүліндей,
Ыстықшыз талай көзге біз.

Құрсақта жаттық қыстай біз,
Аязда, мұзда тоңған соң.
Көктемге сәл-пәл ұқсаймыз.
Анамыз көктем болған соң.

Ажарлы жүзің, от кеудең,
Болмады сая кімдерге.
Өмірдің өзі көктемнен
Басталады екен білгенге.

* * *

Өмірдің мәні неде деп,
Өзіме берем бір сұрақ.
Салған жоқ әзір әуреге,
Қызғаныштың иті қыңсылап.

Көктем мен гүлге жақын ғып,
Жаратты мені не ғылам.
Озғандар озсын,
ақындық,
Атжарыс емес деп ұғам.

Кеш гүлдеп мүмкін кеш күлдім,
Өкінген мен жоқ сол үшін.
Палуан да болып ешкімнің,
Көрмеппін байқап қол күшін.

Барымды досқа алып кеп,
Керегің болса ал — дедім.
Өзімді-өзім дәріптеп,
Өзеурең тіпті көрмедім.

Көңіліңді босқа тасытпа,
Жетті екемін — деп мұратқа.
Өзіне-өзі ғашықтар,
Қалады түбі ұятқа.

Қалмасын жолда жүк те ауып,
Бақытқа кісі тоймайды.
Өзіне-өзі сұқтанып,
Жүргендер оңа қоймайды.

Кім боласың, қандай жігіт боласың,
Қандай қыздың күзетесің қорасын.
Алған бетің дұрыс па, әлде бұрыс па,
Ұлым, ұлым, қайда кетіп барасың.

Сен туған соң жақсы көрдім «құдайды»,
Сен болған соң күн де маған шырайлы.
Жолдасыңа қиянатшыл емессің,
Сол қылығың маған қатты ұнайды.

Ақтығыңнан, пәктігіңнен жаңылма,
Өтірік айтпа, жолдас болма залымға.
Кейін бәлкім келіншегіңді алдарсың,
Алдамауға болмай қалған шағыңда.

Артымызда ел ескерер із қалсын,
Отымыздан аяз еріп, мұз жансын.
Шешең мені қызғанады әркімнен,
Келін сені артығырақ қызғансын.

Ешкімге де үкім айтпа жуан боп,
Шағып алар ақ жаныңды жылан көп,
Ақындығым көкірегіңе көшті ме,
Адалдығым көшеріне шүбәм жоқ.

Сүйкімді бол айналаңа, еліңе,
Сенсең сенгін маңдайыңның теріне.
Біреулерді жығамын деп ұмтылма,
Жығатындар табылады сені де.

Бердім елге жүрегімнің жылуын,
Менің бүгін мың ағам бар, мың інім.
Тұманбайдың ұлы болу оңай деп,
Ұшқары ойлап қалып жүрме, құлыным.

Бекер өтпей дүниеге бекер кеп,
Гүлдетейік өмірімізді екеулеп.
Дәурен деген жігітке әке болу да,
Мен тілсймін оңай болмаса екен — деп!

Келесіз анық жүріп, анық басып,
Бақ тасып, балаларыңа шабыт тасып.
Мен Сізді іренжіттім баяғыда,
Қимас бір асылыңды алып қашып.

Есіме бәрін де алам мына бүгін,
Арық деп тастар дейсің кім арығын.
Балам — деп құшағыңа сен қысқанда,
Анам — деп айта алмадым, кінәлімін.

Өмір ғой қуаныш пен мұңы аралас,
Есіркер, көңілің бізді кінәламас.
Қызыңды жақсы көріп ап қашсам да,
Мен Сізді сәл жатырқап жүрдім алғаш.

Ал бүгін дем алатын кең жайымсың,
Бақыттың құсы желпір маңдайымсың.
Жамандап жатса мені егер біреу,
Алуға жағасынан сен дайынсың.

Өмірдің ұзай берсін, ұзар күні,
Бақ тауып ұл арқылы, қыз арқылы.
О, апа, өз анамның мейірімін,
Мен бүгін сезіп жүрмін Сіз арқылы.

Үйіме кіргізесіз пейіл күреп,
Кейіс сөз айтқан емес кейіп жүрек.
Екеуміз бір-ақ күнде туыппыз-ау,
Сіз ерте, мен Сізден сәл кейінірек.

Асқақ боп көрінеді бізге тұлғаң,
Жетпісің құтты болсын күзге артылған.
Мен сірә, туғанмын-ау, апа, деймін,
Құл болу үшін қызға Сізден туған.

Ерлік бар, өрлік те бар келбетіңде,
Жарасқан жұлдыздайсың кейде түнге.
Сіз сірә бізді жетім дегізбеске,
Аяндап келесіз-ау жер бетінде.

Бұл ойыммен мүмкін тіпті жақпаспын,
Мүмкін сенің ойыңды да тап бастым.
Мен де сені алып қаштым сан рет,
Егде тартқан күндерімнен ап қаштым.

Жеткізбедім қуғыншының біріне,
Тізгініммен айырылмадым тіріде.
Өрттен қашып келе жатыр — деп ұқты.
Кездейсоқ бір қараған жан түріме.

Жолдар алыс бара жатыр бізді алып,
Бірле жанын, ал бір жерде мұздадық.
Алып қашып келем, жаным, мен сені,
Жерден, желден, барлық елден қызғанып.

Өкпелеме, ғашық болған сәбиге,
Той жасаймыз, тоқаш пісір, нан иле,
Алып қашып келем, жаным, мен сені,
Уықтары шаншылмаған ақ үйге.

Алғыс айтам күндерге де озатын,
Өзім тозбай, көңілім жоқ тозатын.
Алып қашып кете берем мен сені,
Жығылғанша өмір — деген боз атым.

* * *

Сен мені түсінесің бе, көңіл құсым,
Шынымен мен аңсаған өмірімсің.
Көк торғын арасынан шыға келіп,
Көлбеңдеп көз алдымда не ғып жүрсің.

Өзіңді отырады танып ішім,
Қояр ем шарап болсаң қанып ішіп.
Туғам ба қасиетіңді тану үшін,
Туғам ба өмір бойы жану үшін.

Менің де қызық құмар өтті кезім,
Әлі де қыз қадайды отты көзін.
Жанымды қараңғылық басар кезде,
Сәуле боп ұшыраса кеттің өзің.

Соншама қайда жүрдің тез көрінбей,
Көздерің құралайдың көздеріндей.
Дүние жап-жарық боп кетті мүлдем,
Жиырмаға жаңа шыққан кездерімдей.

* * *

Тай мінер шақта тағдырмен кеппін бетпе-бет,
Соғыс жылдары жаутаңдап өстік көп бөбек.
Жамаулы жейде, аяулы бейне кейде кеп
Қарайды маған: «Ұмытып мені кетпе»,— деп.

Балалық шағым, мен сені қалай ұмытам,
Сені ойлап қана мұздаған жанды жылытам.
Сені ойлап қана сергімін, ауыр ойлардан,
Сені ойлап қана табады жаным жігіт-ән.

Сені ойлап қана жетемін жанға аңсаған,
Жолдасым болып, мұңдасым болып барша
адам.

Балалық шағым, сипамай ешкім басыңнан
Сыйсыздау болдың, кінәлімін бе мен соған.

Балалық шағым, кінәлі емеспін оған мен,
Үстіңде сенің жамаулы жейде болғанмен.
Көңіліңде тұрған жұлдыздар шоғын айтсаңшы
Ғашық боп әлі келе жатырмын соған мен.

Арманым үшін кетсем деуші едім құрбан боп,
Аласарғандай алыста бұрын тұрған көк.
Мен сүйген қыздың қыздары бүгін бой жетті
Желкідеп гүлім жетісіп мен де тұрғам жоқ.

Бастайды қайда, бастайды қайда жол мына,
Өтінем, тағдыр, күлкі етпе мені соңғыға.
Балалығымды берсең сен егер, уақыт,
Ағалығымды ойланбай берем орнына.

Азғана ғұмыр ішінде
Аздап бақыт та керек кісіге.
Қызықты, асыл жар керек
Қыздар кірмеу үшін түсіңе.

Азғана ғұмыр ішінде,
Аздап саулық та керек кісіге.
Қырға бір шығып ойнау да керек
Қырым кірмеу үшін түсіңе.

Азғана ғұмыр ішінде
Абырой да керек кісіге
Терезең ашық тұруы керек
Теңіз кірмеу үшін түсіңе.

Мен қайтіп тыным алам бұл өмірде,
Барамын мектебіне ұлмен бірге.
Қызыммен институтта бірге оқимын,
Міндетім көп қой осы білгендерге.

Үзбеймін сәлемімді үлкендерге,
Келемін тура тартып сілтеп өрге.
Бір кезде өзім онша түсінбеген,
Жүйрік боп шыға келдім бір пәндерге.

Туған жер ыстық тауы, даласы да,
Аңсайсың оны есіңе аласың да,
Мәскеудің МИФИ-інде оқып жүрмін,
Жатамын қыздар жатақханасында.

Байқасаң өзімін-ау желөкпенің,
Оқуға енжар ма едім, зерен пе едім.
Қыс, жазда емтиханым тағы да бар,
Одан да құламауым керек менің.

Шығатын биігімді анықтағам,
Жүретін жолдың бәрі жарық маған.
Өзгеріп келем мен де әр жыл сайын,
Өзім боп ойлаудан да қалып барам.

Ойласам арғы-бергіні,
Жетпеймін ойдың түбіне.
Қиындайтұғын келді күн,
Оп-оңай деген дүние.

Шықпайды бүгін босқа ашу,
Барады зулап күн құйын.
Қиындап кетті достасу,
Қоштасу одан тым қиын.

Суытып күндер түсінді.
Айында бірер көрмесең.
Жаным деп ұққан кісінді,
Жатырқайсың-ау онда сен.

Ойлайсың өткен күндерді,
Шыққан соң жайлап бір белге.
Ұмыттың өзің кімдерді,
Ұмыт боп кеттің кімдерге.

Бәріне куә жол ғана,
Жылжыды жылдар ақты алыс.
Бейпелер бар-ау сонда да
Бейкүнә қалпын сақтағыш.

Сен маған: — Биік бол, — дедің,
Таудан да, қарлы құздан да
Сен маған биік бол — дедің.
Тәкаппар сұлу қыздан да.

Ризамын айтқан сөзіңе,
Әр жерде-ақ күтті сый бізді
Тәкаппар қызға өзіңе,
Уақыт басымды игізді.

Сен маған: — биік бол — дедің,
Биікте тұрғандардан да,
Сен маған биік бол, — дедің,
Жетсең де қуған арманға.

Көп қуып армандарға мен,
Жете алмаған соң жасимын.
Биікте тұрғандарға мен,
Түскен соң ісім бас идім.

Кішілік еттім әдеппен,
Жанымды сатқам жоқ бірақ.
Түрлене қалып кенет мен,
Арымды сатқам жоқ бірақ.

Менің де жер ғой мекенім,
Кеп қалар қыс та күзден соң.
Кімдердің биік екенін,
Өзі айтар уақыт бізден соң.

* * *

Ақ қағаз — аппақ дала із түспеген,
Қағазды шимайлаймыз біз күшпенен.
Алады алқымыңнан қамсыз күндер,
Секілді қиянатың қызға істеген...

Сол сәтте өз-өзіңнен төмендейсің,
Үйіңе қылмыс істеп келгендейсің,
Жүргені жолым болмай, бақыт қонбай,
Бәрі де менен, менен, менен —
дейсің.

Дейсің де сол күнәнді ұмытасың,
Көңіліңді көп арманнан суытасың.
Қарғаның балапанын ұшырасың,
Қыранның шайқайсың да жұмыртқасын.

О, менің — ақындығым, от қанатым,
Озды ма, озбады ма топтан атың.
Тек қана алыстасын қап-қара түн,
Соға бер, тоқтап қалмай соқ,
сағатым.

Армандап бақыт құсын бір көруді,
Армандап сол бақытпен бірге өлуді,
Жеткізер менің нәзік өлеңдерім,
Өзімнің дүниеде жүргенімді.

Бар ма еңбек жер үстімәй мәңгі кетар,
Жүрмін бе күнде жайып әлде бекер.
— Осы да қоймайды екен өлеңді — деп,
Алыстан кеткен достар әңгіме етер.

Өлеңмен дәлелденер өлмегенім,
Өнердің биігіне өрлегенім.
Әр жырым бір жаңа дос әкеп тұрса,
Тұлпарым шаршау білмес онда менің.

Ақ қағаз — сәби жүрек кір шалмаған,
Мен саған сырымды айтып мұнша алданам.
Қарайды сен арқылы кейде келіп,
Қартайған Тұман атты бір шал маған.

Сол шалмен жолыққанша бетпе-бет кеп,
Күндерге қол жаямын от керек деп.
Гүл атып, жұпар шаша беремін мен,
Құлатып кеткенше уақыт жекпе-жекте.

1 январь 1977 жыл.

* * *

Тіршілікте бәрі де қолда бардай,
Сыбағалар күтіп тұр жолда қандай.
Жақындар да, жаттар да кетіп жатыр,
Осы өмірде ешқашан болмағандай.

Алыстарды көреді көңіл әйнек,
Күрсінемін кей-кейде өмір-ай деп.
Кеткеннен соң таныын деп жүрсің бе,
Сүйіктіңді, туған ел, танымай кеп.

Маған суық, қарайсың, сұстанасың,
Тітіркенем ішкендей дұшпан асын.
Мен өзіңе қалдырам барым болса,
Жатқа тастап кете ме құс баласын.

Ошағымнан мен қайтіп безінейін,
Түсінбесе опық жер өзі кейін.
Анда-санда демеп қой қолтығымнан,
Сен барыңды, туған ел, сезінейін.

АСЫҒАМЫЗ

Асығамыз, ұшамыз алыстарға,
Ант етеміз уақыттан қалыспауға.
Екі нықтан дем алып жүргеніміз;
Жүлде алған бір жүйріктей жарыстарда.

Жарысамыз, жылдарға өшігеміз,
Көп жолдасты көңілден өшіреміз.
Бүгін барып жемесек, бүгін кеште,
Асығамыз бітердей несібеміз.

Асығамыз бітердей несібеміз,
Түндер бойы қағазға тесілеміз.
Найзағаймен жарысып жүрсек тағы,
Барар жерден көбінде кешігеміз.

Асығамыз қызымыз бой жетсе деп,
Бізде де бір дуылдап той өтсе деп.
Жақсылықты атауға асығамыз,
Жоқ нәрседен табамыз ойлап себеп.

Асығамыз ұлымыз ержетсе деп,
Келініміз ақ бесік тербетсе деп.
Баламыздың бір тойы ойда өтсе деп,
Және екінші бір тойы өрде өтсе деп,

Құлатады, шығарса басына құз,
Бекер босқа несіне тасынамыз.
Сабыр сақтай тұралық, жігіттер-ау,
Шал болуға несіне асығамыз.

Бір тірілтіп алғанмен, бір өлтіріп,
Шын айтады, айтпайды жыр өтірік.
Жолдастар-ау, несіне асықтыңдар,
Жолдың бітіп қаларын біле тұрып.

ЖАЙНАҒА

Қол созушы ең кеше күнге,
Нұрға бөлеп дүниені.
Аурухана төсегінде,
Жату қандай қиын еді.

Еркелеткен алақанда,
Бөбегімсің балдан тәтті.
Қанаты жоқ балапандай,
Қиналғаның жанға батты.

Сабыр сақта, жарқын жүздім,
Уақытқа да жүр налымай.
Бір терезе екеумізді,
Алыстатып тұрғанын-ай.

Тіршіліктің шартын бұзба,
Ұшарымда қанатым бол.
Біз кеткенде артымызда,
Жылап-сықтап қалатын бол.

Көп қой жерде қара қыздар,
Ең сұлуы менің қызым
Жүр жарқылдап арамызда,
Жаппам менің, жан жұлдызым.

МҮҚАТҚА ҚЫЗДЫ ЕСКЕ АЛУ

Бірінші өлең

Алма ағаштар қаулатып жапырағын,
Жайнатып тұр Алатау атырабын
Құрайлар да құрамай қайта көктеп,
Құдіретін көрсетіп жатыр, бауырым.

Берген сыйын өмірдің ала бермей,
Сен көз жұмдың гүлдеуге шамаң келмей.
Мәңгі тірі жүрер ме ең кім біледі,
Дәл осынау көктемде қалғанда өлмей.

Кеткен жоқсың өрине дүние тар кеп,
Кеткен жоқсың тағы бір өмір бар деп.

Жер өз төсін қақ жарып гүл ұсынды,
Ақындардың жанарын қуантар деп.

Шамаң сенің келмеді гүл ұстауға,
Самалымен көктемнің тыныстауға.
Көз жұмдың да алыстап кете бардың,
Қарамадың әр түрлі жұмыстарға.

Саған енді дос та көп, ие де көп,
Сыбағаң тұр тегеште үйеме боп.
Тікендер де гүлдепті,
оны жейтін,
Алатаудың бауырында түйе де жоқ.

Алымыңа жүруші ем мәз боп көптен.
Сүюші еді жырларың жаз боп беттен.
Түйе құсап жүруші ең маң-маң басып,
Соңғы түйе сенбісің боздап кеткен.

Жүруші едің өмірді қимаймын деп,
Сол үшін де мен оны қинаймын деп.
Шеңгелдер де гүлдепті,
өз жұпарын,
Іздеп келген тіріге сыйлаймын деп.

Жұта алмадың, бауырым, сол жұпарды,
Ұйықтап кеттің жамылып көбік қарды.
Жырлар қалды жаутаңдап өзің жазған,
Көктем қалды, соңыңда көрік қалды.

Машиналы, жаяулы көше қалды,
Жарың қалды, аяулы шеше қалды.
Өсек қалды соңыңда өрбіп барып,
Сен кеткен соң ол-дағы өше қалды.

Қымбат еді-ау, ағатай, ақындығың,
Кешегілер ішінде атың бүгін.
Бір отырып екеуміз аз сырластық,
Біле тұрып жаныңның жақындығын.

Екінші өлең

Аталушы ең, кейде сен аталмаушы ең,
Соғыс жылғы ұрпақтың қатал даусы ең.
Қадірімді халқыма білгізем деп,
Ерте кетіп қалдың ба қатардан сен.

Хақымыз жоқ әрине олай деуге,
Пенделікпен ойлаймыз солай кейде.
Мен қалайша көзіме жас алмаймын,
Бір жұлдызын өшірсе арай кеуде.

Қарсы ап жатыр көктемді ауыл мынау,
Далаң — әнші боп кетті, тауың — жырау.
Тау ішінде мүлгіген сол ауылға,
Сен жүгіріп кірмейсің, бауырым-ау.

Жол тірелер ауылға қайқайып кеп,
Қайыңдар тұр бір әнді айтайық деп.
Қинамайсың енді сен құрдастарды,
Қырға шығып серуендеп, қайтайық,— деп.

Өмірің бар шүкірлік өлгенде де,
Орын дайын сен үшін кең кеудеде.
Өлеңдерің барады енді сенің,
Өзің басып көрмеген жерлерге де.

Жазғы таңның шұғылалы арайымен,
Достық, ләззат, махаббат бал айымен.
Өлеңдерің табады өз бақытын,
Өзің кіріп көрмеген талай үйден.

* * *

Ұзақ жасап неге керек ақыңға,
Өмір бойы жанбаған соң лапылдап.
Аяқты да байқап-байқап басамыз,
Барар жерге қалғаннан соң жақындап.

Тірлігінде бәрін істеп үлгерсін,
Күнде жансын, күнде өртенсін, күнде өлсін.
Ақын деген сірә қырық жастағы,
Қылшылдаған жігіт болмай, кім болсын.

Бітпейді ғой ақын айтар қызық ән,
Ол құлайды құласа өмір құзынан.
Мен ақынның қарттарын да сыйлаймын,
Өзімнен сәл кішісіне қызығам.

Күнде өмірдің бәйгесіне атың қос,
Барар жерге бармай тынбас батыл көш.
Туған елдің қыздарының жүрегін,
Мекен еткен қартаймашы, ақын дос.

* * *

Жігіттіктің бұл да бір жөні екен деп,
Мен бір қызға сөз айттым сен екен,— деп.
Сол арудың ұнады көзі маған,
Көзін мақтай жөнелдім тәуекел,— деп.

Жігіттіктің бұл да бір жөні екен деп,
Мен бір қызға сөз айттым сен екен,— деп.
Сол арудың ұнады айтқан сөзі,
Сөзін мақтап жөнелдім тәуекел,— деп.

Жігіттіктің бұл да бір жөні екен, деп,
Талай қызға сөз айттым сен екен,— деп.
Бірі сенді сөзіме, бірі қашты,
Ұмытайық соларды кел екеулеп.

Жүрсе жөргем ілінер жолаушыға,
Жігіттіктің көп сырын менен сұра.
Ұмыттыру бір кезгі армандарды,
Сенің ғана қолыңнан келер сірә.

* * *

Жарты өмірім қалды ма, қалмады ма,
Жеткендеймін жігіттің арманына.
Атып жықтым көзіммен күн еркесін.
Ақындықтың сыйынып аруағына.

Келіп тұр ғой жадырап жазым міне,
Ұғынамыз назды да, әзілді де.

Байқамады ол шашымды селдіреген.
Жүзімдегі көрген жоқ әжімді де.

Қыздың көзін байлады-ау сиқыр өлең,
Қуат кірді бойыма күркіреген.
Өз қолыммен еккен бір талшыбықтан,
Бойлап өсіп келеді бір түп емен.

Нұр боп сенің тұрады ол жанарыңда,
Қол береді бақыт боп жанарыңда.
Құламайды сол емен, қарындасым,
Қазақ деген халықтың амаанында.

БАЛА КҮННІҢ ДОСЫНА

Ес білгелі, білем, достым, мен сені,
Ол кездерде екі үйіміз көрші еді.
Құстар келіп ұя салып жататын,
Ауладағы теректерге еңселі.

Қыран ба едік қиядағы, құздағы,
Бір ән бе едік болатұғын қыз бағы.
Құстардың жас балапаны секілді,
Ұямызда өсіп жаттық біз дағы.

Не айтасың өмір деген шіркінге,
Құштар-ақ қой бағымызды сілкуге.
Құрдассыңдар, күресіңдер,— дейтұғын,
Үлкендер де қалды азайып бұл күнде.

Өтіп жатыр күн соңынан қуып күн,
Сыйлап бізге бақ мерейін жігіттің.
Өзіңменен талай рет белдестім,
Сен жықтың ба, мен жықтым ба ұмыттым.

Қиялменен көк пен жерді шарладық,
Қиялменен қай майданға бармадық.
Төбелес деп айдап салды ағалар,
Біз олардың тілін бұл жол алмадық.

Балалықтың қиялына көп еріп,
Қуанышқа қалушы едік кенеліп.

Келеді екен көңілге жас, көзге бұлт,
Бұрынғыдан кеттік біздер өзгеріп.
Мүмкін менің оттай ыстық кеудеме,
Жел боп келіп тидің бе сен сөзге еріп.

Бар ма көңіл жарығындай кешкі үйдің,
Өмір жылдам өткеніне өксимін.
Әбен — деген жақсы көрем баланы,
Әбен — деген жігіт бар деп естимін.

О ғып, бұ ғып өстік мүкір адам боп,
Сыйлады өмір өзіңе де, маған да от.
Әбен деген көп сағынам баланы,
Әбен жігіт жүре берсін аман боп.

Сырды шашып жіберді ғой өлең көп,
Ішейікші, сенен де кеп, менен кеп.
Әбен — деген қара шалдың тойына,
Тұманбай шал шақыртпай-ақ келер! — деп.

* * *

Неменеге ерідім,
Қоргасындай шоқтағы.
Сенің ыстық ерінің,
Ерінімді таппады.

Қолымдағы жақұтым,
Түсіп қалған сияқты.
Жапырағым-бақытым
Үсіп қалған сияқты.

Тағдырыммен айтысып,
Жеңіп бәйге де алмадым.
Неге маған жай түсіп,
Жоқ боп кете қалмадым.

Дау жоқ мендей жарымға,
Көңілімді шаң басты.
Бірақ сенің барыңда,
Жоғала да алмаспын.

Ісүйіп тұрған жаңбыр ма,
Жылап тұрған мән бе әлде.
Менің даусым жаңғырған,
Жетпеді ме сендерге.

Неге, неге, тамбайды,
Не болды көз жасыма.
Топырақ салған жандаймын,
Туған қарындасына.

Жауып тұрған бұршақ па,
Тұр ма көктен мұз еріп.
Жас ағаштай бір шақта,
Кете алам ба түзеліп.

Жанып жатқан аспан ба,
Өлде менің жаным ба.
Жетемін бе тосқанға,
Қарсы жүзіп ағынға.

Желпініс бар ауада,
Жеңілдік бар бір бөтен.
Шынымен-ақ далада
Жаңбыр жауып тұр ма екен.

Бозарыпты гүл — өңім,
Өшіп көзден бір жұмақ.
Менің де жан жүрегім,
Алған екен бір жылап.

* * *

Жүрсем де, жүгірсем де өлеңдетем,
Қайдағы қиялдарға ерем бөтен.
Мен жайлы ел білгенді сен білмейсің,
Құлағың естімейтін керең бе екен.

Жүрсем де, жүгірсем де жырлап келем,
Өзіме, өзіме тән ырғақпенен.
Өкпелеп көргенім жоқ, өлгенім жоқ
Достарым той өткізсе ұрлап менен.

Орынсыз жерде ешкімге кішіргем жоқ,
Кішіге көлеңкемді түсіргем жоқ.
Биікте тұрғандарға қызыққам жоқ,
Биліктің мән-жайына түсінгем жоқ.

Жасымнан бойға біткен желікпенен,
Жүректің дегеніне көніп келем.
Кейде бір жұрт жиналған жерлерде де,
Өзімше ажар қосып, көрік берем.

Жанғанын жұлдызымның көрер ме екем,
Арманын ұл-қызымның көрер ме екем.
Үйімді, ошағымды тастап кетіп,
Мен әлде қаңғып жүріп өлер ме екем.

Еліме өлген соң да келер ме екем
Ұрпақпен сәлемдесіп нелер бөтен.
Өз туған мекенімді даңққа бөлеп,
Атақпен, абыроймен өлер ме екем.

Мен үшін керек емес артық бақыт,
Жырымды ақ семсердей жарқылдатып.
Ақындық атағыма шаң жолатпай,
Болды өлсем нұр бейненді көріп жатып.

ТУГАН ҮЙДІҢ ЖҰРТЫНДА

Үйім қайда, қайда кеткен,
Аспанға ұшып кеткен бе.
Жалғыз лашық, жасыл көктем,
Тұрушы еді беткейде.

Қайда біздің балалық шақ
Жалаң аяқ жүгірген.
Кеткені ме бәрі алыстап,
Менің осынау күнімнен.

Құшар едім аймалап мен,
Үмітімдей ерте өлген.
Қызыл гүлдер қайда кеткен,
Тау бөктерін көмкерген.

Оз даусымды сенен ылғи,
Естігендей болушы ем.
Беткейдегі момақан үй,
Маған қымбат едің сен.

Мен су берген өсімдігім,
Күттім сені мен — дейді.
Кеше бар ең жоқсың бүгін,
Барыңа ешкім сенбейді.

О туған үй, сағынармыз,
Сен де үнсізсің, жер де үнсіз.
Біз де осылай бүгін бармыз,
Ертеңіміз белгісіз.

* * *

Әлі де алыс желді күз,
Түн ауа жайнар көп жұлдыз,
Қырыққа келгендерді біз,
Қыр асып кетті деп жүрміз.

Бәрі де мұның қателік,
Бұл ойдан тегіс қайтыңдар.
Алдымен қырыққа келіп,
Сонан соң шешім айтыңдар.

Бұл ойларыңнан без, інім,
Аға айтса бәрін ұғып ал.
Егделіктің де өзінің
Ешкімге қимас жыры бар.

Қарасандаршы болымын,
Еңкейген жоқ қой ол да аса.
Өмірдің біраз жолының,
Жұққан шаңдары болмаса.

Жүреді олар алшаңдап,
Малшыдай малы беткейде.
Сілкініп қалса ол шаңдар
Ауаға сіңіп кетпей ме.

Төзімі — тастың төзімі,
Жүректерінде күні бар.
Егделіктің де өзінің
Естіртпей айтар жыры бар.

Сағынсам жасыл даланы,
 Көбелек қуып жарысқан.
 Сағынсам асыл ананы
 Сәлемім жетпей алыстан.
 Сол кезде, досым, кел үйге.

Жұмыстан шаршап, жабығып,
 Жағдайым болмай жүргенде.
 Барға да, жоққа тарынып
 Сүйеушім жоғын білгенде
 Сол кезде, досым, кел үйге.

Кел үйге, досым, үнемі,
 Жаныңнан жазғы күн күліп.
 Бұлыңғыр тартқан дүниені,
 Ұшыр да жібер бу қылып.

Бақытпен амандасқандай,
 Жанымды нұрға сүйдіріп.
 Өмірді қайта бастардай
 Өңіміз қалсын бір кіріп.

Сөнбей де сөнбей бір от көп,
 Жанатын еді-ау көзімде.
 Қыздар да мені құрметтеп
 Бағатын еді-ау кезінде.

Мақтанып бүгін не дейін,
 Қалды ма белгі түк содан.
 Көктемде туғаннан кейін
 Көктемге, бәлкім, ұқсағам.

Қиялға өріп тербөлсем,
 Мінезім — құстан аумаған.
 Көктемді тойлағың келсе,
 Жақын жүр, достар-ау, маған.

Меншігім жасыл белестер,
 Сайрайды оан құс әуемде.
 Көктемге ғашық еместер.
 Жүріңдер қашық менен де.

Бакытым алда бар ма еді,
Жадырап кетті-ау жан мүлдем.
Таудан бір көріп сәулені,
Таңырқап қарап қалдым мен.

Қасыма келді сол сәуле,
Құшақтап көктем гүлдерін.
Өмірде оны көрсем де,
Көрмеген болып жүр ме едім.

Қашты ғой бойдан дегбірім,
Қай жақтан шықтың күнім-ау.
Көргем жоқ сені мен бұрын,
Көрген де сияқтымын-ау.

Жетіп пе ем қуып өкшелеп,
Әлде сен қуып жетіп пе ең.
Көшеде келіп бетпе-бет,
Бұрылып әлде кетіп пе ең.

Арман ба, зар ма, тілек пе,
Тағдырым саған бағынсын.
Көзіммен емес жүрекпен,
Көрген бір асыл жанымсың.

Жаным бір толқын жарға ұрған,
Бақыттың маған жоқ кеші.
Кетпеші, сәулем, алдымнан,
Мені енді тастап кетпеші.

Құлағымда наз үнің,
Қайда барсам, бір барар.
Менің барлық жазығым,
Жақсы көргенім болар.

Мынау өмір ішінен,
Бақыт іздеу кінә ма.
Жәбір шеккен кісідей,
Енді қайтып жылама.

Құлағымда нәзік үн,
Бейне өзімнің таңғы әнім.
Менің саған жазығым,
Сенсіз қуана алмадым.

Көңілімнің көркісің,
Тұрған маған дем беріп.
Жан толқыса толқысын,
Көз жасына берме ерік.

Сенсең менің сөзіме,
Сенсің барым, тағдырым.
Менің кінәм — өзіңе,
Ессіз құлағандығым.

* * *

Көктемсіз күн ешқашан күркіремес,
Соңынан ақ жаңбыры сіркіремес.
Мен сенсіз бақыт бар деп ойламаймын,
Сен мені жек көруің мүмкін емес.

Келесің өмірімде бір күн емес,
Алдымда көлбеңдейді шіркін елес.
Басыңа бақ дәулетті үймесем де,
Сен мені ұмытуың мүмкін емес.

Өмірім — сыландаған түлкі де емес,
Әшейін күле салған күлкі де емес.
Сен менсіз бақытты боп кете аларсың.
Мен сенсіз бақ табуым мүмкін емес.

Піспеген алманы ешкім сілкілемес,
Мейлің сен көңілімде шырпы боп өш.
Жылатып өмір бойы мен байғұсты,
Сенің де бақ табуың мүмкін емес!

Ғашықпын ба білмеймін, жаным, саған,
 Мұңды болып бара ма әнім содан.
 Сағынады екен де бір бақытын
 Бала күнін өзінің сағынса адам.

Бала күнді сағындым сені көріп,
 Айтқым келді бір жырды тебіреніп.
 Тартқым келді бір шерді ішімдегі,
 Ала қашқан көңілдің желіне еріп.

Жұлдыз болып көгіңнен аққым келді,
 Қиялымдай өзімнің шат күндегі.
 Он сегізге қайтадан барғым келді,
 Өшкен талай отымды жаққым келді.

Бар бақытты жинап ап мың күндегі,
 Бар дауыспен айқайлап күлгім келді.
 Сен тұратын үйіңді сырттай торып,
 Сен жүретін көшемен жүргім келді.

Алаңдатып шақырған көп күн мені,
 Арманға да қуалап жеткім келді.
 Саған жолда абайсыз жолығып қап,
 Басымды иіп қасыңнан өткім келді.

Қайта көктей бастады қыр гүлдері,
 Гүл теруге басташы, құрбым, мені.
 Өз демімнің тұншығып ыстығына,
 Көздеріңе көп қарап тұрғым келді.

СОҒЫС БІТТІ

Соғыс бітті. Көп үйдің
 Тура шықты түтіні.
 Біздің ауыл түгелдей,
 Ұйықтаған жоқ со түні.

Ұйықтаған жоқ жеңешем,
 Ұйықтаған жоқ бұл түні.

Бұл қайғыдан мен де өлдім,
Болмады жан көмегі.
Қарайлайтын жеңгемнің
Ешкімі де жоқ еді.

Жеңгем кетті сонымен,
Ащы мұңым бұл менің.
Қаргадым ба оны мен,
Аядым ба білмедім...

* * *

Бақытпысың, мұңбысың маған келген,
Толды жырға, толды ғой саған кеудем.
Шыныменен таптым ба сені, жаным,
Бақытымды қалайда табам-деумен.

Таба алдым ба,
мен бақыт бола алам ба,
Жалындаған жиырмаға оралам ба.
Байқамай ма шынымен ақ самайды,
Қара көзің қиылып қарағанда.

Олай болса, жарқыным, кел қасыма,
Мен де асығам, соғады жел де асыға.
Тасып барам мен бүгін асып барам,
Сыймай аққан өзендей арнасына.

Өмірімнен өкінбей есемді алам,
Өз еркімде мен мейлі өшем, жанам.
Махаббатты ажал да жеңе алмаған,
Махаббат боп келші сен, келсең маған.

Қол жаймаймын бақ сұрап озған күниен,
Көңілімді емдейін жазған жырмен.
Шөгіп қалған бір кезгі нар сияқты ем,
Қүдіретсің орнымнан қозғап жүрген.

Жүрегімнен от-та өшіп, сезім де өліп,
Тағдыр сыйын тез алдым, тез үлгеріп.
Ешбір адам көрмейтін көз жасымды,
Есіркеші, шырағым, өзің көріп.

Сен мәз болшы қабак ашып,
 Күлгеніңе қарайын.
 Мен қайың мен қара ағашты,
 Шатастырған болайын.

Қарағайды емен-дейін,
 Ерегісіп бағайын.
 Ескерту ап сенен кейін,
 Еңсем түскен болайын,

Орманда өскен сирек гүлге,
 Мен қолымды созайын.
 Пісіп тұрған жидектің де
 Бір берейін сазайын.

Құстың даусын қызық көріп,
 Көз тігейін көзіңе.
 Долаңаны үзіп беріп,
 Үздігейін өзіңе.

Таусыла ма орман деген,
 Бар қызығын көрейік.
 Жалғыз аяқ жолдарменен,
 Жоғары өрлей берейік.

Қол ұстасып тау асайық,
 Гүл жұпарын сіміріп.
 Кешке қарай адасайық,
 Адасайық бір жүріп.

Айнымас бір бақытты сезгенімнен,
 Мәңгілік сендікпін деп сөз беріп ем.
 Өзгеріп бара жатқан сияқтымын,
 Сырласқым келгендей-ақ өзге гүлмен.

Сен-дағы танытпайсың ашық қабәк,
 Жанымды жаралайсың жасып қарап.
 Кінәмшіл бола берсе дос көңілдер,
 Адамдар бір-бірінен қашықтамақ.

Ғашықтар қиын-қиын жол кешеді,
Бақытты шағын іздеп сол кешегі.
Басыма жүдейтұғын күндер келсе,
Қасымнан таба алам ба сонда сені.

* * *

Алматауда ақ қайыңның ішінде,
Келе жаттың жас бір елік пішінде.
Маған үнсіз бір сеніммен қарадың,
Ризамын сол сенімің үшін де.

Жүр ме едің сен тау шыңдарын мекендеп,
Іздеген жан бір күн қуып жетер — деп.
Мылтығымды кезедім де атпадым,
Ақ махаббат ажал табады екен — деп.

Көрер ме едім, астыма ерте ат мінсем,
Сезіктенбе сені көріп шат күлсем.
Келе жаттың күн жібекке оранып,
Маған қарай тура келе жаттың сен.

Келе жаттың алғаш салған әуендей,
Тастақпенен келе жаттың тау өрлей.
Жатырқамай жаныма кеп тұрдың сен,
Мені іздесең, келдім міне дегендей.

Тұрдың үнсіз жақсы көрмей, жек көрмей,
Жет дегендей жаның берген сертке өлмей.
Ойда жоқта біреу келіп өзіме,
Абдырадым гүл ұсынып кеткендей.

Алматаудан қол созсаң,
Айға тура жетердей.
Осы тауға өзінді,
Қалай жүргем әкелмей.

Біз тоқтайтын тұс міне,
Жеттік әрең ат өлмей.
Алматаудың үстіне,
Ай төгіліп кетердей.

Сескенемін бір түрлі,
Кететіндей ай құлап,
Жан-жағыңа, сүйкімдім,
Сен қарайсың жаудырап.

Сол жанарды сүйіп пе ем,
Кетті-ау көңілім масайып.
Ай қасында тұрып мен
Арман айтсам несі айып!

Аспан тауға жақындап,
Төніп тұра қалыпты.
Тау басына — шатырға
Көрік тұна қалыпты.

Көрініске көңіл мәз,
Бір шықтым-ау шырқауға.
Аппақ қар мен жасыл жаз,
Қатар жатыр бұл тауда.

Тау қойнына нұр төккен,
Құстар әнін шырқауда.
Сары күз бен гүл көктем,
Қатар жатыр бұл тауда.

Алып кеттім елсізге,
Қырау түскен күзгі уақта.
Сен — көктемге, мен күзге,
Ұқсап кеткеміз жоқ па?!

Кімді сүйем білейін оны қайдан,
Толы бақыт өмірім, толы майдан.
Нәзіктікті сұраймын қызыл гүлден,
Арманымды сұраймын жарық айдан.

Кімді сүйем сені ме, оны ма әлде,
Көк ағашқа көңілім қонып әуре.
Көкірегім — бос бөлме қонақ күткен,
Көкірегім — бақытқа толы бөлме.

Кімді сүйем сені ме, басқаны ма,
Кімді ұшырдым құс бол деп аспаныма.
Кімді ұмыттым аққан күн арасынан,
Кімге келіп жолықтым қас қағымда.

Кімді ойлаумен өткердім қанша түнді,
Жарылқамас жас ғұмыр жанса кімді.
Сірә жеткен шығармын бақытыма,
Бақталасым өр жерде бар секілді.

Жанарымнан әлі де от тамады,
Арманымның сағаты тоқтамады.
Сірә сүйем біреуді жанға балап,
Соңғы кезде жан тәтті боп барады.

Сүймеуге сені мүмкін бе,
Алдауға және болмайды.
Төгілген күміс күлкің де,
Көңіліме күн боп орнайды.

Жақыным, досым, жыр ғана,
Жасымен көздің жазамын.
Кеудемді ылғи тырнаған,
Ұмыт болар ма азабым.

Азабым — сенсің, сол азап,
Сыйлайды ылғи маған бақ.
Кешем бір тірлік беймаза,
Жүремін ылғи алаңдап.

Ұшырып көңіл қаздарын,
Келесің ылғи көктем боп.
Бақыттан көз де жазбадым,
Бақытты боп та кеткем жоқ.

* * *

Кешегі бірге туып көз көргендер,
Сүйеміз, күйеміз — деп сөз бергендер.
Өтінем — өмір бойы қартаймаңдар,
Өтінем — өмір бойы өзгермеңдер.

Асыл жар, аяулы ана, сұлу әйел,
Өз мұңын қосады ғой мұңыңа жер,
Табыңдар әрекетін қартаймаудың,
Әйелден амал қашпас деп жүр ғой ел.

Ойлаймын дәл осылай өзім де іштей,
Сендерге бәрін бердік жемей, ішпей,
Жағыңдар опаны да, бояуды да,
Шырайға тұрса болды әжім түспей.

Өкпе айтып, не ғыламыз өтер күнге,
Қадірін қалғанбыз ба бекер білмей.
Бұралып тұрыңдаршы баяғыдай,
Үзіліп сабағынан кетер гүлдей.

Кетпеңдер сол баяғы жылы кезден,
Жыл деген өлшей берсін — ұлы безбен.
Жанайық жиырма бестің отыменен
Қарайық біз сендерге «ұры» көзбен!

* * *

Бірде ұшамын, бірде жерге жығылам,
Бірде күліп, бірде жасқа тығылам.
Сені ғана қуантуға жарасам,
Дүниені қуанттым деп ұғынам.

Көкірегімде шалқып, толқып тасып ән,
Күнде саған кездесуге асығам.
Сені сәл-пәл ренжітсем байқаусыз,
Бар өлемді ренжіткендей басылам.

Мұңым менің аз ба еді,
Мұңайтуға құмарсың.
Тек аялап жаз мені,
Тұр ғой дейтін шығарсың.

Аз жылап па ем мен байғұс,
Жылатуға құмарсың.
Қанаттары талмай құс,
Шалқып әур деп ұғарсың.

Құдыретіңе сыйынып,
Жүремін ғой үнемі.
Ұшудың да қиынын,
Қанаттылар біледі.

Шулы дүние ішінде,
Өзімді көп сынадым.
Жұрт көзіне түсу де,
Оңай емес, шырағым.

Ат бәйгеден келгелі,
Айқайшыл үн қарлыққан.
Мұңайтуға сен мені,
Құмар болма сондықтан.

Болашақ күнде бір жерде,
Жолыға қалсаң сен маған.
Жағдайым келмей гүлдеуге,
Мүмкін мен сонда қорланам.

Жүзіме қарап әжімді,
Аярсың, мүмкін сынарсың.
Жоғалған менің жазымды,
Қайда деп кімнен сұрарсың.

Ұмытпай сені жүрдім деп,
Айтпаспын, айтсам күлерсің.
Даусымнан шыққан дірілден,
Жанымды өзің білерсің.

Жетеді рас менде мұң,
Қадіріме қайтіп жетерсің.
Мен жайлы білгің келгенін,
Білдіргің келмей кетерсің. *

Қарайып үнсіз қаныңа,
Қайрылып бір тіл қатпассың.
Бірақта содан жаныңа,
Рақат, бақыт таппассың.

Біртіндеп жаның соны ұғар,
Ұқпасқа және жоқ себеп.
Күтерсің тағы жолығар,
Жолығар сағат соқса деп.

Іздесең ізде, көзіңнен,
Жарқырап жанып тұрармын.
Сен қайта іздегеніңде,
Мен жерде жоқ боп шығармын.

Сылтау іздеп жүр ме едің,
сынайын — деп,
Құшағымнан үзіліп шығайын деп.
Күнмен бірге аяңдап мен келемін,
Жылдан-жылға қайғы көп, үйім көп.

Қадіріңе шынымен жетпедім бе,
Белгі қалдыра алмаспыз өткен күнге.
Көгілдірі аққудың шығар деуші ем,
Көз алдымнан кейде бір өткенінде.

Қол созып ем өзіңе мен де ерлікпен,
Махаббатты мен күткем, сенен күткем.
Құралайдың дәл өзі шығар деуші ем,
Дала болып ойнатқым келгендіктен.

Көз де ашқарақ,
қайтейін жан да ашқарақ,
Тас қияда талды ма талмас қанат,
Сені ғана бақытты етпес пе едім,
Болсам егер мен-дағы сәл басқарақ.

Көзің оғын кеудеме алғаш қадап,
Жайлауыма қонып ең жан баспаған.
Толып бара жатқандай кеудем мұңға,
Болып бара жатырсың сен басқа адам.

Бұрынғыдай жалындап жанам ба екем.
Бақыт керек емес ед маған бөтен.
Самайымның қырауы көбейгенге,
Мүмкін өзім өзгеріп барам ба екем.

* * *

Өзім бітпей бітпес сірә бұл тілек,
Басқанымен бақытсыздық бұлты кеп.
Бітпес тілек, тағдырым өз қолымен,
Жемісімді тауысқанша сілкілеп.

Бітпес тілек, нәзік жүрек барында,
Берді дүние зорға қосып бағын да.
Бақсызбын ба, бақыттымын ба әлде мен,
Ойға шомған осынау бір шағымда.

Өттім кезден бәйге шауып бақ сынар,
Дәмдес болды талай-талай жақсылар.
Біреулердің қарағанда көзімен,
Менен басқа бақытты жан жоқ шығар.

Жастық шағым дастарқанын жиып ап,
Маған төсек сап қойғандай жылылап.
Біреулердің қарағанда көзімен,
Мені оншама бақытты деу қиын-ақ.

Жылжып, сырғып бара жатыр өмірім,
Өміріме қызығады көп інім.
Бітпесе екен, бітпесе екен тілегім,
Тоймаса екен еш қызыққа көңілім.

Ай емес тіпті сан жылдап,
 Ұмытып мені кетерсің.
 Өзіңді, жаным, мен жылдам,
 Ұмыта алмасам не етерсің.

Көңілімнен тез өш — десең де,
 Өше алмай жанып тұрамын.
 Өңімде кездеспесем де,
 Түсімде көріп шығамын.

Жақсылық тауып жаңадан,
 Оралам алыс ұшқанмен.
 Солқылдап жылап оянам,
 Сол келген қуаныштан мен.

Қыз қайда жігіт жанын түсінетін,
 Қалғандай көңілімнің құсы жетім.
 Жолымды кестің өзің бір-ақ кеште,
 Барушы-ем шақырмай-ақ ұшып жетіп.

Жүремін елесіңе құр алданып,
 Қасыңа күнде барам қиялданып.
 Қос жүрек бір кеудеге сыюшы еді,
 Қалайша кең дүниеге сыя алмадық.

Табаным тайса жолда табалама,
 Өліммен тең көрінер маған о да.
 Еркектің жылауы да ерлік шығар,
 Мынау бір шат-шадыман заманада.

Білсем де тұлпарлардан озбасымды,
 Кім сыйлар, сыйламасам өз басымды.
 Талайдың жасын сұрттім орамал боп,
 Кім сүртер менің мөлдір көз жасымды.

Әйнегіңнен ақ тиін қарағаны —
 Сені досқа, жан досқа санағаны.
 Сенің жомарт көңіліңді түсінгені,
 Бөлісуге сырыңды жарағаны.

Әйнегіңнен бұлбұлдың ән салғаны,
 Келген таңды қуанып қарсы алғаны.
 Сені көріп жанының толқығаны,
 Сен ояу деп дүниеге жар салғаны.

Әйнегіңе кептердің қонақтауы —
 Сенің тыныш өміріңді мадақтауы.
 Сенің таза мөп-мөлдір көңіліңе,
 Бәле, жала дегенді жолатпауы.

Әйнегіңнің алдына мен келуім —
 Махаббаттың дертінен емделуім.
 Ұйықтап қалған жүректі қайта оятып,
 Ұйықтап қалған көңілге жел беруім.

Әйнегіңнің алдына мен келуім —
 Махаббаттың көлінде тербелуім.
 Қайта-қайта мазаңды ала бермей,
 Біржола алып кетуді жөн көруім.

Әкетсем таудың ішіне,
 Көрсетпей ешбір кісіге.
 Тағдырға риза болар ма ең,
 Болар ма ең риза ісіме.

Менімен жүріп жырақта,
 Екі апта, яки бір апта.
 Зеріктірер ме екен тау іші.
 Шулаған өзен, бұлақ та.

Бұлт көшіп көкте күркіреп,
 Жаңбыр да жауар сіркіреп.
 «Қыс түсе үйге қайтсақ» — деп,
 Айтасың ба әлде бір тілек.

Аялайық өмір деген шіркінді,
Ақ жүзіңнен өшірмеші күлкінді.
Сенің күлкің жел боп айдап кетеді,
Көңілімде кілкіп тұрған бұлымды.

Байқайсың ба, той да тарап барады,
Ұнатпайды жаным шарапхананы.
Жасыл бақтың арасында жүргендей,
Сені көрсем көңілім қанаттанады.

Сені көрсем кеудем күмбезденеді,
Сенің көзің маған мың көз береді.
Сенің сөзің — маған мың сөз сыйлайды,
Деміңменен демім бір кезде өледі.

Тоқтамайды айлар-күндер көшеді,
Толды саған, кеудем бұрын бос еді.
Отыңменен отым бірге жанады.
Отыңменен отым бірге өшеді.

Көргемін жоқ сенен, жаным, сыр бүгіп,
Көзім бәрін қояды ғой білдіріп.
Дүниеде сенің бар болғаныңа,
Жүргенім сол көшкен елдей дүрлігің.

Жабығар — деп жалтақтама,
Жан шаттыққа көмілсін.
Сілкіп жібер бұтақты анау,
Мойныма қар төгілсін.

Қар құйылсын мойыныма,
Жетсін талып жел үні.
Сенің ерке ойыңныңан,
От шықпасы белгілі.

Бала күнде әр жақта өстік,
Болсақта бір жер бағы.
Сақылдаған күлкінді естіп,
Сілкінейін мен дағы.

Саған қарап қозғаламын,
Сағындырған жырымсын.
Сілкінейін бозбала күн,
Боз құнанға бір мінсін.

* * *

Сырласушы ек екеуміз еміреніп,
Бақшасына бақыттың жеңіл еніп.
Біразырақ дүниеде жүрсін десең,
Қабағыңды түймеші мені көріп.

Мен емеспін бақытты сезбес кеуде,
Жабырқармын жанымнан жаз көшкенде.
Көңілді боп өмірі өтсін десең,
Бір әзіл сөз айта сал кездескенде.

Жауласарға жоқпын мен, жанмын осал,
Көктемдерге ғашықпын көңіл ашар.
Бақытты боп дүниеде жүрсін десең,
Мені көрген кездерде жымия сал.

Қадамыма қарай жүр қадағалап,
Көрген пенде емеспін жан алалап.
Біразырақ дүниеде жүрсін десең,
Ұсынбашы аяулым, маған арақ.

Бақыттымыз онсыз да арайлымыз,
Солай жүре берейік қалай жүрміз.
Көрсетпеші құрғырды,
соны ішем,— деп,
Ерте сөніп жоғалды талай жұлдыз.

Ертелі-кеш қасыма еркем келсін,
Менің жадау өмірімді көркемдесін.
Ернім менің өртенсін гүлді сүйіп,
Басқа оттарға ешқашан өртенбесін.

Теңіз, менің ұғармысың жырымды,
 Ұғармысың кеудемдегі бір үнді.
 Менің дағы толқындарым асыр сап,
 Уақыттың кеп аяғына жығылды.

Есіркей ме, ескере ме оны уақыт,
 Жыртып-жыртып тастай ма әлде сорлатып.
 Соның ғана дегеніне көнесің,
 Күресерге болмаған соң қолда түк.

Саған келдім араға үш-төрт жыл салып,
 Бұрынғымнан қалғандаймын жұмсарып.
 Бұрынғымнан қалғандаймын жуасып,
 Жүрегімде өлмегенмен бір шабыт.

Іздеп саған келер жандар өлмеген,
 Сарыныңа, ағыныңа шөлдеген.
 Неге ертерек қартайғансың балам — деп,
 Неге, неге сұрамадың сен менен.

Неге, неге сұрамадың қымбаттым,
 Тағы маған өз жырыңды тыңдаттың.
 Хат боп ұшып болашаққа барам ба,
 Арасында жоғалам ба мың хаттың.

Одан сенің хабарың жоқ, қадірлім,
 Гүл бағымды, думанымды сағындым.
 Ақ жанымды, арманымды аялап,
 Күндерімнің бұйрығына бағындым.

Жолға шықсам, маған ылғи ерді үміт,
 Жақсылықтың барлығына сендіріп.
 Құлқынның да құлы бола жаздаппын.
 Қуат барда қуанайын деп жүріп.

Тез өтеді өмірімнің күндері,
 Жүрексінем жүрген сайын ілгері.
 Тізгін ұстап қолдарым да қатайды,
 Жігіт болып атқа қонғаннан бері.

Қара теңіз, жылы кәме, жарықтық,
Жібер мені қуанышқа қарық қып.
Толқыныңмен ары-бері ойнатып,
Жас сәби ғып құм жағаға алып шық!

ДЕМАЛЫС

Демалыс алдым, теңізге бардым жол жүріп,
Көкпен де ұштым, жермен де жүрдім, болдырып.
Ұмыттым сосын демалыстың да не екенін,
Үміттің құсын көкірегіме қондырып.

Теңізді көріп тебіреніп кеттім, тербеліп,
Биіктер қашып, жүретін бейне жер кеміп.
Арманға шөлдеп қалған екем-ау, көптеп-ақ,
Ажарландым бір аспанның сүтін мен де өміп.

Алысқа қарап сырластым тағы өткенмен.
Қарияға ұқсап қасқайып тұрдым көп көрген.
Бойымнан менің толқындар туып жатқандай,
Шындарды құшты, жылдарды құшты от кеудем.

Алғы шептерде, жүрдім бір ылғи ту ұстап,
Ақындық деген бір аяулы сөзбен тыныстап.
Тіршілігінде ақынға қайда демалыс,
Өлгеннен кейін демаламыз ғой «дұрыстап».

* * *

Сағынышын болмаса жолға шықпа,
Сағынышың бар болса, онда асықпа.
Аңсап келіп жолығу қандай бақыт,
Арманың боп шақырған сол ғашыққа.

Ол да сені шақырып, сен оны да,
Серуендейсің көктемнің көгалына.
Кеткеніңді білмейсің көбелек боп,
Күннің өзі қонақтап жанарыңа.

Күндіз көзден жоғалтпай тәтті елесін.
Түсінде де сол жанды көп көресің.

Өмірдің сол ғажайып бір сәті үшін.
Қаншама ауыр жылдарды өткересің.

Жылаймысың, сақылдап күлемісің,
Барлығын да өзіңнің біледі ішің.
Бәріне де көнесің, бәріне де,
Тар кеудеңе сыймаған жүрек үшін.

Жылаймысың, сақылдап күлемісің,
Барлығын да өзіңнің біледі ішің.
Бәріне де көнесің, бәріне де,
Өзіңді де сағынған жүрек үшін.

* * *

Теңіз жатыр сұстанып, буырқанып,
Өз құдыретін тұрғандай бүгін танып.
Жаз келгенін өр теңіз ұмытса да,
Жаз келгенін біз қалай ұмыталық.

Таса қылмай көзімнен құс аппағын,
Бақытымды мен кімге ұсатпадым.
Сағынышын басуға өр кеудемнің,
Өр толқынды келеді құшақтағым.

Бірақ теңіз сұстанып жолатпайды,
Суық толқын жағада жалақтайды.
Жылжып өткен сағаттар жайлап қана,
Сағынышымның дәптерін парақтайды.

Дүниені басқандай бір шұбар бұлт,
Дауыл барда, жағада тыншығар жұрт.
Нар толқындар барады ойнақ салып,
Мықты болсаң, үстіне мінші қарғып.

Мінші қарғып кәдімгі ат мінгендей.
Тұңғықтың түбіне батқың келмей.
Толқындардың үстінде ойнақташы,
Қымыз ішіп жайлауда салт жүргендей.

Өзіңе деген сағыныш отын жинасам,
Алуға болар оттан бір үлкен үй жасап.
Өшіру оны қолынан келмес ешкімнің,
Бір теңіз суын түгелдей әкеп құймасақ.

Тұрасың күліп алдыма келіп ақ таңда,
Ояусың өзің ұйқыға дүние батқанда.
Кеудемнің отын теңізге басып сөндірдім,
Тал бойым түгел өртеніп бара жатқанда.

Сен жанғанда мен жанбайды дейсің бе,
Бір елеске алданбайды дейсің бе.
Сен күрсінсең күні бойы мені ойлап,
Маған дүние тар болмайды, дейсің бе.

Күздің желі бір мұңды жыр толғайды,
Махаббаты ерте сөнген ер жайлы.
Бере алмасаң бақыт, шаттық сен маған,
Бер өкініш, бер уайым, бер қайғы.

Өз еркінде сыйласаң да қай күнді,
Сезім-бөбек астына асау тай мінді.
Артық көрем жеңіл-желпі бақыттан,
Сенің маған беріп кеткен қайғыңды.

ҚАРА ТЕҢІЗГЕ АЙТЫЛҒАН ӘЗІЛ ӨЛЕҢ

Қара теңіз! Қара теңіз!
Сырласайық кел екеуміз.

Сені неге қара — деді, көк демей,
Елің қалай қадіріңе жетпеген.
Көк теңіз деп қайта қойсам атыңды,
Көкіген бір жансың-ау деп сөкпегей.

Расында қара емессің, көксің сен,
Қайтып алдым теңеуімді көпсінсең.
Бөбегім — деп мүсіркеуге әзірсің,
Анашым — деп толқыныңды көп сүйсем.

Расында көк те емессің, жасылсың,
Дүниеде теңдесі жоқ асылсың.
Жылап айтқан сырым болса менің бір,
Толқындарың тұңғығына жасырсын.

Расында жасыл да емес, ақсың сен,
Тарқамайтын базарсың сен, бақсың сен.
Көңілі кір жамандарға жоқсың сен,
Жаны сұлу адамдарға жақсың сен.

О, шалқарым, миллион жылсың, мың жылсың,
Миллиондардың арасында жылжырсың.
Мүмкін саған көз тимесін деп елің,
Қара теңіз деген шығар кім білсін.

Сенен ешкім болған емес атақты,
Сенен келіп талай ақын от апты.
Мені де анам тимесін деп жұрт көзі,
Өлмесін деп Тұманбай деп атапты.

Жерде желмен, көкте бұлтпен тең өстім;
Тайқымандай тағдырыммен егестім.
Мен өзімді теңестіретін сенімен,
Ақымақтардың ауылынан емеспін.

Бұл теңеуді мүмкін сөкет көрерсің,
Бірақ, бірақ бір шындыққа сенесің.
Анам үшін менен қымбат дүниеде,
Басқа бір жан болмаған соң, не десін.

Сондықтан да еш кінә жоқ анамда,
Бала десе қалмас сірә жан онда,
Суық көзі түспесін деп ешкімнің
Сұрқай атты қоя сапты маған да.

Сен де мені көзге ілмейсің, ай теңіз,
Аңсап көлдім құшағыңды жай, теңіз.
Екеуміздің ішіміздегі сәулеге,
Жұрттың көзі түспей жүр ғой, қайтеміз.

Атақтысың, атағыңнан да үлкенсің,
Қара теңіз, ақ тұманды бүркенсін.
Сен — қарасың, мен — Тұманмын әуелден,
Бізден — сәуле тарарына кім сенсін...

Ат жалына жабысқандай желікпен,
Толқыныңа жармасамын келіп мен.
Анам болып — шомылдырдың сен мені,
Жылы сумен, аппақ-аппақ көбікпен.

Көк пен жерді ұштастырған батырсың,
Көңіл жыры таусылмайтын ақынсың.
Малтып көрдім толқынына оның да,
Балтықтан да жүрегіме жақынсың.

Егейде де, жүзіп көрдім ТиRENде,
Бөріне де қойды жаным үйренбей.
Саған келсем, бір сайранға берілем,
Қызық қуып өз ауылымда жүргендей.

Көңіл құсым аяулысың не деген,
Саған келсем кете алмаймын, бөгелем.
Тілің жақын, үнің жақын о маған,
Күнің жақын күмісіне бөлген.

Теңіз! Теңіз! Сен жатырсың желге ойнап,
Естімейсің келдім десем айғайлап.
Тауларыңның аттарынан жаныма,
Бір жақындық сезгендеймін мен бейбақ.

Тауың кезіп көп жүремін сенделіп,
Қияларға ұшырасың дем беріп.
Гүлдеріңнің үндерінен жаныма
Шипа тауып жатқандаймын емделіп.

Түсінерсің айтпай-ақ сен аржағын,
Қуанышқа толып кетті жан-жағым.
Ешкімге айтпа албырт кезін ақынның,
Қара теңіз! Менің қара маржаным!

Хош, теңіз! Қайта айналып келгенімше,
 Ақ тұман айдыныңды көргенімше.
 Үйінен ұзап шықпас ағалардай,
 Келермін, боп кетпесем мен де еріншек.

Келермін, сен барында ерінбеспін,
 Аңсармын алыс жүрсем, желінді ескін.
 Аңсармын аласапыран толқыныңды,
 Іздермін арасынан өмір көштің.

Іздермін, іздермін да оралармын,
 Мейірімін іздегендей жан ананың.
 Мәңгілік махаббаттың ақ қанатты,
 Тек қана сен айтасың маған әнін.

Келермін жігіт шағым бар тұрғанда,
 Көнбеспін қарттық деген антұрғанға.
 Мұңды да ұмытармын аз уақытқа,
 Ойнап бір толқыныңмен шарқұрғанда.

Дүлдүлі жігіттіктің ала қашып,
 Жүрермін толқыныңмен араласып.
 Бар болса сағыныш отын есіркермін,
 Бір сәтке көкірегімді саған басып.

Аялап алдыңа алдың сонау баста-ақ,
 Ірілік көрсетпедің маған жасқап.
 Жаныма көп жылдардың жұққан шаңын,
 Тазарып мен шығармын саған тастап.

Хош теңіз! Әр жолығыс мейрам маған,
 Қалпыңмен қала берші жайраңдаған.
 Келмесем, өткен екен деп ойларсың,
 Арманын қуып жүріп қайран балам.

САРЫАРҚА

Сарыарқа, аманбысың, алтын бесік,
Мен келдім бүгін саған даңқыңа ілесіп,
Көрмеген көп жыл бойы достарменен,
Қауыштық ыстық жастай мөлтілдесіп.

Сарыарқа, аманбысың, сағынышым,
Мың алғыс саған адал жаның үшін.
Өзгереді асыл туған анашым-ау,
Көз керек қасиетіңді тану үшін.

Келе сап сағымыңды қуғандаймын,
Мен сенде тумасам да туғандаймын.
Талай жыл сағынысқан достар үшін,
Бітпейтұғын қызығы думандаймын.

Сарыарқа, — сары бидай тербетілген,
Сыбаға, бітпес қазына елге тиген.
Жер ана үлестіріп жатыр бүгін,
Ұрпаққа базарлығын белге түйген.

Қарқара, қайран Нұра, аманбысың?
Қанеки, бір гүліңді маған да ұсын.
Мінейін тұлпарыңды көлденең тарт,
Қуалап жетейінші көңіл құсып,

Құтты жер аманбысың Мәди туған,
Баяғы тарқамапты той мен думан.
Өзіңнің Қасымыңа басын иген,
Қабылда бір ұлыңды өлең қуған.

Асыл жер Қасым ақын асыр салған,
Арманның аппақ нұры басын шалған.
Дария боп тасып кетпей, асып кетпей,
Қойыңда қалай жатыр осынша арман.

Сарыарқа, сар желіңмен жарысайын,
Оятып жастығымның алыс айын.
Жылдардың арасында қала берген,
Тағы да жиырма жаспен табысайын.

Сарыарқа, сар желіңмен жарысайын,
Оятып жастығымның алыс айын.
Армандай қара көзді қарындаспен,
Аңқылдап ат үстінен танысайын.

Ол мені ойлап қалсын жас екен деп,
Өлмейтін махаббатқа мас екен деп.
Жүретін күндіз-түні ат үетінде,
Жігіттің бір мықтысы осы екен,— деп.

Таныстық жолда өркіммен,
Соңынан бокал қағыстық.
Біткендей болды бір мүлдем.
Арада тұрған алыстық.

Болар деп бұлай кім білген,
Ойлардан ауыр сейілеміз.
Туғаннан бері бір жүрген,
Кісідей болдық кейде біз.

Әңгіме деген жарасып,
Өзілге барып тірелді.
Өзіңе дос қып аласың,
Бейтаныс жүрген біреуді.

Ұнатам жолды сол үшін,
Ұзарта берем сапарды.
Ақ арманыңды бөлісіп,
Біреуді дос деп атауды.

Тірлікте бәрін көрейік,
Тірлікті,
достар, шайқа әнмен.
Жол жүрген сайын көбейіп,
Кеңейіп үйге қайтам мен.

Күн сайын алға қарай бір ұмтылыс,
Көрген жоқ бақыт сыйлап маған тыныш.
Аралап туған жерді жүрген сайын,
Дос табам, жүрегіме табам туыс.

Талай бір азаматтың қолын алам,
Бұрын мен көріспеген, танымаған.
Үйіне шақырады шофер іні,
Құшақтап қарсы алады ғалым ағам.

Достардың мейіріміне жанамын мен,
Жанымның асқарына жалау ілген.
Обкомның хатшысы да хал сұрайды,
Досымдай қатар өскен бала күннен.

Жүремін бір бақытты тосып, іздеп,
Кей сыннан өте шығам
сіз — деп, біз — деп.
Айтады шахтер құрбым маған әзіл,
Дүниеде қанша қызға ғашықсың деп.

Қашанда қыз көзінен шаттық табам,
Күнім жоқ асықпаған, аптықпаған.
Бәріне сұлулардың ғашық едім,
Содан да жоламайды қарттық маған.

Десем мен шахтер досым мөз болады,
Күзде де айтылардай жаздағы әні.
Көз алдымда дүние көңілденіп,
Көз алдымда дүние назданады.

Жолға шықсам әр жерде болып ісім,
Шартарапқа ұшырам көңіл құсын.
Достар мені ұзатып салады ылаң,
Қиял жетпес қиядан көру үшін.

Ауыр жүктен жүрегім босады ма,
Басылады көңілім тасады да.
Қойнымда бір ып-ыстық күлшем бардай,
Мен де асығам өзімнің ошағымға.

Салт атпенен келе жатсаң далада,
Балқытпай ма барқыт дүние, бал ауа.
Көз алдыңнан көлбең-көлбең өтпей ме,
Өткен күндер нұрын құйып санаңа.

Отпен ойнап жүрген кезің — жез киік,
Қалушы едік тез өртеніп, тез күйіп.
Жанушы едік, жанушы едік бәрібір,
Қоштасуға шыдамайтын көз қылып.

Сол дәуренге барып-барып қиялмен,
Көптен кейін тізгінімді жиям мен.
Оянады астымдағы атым да,
Біз алысқа бармаспыз — деп мынаумен.

Ойдан сергіп, қамшы басам атыма,
Асыққандай сол бір махаббатыма.
Сүймек болам бәз біреудің бақытын,
Күймек болам бәз біреудің отына.

Қызықтаймын жүйрігімнің шапқанын,
Өкініш қой — өткенімнен тапқаным.
Кеш ұғамын, сол жүйріктің мен ылғи,
Ертеңіме алып бара жатқанын!

Ұшардай күнмен бірге қанат қағып,
Кеш түссе тілеймін тез таң атқанын.
Бір сәтке ұмытқандай боламын мен,
Жылдардың зулап ағып баратқанын.

Таң атса мол қызыққа кенелердей,
Тасиды денемде қан дамыл көрмей.
Аздап бір тыншығу да керек еді
Жүректің дегеніне сене бермей.

Қанша рет мен туғалы таңдар атты,
Күн ақты, айлар ақты, арман ақты.
Қанша су арнасынан асып кетті,
Қанша су тастай қашты жар қабақты.

Тірлікте кім санапты соның бәрін,
Жетпеймін бір арманның соңындамын.
Қайтейін біткен әлі бір ісім жоқ,
Сірә, мен жігітпін-ау сорым қалың.

Ешкімге мен бармын деп мақтана алмай,
Айдан да, жұлдыздан да бақ таба алмай.
Құлап қап ақ бозынан арқыраған,
Түн бейне жаяу келе жатқан жандай.

Қойнында сұлу таңның көп қазына,
Күткендей мені сонда бақ, بازیна.
Амал не асықпайды қараңғы түн,
Алдынан шығатұғын ақ бозына.

Аппақ таң — ақ сұлудың шат кейпіндей,
Табыссаң, тастап сені кетпейтіндей.
Сол бақыт, сол ақ боз ат маған келіп
Үстіме міне сала шап дейтіндей.

Болса да жалпақ жатқан жұртқа әйгілі,
Жігітті өзі туган ұқпайды елі.
Мен таңға асығамын,
ақ боз тұлпар
Алысқа өкете бер жықпай мені.

Таудан түскен сәуле

Ұшқан құстар аспандағы
Көз алдымда тұрушы еді.
Кітап жастап жатсам-дағы
Нан түсіме кіруші еді.

Кинодағы балаларша
Қан майданға барсам деуші ем.
Жараланған аға болса,
Жараларын таңсам деуші ем.

Қонар болса кісіге өнер
Осы бастан қонар дедім.
Кітап кірсе түсіме егер
Оқымысты болар ма едім.

Өмір өзі жасқаған соң
Басым менің мәңгірді ме?
Әлде қарным ашқаннан соң
Түсіме ылғи нан кірді ме?

Жер бетінде тірі жүр ме?
Әкем қашан оралады?
Ұшқан құспен ұшу бірге
Арманым боп барады әлі.

* * *

Қай жерге жеттім, қайдамын,
Барамын жүріп қай жаққа?
Қиялым қанат жайғалы
Есімім кетті аймаққа.

Көп жүрді үміт жолында
Балалық балғын кездерім.
Қарасам ойлап оның да
Бақытын өзім сезбедім.

Көзімді жұмып кімге ердім,
Қоштастым кіммен асығып.
Қызықты сонау түндердің
Қызуы қапты басылып.

Талғандай кейде қанатым
Үнемі ұшып көкті өрлей.
Сағынып өзім баратын
Сауықтар тарап кеткендей.

Сабырлы жүрек, сап көңіл
Салқындап неге барасың?
Бітпейді деген тәтті өмір
Білгізіп жүр-ау бағасын.

Сыбағамды түгел тауысып,
Бітердей қорқам мен кенет,
Ертерек қартайтпау үшін,
Өмір-ау, аздап еркелет.

* * *

Балдуса балғын сол бір шақ
Алдымнан кетпейтін еді.
Залда жұрт маған қол ұрса,
Бір адам жетпейтін еді.

Аяндап алыстағы арман
Қасыма келдің сен бүгін.
Дос, жолдас, таныстарымнан,
Сезуші ем біреу кемдігін.

Өмірдің мерекесі ғой
Тұрғаның жайнап арай гүл.
Сол арман сен екенсің ғой
Тіл қатпай жүрген талай жыл.

Жанарың жанымды әлдилеп
Шуағын маған бұрғанда.
Қол создым үзіп алғым кеп,
Басқалар үзбей тұрғанда.

Беріліп алғашқы әсерге
Бір емес, жаным, екі өлдім,
Ертерек келдім десем мен,
Кешігіп қалған екенмін.

Ұғыспау, жанып қосылмау
Жүзімді жаспен жуады.
Өміріме менің осынау
Бір адам жетпей тұр әлі.

* * *

Ғасыр жүгін көтерген
Жықпай арман туымды.
Қашан жазар екем мен
Ең керемет жырымды.

Немене жоқ ойымда,
Не айтам бұл күндерге.
Әлде жазып қойдым ба,
Жазармын деп жүргенде.

Көрдім талай азапты
Бойды үмітке жеңдіріп,
Ең сұлуын қазақтың
Еншілеймін деп жүріп.

Шақырады бірақ та,
Жаңа қала, жол жаңа.
Атым біраз құлаққа
Естілгені олжа ма?

Бәрінен де қиыны
Сыр бердім-ау аз күнде.
Құрдастардан иығым
Сәл озғанға мәзбін бе.

Ең керемет сұлуға
Арман айтқан шағымда.
Ең керемет жырым да
Туар ма екен жалындап.

КЕЛДІҢДЕР МЕ, АҒАЛАР

(Бақанаста Ұлы Отан соғысында қаза болған ерлерге ескерткіш ашылды)

Аққулардай асыққан мөлдір көлге
Сағыныштың азабын жеңдіңдер ме?
Тұңғиықтың түбінен шығып бүгін
Туған жерге, ағалар, келдіңдер ме?!

Өмірінің тиылып бал бұлағы
Биігінен бейуақта ән құлады.
Сендер сүйген арулар кемпір болды,
Күте-күте көздері талды-дағы.

Қап түбінде сарғайды сары қасық
Келдіңдер ме, ағалар, арып-ашып.
Келдіңдер ме, ағалар, аяулылар
Жақсылықтың гүліне жаны ғашық.

Өздеріңді, ағалар, қуып жетіп,
Төзім дейтін тозбайтын кидік етік.
Тұлпарларға мініңдер ойнақтаған
Ақ даланың омырауын дүбірлетіп.

Жүздеріңді танимыз күн қарыған
Біз білеміз айрылды, кім бағынан.
Күте-күте кемпір-шал көзін жұмды,
Болмаған соң бір хабар ұлдарынан.

Өшіп қалған шетіңнен күнсің бәрің,
Шынарсыңдар жай түскен бір шыңдағы.
О, қырқыншы жылдардың жігіттері,
О, қырқыншы жылдардың қыршындары.

Аққулардай асыққан мөлдір көлге,
Сан жылдардың азабын жеңдіңдер ме.

Келдіңдер ме әскерден босап түгел
Туған жерді сағынып келдіңдер ме?!

Тауды, тасты үгітіп нанша иледік,
Жонды жоннан асырып жол сүйредік.
Біз даланы гүлдеңтік сендер келсе,
Туған жерді танымай қалсын дедік.

Көңшігендей бір түрлі көңіліміз
Көзімізден құлайды еріп жұлдыз.
Жанымыздың ыстығын сендер жоқта
Туған жерге аямай беріп жүрміз.

Шынымен-ақ, бауырым, тірімісің,
Шықты алдыңнан іздеген міне кісің.
Келдіңдер ме, ағалар, келдіңдер ме,
Туған жерді күзетіп тұру үшін.

Жігіттіктің желігі, желі кеміп,
Сағыныштан талай-ақ еңіредік,
Біздер енді сендерге гүл сыйлаймыз
Күнде-күнде таңменен бірге келіп.

Шіркін, тірі көрсек деп қиялдаймыз,
Өзімізді-өзіміз жиі алдаймыз.
Енді еш жаққа сендерді жібермейміз.
Құшағынан халықтың шығармаймыз.

Дегеніне уақыттың бағыналық,
Той жасаймыз келді,— деп, дабыра ғып.
Тұрасыңдар осынау алаңда енді
Махаббатын ұрпақтың қабыл алып!

* * *

Кеше ғана көктем келіп далаға,
Бір қуаныш бар секілді ед ауада.
Көңілімнен шуақ еріп мәз боп ем,
Жолығардай көп сағынған анама.

Кеше ғана жатыр еді жер еріп,
Қалып еді қыраттар да көгеріп.

Аспан неге бұлт жамылды кенеттен,
Қарт Алатау қабақ түйді не көріп.

Бақты, бауды, Алатауды қар басып,
Тобық тұрмақ тізеге де жармасып.
Көктем бар деп ұшып келген құстарға
Тоңады-ау деп менің жаным қалды ашып.

Жүдеп қалдым жөнсіз біреу сөккендей,—
Жүрген жандай аяулымнан хат келмей.
Аспан толы ән де бүгін жоғалды,
Қар астына сіңіп бейне кеткендей.

Саған құшақ жаярында бар бақыт,
Жоқ-ау десең кедергілер алда түк,
Көктем жақын дегеніңде дүниенің
Қандай жаман кететіні қарлатып.

ӘЙЕЛ СЕНІҢ АҚЫЛШЫҢ ДА, СЕРІГІҢ

Сенікі ме, менікі ме сонау гүл,
Арман үшін жүрміз жазып алау жыр.
Жат біреуге бақыт болып туатын
Әйелдерді еркелеткен жөн-ау бір.

Әйелді ылғи еркелеткен ер оңар,
Әйелдерсіз тірлігіміз не болар.
«Қой» — дейтұғын қожан егер болмаса,
Еркек байгүс азып-тозып жоғалар.

Әйел сенің — аспазың да, күтушің,
Әйел барда биіксің де, бүтінсің.
Әйел барда жалынсың сен, отсың сен,
Әйел жоқта бықсыған бір түтінсің.

Әйел сенің ақылшың да, айбарың,
Ол барында естімейсің қайғы әнін.
Әйел сенің күзетшің де, сақшың да,
Әйел сенің мерекең де, мейрамың.

Бір өзінде барлық үміт, бар арман,
Жеңбей қоймас нұрлы жанар қадалған.

ҚАРАШАНЫҢ АҚ БОРАНЫ

Жапалақтап қар жауады
Жатыр жолдың миы шығып.
Өгіз тартпай арба қалды,
Дөңгелегі жатыр сынып.

Өңкей бала, өңкей үміт,
Жүздерінде күлкі ойнаған.
Келе жатыр жолды қуып
Ертең мейрам, үлкен мейрам.

Аяқ бассаң қара батпақ,
Аяғыңа жабысады.
Келемін мен тайғанақтап,
Біздің ауыл алыс өлі.

Өшеді үміт, жана бастап,
Арман болып жылы күрке.
Бір топ бала мені тастап
Ұзай берді бірте-бірте.

Мені тастап барады әні
Кеткендей күн суып тегі.
Бір ауылдың балалары,
Бір ауылдың үміттері.

Бара жатыр ішім суып
Күтер деймін, аяр деймін.
Мен бәрінің кішісімін,
Мен бәрінен таяқ жеймін.

Озғандарды қуып жету
Үміті де азайды енді.
Анам тіккен киіз етік
Аяғымды қажай берді.

Арман ғана көкіректі
Босатпайды алауынан.
Су шылқылдап өтіп кетті,
Жолға шыға табанымнан.

Келем әрең аяғымды ап,
Қиял ғана маған ерген.

Балалардан баяғыда-ақ
Көз жазып мен қала бергем.

Қамыс, шидің басы ағарып,
Қарайтындай маған аяп.
Етігімді шешіп алып,
Жүгірдім мен жалаң аяқ.

Естілмейді құс даусы да
Дыбыстарды дала жұтты.
Күн де батып кетті-ау, сірә
Қамыс басы қарауытты.

Ысып денем, тоңып денем,
Алды-артыма қарамай-ақ
Ор қояндай ырғып келем
Қар үстінде жалаң аяқ.

Көрер күнім, өмірім бар ма,
Жол күте ме және осындай.
Ауыл шамы көрінді алдан
Құшақ жайған анашымдай.

Оты жанып, сәби күлген
Ырысы асқан шарасынан.
Өз үйімді танымын мен
Сан мың шамның арасынан.

Қазір міне жетем соған,
Бақытым сол әлемдегі.
Аласа үйде әкем салған
Күтіп отыр анам мені.

Келдім түнде таныс үйге
Анам қайда, әпкем қайда?
Бір топ бала қар ішінде
Кетіп бара жатқандай ма?

Өкпелемен өміріме
Бойда барда қуат мына.
Сол балалар әлі күнге
Жеткізбейтін сияқты ма?

От қиялдың құшағында
Жоғаламын мүлдем кей күн.
Жалғыз қалып жұрт соңында
Ойланумен жүргендеймін.

Әр нәрсені салады ойға
Қарашаның ақ бораны.
Бір топ бала анадайдан
Бір көрініп, жоқ болады.

ЖАЗИРАҒА

«Еркем еді қолыма күн ұстатқан,
Сол арқылы жаныма туыс тапқам.
Жазирамды ешқашан жылатпаңдар,
Жылатсаңдар көрімде тыныш
жатпан».

Деп еді өжең соңғы рет арыздасып,
Көзі жылап, байғұстың көңлі жасып.
Жүруші еңдер екеуің мәз болысып,
Жатушы еңдер төсекте құшақтасып.

Өжең кетті соңына бұрылмастан
Түнге кірді, тайған соң күні бастан.
Қалып қойды жадымда соңғы сөзі,
Қалып қойды ешқашан суымастан.

Қасиетің болған-ау шамасы көп,
Ағы менен көзімнің қарасы деп.
Еркелетіп келемін сені, жаным,
Әжесінің сүйікті баласы,— деп.

Теріп жүрсін гүлдерін көктемнің,
Еркеліктен жыладың, көп те күлдің.
Неге ұнадың анама сен ерекше
Басқалардан неге ыстық боп көріндің!

Сол жайында жүремін көп ойланып,
Тұрасың сен үнемі арайланып.
Көздеріңнен кетпейді тәтті күлкі,
Жоқ болғандай анашым қарай
қалып.

Жыл келеді шашыңды тарап, өріп,
Тал бойыңа ой беріп, сана беріп.
Өрмекшіні жылайсың өлтірме, — деп,
Көбелекті қумайсың бала болып.

Көп қылығың әкеңе ұнады шыи,
Қонақ келсе тұрасың құрақ ұшып.
Қолыңдағы барыңды басқаларға
Бөліп берсең тасиды қуанышың.

Бәрі, бәрі кезігер жол үстінде
Маған қамқор боп жүрсің он үшінде.
Тартқан екен анама мейірімің,
Сені ерекше көріпті-ау сол үшін де!

Шөлдей қалса сусын бер паң далада,
Кетіпті оған үмітін жалғап ана.
Мейірімді бола гөр, өмір, өмір,
Менің мынау мейірімді жан балама!

* * *

Бақытпысың, мұңбысың маған келген
Толды жырға, толды ғой саған кеудем.
Шыныменен таптым ба сені, жаным,
Бақытымды қалайда табам деумен.

Таба алдым ба,
мен бақыт бола алам ба,
Жалындаған жиырмама оралам ба,
Байқамай ма шынымен ақ самайды
Қара көзің қиылып қарағанда.

Олай болса, жарқыным, кел қасыма,
Мен де асығам, соғады жел де асыға.
Тасып барам, мен бүгін асып барам
Сыймай аққан өзендей ариасына.

Өмірімнен өкінбей есемді алам,
Өз еркімде мен мейлі өшем, жанам.
Махаббатты ажал да жеңе алмаған
Махаббат боп келші сен, келсең маған.

Қол жаймайын бақ сұрап озған күннен,
Көңілімді емдейін жазған жырмен.
Шөгіп қалған бір кезгі нар сияқты ем,
Құдіретпісің орнымнан қозғап жүрген.

Жүрегімнен от та өшіп, сезім де өліп,
Тағдыр сыйын тез алдым, тез үлгеріп.
Ешбір адам көрмейтін көз жасымды
Есіркеші, шырағым, өзің көріп.

* * *

Басқалар құсап су ішіп,
Басқалар құсап демалам.
Антейдей бітед тынысым
Алыстап кетсе жер анам.

Досым-ау, маған бер ақыл
Тірлікке қалған жеткендей.
Самолет — бейне Геракл
Көтеріп жерден кеткендей.

Үйім жоқ көкте баратын
Діріл де дүріл кіл мынау.
Сірә, мен қыран қанатын
Бекерге сұрап жүрмін-ау.

Көп шығар барар тойым да,
Көп шығар көрер көктемім.
Жер анам, сенсіз бойымда
Қуатым, жаным жоқ менің.

Сағаттар өлмей, күн өлмей
Сәулесін табам мен ойдың.
Аяғым жерге тірелмей
Арманға жеттім демеямін.

Тек жерде бақыт табамын,
Орнайды бақ кеп басыма.
Мен жермен жүріп барамын
Махаббатымның қасына.

Мен жерде жүріп алып дем
Мен жерде жүріп жылындым.
Жерменен жүріп барып мен
Бетінен сүйем ұлымның.

Сыр бермей жатқа, дұшпанға
Кездесер кенет жолында.
Қыранның өзі ұшқанда
Ұшады жерге қонуга.

Кейде бір алыс самғасам,
Тарылатындай тынысым.
Ұшамын мен де әрқашан
Жердегі бақытым үшін!

ТУҒАН КҮНІҢЕ СЕНІҢ

Туған күніңе сенің

Сыйласам екен не нәрсе
Киімде сән жоқ, киіліп біраз көнерсе.
Алтыңға пұлым жететін емес қайтейін
Қалтаңнан ептеп қоспасаң ақша егер сен.

Туған күніңе сенің

айтуым керек бір алғыс
Жалғыз жүруден жалығады екен қыран құс.
Дауылға, желге еркелеп өскен ер жүрек
Серігі өлсе, семеді екен о байғұс.

Аққудың жайын айтпасақтағы белгілі
Ақ махаббаттың ажары дейді әл мұны.
Сендей-ақ болар әрбір Қозының Баяны,
Сендей-ақ болар әрбір Кебектің Еңлігі.

Сендей-ақ болар Қобыландының Құртқасы,
Өмір ғой осы өтіп жатқан бір жұптасып.
Аңсағандаймын алыста қалған күндерді
Шаршағандаймын шалғайдан үйге жүк
тасып.

Туған күніңе сенің ықыласым менін ерекше
Балаларға да, әкесіне де керексің.
Осынау нәзік жас шыбықтай-ақ қалпыңмен
Құлаш жетпейтін құламайтын бір төрексің,

Жандың ба, сәулем,
жанымнан менің бақ тауып,
Бар шығар кінәм, жатпаймын одан ақталып.
Қуанышты күннің бәрі де есте қалмапты,
Ренжіскен күндер жадымда қапты
жатталып.

Көрпе де біреу, жастық та біреу, бір сырмақ,
Біз екеу едік, жанымыз толы сыр сымбат.
Туған күңіңе сенің

Он сегіздегі Тұмаш боп
Жыл сайын келіп жете ме тұрсам гүл сыйлап?

Сен маған қамқор, сен маған бақыт, мерейсің
Дүние емес, жасайтын жылдар көбейсін...
Туган күңіңе сенің

Он сегіздегі өзімді
Жыл сайын сыйлап тұрайын, оған не дейсің.

Вуласын жылдар,
жылдардың сөзін тыңдама,
Періштесің ғой, пенде етем дейді жыл ғана.
Туған күнінде сенің

Он сегіздегі Күлтай боп
Жетім маралдай жаутандап маған бір қара...

Мойындағым келмейді егделікті,
Жақсы көрем қыздарды мен көрікті.
Жақсы көрем жанарды күлімдеген,
Сол жанарлар көңіліме дем беріпті.

Сол жанарлар емдепті дертімнен де,
Тайдырыпты тар жолда сертімнен де.
Биге мені шақырып билеп апты,
Сол жанарлар айырып еркімнен де.

Тыңдаса да сөзімді жүре тіпті,
Сол жанарлар өзімді құл етіпті.
Кейде тіпті басынып кетеді олар
Екі аяққа кигізіп бір етікті.

О, сұлулар, шетіңнен батырсыңдар,
Өздеріңде арман бар, ақыл, сыр бар,
Егделікті ешқашан мойындатпай,
Қайда мені апара жатырсыңдар.

ЕСЕК МІНГЕН КӘРІ ШАЛ

Есек мінген кәрі шал,
Еске салдың атамды.
Жүрсің күнмен жарыса
Желпілдетіп сақалды.

Есек мінген кәрі шал
Соңымысың ескінің.
Қар жамылған ағашқа
Ұқсап кетті кескінің.

Қажытады-ау жол күнде,
Той ғой дүние — сау елге.
Сен де «жігіт болдым», — деп,
Мақтанасың-ау елге.

Дамылдамай бір уақ,
Бақтың күтіп үй құсын.
Есек мініп жүріп-ақ
Ат мінгеннен сыйлысың.

Бір түспеген тағынан
Ең қадірлі атасың.
Немереңнің санынан
Жаңылып қалып жатасың.

Бір балаңа баруға
Есегін де жарайды.
Бір балаңа баруға
Аэроплан қолайлы.

Бір балаңа баруға
Міну керек поезға.
Ертең кешке жетесің
Шығып кешкі тоғызда.

Жүрген жерің, күлкі ойын.
Көзіңнен от сөнді ме.
Жекжатыңның бір тойы
Сенсіз өтіп көрді ме.

Бір балаңа баруға
Міну керек кемеге.
Түсті ғылым жолына
Кеше туған немере.

Қуаныш бар өңіңде
Көңілің бар желпінген.
Жол жүруге көбінде
Ұлықсат жоқ кемпірден.

Кемпірімнің жанында
Кемдік жоқ,— деп күлесің,
Еріккеннен ауылда,
Есек мініп жүресің.

Балаларың бір сен деп,
Келед туған жеріне.
Есек мініп жүрсең де,
Елеулісің еліңе.

Бақыт, ырыс тұр сенде,
Сенсің елге құт кісім.
Есек мініп жүрсең де,
Ат мінгеннен мықтысың.

* * *

Өдейі келген бізге арнап
Бақыттай, аппақ армандай
Ашыла қойма қызғалдақ,
Ашыла қойма мен бармай.

Қызығым тұнып тұр сенде
Көп бақытыма куәсің.
Жеті күн өмір сүрсең де,
Жыл сайын қайта туасың.

Сөйлейді дала көп тілде
Биікке шығып ояу үн.
Ашыла берсін көк гүлдер
Аспанның алып бояуын.

Жібек жел бір сәт жанды арбап
Ұйқыны алыс қашырсын.
Ашыла берсін сарғалдақ,
Күтпей-ақ мені ашылсын.

Көктемді тұрған сыр тұнып,
Көремін десем егер де
Қызғалдақ ашылмай тұрып
Жетуім керек мен елге.

Әдет қып жасымнан мұны
Көктемді жаным жүрді аңсап.
Қызғалдақ ашылған күні
Қыздармен қырга бір барсақ.

* * *

Білген алыс, жақынды
Егде тартқан еркекпіз,
Баяғыдай ақылды,
Баяғыдай тентекпіз.

Өмір көші ұзады,
Барады баста шап қалмай.
Қыздарға да біз өлі,
Тік қараймыз жасқанбай.

Жылдан ыстық бір күнім
Өзіңменен бір жүрген.
Жүрек деген шіркіннің
Қартаймасын кім білген.

Қарамаймын көзіме,
Жақсы да емес сірә бұл.
Ғашық етіп өзіне
Қойды-ау мені мына өмір.

Аргымақты сабылтып
Болдыртамыз сірә біз.
Қойды-ау өзін сағынтып,
Қойды-ау мені мына қыз.

Алды-артымды ойлатпай,
Қойды жарға тақап күн.
Мұрнын тескен тайлақтай
Тайраңдадым, не таптым.

* * *

Не ойлайсың, енем-ау,
Жауған қарға көп қарап.
Көз алдыңа келеме-ау
Жаураған аң, шапқан ат.

Не ойлайсың, жан апа!
Кеткенінше күн батып.
Оянасың таң ата,
Таңнан күтіп бір бақыт.

Не ойлайсың, апам-ау,
Жауған қардан сескеніп,
Мазаңды алып жатады-ау,
Қонақ үйге кеш келіп.

Үмітпен, көп дәмемен
Қарсы аласың таңыңды.
Ойлайсың ба сен әлде,
Ерте кеткен жарыңды.

Немерелер мәз мұнда,
Барлығы да көңілді.
Ойлайсың ба аз жылда
Өте шыққан өмірді.

Табыстырар шат күшпен
Қиял-қүдірет күшті ме.
Ойнақтатып ат мінген
Кезің еске түсті ме?

Жауған қарға көп қарап,
Көңліңе мұң алмашы.
«Өмірім қашан тоқтамақ»
Деген ойға бармашы.

Жауа берсін ала қар,
Кімге шыңырау, кімге жол.
Ойнай берсін балалар,
Сен солармен бірге бол.

* * *

Өкпелеп қайтем мен саған,
Өзегімді өртер кім едің.
Ізгілік үшін болса да
Ілтифат етіп жүремін.

Кінәдан қайтем ақталып
Жүрекке біздің жоқ дауа.
Сыйлаймын сонау шақта бір
Толқытып еді-ау деп қана.

Жүре бер сен де жақ ашпай,
Ойлана берсең ой теңіз.
Жемісі біткен ағаштай,
Қалтырап, тоңып қайтеміз.

Тілек те бізде ізгі еді,
Жаппайтын онда жолды қар.
Біраздан кейін күз желі
Мені де, сені тоңдырар.

Өрнеге жүрдік алданып,
Тайғанақ екен тар асу.
Көктемде гүлдей алмадық,
Күзде гүл ашу — адасу.

Арман көп еді аңсаған
Алданып қалдың неге сен?
Өкпелеп қайтем мен саған
Өркенің өссін демесем...

Суретім, бұдан он жыл бұрын түскен
Оятып жібердің бір мұңымды іштен.
Көңілден кетпепсіңдер, өшпепсіңдер,
Кездер-ай, аруларға күнім түскен.

Өзені өмірімнің тасып ақты,
Әркімнің өзіне ыстық жас уақты.
Отырмын жағыма сәл қолым таяп
Көзімде сағыныш оты бар сияқты.

Кім екен сағынғаным сабыр қалмай
Кім екен жанымды алған, әнімді алмай,
Шақыртып шартараптан сол бір жанды
Көңілімнің қоңырауы қағылғандай.

Өз күні отызымның өтті бұрқап,
Демеймін шың басына кеттім шырқап.
Суретім, бұдан он жыл бұрын түскен
Жанымды тастадың-ау бір жарылқап.

Күлу де артық емес күлер жерде,
Бақ жолдас, арман жолдас тілеулі ерге.
Осынау әсем жігіт мен едім, — деп,
Айғайлап айтқым келді біреулерге.

Алғашқы қар жауып жатыр
Жылдағыдан сәл ерте.
Айнала бір мұңға батып,
Жамылғандай көлеңке.

Талай қызық өтеді алдан,
Алда қызық бар ма ондай.
Аққу құстар жоталарға
Тобымен кеп қонғандай.

Тоқтамады, жауды ала қар
Тірлігіне шат қандай.
Теңіздегі шағалалар
Ұшып келе жатқандай.

Жауып-жауып басылады.
Қош ал мейлің, қош алма.
Өліміне асығады
Алғашқы қар қашанда.

Жер дегенің кәрі батыр,
Қараңдаршы, жолдастар.
Жерге жетпей еріп жатыр
Алғашқы қар, жап-жас қар.

ГҮЛ ІШІНЕ ЖАУДЫ ҚАР

Алыстады арман мүлде
Алдағандай ғашығым.
Қар астында қалған гүлге
Жаным әбден ашыды.

Бақ ішіне жұпар шашып
Шақырушы ед қасына.
Жүретінмін амандасып
Асыл қарындасыма.

Жолығысар өте сирек
Қуанышқа бай еді.
Жазға мені апаршы,— деп
Тілек айтқандай еді.

Тұрушы еді жанып гүлім
Сәл жел тұрса сөнердей.
Қар астында қалып бүгін
Қанатым жоқ дегендей.

Жанымдағы сезім бағын
Мұңайтады кейде гүл.
Қалғандаймын өзім-дағы
Қар астында бейне бір.

Күтеді сені жол қандай,
Есіміңді елің атай ма?
Тоғыз ай көптеу болғандай
Асығып тудың жеті айда.

Не бар ед сонша асығар,
Бақ күтіп тұр ғой дедің бе.
Асығып келген жас ұлан,
Айтарың көп пе өмірге.

Сүйерсің сен де өмірді
Сені де байқар осында.
Дүниеге келгендігіңді
Естіртіп айта аласың ба?!

Соңыма жүрем қарайлай
Соңымнан жетесің бе өрде.
Дүниеге келген талайдай
Жым-жырт боп кетесің бе әлде?!

Болмассың жаман тегінде
Бақытың әлі қашықта.
Бәріне асық өмірде
Қарттыққа бірақ асықпа.

Күрессіз бақыт жоқ, бала,
Сол бақыт шіркін қашықта.
Сүйеге асық, тек қана
Үйленуге, балам, асықпа.

Еліңе сыйлы ер болсаң,
Басқаны басып, жасытпа!
Көмекке асық әрқашан
Кек алу үшін асықпа.

Көктемдер келер, тасып сен
Айтарсың бір сөз ғашыққа.
Қуанту үшін асық сен,
Құлату үшін асықпа.

Арнаға сыймай басып сен
Жүрерсің бір кез тасып та.
Жұбату үшін асық сен,
Жылату үшін асықпа.

Жайна да жырла, жас үміт,
Отау тік анау қашыққа.
Өмірге кепсің асығып,
Ал, кету үшін асықпа.

* * *

Таңғы самал, мөлдір ауа
Жасыл ағаш жалаңаш.
Көңлімдегі домбыра да
Дәл өзімдей шала мас.

Бір жақсы әуен тартылардай
Бір жақсы әнге жол ашып.
Шыңға шығып шарқ ұра алмай
Жүр жас жігіт адасып.

Өз айтқанын болғыза алмай,
Айғай салып анты іште.
Адасып жүр жалғыз арман,
Адасып тұр тал түсте.

Қиналады жалынды өмір
Өртенеді бір отқа.
Өкінбейді ол бәрібір
Жетпесе де мұратқа.

Қиял құсы жүреді ұшып
Көріп арман елесін.
Ғашық болған жүрегі үшін
Кімге барсын, не десін?

ЕЛ СЫЙЛАҒАН ТҰЛПАР

О, тұлпарым, жүрегі құс, жаны құс,
Ақылды бол барды көзден танығыш.
Мен де сені өмір бойы баптармын,
Сен де мені болашаққа алып ұш.

Дүниені жылытатын от қана,
Отым барда, тыныштық та жоқ маған.
Есімімді естімеген ел болса,
Соған апар орта жолда тоқтама.

Ал, жөнейік, тілек тілеп ел қалсын,
Мен де бармын, дүниеде сен барсың.
Тұңғыш рет жұрт сыйлаған тұлпар ең,
Сан жұлдыздың арасымен самғарсың.

ЖӘМИ АПА

Өз анам ерте кеткен соң
Күлкім де аздау, аз бағым.
Балам деп еркелеткен соң
Еңіреп жылай жаздадым.

Көшім де шықты бір белге
Жігітпін сайлап ат мінген.
Анасыз өтер күндер де
Келер деп ойламаппын мен,

Мейірім көрдім көзіңнен
Сәуледей жарық түндері.
Менің де анам өзіңдей
Сабырлы еді, нұрлы еді.

Кім байқар өткен жылдарды,
Кім айтар сенің бағанды,
Тілегін тілеп ұлдардың
Шашың да ерте ағарды.

Баламыз саған біз балғын,
Аспайтын белгі сызықтан.
Тілегің тілеп қыздардың
Кетіпсің ерте қызықтан.

Оты бар жанмен үміт те қалмай бір жүрер,
Бірге де жүрер, алға да түсіп жүгірер.
Жаңадан жетіп жағада тұрған қалтылдап
Қайықтар маған қайда екенінді білдірер.

Аңсармын сені ай қалар артта, жыл қалар,
Сусыз да қалар, су ағып жатқан жылғалар.
Теңізде түнде шомылып жатқан жұлдыздар
Сен жайлы маған айтпас деймісің бір хабар.

Адалдығымен қалды-ау бір осы көз ұнап,
Қашасың сен де, қашасың соны сезіп ап.
Махаббат болсын, махаббат қана өлмесін,
Мені іздеп сонда келерсің жаным, өзің-ақ...

* * *

Дүниеге айтар сәлемдерім
Көңілімдегі өлеңдерім.
Бөліп жарар ештеңем жоқ
Тіршілікте сенен менің.

Ұстап жүрер туымдайсың,
Туындайсың бүгін қайсың,
Көрмей өтіп кетем десем
Көкірегімде шырылдайсың.

Жұлдыздардың жарығы боп,
Періште боп, тәңірі боп.
Жарым жазған сәлем хаттың
Көрінесің әрібі боп.

Күліп көзің, қара қасың,
Бір шұғыла таратасың.
Аспандағы ақ бұлттармен
Бірге кетіп баратасың.

Сырласпайсың бірге отырып,
Қарамайсың мойның бұрып.
Қол созамын жетемін деп
Жетпесімді біле тұрып.

Жан сырымды ақтармайсың,
Хат жазбайсың, хат та алмайсың,
Мен мінбеген самолётте
Ұшып бара жатқандайсың.

Өзім — арман, өзім — шабыт,
Бәйге алар ма төзім шауып.
Қол бұлғаймын бұлт ішінде
Қалған ізді көзім шалып.

КАРА ТЕҢІЗДІҢ СӘЛЕМІ,
НЕМЕСЕ ӘБДІЛДА АҚЫНҒА ХАТ

Келмедің Қара теңізге
Ауылда қат-қат шаруаң боп.
Мен жүрдім мұнда сені іздеп,
Қыз іздеп «Барға» барғам жоқ.

Бәрі де мұнда орнынша,
Жағада тұрам сан тоқтап.
Теңізге жалғыз шомылсам,
Сені іздеп жүрдім жалтақтап.

«Жотама шығып майда көк,
Жүруші едіңдер екеуің.
Әбділда ағаң қайда?» — деп
Толқындар шулап кетеді.

«Ауылда, — деймін Әбекем,
Саған кеп сақ-сақ күлетін.
Шаруасы биыл көп екен
Былырдан бітпей жүретін».

Толқындар шулап бір төбе
«Бар, — дейді, — оған өкпеміз.
Тірлікте шаруа біте ме,
Біте ме — дейді көк теңіз.

Болды ғой мәшһүр аймаққа,
Жарыды дос пен жолдасқа.
Маған кеп біраз ойнақтап,
Еркелеп қайтса болмас па.

Мінезді еді ала бұлт
Белгісіз жаумас, жауары.
Оның да шашы ағарып,
Өзіме ұқсап барады.

Жүзуші еді жалықпай
Қасына сені ертіп ап.
Жүзуші еді балықтай
Жүзуші еді еркін-ақ.

Сендерді қашан күткелі
Келеді деді жел маған.
Ұстазың сенің мықты еді,
Осалдаусың-ау сен, балам.

Бір шығасың да, бір батып,
Сонан соң қатты сасасың.
Жағадан ұзамай жатып,
Жағаға қайта қашасың.

Жақсы еді ағаң келгені
Жол күтіп болдым мен де алаң.
Ұстазың сенің ер еді,
Қорқақтаусың-ау, сен, балам.

Бір шығасың да, бір батып,
Сонан соң қатты сасасың.
Жағадан ұзамай жатып,
Жағаға қайта қашасың».

Деп маған теңіз өкпе айтты,
Өзі бір биыл шабытты.
Бір-екі ай мұнда боп қайтқын
Теңізің күтіп қалыпты.

Сиаймын, — дейді арқаңнан
Біткен соң сәлемдесіп боп,
Жатқызып қойып шалқаңнан
Тербеймін, — дейді бесік боп.

Сылаймын дейді сәулемен
Шаршаған барлық денесін.
Үйіне басып мен келем
Осыдан маған келмесін.

Іадзімін оны жер-көктен
Жүремін ылаи сабылып.
Елу жыл бойы тербеткен
Баламды тұрам сағынып,

Ишарат етсе кім маған,
Іш тартар мен де пендемін.
Жаңсылап мені жырлаған
Ақыным еді ол менің.

Бар еді екі қанаты,
Бойынан оның көргенім.
Төсімде ұйықтап қалатын
Арыстаным еді ол менің.

Ұқсайтын туған балама
Мен қашан оны жасқаушы ем.
Тербеп бір тербеп жағаға
Апарып жаймен тастаушы ем.

Көңілін неге суытты,
Жыл сайын келіп жүріп ол:
Қалайша соны ұмытты,
Өбділда бола тұрып ол.

Болмасын күдік ойында,
Соқтырман желді іргеден.
Тоқсанға келген тойын да
Тойлайтын болам бірге мен.

Жараспайды оған дел-салдық
Ұзап бір шықпау қорадан.
Жұз жылға жетер денсаулық,
Қуаныш бергем мен оған.

Серікпін мен де сенгенге
Ол балам еді бір ерген.
Жүрегін тыңдап көргенде
Жүрегімді беріп жібергем.

Жылдарың талай бар алда,
Жаныңды ерте суытпа.
Жүректі болсаң, саған да
Жүрегімді берем, ұмытпа.

Жеткейсің сен де арманға
Жетем деп ерте асықтың.
Жүрегі жақсы жандарға
Әуелден өзім ғашықпын.

Сағындым оны мен мұнда,
Сағынтты айтар өуені.
Ақ жүрек еді Әбділдам
Өзімдей терең жан еді.

Сырымды түгел шертіп, бер,
Келген соң айтар өкпесін.
Келесі жылы ертіп кел,
Үйкүшік болып кетпесін.

Тастасын үйін, мекенін,
Ақынға үй ғой нұрлы әлем.
Келін де келсін екеуін
Жасартам жиырма жылға мен.

Толқында тіл де бар екен,
Толқын мен ақын — егіз үн.
Шақырды сені, Әбекем,
Өзіңнің Қара теңізің.

Теңізден байып қайттым мен,
Қыздай-ақ барған төркінге.
Естігенімді айттым мен,
Бару мен бармау еркінде.

«Жыл сайын мұннан көруші ем», —
Деді бір аппақ шағала.
Және де бір топ келіншек,
«Сәлем айт, — деді — ағаңа».

Толқын тартып аяғымнан,
 Мен толқынға жармасып.
 Кеткендей бір баяғыдан
 Дүниені шаң басып.

Он қабатты үйдей толқын
 Доптай мені лақтырды.
 Жүрек зулап, кеттім қорқып,
 Қайта-қайта құлап тұрдым.

Малтымақ боп құлашымды
 Сермелеймін құр бекер.
 Маған бейне күн ашулы
 Дегендей-ақ: «— Қол көтер!»

Қолым тұрмақ аяғымды
 Көтерейін, күдірет...
 Бірде келіп жағаны ұрдым,
 Кейін кеттім бір рет.

Естімеймін кім не деп тұр,
 Өлдім, өлдім, мен өлдім.
 Шашын жайған қара кемпір
 Сүйреп ала жөнелді.

Кетті кенет дүние суып,
 Шыға алам ба сағымнан.
 Бір топ әйел сақ-сақ күліп
 Өте шықты жанымнан.

Неге, неге мұнда қалам,
 Ұшты жүрек — безгелдек.
 Бір топ бала түү жағадан
 Айғайлайды тез кел,— деп.

Бәрі бітті-ау деген кезде
 Тиді-ау қолым тасқа кеп.
 Еш нәрсені денем сезбей
 Шықты көзден жас кенет.

Біле алмаймын өң-түсім бе
 Тиді-ау қолым тасқа кеп.

Жылап қоя берді ішімде
Тұмаш деген жас бөбек.

Басылмаған жан қызығы
Біз тірлікте еркеміз.
О, біреудің жалғыз ұлын
Жөбірледің-ау, теңіз.

Қуанғаннан жыладым ба,
Әлде қорқып кеттім бе?
Өмір деген тұрағыма
Аман-есен жеттім бе?!

Көңілім мұздап, денем тоқып,
Дірілдедім не етерсің.
Шіркін өмір Зәуреш болып,
Жағада отыр екенсің.

Бір олай боп, бір былай боп
Алысқанда бағана.
Шіркін өмір Құралай боп
Ұйықтап жаттың жағада.

Тағы бір күш алам қайдан
Атты мені не құдай.
Дәурен болып анадайдан
Қол созбадың, өмір-ай.

Тастар көміп, бақтым сөніп,
Өрең тұрдым орнымнан.
Жарым, болып, жақын келіп
Бір тарппадың қолымнан.

Таудай толқын мені сүйреп
Ұшты-ау қонбай күн қолға.
Келер жылдар керексің деп
Мүсіркеді-ау бір жолға...

ӘКЕММЕН ӨНГІМЕ

Поэма

Ж с г а л ғ а н д о м б ы р а

Ұшырасса қой көзің қой көзіммен,
Әкелесің жетелеп ойды өзіңмен.
Өміріңнің бұлт кезін көріп өдім,
Өміріңнің көргем жоқ той кезін мен.

Жүруші ең ғой жер жыртып, арық қазып,
Күзге қарай берем деп халыққа азық.
Домбырада кешқұрым шертуші едің,
Кетпесіңнен бір күйді тауып нәзік.

Домбырада шертуші ең, («Аққу күйін»)
Жан күйінді өлеңмен айту қиын.
Әнші, артист — көңілді бір жанدارға,
Жиі-жиі толатын туған үйім.

Арман еді қуалап жетпейтінің,
Өмір сүрдің бірде бос өтпей күнің.
Келсе артистер ауылға ойын қойып,
Біздің үйден дәм татпай кетпейтұғын.

Жақсылықты домбыраң күнде ойға сап,
Желпінуші ек біз-дағы тыңдай қалсақ,
Күлуші едің мұртыңнан көзің жайнап,
Арасында солардың бір бой жасап.

Аян еді бұлт бары, жауын бары
Жауды талай қаңтардың қалың қары.
Өзің кеттің майданға біздің үйден,
Домбыраға әуес жан табылмады.

Сен кеткен соң домбыраң бұралды ма,
Жаспен жүзін сені іздеп жуа алды ма.
Сол домбыраң қайда екен есімде жоқ,
Жеңешеке құштардың бірі алды ма.

Мен жағынан әлде бір қате өтті ме,
Сені маған домбыра жат етті ме.
Әлде әкпеме қырындап келгіштердің,
Иемденіп біреуі әкетті ме.

Сол домбыра жоғалды біздің үйден,
Ерте айырылды біздің үй ізгі күйден.
Қаралы ару секілді ол бейбақ та,
Жанталаста жары өліп жүзі күйген.

Өзің келіп қолыңа алмаған соң,
Өзің келіп тиегін салмаған соң.
Жоғалды-ау деп мен онша өкінгем жоқ,
Басқа жолын өнердің таңдаған соң.

Өзің келіп дұрыстап тартпаған соң,
Теңізіне ләззаттың батпаған соң.
Іздемедім сенің сол домбыраңды,
Сен жайында бір хабар айтпаған соң.

Домбырадан мен сөйтіп қашық қалдым,
Ұқтым бірақ жан күйін ғашықтардың.
Мен көңілім күйлерін ақ қағазға,
Айнытпастан түсіріп машықтандым.

Дауылдадым, өзімше нәсерледім,
Барар бағым әйтеуір әсем менің.
Өзің болсаң, жан әке, мен де мүмкін,
Домбырашы жігіт боп әсер ме едім.

Елер жерде талайлар елемеді,
Мен жайында мына жұрт не демеді.
Өзің болсаң, жан әке, сенің ұлың,
Біраз жерде бақ сынап көрер еді.

Мен бақ іздеп көргем жоқ пеш түбінен.
Бастағандай болам бір көшті кілең.
Жоғалғанмен домбыраң, сенің мұраң,
Тұманбайға түгелдей көшті білем.

ЕКІ ЖІГІТ

Көңілімнің көрген жоқ күйі тынып,
Өмір көлі тұрады жиі тұнып.
Жалғыз балаң жүргенде жер бетінде,
Сен қаларсың қалайша ұмытылып.

Өлген жоқсың, тірісің әкем менің,
Мұнша жерге ұлыңды әкелді елің.
Қайысар ед қабырғаң қарап тұрып,
Жалғыздың көрсең сен көтергенін.

Келмедің ғой мен сені көп-ақ күттім,
Қара жолға қарадым, қабақ шыттым.
Жалғыз қара көрінсе өзің бе деп,
Алдансам да алдынан талай шықтым.

Бақ келсін бе бақытқа шөлдемесең,
Гүлдер өсті со жылы, жерде де әсем.
Алғаш сәл-пәл ұялып жүрсе-дағы,
Көктем шыға жайнады көп жеңешем.

Тәрден ойып дүниеге қоныс берді,
Өмір сыйын біреулер намыс көрді.
Елуінші жылдары туған сәби,
Дейтін болды әкеміз соғыста өлді.

Дегендей-ақ көргенде көз қуансын,
Келесі жыл келгенде жазғы маусым.
Көп үйлерде боп жатты шілдеhana
Көп үйлерден естідім сәби даусын.

Жаңбырдан соң дүние тегіс гүлдер,
Кемелденді қайтадан кеміс күндер.
Жеңіс атты ұл бала көбейді елде,
Сылаңдаған кәбейді Жеңісгүлдер.

Сөлай әке, мен соны танып өстім,
Талай-талай түндерде жанып, өштім.
Сол гүлдер де бүгінде шешек атты,
Әкеткен жоқ оларды алып ешкім.

Тағдыр салған тәлкекке көнесің де,
Не қалмады дейсіңіз ел есінде.
Солай әке, соғыстың бір жарасы,
Келе жатыр ұлыңның денесінде.

Ер жетіппін әйтеуір күнде ойланып,
Балалығым ауылда жүр қой бағып.
Қалды жара ұлыңның жүрегінде,
Маңдайында қап қойды шимайланып.

Сен жүрмеген жолдармен келем тартып,
Келер күнге қараймын көп құмартып.
Атын байлап жүруге әзірмін мен,
Азаматтар көбейсе менен артық.

Үмітпенен қарайды жұрт маған да,
Ақын — дейді ұққан да, ұқпаған да.
Жуас бала болатын жөнім бар-тын,
Әл жеткендер жағамды жыртпағанда.

Келем жүріп бойымда ар, намыс бар,
Салып қойған үйім бар алда қыстар.
Аңқау адам болатын сияқты едім,
Аңдып жүріп жықпаса алдағыштар.

Жолықпадың тар асу, өткелде сен,
Онда бәлкім бұлайша шектелмес ем.
Нәзік жанды болатын сияқты едім,
Озбырлардан қиянат көп көрмесем.

Батыр болдым, әке, мен қаша, қаша,
Жұрт мейірімі түспеді маған аса.
Достарды да көбірек жинайтын ем,
Дос дегенім бір қастық жасамаса.

Сырымды айттым өзіңе актарыла,
Көп тоқтадым көлеңке жақтарына.
Жақсылық та көп көрдім жақсылардан,
Жамандықтың түспедім қақпанына.

Келе жатыр ұрпақтар өсіп менен.
Бақыт күтем сен әлі есітпеген.
Отан үшін оққа ұшқан өзің үшін,
Екі азамат тірлігін кешіп келем.

Көп өмірім қалғандай алға кетіп,
Ойланамын осынау халға жетіп.
Екі жігіт кеудемде оянады,
Екі бірдей бақытты арман етіп.

Екі жігіт — кеудемде сенген гүлім,
Жоғалтқам жоқ олардың мен де ерлігін.
Біреуі сен — қырықта қыршын кеткен,
Біреуі мен — қырыққа келген бүгін.

Келемін мен көбеймей, кемімей де,
Мұз боп қатпай, май болып ерімей де.
Екі жігіт кеудемде өмір сүріп,
Екі жаққа сүйрейді мені кейде!

Өмір ерте жанымды қанатты да,
Серік болдым жасымнан қанаттыға.
Екі жігіт боп барам тойға да мен,
Екі жігіт боп күтем қонақты да.

Екі жігіт боп көрем қызықты да,
Нысанаға келемін жүзіп тура.
Екі жігіт болып мен түземекпін,
Жолдан тайғыш қызыл көз бұзықты да.

Екі бақыт тиісті бүгін маған,
Екі арманға қол-созсам тыным алам.
Екі бірдей жігіттің сыбағасын,
Ішкім келді тойларда дуылдаған.

Арман менен қиялға сағатым бай,
Көз алдымда екі өзен ағатындай.
Екі адам боп бір өзім жүргендеймін,
Екі жүрек кеудемде соғатындай.

Екі қайың ауылдың шетіндегі,
Маған сырлас боп еді не түндері.
Ойнаушы едік кешкілік сонда келіп,
Бір ауылдың жиналып жетімдері.

Екі терек еңсесі көк тіреген,
Жапырағын жасырып төкті менен.
Екі бұлақ жарысты көз алдымда,
Жаутаңдаған жас дәурен өтті деген.

Өзен болсаң өзіңмен қатар ақтым,
Төбе болсаң төбе боп қатар жаттым.
Екі бірдей жігіттің өмір жүгін,
Біраз жерге арқалап апармақпын.

Дәл өзіңнің алдыңдай тұнық алдым,
Әлі алыс секілді тынығар күн.
Батыр болсаң батыр боп отқа кірдім,
Бірақ, бірақ әлмедім, тірі қалдым.

Тез жоғарлап,
кеткем жоқ күрт құлдырап,
Тез ес жидым, жіберсем жұтыңқырап,
Екі жігіт боп сүйдім бір аруды,
Екі арудың бақытын күттім бірақ.

Хат танитын көп жанға белгілімін,
Не дайындар белгісіз ендігі күн.
Екі бірдей жас жігіт тұр кеудемде,
Кімі сенсің, білмедім мен кімімін!

Көп мұңайтып көңілімде тіл қатпаған,
Ар-намысын ешкімге ұрлатпаған.
Шыным, әке, шын сөзім менен гөрі,
Сенің тірі болғаның қымбат маған.

ҚЫЗЫЛ ЖЕЙДЕ

Тәкаппар ең, жан едің кеудең биік,
Досқа көңлін шарап қып берген құйып.
Өзің әкеп кигізген қызыл жейде,
Қызық өмір қалыпты зердемде ұйып.

Мойығанда төбеңе көтеруші ең,
Қоштасар сәт білдің бе жетерін сен.
Барып жүрдің қалаға астық тартып,
Барған сайын базарлық әкелуші ең.

Сен барыңда біздің үй қызық еді,
Көз алдымда суреттер тізіледі.
Қызыл жейде, тағы да қызыл пальто,
Бөтеңкең де әкелген қызыл еді.

Есімде әлі, есімде кеш те тәтті,
Сөзден жеңіп кетіпсің бөспе қартты.
«Ұлға қызыл жараспас» — деп еді ол,
Дау айтқаның, жан әке, есте қапты.

Парқын білсін кей биік кісі ненің,
Үлкейемін, мен кейде кішіремін,
Туымыздың түсі де қып-қызыл ғой,
Жалғызымды туым деп түсінемін.

Қияларды жүр асыл құс мекендеп,
Тілейміз ғой биікке ұшса екен, — деп.

Ұлымды қызылменен киіндірем,
Қыздың көзі ертерек түссө екен,— деп,

Деп күлгенің есімде қарқылдап сен,
Үйге сыймай кеткендей таудай еңсең.
Жараңды да таңар ем тар кезеңде,
Әке, әке, қасыңнан қалмай ерсем!

Дүниені қиялмен араладым,
Ұқты жаным зар барын, нала барын.
Кеттің әке бетімнен иіскедің де,
Мен бетіңнен сүюге жарамадым.

Әкетер ме ең бірге еріп жүре берсем,
Қоштасқан сол сәтінде жүдеу ең сен.
Мен мойныңнан құшақтап,
сені алысқа,
Жібермесем деп жүрдім, жібермесем.

Соқпай кетті сонымен сорлы бақыт,
Жылаулар мен сыңсулар жанды уатып.
Бір шақырым ауылдан шыққаннан соң,
Мен де қалдым, анам да қалды қатып.

Ауыр азап біздерге жүктердей күн,
Қатып қалдым мелшип түк демеймін.
Үйге қайттым, мен сені оралар деп,
Жүрдім күтіп, әлі де күткендеймін.

Жолға қарап күндіз-түн елеңдедім,
От қиялым — серігім сенер менің.
Алпамыстан мен сені артық көріп,
Алты күнде жау жеңіп келер дедім.

Қай жерлерде, білмеймін үзілді үнің,
Күтеді әлі столда тұзың бүгін.
Сен келмедің үйіңе қызыл солдат,
Мәңгі сөніп көзіңнен қызыл күнің.

Жүрегімді жылытатын шуақсың сен,
Таусылмайтын мен үшін бұлақсың сен.
Өзің жақсы көретін қызыл туды,
Құшағыңнан шығармай құлапсың сен.

Басы кедей өмірімнің аяғы бай,
Күннің намаздігерге таянуы-ай.
Екі көзі от шашқан

жас жігітке,
Еркелегім келелі баяғыдай.

Бірақ қайда, ол жігіт бірақ қайда,
Мына жердің бетіне тұрақтай ма.
Көшкен бұлтпен қашанғы көшеді ол,
Енді ескі бұлақтан су ақпай ма.

Енді ескі бұлақтан су жүрмей ме,
Тірі екенін дүниеге білдірмей ме.
Мен КазГУ-дің кіргенде кең залына,
Маған еріп сол залға бір кірмей ме?

Теңізіне қиялдың шомылмай ма,
Шабыттанып, шаттанып допырмай ма.
Трибунаға жүгіріп мен шыққанда,
Ең алдыңғы қатардан қол ұрмай ма.

Көз көруін азайтса ет өседі,
Жетім ұлдың шығулы жеті есебі.
Европадан іздедім, Азиядан,
Іздемеген жерім аз, әкем, сені.

Көшелерден қарадым, метродан,
Арасында болмадың нөпір адам.
Сенің атың кездесіп қала ма деп,
Кітабым аз бұл күнде оқымаған.

Күтіп жүрмін кездесер кезегімді,
Қаламаймын тез гүлдеп, тез өлуді,
Бейіттерден мен сені іздегем жоқ,
Өлген батыр өртер деп өзегімді.

Кеткенің бе алыстап мәңгі менен.
Жанды деуге қимаймын, жанды дер ем.
Тірі жүр деп іздеймін әлі сені,
Құрдастарың айтқан бір әңгімеден.

Көздері ескі болғанмен көңілі жомарт,
Менен сәлем күтеді бір-екі қарт.

Құрдастарың азайды ауылдағы,
Шаршағанда, — дейтұғын, — маған қол арт.

Әке, мынау пікірге болма қапа,
Достарыңнан мен сенің алғам бата,
Өзіңменен бір жылда туса дағы,
Олар бүгін саған да, маған да ата.

Жеткізбейтін секілді шыған қиыр,
(Әкем жасар сан жылдар маған бұйыр)
Қырық екі жасқа кеп сен тоқтадың,
Қырық екі жасқа мен шығам биыл.

Қызметін өмірдің өткерген көп,
Күттім сені тағы бір өткелден кеп.
Құрдасын деп мен саған айта алмаймын,
Әкесінен ұл үлкен боп көрген жоқ.

Барам алға зулаған шанаменен,
Жазықпенен, тауменен, даламенен.
Жүзге жасым жетсе де

әке сенен

Тірлігімде кіші боп қала берем!

1977 жыл.

М А З М Ұ Н Ы

Жүрек ояу қашанда

Ақын туралы азғана сөз Ә. Тәжібаев	7
Жыр-ана	13
«Тұманжан едім кеп-кеше»	14
«Ойлама, жаным, ағанды»	15
«Сағынатын кімім бар енді менің»	16
«Әржерде бар-ау жүзімдер»	17
«Сол он сегіз, сол жиырманың ішінен»	18
«Залда отырды саған ұқсас бір адам»	—
«Күй тартылсын, барлық ойын ойналсын»	19
«Ақын қалай сілтейді екен дегендей»	20
«Біреулердің күшігі боп үрмедім»	21
Ауыл қарты туралы бір жыр	—
«Шабыт па, шабыт жоқ менде»	22
«Өтіп жатыр күн зулап, өтіп жатыр»	23
«Көп ұйықтапшыз, сәулешім; көп ұйықтапшыз»	—
«Бір-біріңді сүйдіңдер, сеністіңдер»	25
«Ес білгелі мен өмірге ғашық ем»	26
Қайта оралды тырналар	27
«Зеріктім, достым, өлердей»	28
«Мен аталған уақта»	29
«Қойшы, бауырым, мақтап мені не етесің»	—
«Мықтылығың жетпесе»	30
«Жапандағы жалғыз қайың»	—
«Сақтамасаң сақтама...»	—
«Қолыма бейне қонғандай»	31
«Түн боп тіпті жүре алмайсың үнемі»	—
«Қыста да жақсы бұл дала»	32
«Туған жерге жиі барғым келеді»	—
«Мін де шап, мынау біздің тұлпарымыз»	33
Түскііз	—
«Шашыңды өріп жаттың сен»	34

«Туған жерде жүрсем мен»	35
«Тоңасың деп үйге тықпа баланы»	36
«Отызға келдің деп сені»	37
«Тағдыр мені талау үшін туған жерден қуса егер»	37
«Алма ағаштар гүлін ашты»	—
20 март	38
«Қыран көкте ұшып жүріп өледі»	—
Өлген әйелдің монологы	39
Үш дос	41
Үйлену тойы өтіп жатқан жастарға	43
Құс туралы жыр	44
«Асықпашы, барарсың барар жерге»	45
Дос көңілі	46
«Зәулім бір ағаш басынан»	—
«Атқан таңмен келетін шіркін жарық»	—
«Гүл әкеле жатырмын тұңғыш рет саған мен»	—
«Бадалы үй қашанда оныр-топыр»	48
«Жүрген кезде қыз бен жігіт екеуден»	—
«Кешіре гөр мені, жаным»	49
«Сахнада толықсып сен биледің»	50
«Қайда, қайда жоғалдың, сыршыл әуес»	51
«Түсіме көктем кіріпті»	—
«Күн төбеден ауар кезде»	52
«Көлем дедің, күттім, жаным»	53
«Қылығыңа тойм деп ем, тоймадым»	54
Элегия	55
«Тым ерте қартайыпсың»	—
«Өкініш пе, өкінішім бар аздап»	56
«Көктемдей бейне айырылған ерте көріктен»	57
«Өзіңді-өзің саудалап»	58
«Шақырды дала, шақырды кел деп Алатау»	—
Алатау жыры	59
«Аппақ қарға өз атымды әсемдеп»	60
«Алдау деген кімге керек бұл күнде»	61
«Түгел беріл, берілсең маған егер»	—
Аяулы жар	62
Біздің жеңешелер	63
«Сертінен жеңгем таймады»	65
«Білсең-ау жаным, ойымда менің не барың»	66
«Өлең мені тудың ба»	67
«Қалай еді сол күндегі әніміз»	—
«Бала күннің досына наз»	68
Дәуренмен оңаша қалғандағы екі жыр	69

Жоқ	70
Сарыарқа. (Әзіл)	71
«Даламызда арыстандар көп екен»	72
Әзіл	73
Вокзалда	74
«Алматыда оқушы еді бір балам»	75
Біздің шалдар	—
Ораз Жандосов ескерткішінің алдында	77

Махаббат оты сөнбейді

«Алқынғандай, талпынғандай боласың»	81
«Өзімменен өзім кейде сөйлесем»	82
Күзде жауған қар	—
«Оңаша жүріп ой ізден»	83
«Алдан күнде шақырады ақ таңың»	84
«Сегіз жаста сегіз жүз қой алдымда»	85
Қаракемер	86
«Жырлама!— дейді басқаны»	87
«Ажарланды, жаным, Алатау мына»	87
«Сәулем-ау бәрі мүмкін, бәрі мүмкін»	88
«Самайды басты ақ қырау»	89
«Мың қайғының бір қайғысын»	—
«Түн боп тіпті жүре алмайсың үнемі»	90
«Бұл бақыт та көп шығар, кім біледі»	—
«Мәз боп асқа тойғанға»	91
«Қанша күттім, сол кешті білесің бе»	—
«Сені көрген күніме де алғыс айтқым келеді»	92
«Маған мәлім махаббаттың мекені»	93
«Жеріде жетіп бүгін»	—
«Біткен жоқ қой жүрек сөйлеп, жан жырлап»	94
Көршілерге әзіл	95
«Өмір қызық, ізгі досым»	96
«Әнді жақсы көремін осы күні»	—
«Бірауық көк аспанға қарап жаттық»	97
«Құс боп ұшқым келуші еді әуенде»	98
«Алма ағаш гүлдерінің тозағы ма»	99
Хаттар келеді маған	—
«Бақыт деген бар ма менде, сүйіктім»	100
«Жазғы таңның нұрынан»	101
«Жамағат-ау жағдайым жоқ желіккен»	—
«Күндер мені оқытады, ұлы ғалым күн деген»	102
«Тағы да таңнан оянып»	103
«Оятады таң мені. Ұйқыңды енді аш,— дейді»	—
К-ға	104

Кеше мен бүгін	105
«Он жылдықты он бала бітірерде»	106
«Есіңде ме алғашқы кеш, мұңдасым»	107
Жетім бала	—
«Әйәл айтқан болам мен»	108
Мен өлмеймін	109
«Соғыста өлген ұлынан»	110
«Өмірім жетсе бәріне»	111
«Асықтым мен, қатты асықтым қайтуға»	112
Менің жерім	113
«Жеткізсем деп арманын жыры арқылы»	—
«Таң да сұлу секілді бұрынғыдан»	114
«Өмірім қызық, өзім де оған таңғалам»	115
«Көктем ерте келді — деп қуанысын жүрміз-ау»	—
«Майдың гүлі ашылғандай кеудемде»	116
«Бір тәулікте қыруар іс»	—
«Қызыл көйлек киінген қызық өмір»	117
«Қишы, өмір, маған осы бір қызыл гүліңді»	118
«Менің аням-бұл Алатау, бұл дала»	119
«Самал қалай сергек болса, желпісе»	—
«Қайыршы құсап қол жайып едім: көрмедің»	120
«Аурумын ба, саумын ба»	121
Достарға әзіл	—
«Қана жасқа келер екем мен осы»	122
Әлия мен Мәіншүк	123
Капитан	126
«Бір жыл өткен өміріңнің ішінде»	—
«Сен кеткен соң қаладың сөңі қалмады»	127
«Бақытты болсам деймін»	128
«Бәйгіден ылғи соң қелің»	129
«Не болды маған, баяғы бала күңгідей»	—
«Мені сені көрмесем де сағыныппын»	130
«Өмір қызық, ойлап тұрсам, тым қызық»	131
«Ұйықтатпады мені бүгін қандай күш»	—
«Жүрем шаршап, көктемді аңсап, ел рас»	132
«Тағдыр сыйы аз болса да»	133
«Анық бізді қосқан болса жол егер»	134
«Жүреміз жер бетінде біз қаңша күн»	—
«Жолым думан, арман қуған пендемін»	135
«Көзіңе жас толып кетті»	—
«Кішкене ғана жел тұрса»	136
Өтеді күндер	137
«Жыл соңынан жүйткі берді жыл өтіп»	140

«Балалық дәурен»	141
«Күлімдеген көздеріңді көрсем деч»	142
«Ынжықтау болдым білем жетімдіктен»	—
«Дүниеге бүгін тым-тырыс, құлаққа ұрған танадай»	143
«Қосылмады екі жүрек»	144
«Жолығамыз анда-санда»	145
«Күнге жетпей тұрғанда қолың әлі»	—
«Қайдасың жаным, адасып қалдым күнде ашық»	146
«Әкімдік, досым, сені бұзды дей ме»	147
Жарға наз	—
«Жүдеп кеттің ғой, ауыра ма бір жерің»	148
«Күлкіме қарап ойлайды-ау»	149
«Ақ Баянға бала күнде»	150
«Дертім жоқ бүгін денемде»	151
«Бір жігіттің маңдайындағы ырымын»	—
«Аңсамас өмір балың татуды кім»	152
«Сен анаңның махаббатын білемейсің»	153
«Темекінің түтініне тұншығып»	155
Келсеңші біздің үйге	—
Ат үстінде жүрген жігіт	157
«Айтпашы, айтпа, досым, қартайдың деп»	158
«Таңның аппақ арайын»	159
«Бір терім бар алыпбаған»	160
«Жедел жүрдім, жедел бастым»	161
«Жазылмап па еді сол жара»	—
«Түс жорығың едің ғой, жоры жөні»	162
«Жиырма жаста жетпеген арманыма»	163
«Сен мені кінәлама»	—
«Көліне кеп қаз да қовар»	164
«Жұбаңар ма қам көңілің»	—
«Басымды идім саған, Адам»	165
«Қайтесің қайғы-мұңды айта беріп»	166
«Жол үстінде қала бердің, мен кеттім»	—
«Май деген жұпар ауа ма»	167
«Аңсап ем, зерігіп ем»	—
«Үш күн, үш түн жаңбыр жауын»	168
«Мен сенен тудым, апа»	169
«Бала күнде асыққа да таласып»	171
«Ешбір ақын жаза алмаған, жазбаған»	—
«Шаршап жеттім, аңсап жеттім мен саған»	173
«Үй болдым өрте, үйрендім барлық тәртіпке»	—
«Алатаудың арқасынан күн шығып»	174
«Сенен басқа ойдың бәрі күңгірт боп»	175
«Жүрегім менің қарғая қоймас, сол жүрек»	—

«Ұйқым да қанық»	176
«Жүрегімде орын жоқ енді сенен басқаға»	—
«Той-думаннан кім кетеді еркімен»	177
«Тіршіліктің нұрлы өнімен»	177
«Көктем нұрын жұттым сенен»	178
Ақындар	—
«Заман ғой бұл, күлкі де көп, жас та көп»	179
«Жылжымайтын секілді сағат тілі»	180
Бала күнгі құрбыма	—
«Келетін күннен бақ күтіп жүрген пендемін»	183
«Сен мені қума, жек көрме»	—
«Көкте ұшсаң, суда жүсең»	184
«Мен сенсіз қайтіп жүргем жер үстінде»	—
Құрбы алдыңда ақталу	185
«Созыл, менің жолдарым»	186
«Шашыңның ағы көбейген»	187
«Өлім жайлы ойлай беріп қайтеміз»	188
«Бойымдағы өшкенінше соңғы алау»	189
«Бақытсыз еді-ау бала күн»	—
«Бақытқа барар жолыңда»	190
«Мен сені көп ойлаптың көрмей тұрып»	191
«Жорғаң дайын»	192
Көк жапырақ көктем-ай	193
Өлмейді махаббат	—
«Мені шал деп, бауырым»	194
Сыр	195
Өмірімді бала күнге шөгерттім	196
«Өмірімнің еңсеріп»	197
Алатаудың ұлымын	199
«Біздің жаққа келсең сен»	200
Әке дауысы	201
«Білді ме әкем жалғыз ұлым»	202
Жеңіс күнгі жыр	203
Менің есімім	204
Дала төсін дүбірлетті Құлагер	207
Ұлыммен сырласу	208
Бұғылар	211
Бүркіт	—
Қылыш	212
Саха қызының монологы	213

Мен де жиырма жаста едім

Отызбен қоштасу, қырыққа сәлем беру	217
«Қырағы қыран тас түйін»	221
Менің бұлтым	222

«Мен жайында сен ойлаған жақсы ойдан»	223
«Тілек те кетті көбейін»	224
«Мен сені қызғанамын»	225
«Туғаннан-ақ тірлігіне бақ сыңар»	—
Алғашқы еңбекақы туралы жыр	226
Қыздар-ай	229
Ескерткіш	230
«Мен жайында, менің жырым жайында»	231
«Қайда кеткен, япырмау, нағыз ақын»	232
«Кейде ұқпайсың ешнәрсе»	233
«Көп бопты айғайлап мен ән салмаптын»	—
«Шынымен қырық жасқа келдім бе мен»	235
«Сыналар ауыр істе өзі»	236
«Кешемін тірлік бір мазақ»	237
«Не боп барам осы мен не боп барам»	238
«Жүрегімнің түкпірін сен мекендеп»	239
Дарын туралы жыр	240
«Мен сағыныш теңізінде тұншықтым-ау, тұншықтым»	242
«Күн болады өз қызығы жылыңа да бергісіз»	242
«Тағы да таңда тұрдым мен»	243
«Аспан да толы сағыныш»	244
«Қызғалдақтан тағы өртенді дала анау»	245
«Мұңаймашы, асыл досым, серігім»	—
«Самайға түскен қырауды»	246
«Қайтесің қайты-мұңды айта беріп»	247
«Жаң деші маған лапылдап»	248
«Жүремің ешбір жанға барымды ашпай»	249
«Күн сайын жұлдыз ақса да»	—
«Махаббаттың қайғысы көп...»	250
«Хат та жазбадым, хат та алмадым»	251
«Анам бүгін өлгендей екінші рет»	—
«Алдымды орап сенің бейнең»	—
«Асықпашы, аз бақытым жаутаңдап»	252
«Өлең мені, мен өлеңді қадірлеп»	253
«Жүрегімдесің сен менің, жүрегімдесің»	254
«Менікі деп менмен көңіл болмайды-ау...»	255
Кешкі толғаныс	—
Сенің туған күнінде. Дәуренге	257
Апрель дәптері	260
«Кектем келсе құстар сайрап»	261
«Жердегі мынау санаулы»	262
«Менің көшім орта жолға жеткен жоқ»	262
«Жолықпай бала кезімде»	263
«Жігіт едім-ау бағы артық»	264

«Арман көп, менде үміт көп»	265
«Маңдайым неге бір емес»	266
«Соңғы тойын қыз күнінің тойлады қыз»	267
«Ұшып та жүрдік көкте біз»	—
Мен де жиырма жаста едім. Едігеге	268
«Әр жолмен келдің өмірге»	270
«Қандай жақсы ұғысар уақыт бары»	271
Бала күнге барайық	273
Болашаққа айтар сыр	275
«Өзіме-өзім қарасам»	276
«Самайдан кіріп, ақ қырау»	277
Алматыдағы Жамбыл ескерткішінің алдындағы ой	278
Трибунадан сөйлен ем	279
«Бір ән бар еді жанымда»	281
«Сағыныш жайлы жазайын десем бір өлең»	282
Сол ауылды сүйсең егер	283
Құралайға хат	284
«Ой жеткенге...»	285
«Сағына ма мені біреу»	286
«Сәулем, сенен алыстасам»	287
«Білмейсің, Күкен, жанымда менің не барын»	—
Бір қарындасқа жауап	288
Әйел махаббаты	289
«Бір тал шашың қымбат маған»	—
«Құдайларда махаббатқа кезіксе»	290
«Сен жүрегімде тұрғанда»	—
«Мең-зеңмін, күн-түнімен ішкендеймін...»	291
«Қасірет қой...»	—
«Сен арқылы бір түрлі биіктедім...»	292
«Бүгін менің махаббатым туған күн»	—
Қиял сәулесі	293
«Сүйгенің үшін мың алғыс...»	295
«Сен айттың маған...»	296
«Тереңімде жатқан еді бұл сөзім...»	—
«Сен маған өлең жазбай кеттің дейсің...»	297
«Көп өткен ғой дүниеден мырза ақын...»	298
«Бақыттыға жұрт мені жүр ғой санап»	299
«Басқа жақтан іздемей өнерге азық...»	—
Жар назы	300
Жар тілегі	301
Сен болмасаң	—
«Өмірден таппай келісім...»	302
«Жек көргенін, сүйгенін білдірмейтін...»	303
«Несі бар өлсек өлерміз...»	—

«Қандай жақсы дүниеде...»	304
«Тыста суық минус отыз градус...»	305
«Күтіп оны басым қатты таңдардан...»	—
«Әнді жақсы көремін осы күні...»	306
«Ойладым сені үнемі...»	307
«Күнде көрем, жаным, сені түсімде...»	—
«Мөлдірейді көздерің...»	308
Махаббат жайлы бір аңыз	—
«Махаббат не деп сұрайсың»	309
«Елегізиді көңілім қоныс таппай»	—
«Көрген сайын дидарыңды»	310

Құстар қайтып келеді

«Күндер емес, жылдар енді зулады»	313
«Шулал құстар шырылдап»	314
«Жомарттықтан кімің бар жеткен маған»	—
«Цығандарға қайтесің бал аштырып»	315
«Қонасың ба кеудеме көк көгершін»	316
Келдің бе, балам	—
«Белгісіз бір қиялға ергендеймін»	318
«Енді мен туган күнімді өткізбеймін»	—
«Өмірім қанша білмеймін, білу қиын»	319
Боз үйлер	320
Анама ескерткіш	321
«Өмірге, сірә, осы мен»	322
Көктемде біздер туыпшыз	323
«Өмірдің мәні неде деп»	324
Дәурен он бірге толғанда	325
Ана	326
«Бұл ойыммен мүмкін тінгі жақпаспын»	327
«Сен мені түсінесің бе, көңіл құсым»	—
«Тай мінер шақта тағдырмен кеппін бетпе-бет»	328
«Азғана ғұмыр ішінде»	329
«Мен қайтіп тыным алам бұл өмірге»	—
«Ойласам аргы-бергіні»	330
«Сен маған: Биік бол,— дедің»	—
«Ақ қағаз — аппақ дала із түспеген»	331
«Тіршілікте бәрі де қолда бардай»	332
Асығамыз	333
Жаннаға	334
Мұқағалиды еске алу	—
«Ұзақ жасап неге керек ақынға»	336
«Жігіттіктің бұл да бір жөні екен деп»	337
«Жарты өмірім қалды ма, қалмады ма»	337
Бала күннің досына	338

«Неменеге ерідем»	340
«Құймы тұрған жаңбыр ма»	341
«Жүрсем де, жүгірсем де олаңдасар»	—
Туған үйдің жұртында	342
«Әлі де алыс желді күз»	343
«Сағынсам жасыл даланы»	344
«Сөнбей де сөнбей бір от көп»	—
«Қалың ағаш сарғайыпты шетінен»	345
«Вақытым алда бар ма еді»	346
«Құлағымда наз үні»	—
«Көктемсіз күн ешқашан күркіремес»	347
«Ғашықпын ба білмеймін, жаным, саған»	348
Соғыс бітті	—
«Бақытшысың, мұңбысың маған келген»	350
«Сен мәз болшы қабақ ашым»	351
«Айнымас бір бақытты сезгенімнен»	—
«Тынбаған жігіттіктің шіркін желі»	352
«Алматауда ақ қайыңның ішінде»	353
«Алматаудан қол созсаң»	354
«Аспан тауға жақындап»	—
«Кімді сүйем, білейін оны қайдан»	355
«Сүймеуге сені мүмкін бе»	—
«Кешегі бірге туып көз көргендер»	356
«Бірде ұшамын, бірде жерге жығылам»	—
«Мұңым менің аз ба еді»	357
«Болашақ күнде бір жерде»	—
«Сылтау іздеп жүр ме едің, сынайын» — деп»	358
«Өзім бітпей, бітпес, сірә, бұл тілек»	359
«Ай емес тінті сан жылдан»	360
«Қыз қайда жігіт жанын түсіметін»	—
«Әйнегіңнен ақ тиін қарағаны»	361
«Әкетсем таудың ішіне»	—
«Шақыра бер сен мені қиялыңмен»	362
«Аялайық өмір деген шіркінді»	363
«Жабығар деп жалтақтама»	—
«Сырласушы ек екеуіміз еміреніп»	364
«Теңіз, менің ұғармысың жырымды»	365
Демалыс	366
«Сағынышың болмаса»	366
«Теңіз жатыр сұстанып, буырқанып»	367
«Өзіңе деген сағыныш»	368
«Сен жанғанда»	—
«Қара геңізге айтылған олаң»	—
«Ат жалыға жабысқандай жөлікпен»	870

«Хеш, теңіз! Қайта айылып келгенімше»	371
Сарыарқа	372
«Таныстық жолда әркіммен»	373
«Күн сайын алға қарай бір ұмтылыс»	374
«Салт атпенен келе жатсаң далада»	375
«Ұшардай күнмен бірге қаиат қағып»	—

Таудан түскен сауле

Балалық күн	379
«Қай жерге жеттім»	—
«Балауса балғын»	380
«Ғасыр жүгін көтергем»	381
Келдіңдер ме, ағалар	382
«Кеше ғана көктем келіп»	383
Әйел сенің ақылшың да, серігің	384
Қарашаның ақ бораны	386
Жазираға	388
«Бақытлысың, мұңбысың»	389
«Басқалар құсап су ішін»	390
Туған күніңе сенің	391
«Мойындағым келмейді егделікті»	392
Есек мінген көрі шал	393
«Әдейі келген бізге ариап»	394
«Білген алыс жақынды»	395
«Не ойлайсың енем-ау»	396
«Өкпелеп қайтем мен саған»	397
«Суретім, бұдан он жыл бұрын түскен»	398
«Алғашқы қар жауып жатыр»	—
Гүл ішінде жауды қар	399
Досымның ұлына	400
«Таңғы самал»	401
Ел сыйлаған тұлпар	—
Жәми апа	402
«Теңізді кешем»	403
«Дүниеге айтар сәлемдерім»	404
Қара теңіздің сәлемі, немесе Әбділда ақынға хат	405
Теңіз тасығанда	409
Өкеммен әңгіме (поэма)	411

Туманбай Молдагалиев
ДВАДЦАТЬ ПЯТАЯ ВЕСНА

стихи и поэма

(на казахском языке)

Редактор *М. Жумагалиев*. Художник *И. Коробозин*. Худ. редактор
Т. Ордабеков. Техн. редактор *Б. Карибаева*. Корректор *Ж. Нурсокина*.

ИБ 1441

Сдано в набор 22.02.80. Подписано в печать 05.06.80. Формат 84×108^{1/2}.
Бумага тип. № 1. Школьная гарнитура. Высокая печать. Печ. л. 13,3. Усл.
п. л. 22,7. Уч.-изд. л. 19,9. Тираж 40 000 экз. Заказ № 384. Цена 2 р. 30 к.

Издательство «Жазушы» Государственного комитета Казахской ССР по делам
издательства, полиграфии и книжной торговли, г. Алма-Ата, 480091, пр. Ком-
мунистический, 105.

Фабрика книги производственного объединения полиграфических предприя-
тий «Кітап» Государственного комитета Казахской ССР по делам издательства,
полиграфии и книжной торговли, 480046, г. Алма-Ата, пр. Гагарина, 93.